NICULESCU

CHINA

RĂZBOAIELE CARE VOR VENI

Peter Navarro

Citim. Știm.

Peter Navarro

CHINA

RĂZBOAIELE CARE VOR VENI

Unde vor fi duse şi cum pot fi câştigate

Traducere: *Victor Bîrsan*

NICULESCU

Authorized translation from the English language edition, entitled COMING CHINA WARS, THE: WHERE THEY WILL BE FOUGHT AND HOW THEY CAN BE WON, REVISED AND EXPANDED EDITION, 1st Edition, 0132359820 by NAVARRO, PETER, published by Pearson Education, Inc, publishing as FT Press, Copyright © 2008 by Pearson Education, Inc.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from Pearson Education, Inc.
Electronic Romanian language edition published by Editura NICULESCU, Copyright © 2011.

Traducere autorizată după ediţia în limba engleză, cu titlul COMING CHINA WARS, THE: WHERE THEY WILL BE FOUGHT AND HOW THEY CAN BE WON, REVISED AND EXPANDED EDITION, ediţia I, 0132359820, autor Peter Navarro, apărută la Pearson Education, Inc., publicând ca FT Press, Copyright © 2008 by Pearson Education, Inc.

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărţi nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă şi prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a datelor, fără permisiunea Pearson Education, Inc.
Ediţia electronică (e-book) în limba română publicată de EDITURA NICULESCU, Copyright © 2011.

Pentru ediţia în limba română:

© Editura NICULESCU, 2011
Adresa: Bd. Regiei 6D
060204 – Bucureşti, România
Comenzi: (+40)21-312.97.82
Fax: (+40)21-312.97.83
E-mail: editura@niculescu.ro
Internet: www.niculescu.ro

Coperta: Carmen Lucaci

ISBN 978-973-748-603-5

Editura NICULESCU este partener şi distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.
E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

Introducere

Ce se întâmplă în China, nu rămâne doar în China. Reprezintă „efectul fluturelui" asupra steroizilor.

– Ron Vara

China comunistă s-a afirmat pe scena mondială ca o superputere capitalistă cu o viteză uimitoare. În prezent, în condiţiile unei concurenţe acerbe, această ţară reuşeşte să exporte cantităţi imense de bunuri la „preţuri chinezeşti", bunuri de care noi, consumatorii, beneficiem din plin. Dacă acesta ar fi sfârşitul poveştii, atunci n-ar fi, de fapt, nicio poveste – doar o mică odă, ce ar preamări virtuţile competiţiei într-o lume „tot mai plată".

Din păcate, această poveste nu se încheie cu un corn al abundenţei plin cu produse proaspete chinezeşti. Dimpotrivă, povestea spusă în „China – Războaiele care vor veni" începe exact din acest punct. Este o evocare complexă despre modul în care industrializarea extrem de rapidă şi adesea haotică a celei mai populate ţări de pe planetă a pus China într-o competiţie cu restul lumii.

Cel puţin un aspect al acestei poveşti complicate este deja clarificat. Cucerirea, de către China, a atâtor pieţe de export din întreaga lume, a vaporizat, pur şi simplu, milioane de locuri de muncă din fabrici şi a coborât veniturile oamenilor, din inima Americii şi *maquiladors*-urile Mexicului, în cartierele mizere ale Bangladeshului, pe ţărmurile Indoneziei şi în fabricile de textile, cândva prospere, ale Africii. Dar faptul că „slujbele bune au devenit proaste", indiferent de aspectul tragic şi exploziv din punct de vedere politic, este doar o mică piesă în jocul de puzzle reprezentat de „războaiele viitoare ale Chinei".

Există foarte multe variaţiuni pe tema celebrului „efect al fluturelui" din teoria haosului, conform căruia un fluture care îşi agită aripile în China pune în mişcare un întreg lanţ de fenomene meteorologice, în aparenţă disparate şi haotice, care, în cele din urmă, produc taifunuri în Japonia şi uragane în Golful Mexic. În acest caz, China îşi pune în mişcare puternicele sale „aripi" economice, generând tot felul de taifunuri pe întreaga planetă – în producţia de energie, în calitatea mediului înconjurător, în domeniul politic, social, militar. Nenumăratele efecte ale „fluturelui chinez", cu care se confruntă fiecare dintre noi, sunt cât se poate de reale şi, uneori, destul de personale, cum se poate observa şi din aceste frânturi, bazate pe realităţi cotidiene, într-o lume aflată tot mai mult „Made in China":

- La micul dejun, deschideţi televizorul dumneavoastră „made in China" pentru a vă uita la CNBC şi urmăriţi, cu cel mai mare interes, cum crainicul Dylan Ratigan anunţă că încă un copil a murit în urma unei acute intoxicaţii cu plumb, după ce a înghiţit o componentă a unei brăţări confecţionate sub sigla Reebok. Brăţara fusese produsă în China, de un subcontractor Reebok, care a folosit un plumb ieftin, pentru a-şi mări astfel profitul.
- Soţia dumneavoastră, unul dintre cei mai buni agenţi mobiliari din comunitatea în care locuiţi, vi se alătură la micul dejun şi este indignată atunci când economistul CNBC, Steve Liesman, relatează că ratele dobânzilor şi preţurile de răscumpărare ale ipotecilor continuă să crească, din cauza dumpingului chinez asupra dolarului, ca represalii după măsurile luate pe piaţa americană contra unor mărfuri chinezeşti de proastă calitate. În timp ce dumneavoastră aţi avut inspiraţia de a alege o rată fixă pentru plata locuinţei, vecinul a preferat o rată variabilă, cu speranţa că astfel va economisi câţiva dolari din venitul său lunar. Acum, aceste rate cresc vertiginos, iar el îşi epuizează cărţile de credit doar ca să le poată plăti.

- Ceva mai târziu, în aceeaşi dimineaţă, părăsiţi Wal-Mart-ul cu un computer, o imprimantă laser, un monitor plat şi ceva articole de îmbrăcăminte. Afară, ochii încep să vă înţepe şi plămânii încep să vă ardă, din cauza „norului brun" asiatic, pe care acum îl poţi vedea la orizont. Este un *chog* chinezesc de „calitate garantată" – un smog atmosferic foarte toxic, adus de vânturile de mare altitudine, tocmai din zona industrială a Chinei, acolo unde se fabrică toate produsele pe care le duceţi cu dumneavoastră.
- Conducând spre casă, vă opriţi la o benzinărie, ca să faceţi plinul de benzină la usturătorul preţ de 4 dolari galonul. În timp ce priviţi cum pompa de benzină vă înghite banii mai repede decât un aparat de jocuri mecanice din Las Vegas, auziţi la radioul din maşină un reportaj despre cum numărul maşinilor noi din China a crescut cu peste 100 milioane, ceea ce a influenţat creşterea preţului petrolului la 125 de dolari barilul.
- Ieşind din staţia de benzină şi revenind în trafic, sunteţi oripilat să vedeţi cum o maşină sport, „made in Shanghai", scrâşneşte la stop şi intră direct într-un autobuz cu elevi, întrucât frânele sale, confecţionate din materiale contrafăcute, nu reacţionează corect la comenzi. Din fericire, niciunul dintre copii nu e grav rănit, dar şoferul va ajunge la morgă, după ce partea din faţă a automobilului se face armonică, din cauza oţelului de proastă calitate şi a nedeclanşării airbagurilor.
- Tot în acea zi, seara, primeşti un telefon de la spital, care te alarmează. Tatăl tău a trecut pe lângă moarte, din cauza unui atac de cord, produs din cauza unui medicament împotriva colesterolului, pe care îl cumpărase de la un magazin cu mărfuri ieftine şi care era un fals chinezesc, fără nicio substanţă activă.

Deşi fiecare dintre aceste pericole este real, această carte nu este doar un avertisment asupra modului în care China, devenită „fabrica planetei", te-ar putea afecta direct, pe tine şi pe familia ta. Pentru a ilustra modul în care „efectul de fluture" chinez poate fi resimţit oriunde pe planetă, să ne gândim şi la următoarele scenarii:

- O familie filipineză de şase persoane este strivită mortal, atunci când casa lor, a cărei construcţie tocmai se încheiase, colapsează în timpul unui taifun de o intensitate redusă.

După accident, experţii guvernamentali aveau să constate că vina accidentului o poartă materialele de construcţie chinezeşti, de o calitate necorespunzătoare.

- Zece soldaţi americani au fost ucişi într-o singură săptămână în Irak de gloanţe chinezeşti ce pătrund prin vesta anti-glonţ, ca un cuţit fierbinte prin unt. Gloanţele au fost vândute guvernului iranian de o companie chineză de stat, ca parte a unei înţelegeri mult mai ample, cuprinzând şi accesul la rezervele iraniene de petrol. Gloanţele au fost aduse prin contrabandă în Irak, prin operaţiuni sub acoperire, pentru a destabiliza noul regim instalat.
- Telecomunicaţiile sunt întrerupte în Asia atunci când un satelit-cheie este deteriorat de o mare cantitate de deşeuri spaţiale. Ele au fost produse în momentul în care conducerea armatei chineze, fără să informeze în prealabil guvernul civil, a produs explozia unuia dintre sateliţii lor, pentru a proba performanţele armelor anti-satelit ale ţării.
- O secetă grea loveşte America de Sud, compromiţând recoltele şi făcând să crească preţul alimentelor. Climatologii consideră că seceta este efect al diminuării suprafeţei junglei amazoniene, o zonă bogată în precipitaţii, din cauza defrişărilor masive impuse de extinderea culturilor de soia. Extinderea fără precedent a culturilor de soia pe continentul sud-american se datorează, în mare parte, creşterii bruşte a cererii Chinei, care continuă să construiască pe multe dintre terenurile care odată erau destinate acestei culturi fabrici sau parcuri industriale.

- Peste 5 000 de săteni din Darfur sunt obligaţi să-şi părăsească locuinţele, după un atac coordonat de guvernul sudanez, care a debutat cu un bombardament aerian efectuat de o escadrilă de avioane Fantan, fabricate în China. Acest atac aerian este urmat de un asalt terestru al miliţiilor Janjaweed – o forţă paramilitară arabă, sprijinită tacit de guvernul sudanez, al cărui scop este de a-i extermina complet pe africanii negri din Darfur. Printr-o înţelegere devenită deja clasică, „sânge pentru petrol", avioanele de luptă chinezeşti au fost vândute guvernului sudanez – cel mai mare furnizor african de petrol al Chinei – prin violarea făţişă a embargoului impus de Naţiunile Unite.

Fiecare dintre scenariile descrise mai sus, de tipul „efectul fluturelui", are scopul ilustrării puternicului şi extinsului impact pe care îl are China asupra lumii. Scopul acestei cărţi este să tragă un semnal de alarmă asupra faptului că, dacă nu se iau măsuri energice, atât în China, cât şi în restul lumii, războaiele viitoare ale Chinei se vor purta din motive foarte diverse, de la slujbe decente şi salarii rezonabile la tehnologii de vârf şi resurse strategice, ca petrolul, cuprul şi oţelul, şi în cele din urmă pentru cele mai primare dintre necesităţi – pâine, apă, aer.

Fiecare dintre următoarele 11 capitole ale cărţii se concentrează pe un anumit „câmp de luptă". Capitolul final este dedicat găsirii de soluţii constructive pentru conflictele în desfăşurare.

Capitolul 1

Înșelătorul „preț chinezesc” și armele de producere în masă

Preţul chinezesc. Aceasta este cea mai înşelătoare sintagmă pentru producătorul american. Redu preţul cu cel puţin 30% sau îţi pierzi clienţii. Aproape orice producător e vulnerabil – de la fabricantul de mobilă la furnizorul de echipamente pentru teleconferinţe. Rezultatul: e de aşteptat o puternică schimbare în ierarhia economică.

– Business Week

„Preţul chinezesc” se referă la faptul că produsele chinezeşti sunt sensibil mai ieftine decât cele ale competitorilor, pentru o inimaginabil de largă gamă de bunuri. Ca rezultat al „preţului chinezesc”, China produce peste 70% dintre DVD-urile şi jucăriile fabricate în întreaga lume; peste jumătate dintre pantofii, telefoanele, bicicletele şi aparatele de fotografiat şi peste o treime dintre aparatele de aer condiţionat, televizoarele color, monitoarele de computer, valizele, genţile de voiaj şi cuptoarele cu microunde. China a obţinut poziţii de piaţă dominante în toate sectoarele, de la automobile, mobilă, frigidere şi maşini de spălat, la blugi şi lenjerie intimă.

Dată fiind capacitatea demonstrată a Chinei de a cuceri pieţe de export una după alta, se pune, în mod evident, întrebarea: care sunt factorii economici care fac posibil acest „preţ chinezesc”? Aceasta este o întrebare extrem de importantă, întrucât răspunsul ne va conduce chiar în centrul dezbaterii dezvoltată în această lucrare. Dacă China reuşeşte să domine pieţele de desfacere

internaţionale din cauza unei forţe de muncă ieftine şi disciplinate şi din cauza unor procese de producţie superioare, aceasta ar fi o explicaţie rezonabilă. Dar este posibil ca China să trişeze şi aceasta constituie, în fapt, explicaţia principală. Avantajul preţului scăzut este rezultatul condiţiilor de sclavie în care se lucrează, conjugate cu un sistem complex de practici comerciale incorecte, care violează practic orice principiu sau normă a comerţului internaţional.

Munca ieftină şi munca de sclav – o combinaţie greu de concurat

Yongkang, în prospera provincie Zhejiang, din sudul Shanghai-ului, este campioana industriei constructoare de maşini şi scule a Chinei. Cele 7 000 de fabrici metalurgice – toate private – confecţionează balamale, tigăi, bormaşini de mare putere, uşi securizate, truse de scule, termosuri, aparate de ras electrice, telefoane, prize, ventilatoare şi practic orice obiect care are înveliş metalic.

Yongkang, care înseamnă în chineză „sănătate eternă", este totodată campioana mutilărilor datorate accidentelor de muncă, din China. Cel puţin o dată pe zi, cineva este dus de urgenţă la una din zecile de clinici specializate în tratarea rănilor la braţe, mâini sau degete… Adevărul este că, peste tot în China, accidentele la locul de muncă au devenit endemice.

– New York Times

Incontestabil, mâna de lucru este ieftină în China. Totuşi, salariile sunt adesea şi mai mici în multe alte ţări, ca Republica Dominicană sau Nicaragua, în America Latină, Bangladesh şi Pakistan, în subcontinentul indian, sau Burma, Cambodgia şi Vietnam, în Asia de Sud-Est. În ciuda salariilor mai mici care se plătesc în aceste ţări, niciuna nu poate face faţă efectiv produselor chinezeşti. De ce?

Un motiv serios este că muncitorii chinezi sunt mai bine educaţi, mai disciplinaţi, şi prin urmare capabili să lucreze cu un randament mai ridicat decât muncitorii din mahalalele situate în Managua sau Chittagong.

De fapt, dacă înalta rată a productivităţii muncitorului chinez este analizată critic şi redusă la valoarea ei reală, acesta se dovedeşte a fi mai eficient decât muncitorul din orice altă ţară a lumii.

Există totuşi un aspect mult mai subtil al chestiunii mâinii de lucru ieftine – unul care pare să răspundă la două întrebări: cum pot plăti fabricanţii chinezi salarii atât de mici unor lucrători atât de calificaţi şi productivi, iar succesul economic nu duce la creşterea veniturilor acestora, cum se întâmplă pe piaţa muncii din orice altă ţară şi cum de muncitorii chinezi se complac atât de uşor cu unele dintre cele mai periculoase şi opresive condiţii de lucru din lume?

Răspunsurile la aceste întrebări rezidă într-una dintre cele mai mari ironii ale timpului nostru. Într-o ţară construită pe fondul unui comunism de tip marxist, există cel mai mare număr de şomeri, cea mai mare „armată de rezervă a celor fără lucru" pe care capitalismul a avut-o vreodată la dispoziţie, în timp ce una dintre tezele centrale ale teoriei marxiste este că exploatarea capitalistă a muncitorilor are loc în mod inevitabil întrucât capitalismul generează în permanenţă mari mase de şomeri.

Măcar în acest moment al istoriei Chinei, Marx are absolută dreptate. Mărimea armatei de muncitori în şomaj a Chinei este stupefiantă – ea numără sute de milioane. Această armată de rezervă a şomerilor duce la scăderea salariului muncitorilor chinezi şi a muncitorilor din restul lumii. Ea permite, de asemenea, companiilor care produc în China – fie cele naţionale, fie cele internaţionale – să supună muncitorii chinezi la unele dintre cele mai opresive, periculoase şi inimaginabile condiţii de lucru de pe planetă.

În marea „fabrică a lumii", dacă lamele sau presele nu taie, nu strivesc vreo mână sau nu iau viaţa unui muncitor chinez, atunci praful care ajunge în plămâni sau chimicalele care le atacă pielea duc la o moarte mult mai lentă. Pentru aceia dintre muncitorii

chinezi care îşi pierd o mână sau cad victime unei boli profesionale, nu există niciun sistem funcţional legal care să-i protejeze. De îndată ce devin răniţi sau mutilaţi, ei devin rebuturile unei crude maşini de producţie.

Pe lângă condiţiile de lucru cu care se confruntă majoritatea muncitorilor chinezi, mai este şi chestiunea muncii de sclav – atât cea efectivă, cât şi cea contractuală. Unii dintre sclavii efectivi ai Chinei sunt copii, femei şi uneori bărbaţi, care sunt răpiţi prin acţiuni de rutină şi forţaţi să lucreze la cuptoare de ars cărămizi, în mine de cărbuni şi în ateliere mizerabile, unde nu primesc altă plată decât o podea pe care să doarmă, ceva orez de mâncare şi, din când în când, câte o bătaie pentru protestele la adresa vieţii pe care o duc.

O altă parte a sclavilor efectivi sunt milioanele de disidenţi politici şi religioşi, deţinuţi în echivalentul chinez a fostelor gulaguri sovietice. Aceştia sunt forţaţi să lucreze pentru nimic altceva decât o celulă de închisoare supraaglomerată şi o raţie mizeră. Acest pasaj din *American Legion Magazine* descrie ororile care se petrec în sistemul de lagăre chineze care este cunoscut sub numele de *laogai*:

> După ce Mao Zedong a proclamat Republica Populară Chineză în 1949, el a creat o reţea de lagăre de muncă silnică, pentru a-şi ţine supuşii sub control. Lagărele se numeau *laogai*, termen care reprezenta acronimul chinez pentru „reformă prin muncă". Cu toate că Mao a murit demult, lagărele *laogai* continuă să rămână o parte integrantă a tiraniei Beijingului. Se estimează că în prezent, între 4 şi 6 milioane de oameni putrezesc în aceste lagăre, ispăşind diferite termene, în diferite condiţii, pentru statul creat de Mao. Prizonierii *laogai* prestează orice tip de muncă, de la îmbutelierea apei sau a ceaiului la fabricarea de componente electronice sau de maşini. Cum mulţi deţinuţi au fost condamnaţi pentru motive religioase, este o ironie amară că unele lagăre produc rozarii, instalaţii luminoase pentru împodobirea brazilor de Crăciun şi jucării – toate pentru a fi exportate în Vest.

În plus faţă de sclavii efectivi ai Chinei, mai există şi milioane de sclavi „cu contract". Aceştia sunt muncitorii chinezi care ajung la uşa fabricii neştiutori şi naivi, direct de la ţară, aşteptându-se la condiţii de muncă decente şi la un salariu cu care să poţi trăi. În anumite cazuri, ei sunt cazaţi şi hrăniţi, dar salariile le sunt refuzate, într-un soi de sclavaj economic.

În alte situaţii, aceşti sclavi economici pot dori să renunţe la slujbă, întrucât aceasta nu se ridică la înălţimea aşteptărilor lor. Totuşi, penalităţile pe care trebuie să le plătească pentru rezilierea contractului sunt atât de mari, încât practic sunt obligaţi să rămână. Pentru a înţelege mai bine problemele cu care se confruntă adesea muncitorul chinez obişnuit când îşi caută norocul într-un mare oraş, să urmărim acest fragment din *New York Times*:

> Fiecare geană falsă trebuia să fie confecţionată din 464 fire de păr de om, lungi de un inch[1], plasate delicat pe o fâşie transparentă de adeziv. Ca să faci o pereche de gene false, îţi trebuia o oră. Nici într-un schimb de 14 ore, cele mai multe fete nu puteau produce suficient pentru un salariu modest. „Când am început să lucrăm, am realizat că nu era niciun chip să câştigăm bani", spunea Ma Pinghui, în vârstă de 16 ani. „Încercaseră să ne păcălească."
>
> Ea şi prietena ei Wei Qi, tot în vârstă de 16 ani şi tot o fată de la ţară, care de-abia absolviseră primele două clase de liceu, au fost momite aici de un patron sud-coreean, care le-a spus că urma să le plătească 120 dolari pe lună – o sumă princiară pentru nişte ţărăncuţe fără nicio calificare – pentru a confecţiona gene false… Două luni mai târziu, decepţionate de faptul că salariul se dovedise a fi mult mai mic, extenuate de suprasolicitarea ochilor şi de munca chinuitoare şi fiind prea sărace pentru a putea plăti taxa de reziliere a contractului pe care patronul o cerea oricui dorea să plece, s-au hotărât să fugă. Ceea ce nu era uşor. Uşile de fier ale fabricii cu trei etaje erau ţinute încuiate, iar ferestrele – cu excepţia uneia – aveau

[1] un inch ≈ 2,54 cm.

gratii de oţel… „Ceea ce ei numeau o fabrică era, de fapt, o închisoare", spunea domnişoara Wei.

Desigur, niciunul dintre aceste rele tratamente ale muncitorilor chinezi nu ar fi posibil fără complicitatea guvernului. Dar acesta este un guvern cinic şi nepăsător care impune prea puţine reglementări privind sănătatea şi securitatea muncii – atât întreprinderilor de stat, cât şi celor particulare. Iar acele puţine reglementări care există sunt slab implementate; în plus, ele sunt eludate sau pur şi simplu ignorate.

Rezultatul practic, în plan economic, al aspectului „preţului chinezesc" este că atât companiile chinezeşti cât şi cele multinaţionale, care exploatează la sânge muncitorii chinezi, se bucură de un foarte important avantaj în privinţa costurilor – şi, în consecinţă, au un avantaj care face competiţia neloială – asupra ţărilor care asigură muncitorilor lor o protecţie mult sporită.

Reglementări de mediu laxe – apa râurilor Chinei este neagră

Dezastrul carierei lui Zhang Jinhu s-a profilat toamna, atunci când câteva mii de raţe de-ale lui au ieşit împleticindu-se din râul din apropiere, cu penele arse şi picioarele rănite, după care au paralizat şi apoi au murit. Fermier prosper cu 4 000 de păsări, undeva la marginea nordică a Beijingului, d-l Zhang trecuse cu bine peste morţile sporadice ale câtorva raţe în ultimii ani, cauzate de apele caustice ale râului. Dar nu putea face faţă unui asemenea carnagiu prelungit. Nu era nicio îndoială că spuma verde adusă de râu omorâse raţele. Dar, în această ţară, relativ săracă şi extrem de poluată, nu există de obicei vreo soluţie simplă pentru milioanele de oameni ca d-l Zhang, ale cărui animale au murit din cauza poluării. Deşi China a adoptat în ultimii 10 ani legi anti-poluare drastice, implementarea lor este încă laxă în multe locuri. Violările flagrante care au loc nu beneficiază, în general, de investigaţii serioase.

– New York Times

Creşterea economică rapidă a transformat pământurile – odinioară pastorale – ale Chinei în cel mai poluat teritoriu al globului. În China sunt 16 dintre primele 20 cele mai poluate oraşe ale planetei. Totodată, aşa cum prezintă documentat Dr. Elizabeth Economy în cartea sa, „Râurile Chinei duc apa neagră", aproape toată reţeaua de râuri a Chinei, atât de vastă, este grav poluată. Ca un macabru omagiu adus hegemoniei sale industriale, poluarea din China ucide în fiecare an aproape 1 milion de chinezi, iar alte 20 de milioane cad victime bolilor respiratorii sau altor afecţiuni.

Dincolo de mizeria umană şi pierderea de vieţi omeneşti, există o componentă constantă în „preţul chinezesc": toate companiile, naţionale sau internaţionale, care operează în China şi care nu trebuie să investească în costisitoarele tehnologii de control al poluării, putând să otrăvească apele sau atmosfera Chinei cu poluanţi oricât de toxici, economisesc sume considerabile, comparativ cu competitorii lor din alte ţări. E clar că acesta este, de asemenea, un avantaj comercial incorect.

Dar, probabil, cele mai mari victime ale „preţului chinezesc" nu sunt muncitorii care îşi pierd slujbele în diferite ţări ale lumii, unde există reglementări de mediu mult mai responsabile. Mai curând, cele mai mari victime ale reglementărilor laxe sunt sutele de milioane de chinezi care sunt obligaţi să îndure această poluare endemică.

Opţiunea „nucleară" a Chinei pentru manipularea monetară

Pentru economia Statelor Unite, poate fi echivalentul economic al unui holocaust nuclear. China decide un dumping asupra celor peste 1 000 de miliarde de dolari deţinute în rezervele sale valutare – cam 44% din totalul datoriei de stat a Statelor Unite. Piaţa imobiliară, deja în degringoladă, pur şi simplu colapsează. Iar valuta euro preia rolul dolarului, ca rezervă valutară mondială, în timp ce dolarul se scufundă într-o recesiune adâncă.

În general nu e uşor să intuieşti intenţiile Beijingului. Dar analişti serioşi subliniază că, recent, China a ameninţat în mod brutal, că această „opţiune nucleară" poate fi folosită, dacă guvernul american încearcă să forţeze o reevaluare a yuanului prin sancţiuni comerciale.

– Foreign Policy

O altă practică comercială incorectă a Chinei, pe care o vom analiza în continuare, este una dintre cele mai flagrante: *manipularea valutară*. Din cauza acestei manipulări, yuanul chinez este subevaluat, relativ la dolarul american, cu cel puţin 40%. Acest yuan foarte ieftin acţionează ca un tarif rigid asupra exporturilor Statelor Unite, concomitent cu supraestimarea consumului american de mărfuri chineze. Rezultatul este masivul deficit comercial al Statelor Unite în raport cu China, care nu poate fi corectat prin mecanismele normale ale pieţei libere.

Într-un sistem normal, de piaţă liberă, al cotelor de schimb fluctuante, deficitele comerciale mari ale Statelor Unite în raport cu China ar acţiona „în jos" asupra dolarului american şi „în sus" asupra yuanului chinez. Cum valoarea dolarului american ar scădea, Statele Unite ar vinde mai multe bunuri în China. Cum yuanul chinez ar creşte, consumatorii americani vor cumpăra mai puţine mărfuri de import chineze. Aceste două mecanisme de ajustare ale pieţei libere ar trebui să reechilibreze comerţul chino-american şi să conserve numărul de locuri de muncă ale americanilor, în special cele din industriile exportatoare.

Dar China nu permite acestor procese de ajustare ale pieţei libere să aibă loc. În loc să permită valutei sale să fluctueze, China menţine o cotă de schimb fixă, reciclând dolarii americani obţinuţi din exporturile sale înapoi în Statele Unite, prin cumpărarea obligaţiunilor de stat americane. În acest fel, China a devenit, de facto, „bancherul central" al Statelor Unite, finanţând efectiv atât bugetul Statelor Unite, cât şi deficitele sale bugetare prin manipularea valutei, ca un mijloc de a crea locuri de muncă în China pe socoteala companiilor americane şi ale muncitorilor lor.

Transformarea Chinei, de facto, în bancherul central al Statelor Unite, explică de ce manipularea chineză a valutei este atât de periculoasă. Prin procesul de manipulare a valutei, China a acumulat obligaţiuni de stat americane în valoare de peste 1000 de miliarde de dolari. Acum, ori de câte ori politicienii americani ameninţă să penalizeze China pentru practicile sale comerciale incorecte, China răspunde automat cu ameninţarea „opţiunii nucleare". Mai exact, China ameninţă să destabilizeze economia americană printr-un dumping aplicat obligaţiunilor de stat şi dolarului pe pieţele internaţionale.

Aceasta nu este o ameninţare vană. Dacă China ar practica un dumping asupra obligaţiunilor de stat americane şi dolarului pe pieţele internaţionale, rezultatul ar fi o scădere drastică a valorii dolarului, o creştere pe măsură a ratelor dobânzilor împrumuturilor pentru locuinţe şi a ratei inflaţiei, piaţa imobiliară ar colapsa, iar pieţele financiare ale lumii ar intra în haos. Acest lanţ de nenorociri este motivul pentru care chiar oficialii chinezi descriu această latură sumbră a manipulării valutare ca un atac „nuclear" asupra sistemului financiar american.

Unii cred că statul chinez nu va lansa niciodată „bomba nucleară" pentru că aceasta ar afecta şi economia chineză. Totuşi, realitatea este că mulţi lideri politici chinezi consideră că ţara lor este mult mai capabilă să facă faţă unui asemenea şoc economic, decât „răsfăţaţii americani", obişnuiţi cu traiul bun.

Marele zid chinezesc al protecţionismului

> *Sub control guvernamental, multe fabrici chineze de stat îşi desfăşoară activitatea beneficiind de subvenţii acordate de stat, care includ: chirii, utilităţi, materii prime, servicii de transport şi telecomunicaţii. Aceasta nu este o competiţie a şanselor egale.*
>
> *– Donald Evans, fost ministru american al comerţului*

Ori de câte ori politicienii americani încercau să combată practicile comerciale incorecte ale Chinei, China şi grupul său tot mai numeros de simpatizanţi de la Washington îi taxează pe aceşti

politicieni drept „protecţionişti". O tactică des utilizată este reamintirea dezastruoaselor tarife Smoot-Hawley, cele care au ajutat la declanşarea marii crize din 1929.

„Marele zid chinezesc" al protecţionismului este o ţesătură complexă de subvenţii, practicate concomitent cu un set de bariere comerciale, care oferă protecţie unora dintre cele mai vulnerabile industrii şi sectoare ale agriculturii. În ceea ce priveşte subvenţiile, dacă ai vrea să părăseşti o afacere, nu ar fi frumos dacă guvernul ţi-ar furniza energie şi apă la preţuri mici, terenuri gratuite, burse de cercetare-dezvoltare şi împrumuturi oricât de mari, cu dobânzi negociabile? Ei bine, este exact ce face guvernul chinez pentru industriile sale exportatoare.

Desigur, în preajma primirii Chinei în cadrul Organizaţiei Mondiale a Comerţului, în 2001, se presupunea că aceste subvenţii şi măsuri protecţioniste vor dispare. Totuşi, respectarea de către China a acestor obligaţii, în spiritul şi în litera lor, s-a dovedit a fi o farsă şi o ficţiune tot atât de mare ca şi respectarea libertăţii de expresie de către presa chineză, cenzurată din plin şi controlată de stat. De aceea, în întreaga lume, diferite state au acumulat mai multe plângeri de practici comerciale incorecte, împotriva Chinei, decât împotriva oricărei alte ţări. Şi, după cum se ştie, nu iese fum fără foc.

Marea aventură piraterească a Chinei

China este epicentrul exploziei de mărfuri contrafăcute… În urmă cu câţiva ani, mărfurile contrafăcute se reduceau la geamantane şi genţi de voiaj Gucci şi la parfumuri. Acum, se piratează orice. Afacerea, pur şi simplu, a explodat. E o chestiune mult mai serioasă decât era cu numai câţiva ani în urmă. Inventarul bunurilor contrafăcute merge de la brichete pentru ţigări la automobile sau la falsuri farmaceutice care îţi pot pune viaţa în pericol. Pot paria că sunt companii în lumea întreagă care nici măcar nu realizează că sunt discreditate în acest fel.

– Frank Vargo, Asociaţia Naţională a Producătorilor

Capitolul 2 al cărţii, „Economia de mărfuri contrafăcute a Chinei şi pirateria comercială" descrie în detaliu o gamă a bunurilor contrafăcute şi care, teoretic, sunt pretabile unor sancţiuni din partea guvernului de la Beijing. Vom sublinia totuşi, în acest moment, două chestiuni care ţin de problema avantajului „preţului chinezesc":

În primul rând, contrafacerea mărfurilor şi pirateria reprezintă o componentă esenţială a preţurilor scăzute în cel puţin trei domenii ale unei activităţi economice. Spre deosebire de companiile americane producătoare de maşini, produse farmaceutice sau din alte domenii ce necesită activităţi de cercetare-dezvoltare, companiile lor omoloage din China nu au asemenea cheltuieli, care se ridică la miliarde de dolari. De asemenea, companiile chinezeşti nu trebuie să cheltuiască milioane de dolari cumpărând softuri şi alte componente IT, pe care pur şi simplu le fură. În sfârşit, aceleaşi companii chinezeşti nu trebuie să cheltuiască milioane de dolari pentru a lansa pe piaţă un anumit brand, pentru că ei, pur şi simplu, îl preiau deja lansat. Faptul că majoritatea companiilor chineze nu investesc deloc în cercetare-dezvoltare, în softuri şi în lansarea pe piaţă a produselor duce la scăderea costurilor.

În al doilea rând, uriaşele activităţi de contrafacere şi de piraterie care există astăzi în China nu s-ar putea desfăşura fără sprijinul deplin al guvernului chinez. Iată de ce nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de campaniile efectuate împotriva pirateriei comerciale, deşi ele se bucură de o publicitate extraordinară. Realitatea sumbră este că în China este sprijinită tacit răspândirea pirateriei deoarece această activitate, asemenea furtului de proprietate intelectuală, creează zeci de milioane de locuri de muncă, ajută menţinerea inflaţiei interne la cote scăzute şi oferă consumatorilor interni bunuri americane, europene sau japoneze piratate, la preţuri foarte mici.

Noua „umilire externă" a Chinei – investiţii directe

Companiile sunt atrase să facă afaceri în Republica Populară Chineză din cauza „zonelor speciale" ale acesteia, unde taxele sunt scăzute, din cauza forţei de muncă, ieftină şi uşor de găsit şi din cauza regimului totalitar. Sindicatele independente sunt interzise de către Partidul Comunist. Personalul care lucrează la liniile de asamblare ale fabricilor din „zonele speciale" din sudul Chinei operează cu aparate fără luarea unor măsuri de protecţie şi vopsesc cu spray-uri fără măşti de faţă adecvate. Ei mor adesea în accidente de muncă sau prin „gulaosi", termenul chinez pentru moartea prin extenuare. Procentul de accidente mortale produse la locul de muncă este de cel puţin 13 ori mai mare decât în Anglia; în Shenzen, un oraş în plină dezvoltare, se înregistrează zilnic în medie 13 accidente de muncă, muncitorii îşi pierd un deget sau un braţ. Într-un reportaj care exprimă îngrijorarea oficială pe această temă, ziarul guvernamental „China Daily" relatează cum o femeie de 30 de ani, He Chunmei, a murit extenuată, după ce a muncit 24 de ore fără întrerupere într-un atelier de produse manufacturiere. Asemenea condiţii de lucru mizerabile permit Chinei să depăşească economic celelalte ţări în curs de dezvoltare cu un procent de până la 60%.

– London Independent

Investiţiile străine directe sunt acum abundente în China – ele se apropie de 100 miliarde de dolari anual – şi reprezintă o componentă esenţială a avantajului preţului chinez. Masivele investiţii străine directe oferă companiilor chineze două stimulente extrem de importante pentru competitivitatea lor.

În primul rând, investiţiile străine directe sunt cheltuite pe cele mai sofisticate şi avansate tehnologii existente. Un asemenea transfer tehnologic are ca efect apariţia în China a unor echipamente de ultimă generaţie şi a unor maşini mult mai performante decât în orice altă ţară în curs de dezvoltare. Aceasta duce la fabricarea în condiţii de eficienţă sporită a unor produse de o foarte

bună calitate şi permite muncitorilor chinezi să aibă o productivitate sporită, justificând astfel cerinţele de creştere ale salariilor.

În al doilea rând, catalizatoarele investiţii străine directe în China au adus cu ele reale talente manageriale şi o foarte bună practică managerială. Rezultatul a fost de trei ori benefic: mână de lucru chineză ieftină în procesul de producţie, „descurcăreţi" locali care îşi folosesc relaţiile ca să „ungă" roţile birocratice şi oameni de afaceri cu reale talente manageriale.

S-ar putea spune că acest aspect al „preţului chinez" este un rezultat al competitivităţii Chinei, nealterat de celelalte practici comerciale ale acestei ţări. Un astfel de argument este, în realitate, cu totul greşit.

Pentru cei care încep o afacere, manipulările monetare ale Chinei şi cursul mult subevaluat care rezultă de aici sunt foarte atractive pentru investiţiile străine directe. Într-adevăr, un yuan subevaluat permite cumpărarea fabricilor chineze la preţuri mici.

În cele din urmă, una dintre cele mai mari tentaţii pentru investiţiile străine directe îl constituie standardele chineze extrem de laxe în materie de sănătate, securitate a muncii şi mediu.

Unii critici apreciază ca o nouă „umilire a Chinei din partea străinătăţii" faptul că asemenea standarde laxe permit corporaţiilor din Europa, Japonia, Coreea de Sud, Taiwan şi Statele Unite să „exporte" aici practici poluante şi condiţii de lucru foarte precare. China are, într-adevăr, surprinzător de puţine arme de apărare împotriva aspectelor negative care apar odată cu pătrunderea capitalului străin. Pasajul de mai jos, extras din *Business Beijing*, care se axează exclusiv asupra percepţiei Chinei ca „paradis al poluării" pentru investitorii străini, ilustrează problema mai generală a standardelor laxe care fac atractive aceste investiţii:

> Investitorii străini au finanţat crearea unor întreprinderi care să descompună, să recicleze sau să proceseze deşeurile provenite din metale, aparatură electronică, cauciucuri sau substanţe chimice poluante. Cei mai mulţi dintre ei au un impact serios

asupra mediului. Unii dintre aceşti investitori, chiar importă deşeuri în China, în scopul reciclării. Taiwanul a devenit o zonă importantă pentru reciclarea reziduurilor periculoase provenite din Statele Unite… Un număr de investitori taiwanezi şi-au relocat unităţile lor de producţie în localităţi ca Shenzen, Zhuhai sau Changzou, în zona estică.

Înşelătorul „preţ chinezesc": bilanţ final

Acest prim capitol este foarte important, deoarece expune relaţia critică dintre „Războaiele viitoare ale Chinei" şi practicile comerciale incorecte care conduc la avantajul „preţului chinezesc". Această relaţie poate fi rezumată prin patru observaţii cruciale:

1. „Războaiele viitoare ale Chinei" descrise în această carte sunt generate de această rată de creştere economică, dar lipsită de un fundament real (nesustenabilă), întrucât aceasta este datorată, în mare parte, exporturilor.
2. Abilitatea Chinei de a cuceri o piaţă de desfacere după alta, adesea în stilul războiului-fulger, este posibilă prin impunerea unui set de „arme de producţie în masă", care se regăsesc în atuul „preţului chinezesc".
3. Aşa cum am văzut, mulţi dintre factorii care generează preţul chinezesc constituie practici comerciale incorecte, care violează flagrant atât spiritul, cât şi litera legilor internaţionale şi al acordurilor comerciale. Aceste practici incorecte includ manipularea abuzivă a valutei, subvenţiile ilegale pentru mărfurile de export, reglementările laxe în materie de mediu, sănătate şi securitate a muncii, condiţii de muncă specifice sclavajului şi un Mare Zid Chinezesc al protecţionismului.
4. În măsura în care abundenţa investiţiilor străine în China este consecinţa acestor practici comerciale incorecte, ea însăşi devine un avantaj comercial incorect.

În cele zece capitole care urmează, vom examina fiecare dintre „războaiele majore" ale Chinei, provocate de înşelătorul preţ chinezesc şi „armele sale de producţie în masă". Imaginea care va rezulta în mod clar este aceea a unei ţări aflate în plin avânt comercial, produs de stimulenţi economici artificiali (steroizi economici), care se lansează fără menajamente într-o competiţie cu restul lumii. Vom vedea, de asemenea, motivul pentru care China se confruntă, tot mai mult, cu „războaie interne", datorate unor nenumărate conflicte, de la acapararea ilegală a pământurilor, evacuările forţate şi taxele de nesuportat, la corupţia endemică a funcţionarilor guvernamentali sau transformarea unei ţări cândva idilice într-un teritoriu infestat de poluanţi cancerigeni, ori la reţeaua sanitară deplorabilă sau la protecţia socială lamentabilă.

Capitolul 2

Economia de mărfuri contrafăcute a Chinei și pirateria comercială

Ce îţi vine în minte când auzi numele Louis Vuitton? Nimic altceva decât stil clasic, tradiţie îmbinată cu modernitate, rezultatul fiind unicele, inconfundabilele genţi marca Louis Vuiton. Acum, puteţi cumpăra câte o geantă zilnic, timp de o săptămână, plătind cât pentru una autentică. În afară de dumneavoastră şi Basicreplica.com, nimeni altcineva nu va şti că geanta respectivă a fost fabricată în China.

– Basicreplica.com

Multor cumpărători le va fi greu să le pară rău pentru mari corporaţii, ca Louis Vuitton sau Disney, atunci când falsificatorii chinezi elimină de pe piaţă bagajele de lux sau filmele vândute sub licenţă şi le înlocuiesc cu mărfuri care valorează câţiva cenţi sau un dolar. Există însă cel puţin două probleme mari în legătură cu această atitudine de Robin Hood.

Mai întâi, contrafacerea şi pirateria nu se limitează doar la bijuterii de sticlă şi filme hollywoodiene. Acum, dacă America, Europa sau Japonia fabrică vreun produs, China îl falsifică. Într-adevăr, lista de mărfuri contrafăcute şi piratate cu care China invadează pieţele comerciale acoperă toată gama de produse – de la piese auto, baterii şi prezervative, la medicamente, semiconductori, şampoane sau brichete Zippo care îţi pot exploda în faţă.

Există şi un al doilea motiv pentru care nimeni nu poate bagateliza chestiunea pirateriei chineze. Fiecare dintre noi este expus, destul de frecvent, la riscuri de sănătate şi securitate corporală. Pentru a înţelege aceste pericole foarte concrete, să considerăm câteva scenarii care, deşi fictive, se bazează, toate, pe fapte reale.

- Pe pielea capului v-a apărut o iritaţie, pentru că şamponul *Head and Shoulders* pe care l-aţi folosit, contrafăcut în China, conţine reziduuri toxice.
- O pietricică aruncată de roata camionului din faţă v-a lovit parbrizul. Sticla „securizată", fabricată în China nu crapă, ci se sfărâmă în bucăţi, care zboară în toate direcţiile.
- Pisica siameză pe care o îndrăgiţi atât de mult, moare în urma unei crize de ficat, deoarece în doctoria pe care i-aţi administrat-o, cumpărată de la un magazin care practică preţuri ieftine, s-au găsit urme de otravă.
- Noaptea târziu, cordonul de alimentare contrafăcut al computerului începe să ardă. Detectorul de fum nu funcţionează, pentru că acidul bateriilor *Duracell*, şi acestea contrafăcute, a curs peste sistemul de alarmă. Aţi reuşit să ieşiţi din casă înainte ca aceasta să fie distrusă de foc?
- Fratele dumneavoastră comandă prin internet ceea ce se dovedeşte a fi Viagra falsificată, pentru că e prea ocupat ca să-şi găsească timp să obţină de la doctor o reţetă. După o frumoasă seară romantică petrecută cu soţia, e dus în grabă la spital, cu o tahicardie alarmantă. Peste câteva zile, mama dumneavoastră e dusă la acelaşi spital, cu fractură de col femural, pentru că medicamentul contra osteoporozei, pe care îl comandase telefonic de la *Evista*, se dovedise a fi nimic altceva decât cretă pisată.
- Într-o noapte înăbuşitoare de vară, doi colegi – un homosexual de 22 de ani şi o heterosexuală de 24 de ani – cumpără prezervative *Durex Extra Safe*, contrafăcute, de la aceeaşi farmacie. Mai târziu, în aceeaşi noapte, în întâlniri separate, prezervativele se rup. Tânărul se infectează cu HIV, iar femeia contractează un microb care o face sterilă.

Piratarea şi contrafacerea pieselor auto

E o după-amiază agitată de septembrie, în piaţa de piese auto din sudul oraşului Guangzou. Piaţa e străbătută de comisionari pe motociclete, care onorează comenzi de livrare a pieselor. Camioane întregi se încarcă sau se descarcă. Cumpărătorii şi vânzătorii se tocmesc în faţa prăvăliilor, unde găseşti practic orice piesă de schimb, pentru orice automobil de marcă cunoscută: filtre Fram, accesorii Ford, bujii Champion, sisteme audio Philips şi Bose, roţi BMW. Şi toate la preţuri mici, şi toate în ambalajul lor original. Şi toate, sau aproape toate, contrafăcute.

– Automotive News

Pirateria comercială se referă la producerea, distribuirea şi folosirea neautorizată a bunurilor sau serviciilor. Scopul ei este să creeze o imitaţie care să poată fi vândută cumpărătorului ca imitaţie, nu ca marfa veritabilă.

Contrafacerea depăşeşte pirateria, prezentând produsele piratate ca produse veritabile, de firmă. Astfel, în cazul unei crose de golf, care arată ca un produs *Callaway*, dar se vinde sub numele de *Hallaway*, avem de a face cu o piraterie; dacă însă aceeaşi crosă, fabricată în China, se vinde sub numele *Callaway*, avem de a face cu o contrafacere. Organizaţia Mondială a Vameşilor consideră că pirateria şi contrafacerea reprezintă aproape 10% din comerţul mondial!

Desigur, China nu este singura ţară care se ocupă cu pirateria. Tot aşa procedează Rusia, India, Vietnam, Africa de Sud şi chiar micul stat Paraguay, în celebra regiune de triplă frontieră cu Argentina şi Brazilia.

Însă, China este cel mai mare pirat comercial al planetei. Statisticele sunt grăitoare în acest sens:

China deţine două treimi din bunurile piratate şi contrafăcute din lume, iar 80% din mărfurile contrafăcute şi piratate, confiscate la frontierele Statelor Unite, sunt chinezeşti. Lista este lungă şi

cuprinde alimente şi băuturi, cum ar fi alimente pentru copii, băuturi nealcoolice, lichioruri sau produse de uz casnic, cum ar fi parfumuri, truse de machiaj, lame de ras; ea conţine şi obiecte mari, ca frigidere sau aparate de aer condiţionat, lifturi sau scaune de toaletă.

Produsele piratate sau contrafăcute sosesc în multe forme şi sub multe deghizări. Iată un posibil scenariu: o fabrică chineză este închiriată de o companie americană pentru a produce 1000 de obiecte pe zi. În afara celor două schimburi legale, mai funcţionează încă unul, ilegal, de noapte – şi astfel se produc încă 500 de obiecte, expediate pe uşa din spate a fabricii.

O altă cale este binecunoscuta „inginerie inversă" a chinezilor, care presupune dezmembrarea produselor sau a maşinilor, pentru a putea fi copiate. Prin „inginerie inversă", chinezii au reuşit să contrafacă orice produs, de la motociclete Suzuki la crose de golf Callaway, la doar câteva săptămâni după ce asemenea produse fuseseră introduse pe piaţă.

Unul dintre cele mai profitabile – şi periculoase – mărfuri contrafăcute în China sunt ţigările. Rivalizând cu oricare dintre marii producători multinaţionali, China produce 65% dintre ţigările contrafăcute în întreaga lume. Dintre cele peste 35 de miliarde de ţigarete produse anual, aproape 30 de miliarde sunt exportate.

Contrafacerea ţigărilor este, în mare parte, o activitate manufacturieră, deoarece multe dintre aparatele utilizate în producţia de ţigări se află efectiv sub pământ, fie în subsoluri, fie în camere subterane accesibile doar prin tuneluri. După cum notează James Nurton, în aceste locuri ascunse „contrafacerea se realizează cu muncitori angajaţi doar pe o perioadă de câteva zile, dacă nu pentru câteva ore, fiind folosite maşini vechi şi înfăşurarea manuală, la fabricarea unui lot de ţigări." În asemenea locuri clandestine, ţigările, deja unul dintre ucigaşii cei mai eficienţi ai speciei umane, devin, de regulă, şi mai nocive. Într-adevăr, acele ţigări Marlboro sau Camel, apreciate de unii bărbaţi, sau acele Virginia Slims, atât de dragi doamnelor – toate contrafăcute – pot conţine de cinci ori mai mult cadmiu decât ţigările veritabile, de şase ori mai mult plumb şi nivele ridicate de arsenic (o otravă puternică).

Ca tehnică a contrabandei, ţigările sunt adesea exportate împreună cu pachetele de ceai sau în interiorul acestora. Cum ceaiul şi tutunul au cam aceeaşi densitate, contrabanda e greu de depistat. În plus, profitul este astronomic. Conform aceluiaşi Nurton, „cu costuri de circa 120 000 dolari pentru un container, falsificatorii pot avea un profit de câteva milioane de dolari la un singur transport".

Un sector la fel de profitabil al economiei subterane din China este cel al pieselor auto. Aproximativ 70% din piesele de schimb contrafăcute din întreaga lume sunt chinezeşti şi peste jumătate dintre vehiculele chinezeşti conţin componente contrafăcute.

Spre deosebire de operaţiile de contrafacere a ţigărilor, care sunt foarte slab centralizate, pirateria cu piese auto este foarte bine organizată. Piesele falsificate includ orice articol, de la plăcuţe de frână, filtre de ulei şi radiatoare la blocuri-motor, parbrize şi ştergătoare. Cum vânzarea unor maşini noi este dependentă de stabilirea unor eficiente reţele de distribuţie a pieselor de schimb, asemenea contrafaceri reprezintă o metodă specială de „luare a caimacului" dând o lovitură puternică industriei automobilistice. După cum observă *Forbes*: „Piesele de schimb reprezintă pentru companiile producătoare de maşini ce reprezintă floricelele pentru cinematografe. Din ele îşi plătesc chiria."

Există desigur aspecte importante privind gradul de siguranţă a pasagerilor, siguranţa lor depinde de calitatea pieselor. În anumite cazuri, calitatea şi aspectul pieselor falsificate sunt atât de bune, încât e greu să le deosebeşti de produsul original. În multe alte cazuri, piesele de schimb sunt atât de precare, încât ele sunt condamnate unei defectări rapide şi periculoase pentru pasageri. După cum scrie *Automotive News*, poveştile de groază despre piese contrafăcute includ frâne căptuşite cu iarbă presată sau rumeguş, lichid de transmisie produs din ulei ieftin sau filtre de ulei care folosesc cârpe drept filtru.

Pericolele inerente care decurg din fabricarea pieselor auto au fost formulate de un for executiv din industria TIR-urilor, în felul următor: „V-ar plăcea să aveţi frâne contrafăcute, cu numele firmei

dumneavoastră pe ele, instalate pe un TIR care nu poate opri la timp, atunci când un autobuz şcolar aflat în faţa lui frânează brusc?"

Dar nu e vorba numai despre piesele auto în pirateria chineză din industria automobilului. Pentru că industria automobilului din China a furat, în unele cazuri, absolut tot.

De exemplu: modelul compact *SUV Honda CR-V* a fost reprodus de maşina chineză *Laibao S-RV*. Maşina de teren *Toyota Prado SUV* a fost clonată în *Dadi Shutle*. Luxosul *Mercedes clasa C* s-a reîncarnat în *Geely Meerie*. Rolls Royce Phantom are un frate vitreg în *Hongqiu HQD*. Nici autobuzele de lux nu sunt scutite; există o copie la indigo a lui *Neoplan Starliner*, în *Zonda A9*. O farsă de umor negru e faptul că în China sunt produse şi „maşini Frankenstein", care au partea din faţă luată de la un model, partea din spate de la altul şi diverse alte componente de la terţe modele.

Ca şi furtul pieselor de schimb, piratarea maşinilor nu este doar o incorectitudine. Este o tragedie potenţială. Deşi fiecare vehicul piratat poate arăta ca şi originalul, cele mai multe sunt adevărate capcane ale morţii, pe roţi. Folosirea metalelor şi materialelor de proastă calitate, împreună cu piesele contrafăcute, duc la comportări cu mult sub standard ale maşinilor în diferitele simulări ale unor ciocniri – după cum vom vedea în capitolul următor.

Falsificarea medicamentelor

În luna ianuarie, compania chineză de medicamente Honor International Pharmtech a fost acuzată de expedierea unor medicamente contrafăcute în Statele Unite. Cu toate acestea, compania – a cărei deviză este „Ne gândim mult la onoare" – continua să vândă, în octombrie, fără probleme, miilor de cumpărători care se aflau la cel mai mare târg internaţional de produse farmaceutice.

Alte companii chineze de produse chimice s-au deplasat şi ele la acest târg anual; printre acestea, un producător acuzat recent de autorităţile americane pentru livrarea de steroizi unor laboratoare

care activează ilegal, şi un altul, al cărui reprezentant fusese arestat la târgul din 2006 pentru violări ale legii patentelor. Mai participau şi doi exportatori, reprezentanţi ai guvernului chinez, care vânduseră o substanţă otrăvitoare, sub eticheta – pusă greşit – a unui ingredient medical; această greşeală omorâse aproape 200 de persoane şi afectase nenumărate altele în Haiti şi Panama.

O altă companie de produse chimice, Orient Pacific International, şi-a închiriat un stand la un târg din Milano, dar proprietarul său, Kevun Su, n-a putut fi prezent. El se afla într-o închisoare din Houston, sub acuzaţia de a fi vândut doctorii contrafăcute pentru schizofrenie, boala Alzheimer şi alte afecţiuni.

– New York Times

Până recent, singura experienţă a lui Marilyn Arons în materie de produse contrafăcute era geanta Louis Vuitton, pe care o cumpărase de pe stradă… Dar când a aflat că tubul cu Lipitor, o doctorie pentru scăderea colesterolului, conţinea pastile contrafăcute, s-a înfuriat şi s-a neliniştit cu adevărat. „Dacă nu era Lipitor ceea ce am luat, atunci ce era?" – s-a întrebat Marilyn. Ea a dat în judecată mai mulţi distribuitori de medicamente. Când farmacistul a asigurat-o că totul va fi bine, Arons l-a întrebat: „Dumitale ţi-ar fi bine dacă te-aş plăti cu bani falşi?"

– US News and World Report

Aşa cum a spus Lembit Rago, reprezentant al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, „doctoriile contrafăcute ucid oameni". Şi, atunci când nu se ajunge la moarte, riscurile sunt mari. Acum, cel puţin un container de medicamente din zece, la nivel mondial, conţine doctorii contrafăcute.

Pentru a înţelege acest pericol, să considerăm această listă de medicamente, provenind din produsele contrafăcute în China: sirop de tuse în care s-a adăugat antigel, vaccin contra meningitei şi medicamente contra anemiei făcute din apă de la robinet, pilule

contraceptive care nu sunt altceva decât făină de grâu presată, Lipitor şi Norvasc contra colesterolului şi tensiunii arteriale fără nicio substanţă activă, Viagra şi Cialis în care s-a adăugat stricnină, şi pastile contra malariei, fără vreo urmă din principalul lor ingredient (artusenat).

Rolul dominant jucat de China în comerţul mondial cu medicamente contrafăcute nu se datorează doar uriaşei capacităţi de producţie şi giganticei reţele de distribuţie. Este şi altă cauză: cât ai zice „Puteţi să-mi daţi reţeta asta?", firmele-pirat ultra calificate din China pot reproduce ambalajele cele mai sofisticate, vinietele şi hologramele cele mai complicate; de asemenea, pilulele trimise ca probe sunt atât de bine făcute, încât falsitatea lor poate fi dovedită doar prin minuţioase teste de laborator. Această capacitate de falsificare este foarte importantă deoarece companiile de medicamente continuă să-şi rafineze designul ambalajelor, în efortul de a combate falsificarea produselor.

Abilitatea incontestabilă a chinezilor de a practica pirateria cea mai sofisticată se poate atribui exact aceloraşi factori care au făcut din China marea uzină a lumii. Unul dintre cei mai importanţi este afluenţa investiţiilor străine directe, care au adus cu ele aparatură sofisticată, inclusiv cea necesară reproducerii oricărui medicament care ar aduce profit. Când pilulele şi ambalajele sunt gata, distribuitorii chinezi de medicamente contrafăcute, care folosesc în general aceeaşi reţea de transport, distribuţie şi vânzare ca şi companiile străine care activează legal în China, răspândesc produsele contrafăcute în lumea întreagă.

Dar nu e neapărat nevoie de o mare fabrică pentru a produce medicamente contrafăcute. Unul dintre cele mai simple moduri de a produce un lot de Viagra falsificat este de a pleca de la câteva pilule autentice. Le pisezi, le adaugi un agent coagulant, cum ar fi acidul boric şi transformi apoi substanţa în pilule. Gata! Am obţinut acum, în manieră chineză, „Viagra Lite". Din păcate, acidul boric este folosit de obicei ca pesticid; el ucide gândacii şi furnicile, atacându-le sistemul nervos.

Fie că e vorba de Lipitor, Norvasc, Viagra sau Tamiflu, medicamentele chinezeşti falsificate reuşesc să intre în dulapul dumneavoastră ca medicamente în felurite moduri. În unele cazuri, se întâmplă ca un distribuitor important, ca Rite Aid, să fie păcălit de un furnizor. În altele, se întâmplă ca o mică farmacie locală să încerce să facă economii cumpărând un lot suspect de la un ofertant. Dar, şi mai adesea, e vorba de sabia cu două tăişuri numită World Wide Web, care aduce aceste produse din inima Chinei la uşa cumpărătorului. Să considerăm aceste profiluri tipice de cumpărători de medicamente prin internet, care devin, cu toţii, victime sigure ale pirateriei comerciale chineze cu medicamente:

- O pereche de tineri asistaţi sociali, care erau deja copleşiţi de costul medicamentelor, căutau un medicament care nu era pe lista celor compensate. De aceea, au încercat să cumpere *on line*, de la farmacia „canadiană" furnizoare de produse ieftine, dar care operează, în realitate, în provincia Heilongjiang din nord-estul Chinei.
- O femeie casnică, suferind de depresie cronică, este prea slăbită pentru a se mai duce la farmacia locală, de unde îşi cumpăra Prozac-ul şi optează pentru anonimatul internetului, în timp ce soţul ei, suprasolicitat din cauza serviciului, aflat tot timpul între două avioane, este pur şi simplu prea ocupat pentru a-şi cumpăra pilulele de dormit Ambien din altă parte decât de pe internet. În acelaşi timp, fiul lor, în vârstă de 17 ani, care cochetează cu culturismul, comandă în secret steroizi *on line*, pentru dezvoltarea musculaturii.
- Un bărbat căsătorit, ajuns la vârsta la care constată că nu e la fel de bun ca altădată în patul conjugal şi care doreşte să procure un remediu cu discreţie, este o victimă uşoară a internetului. Aşa se explică de ce Viagra este cel mai bine vândut pe internet dintre medicamentele contrafăcute.

Pirateria economică chineză

Bagajul de mână aduce mult mai mult profit decât heroina.

– Andrew Oberfelt, Abacus Security

De ce a ajuns China cel mai mare dintre piraţii comerciali ai lumii? Cel mai simplu răspuns este că, în acest caz, delictul este profitabil, iar câştigurile sunt imense.

Un motiv major pentru care contrafacerea şi pirateria sunt atât de profitabile este faptul că, în acest caz, nu trebuie să fie iniţiată vreo acţiune de cercetare ştiinţifică pentru a realiza un produs sau un design. Se fură doar proprietatea intelectuală, după ce aceasta a fost realizată de altcineva. Astfel se ajunge la economisirea unor sume imense, mai ales în industriile care fac apel masiv la cercetare-dezvoltare, cum ar fi construcţia de automobile sau fabricarea de medicamente.

Piraţii comerciali chinezi nu trebuie să cheltuiască sume foarte mari pe reclamă şi marketing, pentru a crea şi a susţine un brand nou sau pentru a deschide pieţe noi. Ei doar profită de eforturile oneste ale companiilor; în acest fel, ei distrug mult din valoarea unui brand pe care o companie l-a obţinut prin mari eforturi.

Însă şi mai interesant, piraţii comerciali chinezi sunt la fel de buni în obţinerea unei înalte eficienţe în procesul de producţie ca şi marile corporaţii internaţionale. Cum observă *Chinese Business Review*, „un imitator inteligent poate produce falsuri ale produselor diferitelor companii, urmând o anumită linie de producţie." Mai mult, „această duplicare are loc în cadrul mai multor linii de producţie, de exemplu software, film, acumulatori sau piese de schimb pentru automobile". Abilitatea piraţilor chinezi în folosirea liniilor de producţie pentru a arunca pe piaţă un număr mare de produse din domenii apropiate este definitorie pentru acest segment al economiei Chinei şi permite unor astfel de hoţi ai proprietăţii intelectuale să producă la preţuri substanţial mai mici decât companiile care activează legal. Pentru toate aceste motive, piraţii comerciali chinezi intră pe piaţă cu un preţ avantajos, comparativ cu concurenţii lor.

În fine, trebuie accentuat rolul tot mai mare jucat de crima organizată în activitatea de piraterie comercială.

Cu un grad de adaptabilitate foarte înalt, reţelele criminale chineze îşi reorientează activitatea, de la domeniile clasice, precum drogurile şi prostituţia, la pirateria pe baze economice largi. După cum observă Oded Shenkar: în timp ce un traficant de droguri obţine un profit de 100% din vânzarea unui kilogram de heroină, un alt traficant poate obţine un profit de 900% din 1500 de copii piratate ale Microsoft Office. Mai mult, dacă un traficant de heroină chinez este prins vânzându-şi marfa, poate lua vreo 10 ani de închisoare, în funcţie de legislaţia ţării respective. Dar dacă e prins traficând ceva mai nociv, de exemplu Lipitor cauzator de impotenţă sau Viagra cauzatoare de stopuri cardiace, el primeşte o mică amendă şi o muştruluială uşoară.

Sprijinul politic al pirateriei chineze

Nicio problemă de asemenea anvergură nu poate exista fără implicarea directă sau indirectă a statului.

– Prof. Daniel C.K. Chow,
Universitatea de Stat din Ohio

Toate aceste observaţii despre înflorirea contrafacerii şi pirateriei în China nu explică de ce, în ciuda unor acţiuni de pedepsire cărora li se face o publicitate puternică, guvernul chinez sprijină tacit asemenea activităţi ilegale. Explicaţia ţine de economie şi de politică – cu o nuanţă culturală specific chineză.

Întrucât contrafacerea şi pirateria reprezintă 20% din creşterea economică a Chinei, gestionarea lor este o problemă vitală a guvernului. Furturile de proprietate intelectuală creează milioane de locuri de muncă, ajută la menţinerea sub control a inflaţiei şi ridică nivelul de trai al multor chinezi. După cum observă expertul în activităţi de contrafacere Li Guorong, „contrafacerea este acum

atât de uriaşă în China, încât orice acţiune radicală împotriva ei va distruge economia şi va destabiliza guvernul, în situaţia în care fabricile şi depozitele sunt adesea în proprietatea unor baroni politici sau militari".

Aceste motive economice şi politice ale tolerării pirateriei comerciale sunt puternic stimulate de un set de norme culturale care provin din fuziunea morală dintre un maoism vechi de 60 de ani şi un confucianism vechi de milenii. Esenţa problemei este că Republica Populară Chineză proclamată în 1949, avea ca principiu fundamental abolirea proprietăţii private. Astfel, există mai multe generaţii de guvernanţi chinezi care cred – folosind formularea fostului ambasador al Statelor Unite, James Lilley – „că orice tehnologie din lume este proprietatea maselor populare".

Dacă adăugăm acestei versiuni maoiste a drepturilor de proprietate o doză de confucianism, vom înţelege şi mai bine toleranţa în privinţa contrafacerii şi pirateriei. Din antichitate, confucianismul a propovăduit imitaţia. Proiecţia actuală a acestui fapt este un mediu economic, politic şi cultural perfect pentru dezvoltarea explozivă a contrafacerii şi pirateriei. *Caveat emptor!* („Cumpărătorul să fie atent", în limba latină)

Capitolul 3

„Made in China" – eticheta alarmei de gradul zero

O mamă spunea marţi că ceva era foarte alarmant în starea fiului ei de 20 de luni, care a început să se împleticească şi să vomite. Tocmai înghiţise o piesă a unui joc foarte popular Aqua Dots, care conţinea o substanţă chimică care are efecte similare unui drog puternic „date rape", substanţă care poate duce la pierderea lucidităţii, folosită uneori pentru abuzarea sexuală a femeilor. Era ultima jucărie chinezească de pe rafturile magazinelor americane.

– MSNBC.com

„Trebuie să fiţi conştient de faptul că produsele chinezeşti ieftine vă pot ucide." Chiar dacă acest mic avertisment confucian nu apare pe eticheta următorului produs cumpărat de dumneavoastră, totuşi ar trebui să ţineţi seama de el. Upton Sinclair s-ar răsuci în mormânt dacă ar avea cunoştinţă de uriaşele cantităţi de produse cancerigene, contaminate sau defecte, cu care China inundă lumea.

În mod sigur, aţi auzit deja despre unele din cazurile cele mai grave. Dacă luăm în considerare doar cazul metalelor toxice, au fost pătuţuri de copii, biberoane de vinil şi mănuşi de grădină pentru copii contaminate cu plumb; ursuleţi de jucărie, tobe şi trenuri vopsite cu culori cu plumb; acelaşi tip de contaminare a mai avut loc şi în cazul unor închizători ale salopetelor sau al unor cămăşi pentru copii; şi o linie completă de accesorii ale păpuşii Barbie împodobite cu „plumbul designerului".

Aţi auzit probabil şi de siropul de tuse şi de pasta de dinţi în care s-a scăpat antigel şi care a omorât sute de persoane, de pijamalele îmbibate cu atât de multă formaldehidă, încât irită pielea; de delicatesele pentru câini şi pisici infestate cu melamină, substanţa mortală care a făcut atâtea victime printre animalele dumneavoastră de casă şi cel mai bizar produs al torturii chinezeşti, Aqua Dots, jocul infestat cu *date rape* despre care se povesteşte în deschiderea acestui capitol.

Oricât de alarmante ar fi aceste exemple, ele nu sunt decât vârful unui foarte periculos iceberg. De la bateriile de telefon mobil care explodează, la tofu[2] infestat de bacterii, de la peştele plin până la bronhii cu antibiotice interzise şi până la maşinile atât de periculoase în cazul unor accidente, practic nimic din ce se produce acum în China nu poate fi considerat sigur. Acest capitol vă arată de ce lucrurile stau aşa, care sunt produsele pe care trebuie să le evitaţi cel mai mult, şi de ce, aşa cum a spus atât de corect senatorul Dick Durbin, „Made in China" a devenit o etichetă-avertisment pe care niciun consumator nu trebuie să o ignore.

Un lanţ al hranei otrăvite

Trebuie să fii nebun să mănânci mâncare chinezească.

– Ron Vara

Multă lume percepe China – relativ corect – ca pe cel mai mare producător industrial al planetei. Dar, din ce în ce mai mult, China reprezintă şi ferma piscicolă, livada cu fructe şi grădina de legume a Terrei.

Astăzi, China este a treia ţara exportatoare de alimente către Statele Unite. Chinei îi revin peste 50% din usturoiul, 45% din sucul de mere, 20% din mierea şi 15% din produsele marine importate din această ţară. Greu de crezut, dar Agenţia pentru Alimente

[2] Tofu este un produs pe bază de soia, folosit uneori ca substitut al brânzei.

şi Medicamente din SUA (FDA) testează mai puţin de 1% din toate importurile americane. Ceea ce este foarte diferit de ce se întâmplă în Japonia, unde se testează 10% din importuri. După cum observă *USA Today*, personalul insuficient al agenţiei „reprezintă o undă verde pentru produsele alimentare, inclusiv cele marine, care intră pe piaţa Statelor Unite fără a fi testate".

Producţia de peşte în China

Zhu Zhiqiu, proprietarul unei ferme piscicole, se află în posesia armei secrete a creşterii peştelui sănătos: şopronul cu produse farmaceutice. Înăuntru se află sticle de iod, pachete cu vitamine şi preparate chinezeşti din ierburi, considerate a fi înlocuitori de antibiotice. Ferma de peşte a lui Zhu, situată într-un sat de pe cursul inferior al fluviului Yangtze, expediază circa 2,5 milioane de fileuri de somn în Statele Unite, printr-un importator din Virginia. În ciuda celor mai mari eforturi ale sale – are zeci de salariaţi care curăţă apa în fiecare zi, iar peştele e hrănit cu saci cu hrană specială, mult mai scumpă decât orezul – peştele se îmbolnăveşte destul de des. Şi atunci se folosesc medicamentele.

– Washington Post

China este primul exportator de somn, ţipar şi tilapia spre Statele Unite şi al doilea furnizor de creveţi. Dar China este de asemenea cel mai mare exportator mondial de hrană marină toxică.

Problema peştelui toxic începe de la observaţia că proprietarii chinezi de ferme piscicole, ca d-l Zhu din articolul citat mai devreme, sunt în mod inevitabil siliţi să facă apel la o gamă extrem de largă de antibiotice interzise, preparate din plante după reţete locale şi substanţe a căror folosire este ilegală. Problema subiacentă, care va fi discutată pe larg în capitolul 7 (dedicat barajelor şi gestionării apei), este că apele Chinei sunt unele dintre cele mai poluate din lume, şi, prin urmare, unele dintre cele mai nepotrivite pentru piscicultură. Într-un astfel de mediu poluat, peştele de crescătorie

este, în mod special, vulnerabil la patru agenţi patogeni: viruşi, bacterii, ciuperci şi paraziţi.

O modalitate comună a crescătorilor de peşte chinezi de a combate doi dintre aceşti agenţi – ciupercile şi paraziţii externi – este să împrăştie în apa crescătoriilor un praf numit verde-malahit. Aceasta este o substanţă cancerigenă periculoasă care a fost interzisă oficial în China. Cu toate acestea, interdicţia nu i-a făcut pe prea mulţi crescători chinezi de peşte să renunţe la el.

O a doua modalitate frecventă prin care fermierii piscicoli evită moartea peştilor este de a-şi inunda apele cu o mulţime de substanţe antimicrobiene şi antibiotice interzise. Antimicrobienele sunt substanţe cancerigene care te pot ucide direct. Spre deosebire de acestea, antibioticele interzise te pot ucide sau îţi pot face rău indirect. Motivul este următorul: atunci când mănânci peşte tratat cu astfel de antibiotice, organismul capătă o rezistenţă naturală la aceste medicamente şi în cazul în care te îmbolnăveşti şi ai într-adevăr nevoie de un antibiotic pentru a lupta cu infecţia, acesta nu-şi mai face efectul. În plus, bacteriile se pot transforma în specii foarte rezistente la antibiotice.

Pe lângă angoasele pe care ţi le produc toxinele conţinute în peştele chinezesc, consumatorii din lumea întreagă trebuie să facă faţă „pirateriei piscicole". De exemplu, un truc folosit de exportatorii chinezi lipsiţi de scrupule este să vândă periculosul „peşte gonflabil" cu eticheta deliciosului „monkfish". Problema este că „peştele gonflabil" conţine tetrodoxină. Aceasta este o neurotoxină puternică, pentru care nu se cunoaşte niciun antidot; ea produce paralizia diafragmei şi deseori moartea, din cauza incapacităţii de a respira.

Fructele şi legumele Chinei

De mai bine de 20 de ani, Lai Mandai a mâncat şi a vândut mazăre, varză şi pepeni verzi, cultivaţi pe o parcelă aflată în apropierea unei topitorii de plumb din satul său. La fel ca şi alţi săteni care au mâncat legume cultivate pe asemenea loturi, d-na Lai, în vârstă de 39 de ani, s-a văzut confruntată cu probleme de

sănătate. „Când lucrez în grădina de legume sau când spăl pe jos, mă simt atât de obosită şi îmi simt degetele amorţite", spune ea. D-na Lai, ca şi alţi 57 de săteni, a fost diagnosticată ca având un nivel ridicat al cadmiului, metal greu care poate produce afecţiuni renale şi scăderea durităţii oaselor.

– Wall Street Journal

În China sunt cultivate jumătate din legumele şi aproape 20% din fructele lumii. Chinezii consumă ei înşişi majoritatea acestor produse, dar o parte din ce în ce mai mare este exportată în Statele Unite, Europa şi în restul lumii. Ca şi în cazul exportului chinezesc de peşte toxic, aceasta nu este o evoluţie pozitivă.

Una dintre cele mai mari probleme cu care ne confruntăm atunci când consumăm fructe sau legume chinezeşti este riscul de a îngurgita foarte toxicele metale grele, de exemplu mercur, plumb sau cadmiu, ca în cazul d-nei Lai din articolul citat mai devreme. De altfel, conform datelor oficiale chineze, peste 10% din pământul arabil al Chinei este deja contaminat cu deşeuri de metale grele, provenind de la fabrici, mine, topitorii sau termocentrale.

Un al doilea motiv de îngrijorare îl constituie nivelele excesiv de înalte ale reziduurilor de pesticide găsite adesea în produsele chinezeşti. După cum se afirmă documentat în *Journal of Environmental Toxicology and Chemistry*, problema subiacentă este tendinţa fermierilor chinezi de a folosi pesticide în exces, cu scopul de a obţine recolte mai mari. În consecinţă, Agenţia Federală pentru Alimente şi Medicamente (FDA) se află în situaţia de a respinge produse agricole foarte diverse, de la ginseng sau zmeură congelată la ciuperci.

Dincolo de problema contaminării alimentelor cu antibiotice interzise, metale grele şi pesticide, chestiuni legate de prezenţa bacteriilor şi alterarea mărfii se ivesc şi din cauza lipsei unui lanţ frigorific adecvat în China. În orice ţară, lanţul frigorific începe cu refrigeratoarele pentru fructe şi legume. El continuă cu camioane frigorifice, în care sunt transportate produsele respective. Un alt

sistem de frigidere şi congelatoare este necesar pentru a stoca produsele înainte de a fi comercializate. În toate aceste trei privinţe, China este absolut deficitară.

De exemplu, China are doar circa 30 000 de camioane frigorifice, faţă de aproape 300 000 câte se găsesc în Statele Unite, iar capacitatea sa de stocare la rece de-abia atinge 7 000 000 m^3. Totuşi, conform unui studiu elaborat de firma de consultanţă A.T. Kearney, în următorii zece ani, China va trebui să aibă circa 365 000 camioane frigorifice şi 150 000 000 m^3 capacitate de stocare la rece.

Diversele probleme de contaminare care pot apărea din cauza lipsei unui lanţ frigorific adecvat sunt încă şi mai mari în cazul cărnii, după cum arată acest fragment din *Wall Street Journal*:

> Este o scenă pe care James Rice, directorul departamentului din China a firmei Tyson Foods Inc., a observat-o de nenumărate ori în aceşti trei ani de activitate în domeniul aprovizionării cu carne de pui: tone de pui îngheţaţi, încărcaţi pe platformele unor camioane obişnuite, acoperite cu pături groase pentru a fi ferite de razele soarelui, făcând lungi călătorii de-a lungul Chinei. „Este călcâiul lui Ahile al activităţii noastre", spune d-l Rice. Această observaţie arată cum lipsa camioanelor frigorifice cu temperatură controlată şi a spaţiilor de depozitare frigorifice, precum şi lipsa unei tradiţii şi a unei culturi în acest domeniu, limitează activitatea firmei Tyson la câteva oraşe mari ale Chinei.

Asasini în Ţara Jucăriilor

S-ar părea că atunci când îl gâdili pe Elmo, acesta nu râde, ci are un acces.

– Jay Leno

În încercarea de a-i asigura pe copiii din lumea întreagă că milioanele de jucării fabricate în China care tocmai fuseseră retrase de pe

piaţă deoarece conţineau vopsele toxice cu plumb şi piese care se puteau înghiţi uşor nu le vor mai putea face rău niciodată, oficialităţi chineze de rang înalt au anunţat zilele trecute că milioane de păpuşi au fost strânse şi condamnate imediat la moarte… Conform agenţiei de ştiri Xinhua, numai în ultimele trei zile patronii fabricilor au ridicat aproximativ 350 000 de păpuşi Barbie din casele lor de vis, în timpul unei serii de raiduri foarte violente. În timpul acestor raiduri, păpuşile Barbie au fost despărţite de păpuşile Ken, dezbrăcate la piele şi rase în cap. Au fost apoi duse într-o zonă închisă, sprijinite de un perete şi împuşcate de un pluton de execuţie, în timp ce mai mulţi soldaţi de jucărie au fost obligaţi să privească această scenă.

– *The Onion* (revistă umoristică)

Aceste reacţii satirice la retragerea jucăriilor chinezeşti, din cel mai popular spectacol de divertisment american, cel al lui Jay Leno, şi din revista umoristică *Onion* (Ceapa), aduc măcar o relaxare prin infuzie de comic, într-o situaţie extrem de preocupantă, mai ales pentru părinţii care au copii mici. Deşi multă lume este deja conştientă de multe dintre detaliile acestei crize, merită cel puţin să trecem rapid în revistă gradul de risc al jucăriilor americane care au devenit instrumente aducătoare de moarte, datorită lipsei de scrupule a producătorilor chinezi. Iată doar o scurtă înşiruire a tipurilor de jucării retrase din vânzare:

- 3,8 milioane de jocuri de construit, care conţin nişte magneţi a căror înghiţire poate duce la moarte din cauza perforării intestinului;
- 1,5 milioane de jucării contaminate cu plumb, incluzând popularele păpuşi de pe „strada *Sesam*";
- 1,5 milioane de trenuleţe de lemn vopsite în culori ce conţin plumb şi 1 milion de cuptoare de jucărie *Easy-Bake* (coace uşor), care pot prinde degetele copiilor în cuptor şi apoi le pot arde;
- 253 000 de maşini inspirate de modelul *Sarge* din filmul de desene animate *Cars*, şi locomotive de jucărie;

- 31 000 de peşti de plastic *Skippy* care pot răni mâna unui copil, şi 15 000 seturi „Râdem şi învăţăm", care prezintă risc de înghiţire.

Pentru părinţii şi copiii responsabili care cumpără jucării, este foarte important să subliniem că, în timp ce marile firme americane de jucării încasează numeroase critici în presă, problema cu adevărat gravă este cea a jucăriilor foarte ieftine, fără brand. Este şi cazul jucăriilor de Halloween, care încorporează substanţe toxice, sunt inflamabile sau prezintă pericol de înghiţire.

Se naşte următoarea întrebare: cum este posibil ca fabricanţii chinezi de jucării să transforme un obiect atât de inocent şi delicat într-un pericol potenţial? Vom reveni peste puţin timp asupra acestei întrebări.

Maşinile zdrobite de pe Volga

Puneţi încă un produs pe lista exporturilor chinezeşti a căror siguranţă a fost pusă sub semnul întrebării: automobilele. Într-unul dintre rarele teste vizând comportamentul acestora în cazul unei ciocniri făcute maşinilor chinezeşti în afara Chinei, şi anume la Moscova, partea din faţă a cabinei – un Chery Amulet – s-a făcut armonică. Revistele ruseşti de automobilism au scris că testul a relevat una dintre cele mai proaste comportări înregistrate de vreo maşină şi au cerut retragerea mărcii respective de pe piaţă.

– Wall Street Journal

Nu numai produsele agricole sau mărfurile ieftine precum jucăriile sau brelocurile trebuie să fie privite cu circumspecţie atunci când au eticheta „Made in China". Cum producătorii chinezi se îndreaptă către produse mai scumpe şi mai pretenţioase, precum automobile, avioane sau produse farmaceutice de ultimă generaţie, riscurile sunt şi mai mari.

Să examinăm industria de automobile chineză, aflată într-o dezvoltare rapidă. Probabil că veţi fi surprins să aflaţi că în China,

în prezent, se fabrică mai multe maşini decât în Detroit, dacă nu punem la socoteală camioanele de dimensiuni mai mici. Dar, spre deosebire de maşinile fabricate în Statele Unite, Europa sau Japonia, securitatea pe care o oferă mărcile chinezeşti este extrem de scăzută.

De exemplu, aşa cum s-a văzut în articolul citat mai devreme, maşina chinezească *Chery Amulet* a clacat lamentabil la testul de rezistenţă la ciocnire efectuat în Rusia. Alt indiciu semnificativ este oferit de calitatea, sau mai bine zis de lipsa de calitate, a cabinei automobilului, de asemenea chinez, *Brilliance BS6*. Într-un test european standard, BS6 a fost propulsat, cu 40 mile pe oră, într-o barieră. După cum relatează analistul Chris Haak, rezultatele au fost dezastruoase:

> În cazul maşinilor care sunt supuse la aceste teste, compartimentul pasagerului rămâne aproape intact, fără vreo intruziune a podelei în zona în care şoferul îşi ţine piciorul şi fără ca vreun aparat de pe bord să-i sară în faţă. La cele mai bune maşini, portiera şoferului este încă funcţională; constructorul sacrifică destul de mult din spaţiul maşinii, pentru ca pasagerii să o poată părăsi, după accident, practic nevătămaţi.
>
> Din contră, în cazul bietei maşini răsfăţată cu numele de *Brilliance BS6*, pedalele au intrat în spaţiul rezervat şoferului cu 40 cm, iar bordul – cu 18 cm. Portiera şoferului nu s-a putut deschide decât atunci când tehnicienii au intervenit cu o rangă uriaşă, iar cadrul s-a deformat cu aproape 90° şi s-a oprit de abia când a atins podeaua. Partea inferioară a parbrizului s-a deplasat, după ciocnire, în acelaşi plan în care se găsea în partea superioară, înainte de ciocnire. Şoferul a trebuit să-şi împartă spaţiul rezervat lui cu volanul, parbrizul şi bordul. El ar fi fost probabil ucis instantaneu.

Probabil că aspectul cel mai criticabil al industriei de automobile chinezeşti „nesigure la orice viteză" este faptul că folosesc atât America Latină cât şi Africa drept pieţe de desfacere pentru

vânzarea unor maşini ieftine, care nu ar trece nici testele de poluare şi nici pe cele de securitate de pe pieţele Europei sau ale Statelor Unite. Cu toate că aceste maşini ieftine sunt foarte atractive pentru cei cu salarii mici, ele nu reprezintă altceva decât capcane ale morţii pe roţi şi fabrici de poluare. Dar chinezii nu par jenaţi de acest lucru. Iată comentariul lui Zheng Guoqing, directorul departamentului de vânzări pentru Africa a companiei chineze Great Wall (Marele Zid) Motor Co: „Raportul preţ–performanţă al produselor noastre este avantajos şi de aceea atât de multe ţări africane cumpără mărcile noastre. Aici, normele de poluare nu sunt foarte severe. Normele de securitate nu sunt nici ele prea drastice."

Cauzele avalanşei de produse chinezeşti contaminate, defecte sau cancerigene

Multe dintre fileurile de somn „stil Sud" sunt într-adevăr din sud – şi anume din sudul Chinei. În chiar rapoartele guvernului chinez se exprimă neliniştea că multe râuri din regiune sunt atât de contaminate cu metale grele din reziduurile industriale şi cu pesticide, inclusiv DDT, încât e periculos să le atingi, cu atât mai mult să creşti peşte în ele.

– Washington Post

În acest moment este cazul să ne întrebăm: de ce sunt mărfurile chinezeşti atât de nesigure în privinţa unei game atât de largi de produse? În apărarea lor, oficialii chinezi argumentează că aceste mărfuri sunt la fel de sigure ca în orice altă ţară din lume. Totuşi, statisticile spun altceva. Procentul de produse contaminate, defecte sau prezentând un grad înalt de risc înregistrat de mărfurile chinezeşti în practic toate ţările lumii întrece cu mult procentul exporturilor sale la o mare varietate de produse.

În Japonia, de pildă, o treime din alimentele contaminate sunt de provenienţă chineză, în timp ce importurile de alimente din China

reprezintă doar 15% din totalul alimentelor importate. Similar, în Europa, aproape jumătate dintre produsele defecte identificate provin din China. Un sfert dintre ele sunt jucării, dar altele acoperă o gamă largă, de la aparate electrice şi automobile la corpuri de iluminat sau cosmetice. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul Statelor Unite. Chinei îi revin 60% dintre mărfurile retrase şi aproape 100% dintre jucăriile retrase de pe piaţă, depăşind cu mult procentele înregistrate la importul de jucării din alte ţări în curs de dezvoltare, cum ar fi Mexic sau Brazilia.

Tactica „momeşte şi schimbă" şi calitatea slabă a mărfurilor chinezeşti

> *Anumite rabaturi de la calitate nu sunt foarte grave, dar altele sunt de-a dreptul alarmante. Unul dintre exemplele cele mai neplăcute pe care le-am întâlnit în perioada în care lucram în China se referă la producţia şi exportul unor ansamble de aluminiu folosite la construirea unor clădiri comerciale înalte. Acestea susţin tone de beton, care se toarnă ulterior, deci comportarea lor este esenţială.*
>
> *Compania americană care a proiectat şi brevetat acest ansamblu a pus la punct toate detaliile. Se ştia exact câtă greutate trebuie să susţină fiecare componentă, dar şi aşa nivelul înalt de precizie inginerească nu l-a putut împiedica pe producătorul chinez de a lua decizia unilaterală de reducere a parametrilor. Când această „eroare de fabricaţie" a fost depistată, s-a descoperit că o piesă de aluminiu cântăreşte mai puţin de 90% din cât ar fi trebuit. Unde a dispărut aluminiul? În buzunarul patronului fabricii, ca economie făcută pentru reducerea preţului de producţie. Singurul efect pentru cumpărător era creşterea cotei de risc a produsului.*
>
> *– Forbes.com*

Unul dintre cele mai importante motive ale respingerii produselor chineze este o variantă a vechii tactici „momeşte şi schimbă", care constă în scăderea calităţii. Iată cum funcţionează:

O companie americană, europeană sau japoneză merge în China pentru a plasa în străinătate producţia mărfurilor sale. O companie chineză câştigă dreptul de a produce un prototip al produsului dorit, respectând exact specificaţiile companiei exportatoare. Aceasta este „momeala".

Schimbarea survine la ceva timp după ce compania chineză începe producţia masivă a produsului. La un moment dat, după ce a câştigat încrederea clientului străin, compania chineză începe reducerea costurilor de producţie prin înlocuirea materialelor folosite cu unele de calitate mai proastă, sau prin modificarea designului. Dacă nu are controlori pregătiţi pentru a depista deteriorarea calităţii, pentru compania străină rezultatul poate fi dezastruos.

Un exemplu de acest fel poate fi cazul „Aqua Dots"[3], citat anterior. Un distribuitor de jucării, Australia's Moose Enterprises, a pierdut milioane de dolari în vânzări şi şi-a compromis în mare parte prestigiul mărcii din cauza acestui scandal. În cele din urmă, investigaţiile companiei, efectuate într-o fabrică chineză care a contractat producţia, a dovedit că managerul înlocuise un liant nenociv folosit în procesul de producţie cu afrodisiacul toxic, pentru a realiza un câştig ilicit.

Tăcerea mieilor protestatari

Dacă doriţi să aveţi un bun sistem de protecţie a consumatorilor, protecţia protestatarilor este o cerinţă esenţială.

– Wang Hai, avocat specializat în drepturile consumatorilor

Nu există vreo recompensă, în China, pentru cei care critică sistemul din interior – deşi critica lor este vitală în asigurarea protecţiei consumatorului. Din contră, discuţiile critice sunt descurajate,

[3] Afrodisiac, *date rape drug* (n.red.)

iar cei care totuşi critică politica companiei chineze se pot alege cu închisoarea, cu bătaia sau cu amândouă. Soarta a trei persoane care şi-au asumat riscul criticii va fi prezentată mai jos, folosind ca sursă reportaje din ziarul *Financial Times*.

Dr. Tang Zhixiong şi-a acuzat colegii săi medici de practici contrare eticii medicale în chirurgia transplantului. În plus, d-na Zhou Huanxi şi d-l Shi Yuefu au denunţat, fiecare separat, companiile la care lucrau, pentru fabricarea de medicamente contrafăcute.

Dr. Tang s-a ales cu ameninţări de recurgere la violenţă şi se teme că ar putea fi arestat pentru motive inventate; temerile sale sunt, probabil, justificate. După ce d-na Zhou a dovedit că un tonic vândut femeilor însărcinate ca întăritor al organismului nu era decât ulei de şarpe, ea a fost arestată în urma unei reclamaţii telefonice şi închisă pentru aproape 4 ani. Din păcate, d-l Shi nu a fost atât de „norocos" ca dr. Tang şi d-na Zhou. El a fost fugărit de o maşină cu plăcuţe de înmatriculare false şi s-a ales cu leziuni craniene serioase.

Pentru început, vom ucide toţi avocaţii

Deşi avocaţii specializaţi în protecţia consumatorului sunt adesea ridiculizaţi în Statele Unite, teama de amenzi de multe milioane de dolari duce totuşi corporaţiile la o atitudine mai responsabilă faţă de societate. Din contră, pentru cetăţenii chinezi sau pentru consumatorii păcăliţi din afara Chinei este aproape imposibil să dea în judecată companiile chineze care vând produse contaminate sau deficitare. Iată ce putem citi în revista *Fortune*: „Se ştie că urmărirea în justiţie a companiilor într-o ţară străină este întotdeauna mai dificilă decât judecarea în propria ţară, dar complexitatea instrumentării unui caz împotriva unei firme chineze se datorează nu numai sistemului juridic din China, ci şi relaţiilor politice dintre Beijing şi Washington. Aşa cum spunea un avocat, *e ca şi cum ai scuipa în vânt.*

Într-adevăr, atunci când sunt date în judecată, companiile chineze pur şi simplu nu se prezintă în curţile americane; este practic imposibil să ai acces la oricare dintre documentele lor. Acţionarea

efectivă împotriva acestor companii este complicată şi mai mult de faptul că sediile lor sunt formale. Nu există niciun fel de înţelegeri bilaterale între China şi Statele Unite, care să asigure recurgerea la justiţie. După unele estimări, un proces împotriva unei companii chineze durează cel puţin 10 ani şi costă de 5 ori mai mult decât urmărirea şi pregătirea rechizitoriului. Doar marile companii îşi pot permite să plătească atât de mult şi să aştepte atât de mult. Oricine altcineva este exclus.

O cultură a profitului fără scrupule

> *Acţiuni luate de sus în jos nu vor rezolva problema, deoarece problema în sine trece dincolo de autoritatea guvernului. Persistă o întrebare tulburătoare, născută odată cu creşterea economică rapidă a Chinei: cum e posibil ca atât de mulţi oameni să dorească să încalce regulile, pentru câţiva dolari în plus, fie şi cu preţul vieţilor omeneşti?*
>
> *– Emily Parker*

Probabil că cea mai neliniştitoare şi controversată parte a problemei lui „Fabricat prost în China" este prinsă în cuvintele Emiliei Parker, din citatul precedent. E vorba de faptul că, în deruta morală a Chinei post-comuniste, mult prea mulţi industriaşi sunt lipsiţi de scrupule etice şi morale, pentru a fi preocupaţi de altceva decât de a face bani, prin orice mijloace – indiferent cât de mare e preţul plătit, ca sănătate şi siguranţă, de clienţii lor. Nu independent de aceasta, merită menţionat că, în raportul World Christian Database, China are, de departe, cel mai mare procent de oameni fără religie din lume.

Două cazuri celebre ilustrează comportamentul lipsit de scrupule al cel puţin unora dintre antreprenorii chinezi şi concluzia că nu există niciun reper moral în cultura „otravei pentru profit" care înfloreşte în China.

Unul se referă la retragerea de pe piaţă a aproape un milion de „cauciucuri ucigaşe" produse de Compania pentru cauciuc Hangzhou Zhongce. Într-o anumită fază a procesului de producţie, într-o

acţiune clasică de diminuare a calităţii, producătorul chinez a renunţat la un produs esenţial pentru siguranţa cauciucului – „fâşia de gumă", pentru a-şi mări profitul. E vorba de o bandă de 0,6 mm de cauciuc, adăugată centurii radiale de oţel a cauciucurilor, pentru a preveni separarea celor două jumătăţi delimitate de centură. Rezultatul inevitabil al omiterii acestei benzi constă în faptul că aceste cauciucuri pot exploda, şi ucide, o familie din patru, fiind mai periculoase decât un şofer beat în weekend.

Un alt caz care ilustrează, asemănător, cultura „otrăvii pentru profit" îl constituie infectarea mâncării pentru animalele de casă (câini, pisici), cu melamină. Aceasta duce la moartea a circa 40 000 de animale de casă în Statele Unite; şi e important să arătăm de ce producătorii chinezi adaugă melamină tocmai în asemenea produse.

Melamina este un produs chimic extrem de toxic, care are foarte redusă valoare nutriţională. Ea a fost adăugată în hrana animalelor pentru un motiv foarte simplu: acela de a da impresia falsă a unui conţinut mai ridicat de proteine. Ceea ce înseamnă un preţ mai ridicat. Animalele de casă ale americanilor au plătit, într-adevăr, un preţ foarte ridicat.

Ochii larg închişi ai corporaţiilor şi consumatorilor

În timp ce oficialii guvernului chinez şi antreprenorii ridică din umeri atunci când primesc critici pentru acele produse „fabricate prost în China", cel puţin o parte din critici trebuie îndreptate şi asupra consumatorilor, precum şi asupra companiilor care se aprovizionează din China.

Din partea companiilor, faptul care trebuie reproşat este că nu implementează sisteme adecvate de control al calităţii. Dintr-un astfel de motiv, o companie ca Mattel a fost nevoită să retragă de pe piaţă 10 milioane de jucării. Iată cum comentează profesorul Shih-fen Chen acest lucru: „Nu e vorba de câteva erori întâmplătoare în procesul de producţie, care au scăpat controlului de calitate, ci de o greşală gravă a firmei, care a lăsat să intre pe piaţă 19 milioane de piese de jucării nesigure."

În ceea ce îi priveşte pe consumatori, aceştia se orientează, de obicei, după *brandul* produsului, mai curând decât după *ţara de origine*, atunci când cumpăra ceva. Altfel spus, cumpărăm iPoduri, păpuşi Barbie sau prize chinezeşti, nu pentru că avem încredere în China, ci pentru că avem încredere în Apple, Mattel sau Bosch. Iată o strategie a cumpărării care trebuie serios revizuită!

Capitolul 4

Sânge și arme nucleare pentru petrol – o strategie comercială a Chinei

În vara şi toamna anului 1941, negociatorii japonezi fuseseră supăraţi pe americani. Embargoul petrolier impus de Statele Unite nu va fi suspendat până când japonezii nu vor renunţa la expansiunea lor militară... Până în septembrie 1941, rezervele japonezilor scăzuseră la 50 milioane barili, iar navele lor consumau 2 900 barili pe oră. Japonezii se aflau la o răscruce. Dacă lucrurile continuau aşa, rămâneau şi fără petrol, şi fără opţiuni, în mai puţin de doi ani. Dacă alegeau războiul, aveau şansa de a ieşi dintr-un conflict prelungit. Cum a doua opţiune avea o oarecare probabilitate de succes, Japonia a ales războiul.

– Lt. col. Patrick H. Donovan, Forţele Aeriene ale Statelor Unite

Poate fi o surpriză pentru multă lume că nu arabii, în 1973, ci americanii, în 1941, au fost cei care au impus primul embargou petrolier din lume. Unchiul Sam a tăiat imediat importurile de petrol ale Japoniei, imediat după brutala invadare a Chinei de către aceasta.

Încercarea Statelor Unite de a exercita presiuni asupra Japoniei pentru a o determina să se retragă din China a însemnat o umilire usturătoare pentru o ţară care ţinea atât de mult la imaginea sa. De asemenea, a lăsat Japonia cu o rezervă foarte mică de petrol, care urma să se termine repede, astfel că, într-un fel, i-a lăsat acesteia puţine şanse de a evita războiul cu Statele Unite, care avea să se declanşeze în urma atacului de la Pearl Harbour.

Până în prezent, petrolul a rămas sângele oricărei economii moderne şi nu puţin sânge continuă să se verse în Orientul Apropiat, în Africa şi în alte locuri, pentru a controla şi proteja vasta reţea care aduce acest „aur negru" din îndepărtatele ţări de origine, în fabricile sau în maşinile de pretutindeni. Ceea ce constituie o noutate neliniştitoare în conflictele „sânge pentru petrol" este rolul tot mai important al Chinei şi caracterul distructiv al acestui rol.

Setea de petrol a Chinei, aflată în continuă creştere, nu are drept consecinţă doar creşterea alarmantă a preţurilor combustibililor. Politica cinică a Chinei de a-şi asigura necesarul de petrol facilitează tragedii cum ar fi lichidarea protestatarilor din Birmania şi genocidul din Darfur. Dorinţa Chinei de a negocia „sânge şi arme nucleare pentru petrol" a dus, de asemenea, la accelerarea sensibilă a cursei înarmărilor pe planetă şi la proliferarea nucleară.

Un preţ al petrolului care produce recesiune?

La urma urmei, avem doi foarte mari consumatori [Statele Unite şi China] care se luptă pentru aceeaşi jucărie.

– Gal Luft, Institutul pentru Analize de Securitate Globală

Orice discuţie despre setea de petrol tot mai puternică a Chinei trebuie să ia în considerare faptul că cel mai important consumator îl constituie Statele Unite. Cu mai puţin de 2% din populaţia lumii, Statele Unite consumă circa 25% din petrolul produs pe glob. În comparaţie, cu peste 20% din populaţia planetei, China consumă doar 7%. Totuşi, cum economia Chinei continuă să crească rapid, partea ce-i revine din consumul mondial va creşte şi ea – pe fondul scăderii consumului american. Faptele cele mai semnificative sunt următoarele:

- China este al doilea mare consumator de petrol al planetei, înaintea sa fiind doar Statele Unite; necesarul său de petrol este prevăzut să se tripleze până în 2030.

- China este deja puternic dependentă de importul de petrol, care reprezintă peste 40% din necesarul său, iar acest procentaj va creşte, conform prognozelor, la 60% până în 2020.

Din cauza creşterii cerinţelor de petrol ale Chinei şi ale altor economii ale ţărilor în curs de dezvoltare, de exemplu a Indiei, Fondul Monetar Internaţional avertizează de pe acum asupra pericolului „şocului permanent al preţului petrolului" şi al unei recesiuni globale semnificative induse de acest şoc, în următoarele decade. Ţările dezvoltate, precum Statele Unite, Germania sau Japonia, vor fi afectate de acest şoc al preţului petrolului, dar ţările cele mai sărace – de la Bangladeş şi Cambodgia la Haiti şi Mexic – vor fi afectate încă mai puternic.

Participarea crescândă a Chinei pe piaţa mondială a petrolului poate duce la inflaţie şi recesiune. Dar şi mai periculoase sunt strategiile provocatoare ale Chinei în domeniul securităţii energetice, întrucât efectele politice pe termen lung ale acestora pot afecta stabilitatea economică şi politică globală. Pentru a înţelege aceste efecte, pentru început este necesar să înţelegem temerile Chinei în domeniul securităţii energetice: teama de un embargou petrolier american sau de alte feluri de întrerupere a livrărilor.

Temerile Chinei în domeniul petrolului

Energia este vitală pentru securitatea şi bunăstarea unei ţări. Un stat care nu-şi poate aproviziona populaţia cu energie, într-un mod rezonabil, recurge adesea la forţă.

– Senatorul Richard Lugar şi fostul director CIA James Woolsey

China importă petrol din Orientul Mijlociu şi din Africa. Drumul urmat de transportul petrolului trece prin strâmtoarea Malacca. Această unică rută comportă nişte riscuri strategice. De îndată ce relaţiile Chinei cu ţările din sud-estul Asiei, sau cu Statele Unite, se înrăutăţesc, transportul petrolului va avea de suferit.

– Cotidianul China Populară

Acum, China este cea mai mare economie mondială care nu are o rezervă strategică substanţială de petrol, şi implicit cea mai vulnerabilă la accidentele pieţei mondiale de petrol. Fără importuri, China poate supravieţui doar 10 zile, faţă de 60 de zile în cazul Statelor Unite sau 100, în cazul Japoniei.

Dată fiind această vulnerabilitate, teama acută în privinţa securităţii energetice a Chinei este că Statele Unite ar putea face ce a făcut cândva cu Japonia – impunerea embargoului asupra exporturilor de petrol către China, cu scopul de a exercita presiuni asupra economiei, comerţului sau politicii externe a acestei ţări. Aceste temeri nu par lipsite de temei, cel puţin din perspectiva Chinei.

Cazul cel mai probabil – dar nu singurul – în care Statele Unite ar putea impune embargoul ar fi invadarea Taiwanului de către China. După cum vom discuta mai detaliat în capitolul 10 al cărţii, China a declarat explicit comunităţii internaţionale că această „provincie renegată" aparţine Chinei continentale. Dacă Taiwanul va continua să reziste Chinei, sau dacă – mult mai provocator încă –, şi-ar declara în mod oficial independenţa, o invazie de tip *blitzkrieg* a insulei intră cu siguranţă în planurile militare ale Chinei.

Desigur, unul dintre răspunsurile strategice cele mai logice ale Statelor Unite la o asemenea invazie ar fi blocarea foarte îngustei strâmtori Malacca. Acest punct de trecere, atât de important, între Oceanul Indian şi Oceanul Pacific, este locul prin care trec 80% din importurile Chinei. Blocarea acestei strâmtori înguste va tăia efectiv linia aprovizionării cu petrol a Chinei.

Politica chineză provocatoare a „jocului de sumă nulă" în aprovizionarea cu petrol

Datorită rolului preponderent al garantării securităţii aprovizionării ţării cu petrol şi gaz, atât de necesare creşterii economice a Chinei, guvernul de la Beijing şi-a cultivat intens relaţiile cu ţările din Orientul Mijlociu bogate în petrol, în special cu Iranul şi cu Arabia Saudită.

În urmărirea încăpăţânată a acestui scop, politicienii chinezi s-au arătat mai mult decât dornici nu numai să saboteze eforturile de neproliferare ale Statelor Unite, dar, de asemenea, să lucreze în strânsă cooperare cu guvernele care exportă terorismul islamic.

– Dan Blumenthal, Middle East Quarterly

Cum s-a pregătit China pentru a face faţă temerilor sale privind securitatea aprovizionării cu petrol? Elementul central al strategiei este o abordare „de sumă nulă", radical diferită de abordarea americană. În timp ce Statele Unite sunt preocupate de asigurarea pieţei petroliere mondiale, China a adoptat o „abordare a contractării bilaterale", prin care încearcă să blocheze produsele ţărilor bogate în petrol. Blocându-le pentru sine, China elimină, în fond, celelalte state. În acest fel, China urmăreşte să obţină control fizic, mai curând decât financiar, asupra petrolului, înainte ca acesta să ajungă pe piaţă.

Îndepărtarea celorlalte state de la rezervele de petrol ale planetei s-ar putea cu greu considera drept cea mai proastă trăsătură a strategiei de securitate a petrolului promovată de China. Această trăsătură ţine de abordarea amorală a problemei. Simptomatic pentru o astfel de politică e faptul că, de la oamenii de afaceri proeminenţi la liderii politici, până la preşedinte şi prim-ministru, se afirmă unanim: China nu va condiţiona niciodată importul de petrol sau de alte materii prime de vreun criteriu moral sau de respectarea drepturilor omului. Orice dictator e un posibil partener, sau, după cum s-a exprimat preşedintele Hu Jintao: „Doar afaceri, nicio condiţie politică."

Ghidată de această doctrină amorală, China s-a arătat dispusă să se angajeze în ceea ce Comisia Statele Unite – China a denumit sec „nereciprocitatea de piaţă", încheind înţelegeri cu unele dintre cele mai periculoase regimuri totalitare de pe glob. În unele dintre acestea, China livrează arme de distrugere în masă, inclusiv rachete foarte sofisticate, în schimbul petrolului. În altele, oferă tehnologii pentru armele nucleare.

Probabil că cea mai deplorabilă manifestare a caracterului amoral al politicii externe chineze este faptul că îşi foloseşte în scopuri comerciale dreptul său de veto la Naţiunile Unite ca modalitate de negociere a accesului la rezervele de petrol ale unor regimuri teroriste. Acest drept de veto rezultă din calitatea Chinei de membru permanent al Consiliului de Securitate. Fiecare membru permanent are un asemenea drept, şi este nevoie de veto-ul unui singur stat membru al Consiliului de Securitate pentru a bloca orice fel de sancţiuni ONU sau folosirea trupelor ONU de menţinere a păcii.

Date fiind idealurile umanitare care stau la baza activităţii Naţiunilor Unite şi a trupelor sale de menţinere a păcii, folosirea de către China a dreptului său de veto în scopuri comerciale este pur şi simplu detestabilă. Rezultatul înseamnă mizeria umană a milioane de oameni, după cum vom vedea mai jos, urmărind genocidul din Darfur, brutala suprimare a opoziţiei democratice în Birmania, transferul de tehnologie utilizabil în producerea armelor nucleare, şi dezastrul din Angola.

Dreptul de veto al Chinei favorizează genocidul din Darfur

Toată vara, Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite a dezbătut dacă trebuie să condamne sau nu guvernul sudanez pentru sprijinirea criminalelor miliţii Janjaweed din Darfur... În mod sistematic, ambasadorul Chinei la ONU, Wang Guangya, a contribuit la îndulcirea proiectului de rezoluţie contra Sudanului, pregătit de Statele Unite, schimbând termeni mai ameninţători, precum „a lua măsuri ulterioare" împotriva Khartumului, în forme mai benigne, precum „luarea unor măsuri suplimentare". Scopul Beijingului? Probabil, protejarea investiţiilor sale în industria sudaneză de petrol, inclusiv a cotei de 40% într-o rafinărie care pompează peste 300 000 barili pe zi, şi a conductei de 1500 km care leagă câmpurile petrolifere de Marea Roşie.

– The New Republic

Din 2003, fermierii negri din Darfur, provincie situată în sudul Sudanului, au fost victimele uneia dintre cele mai brutale campanii de înfometare sistematică, viol şi genocid, cunoscute vreodată. Această campanie de purificare etnică a fost dezlănţuită de triburile nomade arabofone şi de miliţiile lor Janjaweed, miliţii înarmate şi sprijinite militar de guvernul sudanez pro-islamist.

La baza conflictului din Darfur sunt o severă secetă şi procesul de deşertificare datorat încălzirii globale. Din aceste motive, triburile nomade arabofone au intrat adânc în regiunea Darfur, în căutare de pământ şi apă, dizlocându-i brutal, cu ajutorul miliţiilor, pe fermierii negri. Până acum, sute de mii de negri au fost omorâţi şi peste două milioane au fost nevoiţi să se refugieze.

Pentru o bună parte din sângele vărsat în Darfur este responsabil guvernul chinez. În primii patru ani ai conflictului, China a refuzat în mod ferm să permită Naţiunilor Unite atât impunerea de sancţiuni Sudanului, cât şi trimiterea unei substanţiale forţe de menţinere a păcii. În schimbul acestei protecţii diplomatice, Khartumul a făcut din China cel mai mare importator de petrol sudanez.

Ca plată pentru petrol, China a devenit primul furnizor de arme al Sudanului. Într-adevăr, tancurile, bombardierele, mitralierele şi aruncătoarele de grenade au fost folosite sistematic în genocidul din Darfur.

Sub ameninţarea unui posibil boicot al jocurilor olimpice de la Beijing, din 2008, China a acceptat, în sfârşit, trimiterea unei forţe ONU de menţinere a păcii. Dar dezastrul fusese înfăptuit şi triburile arabofone au dizlocat aproape complet fermierii negri din multe zone ale Darfurului.

Setea de petrol a Chinei îi sacrifică pe călugării budişti pentru securitatea energetică

Hunta militară din Birmania şi-a arătat adevărata sa culoare politică săptămâna aceasta, trăgând cu arme automate în demonstranţii paşnici şi efectuând razii în mânăstirile budiste, soldate cu molestarea şi uciderea unor călugări. Dar criminalul dispreţ faţă de

drepturile omului arătat de huntă aruncă de asemenea o lumină foarte defavorabilă asupra Chinei, principalul partener comercial, aliat strategic şi protector diplomatic al huntei. În timp ce protestatarii erau împuşcaţi în Birmania, China împiedica Consiliul de Securitate de la luarea unor sancţiuni împotriva liderilor – şi chiar de la emiterea unui comunicat de condamnare a huntei pentru folosirea letală a forţei.

– Boston Globe

În septembrie 2007, îndelung-pătimitul popor birmanez s-a ridicat pentru a protesta împotriva creşterii preţurilor la energie. Protestele s-au transformat rapid într-o manifestaţie pentru întoarcerea la sistemul democratic, care fusese înlăturat în 1990, printr-o lovitură de stat militară.

Hunta militară a răspuns violent la aceste demonstraţii paşnice, măcelărind mii de oameni, ucigând un ziarist străin şi închizând în cuşti de animale călugării budişti – care au ajutat continuarea protestelor – în lagărele înconjurate cu sârmă ghimpată în care au fost depuşi manifestanţii.

Ca şi în cazul Darfurului, o parte din sângele vărsat cade în responsabilitatea guvernului chinez. Când Naţiunile Unite au încercat să intervină în chestiunea birmaneză, China a făcut uz de dreptul său de veto pentru a împiedica orice acţiune eficientă.

Motivul pentru care China îi protejează pe dictatorii birmanezi este încă un târg „sânge pentru petrol". China intenţionează să ia partea leului din rezervele de gaz natural ale Birmaniei, care se ridică la peste 500 de miliarde de metri cubi. Dar, mult mai important, China îşi propune construirea unui oleoduct de două miliarde de dolari, din zona birmaneză a golfului Bengal, în provincia chineză Yunnan.

Oleoductul chino-birmanez este o chestiune sensibilă, pentru că permite importarea petrolului fără ca acesta să mai treacă prin strâmtoarea Malacca. După cum am arătat anterior, aceasta ar putea fi uşor blocată, în caz de conflict, de marina militară americană.

Armament chinezesc clasic şi nuclear pentru petrol

Beijingul a vândut mii de tancuri, piese de artilerie şi transportoare blindate în Iran; peste 100 de avioane de luptă şi zeci de vase de luptă mai mici. De asemenea, Beijingul a vândut Teheranului un întreg complex de rachete şi tehnologie de producere a rachetelor, inclusiv rachete aer-aer, sol-aer şi rachete contra vaselor militare. Şi mai neliniştitoare sunt transferul de tehnologie chineză spre Iran, în domeniul rachetelor balistice şi asistenţa în domeniul programelor nucleare... China a trimis fabrici întregi în Iran, producând diverse substanţe, în principiu de utilitate economică; dar producţia acestora poate fi oricând redirecţionată către gaze toxice sau alte arme chimice.

– Corporaţia Rand

Iranul – inclus de preşedintele Bush în „axa răului" – deţine a doua mare rezervă de gaze naturale (prima fiind a Rusiei) şi 10% din rezervele de petrol ale planetei. De aceea, nu e surprinzător faptul că veniturile din exporturile de petrol asigură între 80% şi 90% din veniturile totale obţinute din export.

Astăzi, banii încasaţi din vânzarea petrolului alimentează aproximativ jumătate din bugetul guvernului, şi o bună parte a acestui buget este folosit pentru cumpărarea unor arme sofisticate din China. Acestea acoperă o plajă largă, de la rachete Silkworm[4], capabile să lovească vase în strâmtoarea Hormuz şi rachete sol-aer, care pot doborî avioane comerciale sau militare, la o diversitate de arme convenţionale, inclusiv gloanţe cu mare putere de penetrare.

Dar bazarul de arme chino-iranian nu a fost deschis doar pentru apărarea Iranului. Conform Departamentului de Stat al SUA, regimul fundamentalist, radical islamic de orientare şiită, a fost, în mod sistematic, cel mai activ sponsor al terorismului. El joacă, de asemenea, un puternic rol destabilizator în Irak.

[4] Vierme de mătase (n.red.)

Eforturile iraniene de destabilizare a Irakului sunt încununate de succes, dată fiind influenţa Iranului asupra populaţiei şiite majoritare irakiene, şi a miliţiilor radicale Mullah. Iranul acţionează ca un protector al reţelei teroriste Al Qaeda, oferindu-i puncte de lansare a atacurilor acesteia în Irak. În plus, serviciile iraniene sub acoperire continuă să introducă în Irak, prin contrabandă, arme fabricate în China. După cum am mai arătat, acest arsenal include gloanţe cu mare putere de penetrare, care trec prin vestele antiglonţ Kevlar ale soldaţilor americani, cum trece cuţitul prin unt.

Cel mai mare pericol, pentru pacea în regiune şi în lume, îl reprezintă rolul cheie jucat de China în dezvoltarea capabilităţilor nucleare ale Iranului. Istoriceşte, a fost China cea care a oferit atât experienţă, cât şi tehnologie. Chiar şi acum, când oficialii guvernamentali chinezi continuă să nege implicarea Beijingului în acordarea de asistenţă în domeniul nuclear, companiile chineze, cu acordul tacit al guvernului, transferă ilegal, în mod sistematic, materiale strategice şi echipamente în sectorul nuclear al Iranului.

Dacă Iranul ar deveni putere nucleară, o posibilă ţintă ar fi Israelul, căruia Iranul i-a promis să-l şteargă de pe faţa pământului. Faptul că Israelul are propriul arsenal de arme nucleare, cu care ar putea răspunde, pare să fi fost uitat de către iranieni.

Alt pericol potenţial de război îl constituie tensiunea crescândă dintre statul musulman şiit iranian şi state musulmane predominant sunite, ca Arabia Saudită, Iordania, Emiratele Arabe Unite şi Egiptul. Dacă Iranul reuşeşte să-şi fabrice arma nucleară, s-ar putea declanşa o cursă a înarmărilor nucleare, care ar putea duce la intrarea saudiţilor şi egiptenilor în „clubul nuclear".

Confruntaţi cu aceste pericole tot mai stringente, Statele Unite, Germania, Franţa, Anglia şi Japonia au încercat să tempereze politica Iranului încercând impunerea unor sancţiuni economice. Dar încercările lor s-au dovedit a fi zadarnice, dintr-un motiv foarte simplu: China. Un fragment din studiul lui Dan Blumenthal, apărut în *Middle East Quarterly*, ilustrează modul în care China foloseşte dreptul său de veto din cadrul Consiliului de Securitate al ONU

pentru a-şi asigura accesul la uriaşele rezerve de petrol şi gaze naturale ale Iranului din zona Yadavaran. Aceasta conţine până la 3 miliarde de barili ca rezervă uşor exploatabilă şi o capacitate de producţie totală de 300 000 barili pe zi:

> „Ministrul chinez de externe Li Zhaoxing a zburat spre Teheran pentru a perfecta o înţelegere între compania chineză de stat Sinopec şi ministerul iranian al petrolului. Acordul ar viza o colaborare pentru exploatarea rezervelor de petrol şi gaze naturale din Yadavaran, în valoare de 100 miliarde de dolari, extinsă pe 30 de ani. Scopul vizitei lui Li a fost, evident, exploatarea tensiunilor dintre Washington şi Teheran în legătură cu programul nuclear iranian. Vizita s-a desfăşurat pe fundalul delicatelor negocieri ale Uniunii Europene cu Iranul privind programul nuclear al acestei ţări şi al ameninţărilor Statelor Unite de a supune dosarul iranian atenţiei Consiliului de Securitate. După ce acordul privind petrolul a fost semnat, Li a anunţat că China va refuza să înainteze Consiliului de Securitate problema programului nuclear iranian."

Poziţia ostilă faţă de sancţiunile contra Iranului, adoptată de China, a avut două efecte foarte nefericite. Mai întâi, a facilitat sprijinirea unui regim care este atât de nepopular pentru o mare parte a populaţiei, încât ar fi putut colapsa până acum. Apoi, hotărârea Chinei de a exclude posibilitatea sancţiunilor economice contra Iranului a avut drept rezultat faptul că Japonia şi mai multe ţări europene au încercat să negocieze direct cu Teheranul în privinţa schimburilor comerciale. Argumentul lor: nu putem aştepta cu mâinile încrucişate până când China blochează cele mai bune rezerve de petrol neexploatate încă.

Politica Chinei favorizează corupţia şi jaful în Angola

> *Angola oferă un exemplu terifiant de posibilităţi irosite. Bogată în petrol şi diamante, această ţară de pe coasta de sud-vest a Africii este extrem de săracă. În primii câţiva ani ai acestei decade,*

corupţia a atins cote atât de înalte, încât în acest an, mai mult de un miliard de dolari din veniturile din petrol ale statului angolez pur şi simplu au dispărut.

– Prof. John McMillan

Angola suferă de ceea ce economiştii au numit „blestemul resurselor naturale": cu cât sunt mai bogate resursele naturale ale unei ţări, cu atât este mai probabil ca liderii politici corupţi ai acelei ţări să încerce să-şi transforme resursele respective în bani depuşi în conturile băncilor elveţiene, în loc să le folosească spre binele oamenilor. Nicăieri nu este mai vizibil acest adevărat blestem decât în Angola.

Într-un efort diplomatic concertat de a elibera Angola de acest blestem, Statele Unite, Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială au făcut apel la o mai mare transparenţă în administrarea venitului obţinut de statul angolez din petrol. Din păcate, cel mai mare obstacol în calea unei asemenea reforme a fost China şi hotărârea sa de a trata în mod secret cu conducerea coruptă a Angolei.

În schimbul dreptului de a fora în Angola, China face plăţi netransparente oficialilor angolezi; mersul banilor este imposibil de urmărit. China oferă, de asemenea, împrumuturi avantajoase guvernului angolez, în mare parte evitând trezoreria publică în favoarea unor bănci offshore, sau pur şi simplu ca ajutor electoral, în scopul menţinerii la putere a partidului de guvernământ. Rezultatul acestor conexiuni chino-angoleze este că acum Angola este un furnizor foarte important de petrol al Chinei. Partea ruşinoasă a acestui târg este că, aşa cum raportează organizaţia Global Witness, în ciuda vastelor resurse naturale ale Angolei, un copil angolez din patru moare înainte de a împlini 5 ani, şi aproape 10% din populaţia ţării rămâne dependentă de ajutorul alimentar internaţional.

Un „război cald" în mările Asiei?

Ar trebui să rezulte clar, din fiecare dintre exemplele enumerate, cât de departe merge China pentru a-şi asigura securitatea

energetică. În finalul acestui capitol, este util să reflectăm asupra modului în care apetitul tot mai accentuat al Chinei pentru petrol ar putea să o pună în stare de conflict cu câţiva dintre vecinii săi asiatici importanţi. Un asemenea conflict este pe cale de a se dezvolta în legătură cu rezervele de petrol din Marea Chinei de Sud, între arhipelagurile Spratly şi Paracel.

Disputa legată de insulele Spratly şi Paracel

Tocmai când se părea că Vietnamul şi China îngropaseră securea războiului în legătură cu conflictul legat de insulele Spratly[5]*, Beijingul contestă un proiect al Hanoiului, în valoare de 2 miliarde de dolari, referitor la exploatarea unor zăcăminte de gaze naturale în apropierea unui arhipelag stâncos din Marea Chinei de Sud. Izbucnirea acestui conflict este, probabil, cea mai puternică indicaţie a faptului că politica de deschidere dusă de Beijing în Asia de Sud-Est se „închide" atunci când e vorba de chestiuni care ţin de securitatea energetică... Relaţiile dintre China şi Vietnamul vecin au fost, multă vreme, tensionate, mai ales în timpul conflictelor armate de la sfârşitul anilor '70 şi de la începutul anilor '80. Cele două state s-au confruntat într-un război scurt, dar sângeros, în ajunul invadării Cambodgiei de către Vietnam, care a dus la răsturnarea regimului Khmerilor Roşii, susţinuţi de Beijing. În 1988, Vietnamul şi China s-au confruntat într-o scurtă bătălie navală, produsă de disputa în jurul insulelor Spratly din Marea Chinei de Sud.*

– Asia Times Online

Insulele Paracel şi Spratly sunt ceva mai mult decât nişte stânci care ies din mare, dar ele sunt situate deasupra unor importante zăcăminte de petrol. Insulele Paracel se află la distanţă aproximativ egală de China, Vietnam şi Filipine. Atât China, cât şi Vietnamul şi Taiwanul au pretenţii asupra acestor insule. Totuşi, China este cea care s-a instalat în insule. Profitând de războiul civil dintre

[5] Spratly = şprot (n.red.)

Vietnamul de Nord şi cel de Sud, China a instalat o garnizoană în insulele controlate, până atunci, de o garnizoană sud-vietnameză. China şi-a menţinut acest control până astăzi, în ciuda protestelor energice ale guvernului vietnamez.

Insulele Spratly sunt şi ele disputate de China şi Vietnam, dar şi de Malaysia, Filipine şi Taiwan; ele sunt, de asemenea, formate din mici insule stâncoase şi din roci ivite din mare. Se crede că sub insule se află mari rezerve de petrol şi gaz metan, poate la fel de mari ca şi rezervele Regatului Saudit sau ale Kuweitului. Ar însemna că ar fi vorba despre a patra mare rezervă de petrol şi gaze din lume – aşadar un obiectiv pentru care merită să te lupţi.

Ca şi în cazul insulelor Paracel, China a avut confruntări militare cu Vietnamul pentru Insulele Spratly; totodată, atât China, cât şi Taiwanul, Malaysia, Filipinele şi Vietnamul au forţe armate peste tot în zonă. Dacă viitorul va confirma existenţa unor rezerve substanţiale de petrol şi gaze, escaladarea acestui conflict, care deocamdată rămâne la cote reduse, pare a fi inevitabilă.

* * *

În acest capitol, am văzut cum tot mai acuta sete de petrol a Chinei creează un număr de conflicte în întreaga lume – de la măcelărirea călugărilor budişti din Birmania la genocidul din Darfur, de la instabilitatea crescândă din Orientul Apropiat la jefuirea Africii. Un aspect reprobabil, comun tuturor acestor conflicte, este folosirea, în plan comercial, al dreptului de veto al Chinei din Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, ceea ce duce, efectiv, la un comerţ de genul „sânge şi arme nucleare contra petrol".

În capitolul următor, vom examina o practică la fel de reprobabilă a Chinei, pentru a se asigura cu resurse necesare dezvoltării industriale, în special a industriei grele – e vorba de o varietate de mărfuri, de la aluminiu, cupru şi minereu de fier la hârtie, cauciuc sau lemn de tec. Această practică defineşte un brand de imperialism care i-ar face pe Lenin şi pe Mao să se răsucească în mormânt.

Capitolul 5

Cel mai ironic imperialism din lume și armele de construcție în masă

Se spune despre China că este un uriaş care doarme, dar în realitate este cât se poate de treaz. Este elefantul care se furişează în spatele nostru. Doar că este atât de mare, încât de-abia îţi dai seama că se mişcă.

– Zainab Bangura, activist politic din Sierra Leone

În 1916, Lenin, părintele îndepărtat al comunismului chinez, descria imperialismul drept „cea mai înaltă formă de capitalism". Scopul statelor imperialiste este folosirea resurselor lor financiare superioare şi a experienţei politice şi administrative pentru a-şi exercita controlul asupra mineralelor, materiilor prime, produselor agricole şi a oricăror alte resurse naturale ale ţărilor exploatate. Un asemenea control este dobândit, de regulă, prin mituirea conducătorilor corupţi din ţările mai puţin dezvoltate, ceea ce are drept consecinţă facilitarea influxului de capital, a forţei de muncă calificate şi a abilităţilor manageriale din ţara imperialistă respectivă.

Primul val de capital şi muncă îl constituie „armele de construcţie în masă" ale statului imperialist. Aceste arme sunt folosite pentru a construi reţele de transport şi comunicaţie, precum şi infrastructura pentru industria extractivă, care vor fi necesare pentru viitoarea exploatare a resurselor naturale.

De îndată ce statul imperialist deţine controlul resurselor, le trimite „acasă", pentru a-şi hrăni propria maşină industrială.

În timp ce ţara exploatată este deposedată de bogăţiile sale şi îşi vede mediul ambiant degradat, ţara imperialistă produce valoare adăugată în cantităţi importante, fabricând bunuri (produse industriale) pe care le exportă pe pieţele lumii. Ea câştigă astfel, în terminologia lui Lenin, „super-profit", în detrimentul ţării exploatate.

În viziunea marxist-leninistă, aşa au stat lucrurile în zilele de glorie ale Imperiului Britanic, în relaţiile sale cu coloniile din vestul Africii, cum ar fi Kenia sau Uganda. Franţa a procedat la fel în Africa de Est, cu colonii precum Coasta de Fildeş, Guineea, Mali sau Senegal. Şi state mai mici, ca Belgia sau Portugalia, au dus politica lor imperialistă în Congo, Angola sau Mozambic.

Astăzi, însă, într-o supremă ironie istorică, există o nouă ţară imperialistă care jefuieşte mai multe dintre fostele colonii africane. Nu este altcineva decât unul dintre cei mai virulenţi critici şi una dintre cele mai nefericite victime ale imperialismelor britanic şi japonez: presupusa marxist-leninistă Republică Populară Chineză. Peste tot în Africa, America Latină şi Asia, China foloseşte calul troian al solidarităţii sud-sud, pentru a construi, împreună cu alte ţări în curs de dezvoltare, o „coaliţie a muncitorilor", orientată împotriva „nordului" imperialist, format din state ca SUA, Franţa, Rusia, Marea Britanie. Sub masca acestei diplomaţii „sud-sud", China dezvoltă o redutabilă mixtură de capital subvenţionat de stat, expertiză managerială şi forţă de muncă calificată, şi capătă partea leului dintr-un control economic tot mai pronunţat asupra metalelor, mineralelor şi materiilor prime, precum şi resurselor agricole ale globului.

Imprudentele ţări în curs de dezvoltare care sunt acum prinse în pânza de păianjen a imperialismului „sud-sud" dezvoltat de China au acum parte de o dureroasă trezire la realitate. La originea noului imperialism al Chinei este un apetit economic vorace pentru resurse şi materii prime.

Apetitul pentru materie primă al industriei grele chineze

Geologii chinezi estimează că necesarul de materiale pentru viitorii 30 de ani poate depăşi producţia cu un factor de până la 5. Prognozele sunt uimitoare: între 5,3 şi 6,8 milioane de tone de cupru până în 2023 şi 13 milioane de tone de aluminiu până în 2028.

– Asia Pacific Bulletin

Alegând să fie „fabrica lumii", China s-a orientat către un model dominat de industria grea, astfel că, în mai puţin de trei decade, ţara a fost transformată, dintr-o imensă regiune patriarhală, într-unul dintre cei mai mari consumatori de metale, minerale, lemn etc. ai planetei. Strategia Chinei este diferită de cea a altor ţări în curs de dezvoltare, aflate în plin elan; de exemplu, India s-a orientat mult mai puţin spre industria grea, preferând domeniul software, industriile furnizoare de servicii globale sau alte nişe ale tehnologiei informaţiei.

Urmând modelul său de dezvoltare a industriei grele, China foloseşte acum o jumătate din cimentul lumii, un sfert din oţel, un sfert din cupru şi o cincime din aluminiu. China este de asemenea unul dintre marii consumatori ai cauciucului tailandez, ai ceaiului birmanez, ai cuprului cilean şi filipinez, ai cobaltului congolez şi ai pastei de lemn indoneziene. Alte minerale sau materii prime intens folosite de China, dar mai puţin cunoscute publicului, sunt calcarul, dolomitul, fosfaţii, precum şi sulful necesar pentru procesarea unor minerale sau substanţe, cum ar fi zgura de titan sau acidul fosforic.

Strategia adoptată de China pentru securitatea importurilor acestor produse este similară celei adoptate pentru petrol. China încearcă obţinerea unui control fizic cât mai efectiv. Ea se străduieşte să intre, mai întâi, în graţiile guvernelor ţărilor vizate, după care înlănţuieşte economia acelei ţări prin practic toate strategiile descrise de Lenin în caracterizarea pe care o face imperialismului.

În prima fază a relaţiilor sale cu o ţară în curs de dezvoltare, China acordă împrumuturi avantajoase, pe care le foloseşte drept

momeală; de asemenea, foloseşte uriaşa sa armată de ingineri şi lucrători pentru a ajuta ţara respectivă să-şi construiască infrastructura – de la şosele şi baraje la hotele şi stadioane, de la sedii ale parlamentelor sau palate prezidenţiale la facilităţi pe sateliţi şi reţele de comunicaţii. În această privinţă, în ultimele decade, peste o mie de firme chinezeşti, private sau de stat, au desfăşurat, în şantierele de construcţii din ţările în curs de dezvoltare, o armată de peste 3 000 000 muncitori în construcţii. Sprijinite prin subvenţii şi împrumuturi avantajoase din partea guvernului – capitalul financiar descris de Lenin – atât firmele chineze de construcţii de stat, cât şi cele private, au fost capabile de a pătrunde pe pieţele respective. După cum constată *Far Eastern Economic Review*, guvernul chinez „pentru a obţine pârghii economice şi politice în ţările în curs de dezvoltare, ca şi pentru a încuraja procurarea de produse şi mână de lucru calificată din China, foloseşte finanţarea acestor ţări, care însă nu sunt pregătite pentru aşa ceva."

În anumite cazuri, cum ar fi Sudanul şi Birmania, China vinde şi arme, ca o modalitate de a sprijini clasa politică conducătoare, în graţiile căreia se găseşte, să se menţină la putere. În cazurile cele mai regretabile, China oferă favoruri politice, de la folosirea dreptului său de veto în Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, la ameninţarea cu răzbunarea, în cazul în care Statele Unite, Europa sau Japonia se angajează în orice tip de embargou economic care îşi propune apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Abordarea diplomatică a relaţiilor cu ţările în curs de dezvoltare, promovată de China, pare foarte atractivă multor state africane, care au simţit, zeci de ani, greutatea jugului colonial/imperialist al naţiunilor europene. Iată cum a descris Zhou Wenzhong, adjunct al ministrului afacerilor externe al Chinei, această situaţie, adaptată la cazul genocidului din Darfur: „Cred că situaţia internă din Sudan este o problemă internă, şi nu suntem în măsură de a impune ceva statului sudanez. Aţi încercat să impuneţi economia de piaţă şi democraţia multi-partidică. Suntem şi împotriva embargourilor, pe care de altfel aţi încercat să le impuneţi şi împotriva noastră."

Asemenea diverse jocuri diplomatice şi politice ale Chinei construiesc o atmosferă de „bunăvoinţă" între statele respective, dar oferă totodată Chinei ample oportuniţăţi pentru a îmbogăţi elitele conducătoare din ţările în curs de dezvoltare, mituindu-i direct, pentru a le obţine favoarea. În multe cazuri, China este capabilă să folosească împrumuturile pentru a pretinde accesul la materiile prime ale ţării respective. China insistă de asemenea pentru deschiderea pieţelor interne din aceste state pentru exporturile chinezeşti, ceea ce adesea elimină industriile locale din jocul comercial.

Desigur, investiţiile în autostrăzi şi comunicaţii pregătesc drumul pentru genul de comerţ inechitabil pe care China îl are în vedere. Când această etapă este îndeplinită, următorul stagiu intră în scenă. Este momentul în care îşi direcţionează capitalul său financiar şi resursele sale umane spre dezvoltarea activităţilor de extragere a materiei prime şi a resurselor naturale, care iau drumul Chinei, pentru a se întoarce pe piaţă – în ţara de origine sau oriunde altundeva în lume – ca produse finite, cu valoare adăugată apreciabilă. Una dintre consecinţele benefice ale acestei strategii este oferirea unor oportunităţi de angajare a forţei de muncă chineze. În acest fel, armele de construcţie în masă şi strategia economică globală acţionează în favoarea prosperităţii Chinei.

Într-adevăr, China îşi foloseşte ajutorul extern şi angajarea capitalului său ca pârghii pentru lansarea unor cooperări economice inegale, „joint ventures" pentru exploatarea resurselor naturale. În acest proces, naţiunile sunt sistematic jefuite de materiile prime şi resursele lor naturale, care se întorc ca produse finite pe pieţele interne, adesea cu sacrificarea industriilor locale şi cu ridicarea cotei şomajului. Să vedem cum lucrează efectiv această strategie pe continentul african.

Afacerile Chinei în Africa

Ar trebui să ne unim şi să trimitem acasă imperialismul american din Asia, Africa şi America Latină.

– Mao Zedong

Formal, relaţiile comerciale dintre China şi Africa au început în 1414, într-un mod foarte spectaculos. Cu mare pompă, un împărat al dinastiei Ming a trimis spre „Continentul Negru" o flotă cu peste 60 de galere, cu un echipaj de peste 30 000 persoane, într-o misiune de comerţ şi explorare. Primul schimb comercial chino-african s-a desfăşurat în modul cel mai echitabil, cu o pereche de girafe oferite în dar exploratorilor chinezi de către şefii locali, şi cu deschiderea căilor de comerţ prin care fildeşul, carapacele de broască ţestoasă şi cornurile de rinocer erau schimbate pentru bijuteriile, mătasea şi mirodeniile chinezeşti.

Dar această relaţie a durat puţin. Împăratul a murit, iar China s-a retras apoi într-o politică externă izolaţionistă. Au trecut cinci secole până ce China a adoptat, din nou, o atitudine activă faţă de Africa.

Noile relaţii chino-africane au început prin anii '60, puţin timp după ce Mao a rupt legăturile cu Uniunea Sovietică. În încercarea de a contracara ponderea Statelor Unite şi totodată a Uniunii Sovietice, Mao a îndreptat toată forţa resurselor umane şi industriale ale Chinei în sprijinul diferitelor mişcări revoluţionare pentru independenţă din Africa.

În multe ţări, chinezii i-au ajutat militar şi i-au antrenat pe rebeli. Au trimis doctori şi infirmiere. Au educat mii de studenţi africani în universităţile din China, sau în universităţile locale, cu profesori chinezi.

Poate că elementul cel mai important în câştigarea bunăvoinţei africanilor a fost trimiterea pe Continentul Negru a „armelor de construcţie în masă". Mii de constructori şi ingineri chinezi au contribuit la ridicarea infrastructurii strategice, cum ar fi calea ferată TanZam, care leagă Tanzania de Zambia. Această cale ferată a jucat un rol important în izolarea guvernului apartheid al Africii de Sud.

Chinezii au construit de asemenea stadioane, atât pentru fotbal, cât şi pentru manifestări politice, precum şi alte aşa-zise „proiecte de prestigiu". În aceşti ani ai războiului rece, tendinţa politică era de a încuraja solidaritatea noilor regimuri anti-imperialiste şi de a răspândi comunismul.

După 30 de ani, aceste eforturi, a căror motivaţie a fost pur ideologică, au dat roade foarte profitabile pentru China. La începutul anilor '90, după o retragere semnificativă ce avusese loc în deceniul precedent – deceniul reconstrucţiei propriei economii – China a revenit în forţă pe continentul african. De data aceasta, afacerile chineze erau afaceri pur şi simplu. Scopul său strategic nu viza altceva decât obţinerea controlului economic total asupra metalelor, mineralelor, materiilor prime şi resurselor agricole, în care Africa este pe atât de bogată, pe cât este de săracă în capacitatea politică de a se apăra de asemenea agresiuni imperialiste.

Un alt cadou economic produs de eforturile ideologice anterioare ale Chinei este faptul că foştii rebeli, sprijiniţi de regimul maoist, au ajuns acum la putere, şi primesc cu braţele deschise emisarii şi antreprenorii chinezi. Unii dintre ei – puţini, dar foarte influenţi – au ajuns chiar în poziţii guvernamentale, în mai multe ţări. Mulţi dintre foştii rebeli, ajunşi acum la vârste şi poziţii respectabile, şi-au schimbat uniformele de camuflaj în elegante costume de afacerişti prosperi. Foştii rebeli stau alături de mii de foşti studenţi care formează elita economică a acestor ţări care au beneficiat de asistenţă politică, militară, economică sau educaţională chineză.

Acum, după cum a spus fostul vice-secretar de stat pentru probleme africane, Walter Kansteiner, „China pur şi simplu explodează în Africa", căci China este acum o prezenţă semnificativă în toate cele 54 de state africane.

Ajutor binevoitor sau intruziune imperialistă?

În timp ce guvernele occidentale sunt preocupate de influenţa tot mai puternică a Chinei în Africa, unii analişti chinezi privesc cu ironie această situaţie. În anii '60 şi '70, China era preocupată, în special, de exportarea revoluţiei în lumea a treia, de solidaritatea acesteia, de sprijinirea mişcărilor de eliberare din ţările africane. Acum, aşa cum afirmă şi un cercetător al Academiei Chineze pentru Ştiinţe Sociale, comportarea Chinei aduce mai mult cu cea a

colonizatorilor. „Cum noi suntem aici pentru a face bani şi pentru a pune mâna pe resursele lor, e greu de făcut diferenţa."

– The Economist

Ca şi în anii '60 şi '70, unul dintre cele mai puternice mijloace de influenţă ale Chinei în Africa continuă să fie armele de construcţie în masă, puternic subvenţionate de guvernul de la Beijing. Este însă acum evidentă diferenţa, de nuanţă imperialistă, faţă de situaţia de acum câteva decenii, anume legătura dintre ajutor şi exploatarea resurselor.

În Congo, bogat în cupru, şi în Guineea Ecuatorială, bogată în petrol şi lemn, China a construit drumurile necesare pentru transportarea resurselor către porturi, de unde vor fi expediate în ţara mătăsii. În Algeria, care este a cincea ţară deţinătoare de rezerve de gaze naturale din lume, China a construit orice, de la terminale de aeroport şi hoteluri de cinci stele la reactori nucleari.

Ruanda, care este bogată în aur, staniu şi tungsten, a beneficiat de toate tipurile de construcţii, de la şosele şi căi ferate la centre de conferinţe sau clădiri guvernamentale.

În Sierra Leone, bogată în diamante, China a construit un nou sediu al parlamentului, un stadion şi noua reşedinţă a guvernului, ca şi fabrici de tractoare şi de zahăr; de asemenea, cel mai mare hotel. În Etiopia, a cărei poziţie în Africa este de mare interes strategic, China a construit cel mai mare baraj de pe continent.

Totodată, aşa cum se arată în Wall Street Journal, chiar şi în micuţul regat Lesotho, „oamenii de afaceri chinezi deţin şi operează în circa jumătate din supermarketuri şi deţin o sumedenie de fabrici textile." China controlează de asemenea exploatarea lemnului pe aproape întreg continentul. Primul producător african de lemn, Gabonul, este un furnizor important al Chinei, iar China este principalul consumator al lemnului african.

Dar ce este în neregulă în toată această situaţie? Tratamentul brutal aplicat minerilor zambieni poate oferi cel puţin un răspuns la această întrebare.

Împuşcături mortale

În adâncimea galeriilor minei Collum, norii groşi de praf fac aerul înecăcios şi irespirabil. Iată cum descrie muncitorul Chengo Ngui o zi de lucru, pentru care primeşte doi dolari: supraveghetorul lui nu ştie decât chineza, aşa că nu înţelege ce îi spune. Cizmele de cauciuc ale lui Chengo sunt sparte. Instalaţia electrică prin care se acţionează evacuarea minereului curentează adesea. Dar lucrul cel mai rău, în această mină din sudul Zambiei, aflată în proprietatea chinezilor, este că muncitorii nu au nicio zi liberă. Niciodată.

– Los Angeles Times

„Chinezii pur şi simplu nu ne consideră oameni", se plânge Albert Mwanaumo, fost muncitor în minele de cupru din Chambishi, care spune că a fost împuşcat de un supraveghetor chinez. „Ei cred că au dreptul de a ne conduce."

– Wall Street Journal

Zambia este al şaptelea producător mondial de cupru şi, relevant pentru apetitul Chinei de a confisca resursele naturale în folosul său exclusiv, o companie chineză se mândreşte astăzi cu faptul că deţine una dintre cele mai mari mine de cupru ale ţării, mina Chambishi. China a cumpărat mina pentru 20 de milioane de dolari, şi a investit apoi alte 100 de milioane pentru mărirea producţiei. Din păcate, odată cu tehnologia chineză, au ajuns aici şi condiţiile grele, practic sclavagiste, de muncă.

De la început, orice activitate sindicală a fost interzisă în Chambishi, şi cei care nu au respectat această interdicţie au fost concediaţi imediat. Oamenii erau obligaţi adesea să lucreze în subteran fără cizme sau echipament de protecţie. În fine, plata era mai mică decât salariul minim garantat de guvernul zambian.

Aceste condiţii de lucru deplorabile n-ar fi fost incluse în această carte dacă în mină nu s-ar fi produs o explozie care a ucis 46 de muncitori. Acest tragic accident a generat un val de

sentimente anti-chineze, pentru că, puţin timp înaintea exploziei, managerii chinezi aflaţi acolo au fost văzuţi urcându-se în maşini şi părăsind în grabă locul pentru a-şi salva pielea, însă fără a-i preveni pe muncitorii zambieni.

Investigaţia care a urmat accidentului a arătat că lipsa sindicatului, care s-ar fi preocupat suplimentar de condiţii de lucru mai sigure, a fost determinantă în producerea acestuia. În urma protestelor survenite, chinezii au fost obligaţi să negocieze un contract colectiv de muncă, prin care se promiteau condiţii de muncă şi mărirea salariului, inclusiv retroactiv. Totuşi, chiar după semnarea contractului, plata retroactivă nu s-a produs. Rezultatul a fost un protest care s-a terminat violent, după ce un supervizor chinez a descărcat o armă în mulţime.

Cazul Zambiei ilustrează maniera în care China îşi exportă în Africa propriile sale condiţii, practic sclavagiste, de lucru. Secţiunea următoare va arăta cum China nu se rezumă la acapararea materiei prime, ci procedează la invadarea pieţei interne cu produse chinezeşti, ceea ce are un efect devastator asupra pieţei de muncă şi veniturilor.

Jefuirea Africii de Sud

> *În ultimul an, fabricile de confecţii din Africa de Sud au pierdut o treime din segmentul de piaţă, ceea ce înseamnă 17 000 de locuri de muncă desfiinţate. Urmează alte câteva mii, dat fiind ritmul cu care intră pe piaţă hainele, textilele şi încălţămintea fabricate în China.*
>
> *– Business Africa*

Abundenţa în minerale a Africii de Sud este uimitoare; ţara este cea mai bogată din Africa. Aici se află mai bine de jumătate din rezervele de aur ale lumii, mai bine de trei sferturi din manganul şi aproape trei sferturi din cobaltul planetei. Ultimele sunt esenţiale pentru obţinerea unor oţeluri de calitate sau a altor aliaje. În Africa de Sud se găseşte peste jumătate din rezervele de metale din grupa

platinei, atât de importante în producţia de automobile, şi aproape jumătate din zăcămintele de vanadiu, esenţiale în producerea unor aliaje ale titaniului, folosite în industria aerospaţială.

S-ar putea crede că, la o asemenea bogăţie de resurse, Africa de Sud ar trebui să aibă un excedent în comerţul cu orice partener. Ei bine, nu şi dacă partenerul este China.

Exporturile Africii de Sud în China au crescut de peste două ori în ultimii cinci ani, dar aceasta a însemnat aproape exclusiv creşterea volumului de minerale exportate, nu de mărfuri prelucrate. În acest timp, exporturile chineze au afectat puternic industria textilă şi a confecţiilor din Africa de Sud. Efectele negative ale „preţului chinezesc" şi ale practicilor comerciale incorecte ale Chinei sunt acum resimţite dureros de muncitori de origine mozambicană, ugandeză sau swaziliană, care lucrează în fabrici din Africa de Sud, dar, evident, şi de muncitorii ţării-gazdă, confruntaţi acum cu şomajul.

Moeletsi Mbeki, directorul adjunct al Institutului Sud-African pentru Relaţii Internaţionale, a caracterizat corect această relaţie de tip imperialist: „Le vindem materii prime, iar ei ne vând nouă bunuri industriale, aşa că rezultatul e previzibil: o balanţă comercială defavorabilă Africii de Sud."

Drumul spre sărăcie al tutunului din Zimbabwe

Zimbabwe nu are petrol, dar este al doilea cel mai mare exportator de platină din lume, o substanţă esenţială pentru industria de automobile a Chinei. Aparatura produsă în China bruiază posturile de radio ale disidenţei din Zimbabwe, iar muncitorii chinezi construiesc o reşedinţă a preşedintelui Mugabe care valorează 9 milioane de dolari, al cărui acoperiş din ţigle albastre este un cadou oferit de guvernul chinez. În timp ce politicienii occidentali îl condamnă pe Mugabe pentru distrugerea mai multor cartiere mizere din oraşele ţării, China îi furnizează avioane de luptă şi transportoare blindate de circa 240 de milioane de dolari, în schimbul importurilor de aur şi tutun.

– Fortune

Cazul Zimbabwe ilustrează faptul că China câştigă control nu numai asupra mineralelor, metalelor şi materiilor prime, ci şi asupra produselor agricole. În trecut, Zimbabwe îşi vindea producţia de tutun printr-o licitaţie internaţională. Dar, aşa cum notează Lindsay Hilsum, „Acum, licitaţiile în Harare se fac discret – tutunul merge direct în China, pentru cei 300 de milioane de fumători ai săi, ca plată pentru împrumuturile acordate de băncile chineze companiilor de stat, corupte, din Zimbabwe. Pe măsură ce sectorul agricol din Zimbabwe colapsează, chinezii preiau pământurile pe care guvernul le-a confiscat de la fermierii albi, şi cultivă pe ele ceea ce li se pare mai profitabil."

Dintr-o perspectivă mai largă, agro-imperialismul chinez în Zimbabwe ilustrează odată în plus cum politica externă amorală a Chinei ajută stabilizarea regimurilor dictatoriale, tiranice, din lume. Zimbabwe este o ţară condusă de pumnul de fier al preşedintelui Robert Mugabe; ca şi Angola, despre care am vorbit în capitolul anterior, este o ţară ale cărei vaste resurse minerale sunt sistematic jefuite de către elitele conducătoare. Aşa cum se arată în fragmentul din săptămânalul „Fortune", din mottoul acestei secţiuni, acest jaf nu ar fi posibil fără ajutorul activ, militar şi economic, al Chinei, pentru că armele Chinei sunt cele care îl ţin pe Mugabe la putere – chiar dacă Zimbabwe a devenit una dintre cele mai năpăstuite ţări ale lumii.

* * *

Problemele descrise mai sus, referitoare la Congo, Lesotho, Africa de Sud, Zambia şi Zimbabwe sunt doar vârful unui iceberg mult mai mare, care scufundă rapid continentul african în abisul unei sărăcii acute a maselor şi unei corupţii cronice a elitelor. Nimeni nu a descris mai bine acest fenomen decât sud-africanul Mbeki:

> Elitele politice folosesc controlul ce îl deţin asupra statului pentru a colecta economiile micilor fermieri pe care, dacă aceştia din urmă ar putea, le-ar folosi pentru perfecţionarea tehnicilor agricole sau a altor activităţi economice. Elitele

canalizează aceste fonduri către propriul consum, şi pentru întărirea instrumentelor represive ale statului. Cea mai mare parte a mărfurilor consumate de elite sunt importate. Aşadar, consumul elitelor nici măcar nu oferă vreo piaţă semnificativă pentru producătorii africani. În loc de aşa ceva, ei irosesc economiile populaţiei, care ar putea fi investite într-un sector productiv. Aceasta explică sărăcirea progresivă a Africii. Cu cât elitele sunt mai consolidate ca deţinătoare ale puterii, cu atât este mai puternic controlul pe care îl deţin asupra statului, şi aşadar cu atât mai mult societăţile rurale se scufundă în sărăcie şi cu atât mai mult economiile africane regresează.

Continentul african este încă singurul în care imperialismul chinez vânează metalele, mineralele, materiile prime şi resursele agricole. La rândul său, America Latină oferă Chinei la fel de multe oportunităţi.

Într-adevăr, cele mai mari resurse de cupru ale lumii sunt în Chile. Bolivia are a doua cea mai mare rezervă de gaz natural din America de Sud şi este bogată în casiterită, principalul mineral din care se extrage cositorul. Atât Argentina, cât şi Brazilia au mari rezerve de minereu de fier. Chiar Cuba, cunoscută mai ales pentru producţia de zahăr, este un jucător important pe piaţa mineralieră, deţinând a patra cea mai mare rezervă de nichel şi a şasea cea mai mare rezervă de cobalt de pe planetă. În plus, stimulate de cerinţele Chinei şi de capitalul chinez, ţări ca Paraguay, Brazilia şi Argentina au devenit mari cultivatoare de soia.

Interesele Chinei în America Latină

În anii '60, Uniunea Sovietică nesocotea doctrina Monroe a Statelor Unite, sprijinind lovitura de stat militară a lui Fidel Castro în Cuba. Ulterior, tot ea a sprijinit insurgenţii din America Centrală.

Aceasta a declanşat o competiţie între dictatorii de extremă dreaptă, dictatorii marxişti şi modelul democratic american. În cele din

urmă, democraţia şi economia de piaţă au învins. Aceste principii, promovate de Statele Unite, au făcut statele latino-americane mai viabile politic, economic şi comercial.

Acum, un alt stat comunist – Republica Populară Chineză – caută legături comerciale, diplomatice şi militare cu America Latină şi zona Caraibelor. Regiunea este bogată în resurse naturale şi oferă pieţe de desfacere în plină dezvoltare pentru bunuri industriale şi chiar pentru arme.

– Stephen Johnson, The Heritage Foundation

Doctrina Monroe, care datează din 1823, afirmă dreptul Statelor Unite de a împiedica puterile străine să colonizeze statele Americii Latine. China desfide doctrina Monroe prin faptul că foloseşte multe din trucurile colonial-imperialiste pe care le-a exersat în Africa în politica sa latino-americană.

De exemplu, aşa cum notează The Economist, multe dintre convenţiile pe care China le semnează cu state latino-americane „sunt împrumuturi pentru dezvoltarea infrastructurii, ca instalaţiile portuare sau căile de transport". Asemenea investiţii sunt „orientate către obţinerea de resurse din aceste regiuni".

Să ne gândim la cooperarea dintre China şi Chile, în domeniul cuprului. Chile este cel mai mare producător de cupru; China este cel mai mare consumator de cupru. Acum, peste jumătate din cuprul chilian este trimis în China, din porturile a căror modernizare şi extindere s-au făcut cu ajutor chinez. Ca un *quid pro quo* pentru acest comerţ cu cupru, China a convins Chile să semneze un acord de liber schimb care va distruge, efectiv, capacitatea industriei chiliene de a prospera. După cum notează *The Economist*, „Problema aprovizionării Chinei cu materii prime este că acele ţări din cele două Americi care fac un astfel de comerţ nu deţin capacităţile de prelucrare care ar permite menţinerea în ţară a bogăţiei."

Brazilia se găseşte tot mai mult într-o astfel de strânsoare imperialistă, pe măsură ce China îşi extinde asistenţa sa economică

la pretenţii asupra resurselor naturale şi acces la pieţele braziliene. Iată ce spune economistul brazilian Roberto Gianetti da Fonseca despre asistenţa acordată de China: „China nu este un partener strategic. China doreşte mai curând să cumpere materie primă, fără nicio valoare adăugată, şi să exporte produse industriale." Statistici din revista *The Economist* confirmă că „aproape 60% din exporturile Braziliei spre China sunt bunuri primare, în special soia şi minereu de fier. Importurile din China sunt îndreptate către high-tech şi produse foarte variate, cuprinzând electronice, maşini, chimicale. Acum, China pătrunde în sectoare precum textilele, pantofii şi jucăriile."

Poate că cea mai neliniştitoare faţetă a politicii latino-americane a Chinei este strângerea relaţiilor cu Cuba lui Fidel Castro. După cum se va vedea mai clar în capitolul 11, China a preluat porturile militare şi sateliţii de spionaj folosiţi odinioară de Uniunea Sovietică, în timpul războiului rece. Cuba nu este, însă, doar o miză strategică şi un post de ascultare. Cuba este totodată ţara cu rezerve extrem de bogate de nichel – un metal de mare importanţă strategică. Nichelul e folosit la orice, de la monezi şi magneţi la aliaje cu oţel, cupru, aluminiu şi aur. Cum Statele Unite au încercat să împiedice exporturile de nichel spre vest, China s-a găsit şi mai aproape de această resursă.

Comerţul chinez şi izolarea diplomatică a Taiwanului

Două observaţii referitoare la strategia imperialistă a Chinei trebuie făcute, înainte de a încheia acest capitol. Mai întâi, atât în relaţiile cu Africa, cât şi în cele cu America Latină, pe agenda imperialistă a Chinei există chestiunea Taiwanului. Ambele continente joacă un rol tot mai important în strategia Beijingului de izolare diplomatică a Taiwanului.

De exemplu, aşa cum relatează Agenţia Reuters, după ce Beijingul a anunţat anularea unei datorii de aproape 20 milioane de dolari şi a oferit aproape 4 milioane pentru construirea unor

drumuri, spitale şi a altor clădiri, de stringentă necesitate, Senegalul a rupt relaţiile diplomatice cu Taiwanul. Liberia a procedat la fel după ce Beijingul a avansat un împrumut de 25 milioane de dolari pentru un fond de reconstrucţie şi încă 5 ca împrumut fără dobândă.

Cu totul, aproape jumătate dintre cele 25 de ţări latino-americane care încă recunosc Taiwanul se află acum pe punctul de a-şi schimba diplomaţia, în urma unor promisiuni făcute de China. Unul dintre primii dezertori a fost mica insulă a Grenadei. Ea oferă o lecţie amară nu numai în privinţa „diplomaţiei dolarului", practicată de China, dar şi în privinţa consecinţelor corupţiei clasei politice.

Ceea ce a determinat Grenada să rupă legăturile cu Taiwanul a fost o donaţie chineză de 50 000 de dolari, oferită pentru combaterea efectelor unui uragan. După cum a arătat ziarul *Taiwan Times*, banii nu au intrat în fondurile publice, ci în buzunarul primului ministru, Keith Mitchell. Anterior, China acordase un ajutor de 100 milioane dolari de-a lungul a 10 ani. Minuscula insulă caraibeană Dominica a făcut un viraj asemănător în martie 2004, după ce China a promis un ajutor de 100 milioane dolari pe o perioadă de 5 ani, adică peste 1 400 dolari pentru fiecare dintre cei 70 000 de locuitori ai insulei.

Totodată, aşa cum am văzut în discuţia anterioară despre Cuba, China împleteşte adesea scopurile sale militare şi obiectivele strategice, cu obiectivele economice imperialiste. Pericolele inerente ale eviscerării Doctrinei Monroe sunt reflectate în acest fragment din *Miami Herald*:

> Ecuaţia strategică în emisfera noastră se schimbă ca un cancer pe care nu îl simţi... În centrele de urmărire din Brazilia, tehnicienii chinezi se familiarizează cu noul echipament digital de recunoaştere, care, într-o zi, i-ar putea aduce în situaţia de a depista şi distruge sateliţii americani ai serviciilor speciale. În posturile de ascultare computerizată din Cuba, experţii chinezi,

specializaţi în spionaj electronic, urmăresc semnalele sateliţilor militari nord-americani şi de asemenea conţinutul milioanelor de conversaţii telefonice ale cetăţenilor Statelor Unite. Pe aerodromurile Venezuelei, ofiţerii chinezi instruiesc piloţii în subtilităţile funcţionării noilor avioane de transport pe care guvernul preşedintelui Hugo Chavez le-a cumpărat de la Beijing. De pe acest cap de pod, China încearcă să-şi dezvolte vânzările de echipamente militare – eventual de avioane de luptă – în întreaga Americă de Sud... Cum infiltrarea Chinei în emisfera de vest s-a făcut mai degrabă printr-o sumedenie de întreprinderi mici decât prin câteva trusturi vizibile, acţiunea a atras prea puţin atenţia marelui public. Dar aceasta nu o face să fie mai puţin periculoasă.

Capitolul 6

Arderea cărbunelui în industria chineză și încălzirea globală

Populaţia Chinei este atât de mare iar resursele sale atât de modeste, încât, dacă continuăm să ignorăm problemele noastre de mediu, va fi un dezastru pentru noi şi pentru întreaga lume.

– Pan Yue, Administraţia Chineză pentru Protecţia Mediului

Un exemplu-limită al gravităţii poluării produse în China de dezvoltarea industrială este oraşul Bexi, situat în nord-estul ţării. Este unul dintre primele 20 de oraşe, ca mărime, ale Chinei. Centru important al industriei grele, el consumă circa 7 milioane de tone de cărbune anual, şi produce mai mult oţel pe cap de locuitor decât orice alt oraş din China. În ciuda mărimii sale, oraşul a dispărut literalmente din toate imaginile satelitare, din cauza norului gros de smog care se află tot timpul deasupra lui.

Întrebarea evidentă pentru cei care locuiesc în afara Chinei este următoarea: de ce ne-ar păsa? Într-adevăr, dacă cineva ar privi această chestiune doar din perspectiva unei economii de piaţă liberă, ar putea răspunde astfel: dacă chinezii vor să-şi polueze aerul şi apa, pentru ca în alte ţări consumatorii să se poată bucura de preţuri mici, atunci sunt liberi să o facă.

O obiecţie la acest mod de a gândi – lăsând la o parte dispreţul său evident faţă de sutele de milioane de chinezi nevinovaţi, care cad victime poluării – este următoarea: după cum am văzut în capitolul 1, reglementările de mediu ale Chinei, extrem de laxe, precum

şi slabele implementări ale acestora, permit producătorilor chinezi obţinerea unui avantaj de preţ incorect în relaţia cu competitorii lor. Degradarea acută a aerului şi apelor Chinei reprezintă o importantă sursă a unui avantaj în competiţia economică, avantaj care duce la scăderea veniturilor sau la pierderea locului de muncă pentru milioane de oameni din alte ţări.

Dar există, totuşi, un motiv şi mai important pentru care poluarea din China afectează orice om de pe planetă. Anume, faptul că poluarea extremă din China se răspândeşte şi în afara graniţelor sale.

Unele dintre efectele poluării aerului sunt *regionale*. Multe dintre ploile acide care cad acum peste pădurile, fermele şi câmpurile de orez din Japonia, peninsula Coreei şi Taiwan, îşi au originile în China. Ploile acide „produse în China" au nivele de aciditate care se apropie de cel al oţetului.

În plus, Japonia, Coreea şi Taiwanul sunt acum bântuite de furtuni de nisip puternice, care aduc tone întregi de praf galben toxic peste pământurile lor. Furtunile de nisip pornesc din deşertul Gobi, colectează tot felul de poluanţi toxici când trec peste zona cea mai industrializată a ţării, după care le transportă peste pământurile vecinilor.

Pe lângă aceste efecte regionale, poluarea produsă de China, la fel ca efectele de piaţă produse de economia chineză, au şi un aspect *global*. O problemă este foarte virulentul smog chinez, sau *chog*.[6] Acest *chog* este preluat de gazele arse de reactoarelor avioanelor şi călătoreşte până în Canada sau Statele Unite. Într-adevăr, uneori, până la 25% din poluarea unor oraşe ca Los Angeles sau San Francisco îşi are originea în China.

Mai există şi problema cea mai gravă a tuturor necazurilor legate de mediu – încălzirea globală. Poate că nu veţi fi surprinşi să aflaţi că China a depăşit deja Statele Unite, ca principal responsabil de încălzirea globală. Dar ceea ce este cu adevărat uimitor este că, în următorii 25 de ani, emisiile de bioxid de carbon ale Chinei vor fi de două ori mai mari decât cele ale tuturor celorlalte ţări industriale la un loc!

---

[6] Cuvânt construit în limba engleză prin analogie cu „smog" pentru a denumi smogul produs în China (n.red.)

Ironia acestei contribuţii prolifice a Chinei la încălzirea globală este că, dintre toate statele mari ale planetei, China are cel mai mult de pierdut. Încălzirea globală ameninţă topirea gheţarilor de pe platoul tibetan, care alimentează cele două mari fluvii ale Chinei, Fluviul Galben şi Yangtze. Ridicarea nivelului mării prin topirea calotei polare ar putea să inunde oraşele de coastă ale Chinei, ca Shenzen şi Shangai, dar şi alte centre industriale ale litoralului, ceea ce ar afecta serios producţia ţării. În plus, dereglările climatice au dus la o secetă prelungită în grânarul Chinei, situat în nordul ţării, cu consecinţe dramatice asupra capacităţii Chinei de a-şi asigura producţia agricolă necesară pentru consumul intern.

În analizele pe care le vom face, două lucruri trebuie să fie foarte clare. Mai întâi, dimensiunea degradării mediului în China este pur şi simplu stupefiantă. Apoi, încă mai supărător, China nu vrea neapărat să fie unul dintre cei mai mari poluatori ai planetei. Aşa cum nisipul poluant este dus de vânt pretutindeni, poporul chinez este dus de valul unor factori politici şi legislativi complecşi şi de un model de dezvoltare economică nesănătoasă, care nu poate sfârşi decât rău – nu numai pentru miile de chinezi care mor anual de boli datorate poluării, dar pentru noi toţi – în afara cazului în care nu se intervine în vreun fel.

Cum putem afla care este cel mai mare poluator?

China se îndreaptă către o catastrofă ecologică – probabil urmată de consecinţe politice. În orice caz, cele mai multe oraşe chineze fac ca, prin comparaţie, Los Angeles să fie curat ca un sat elveţian.

– Joshua Kurlantzick, The New Republic

Când un hocheist american prezintă simptome de intoxicare cu mercur, el nu se aşteaptă câtuşi de puţin ca de vină să fie fabricile de pe cealaltă parte a planetei – adică din China.

– Yale Global Online

Orice discuţie despre poluarea produsă de China trebuie să înceapă cu câteva statistici semnificative. Datele sunt oferite de instituţii credibile – Banca Mondială sau chiar Agenţia Chineză pentru Protecţia Mediului.

- În China se află 16 dintre primele 20 cele mai poluate oraşe din lume.
- Din 100 de oraşe chineze cu peste un milion de locuitori, două treimi nu îndeplinesc standardele Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii în privinţa calităţii aerului.
- China este lider mondial în emisiile de bioxid de sulf – prima substanţă poluantă responsabilă pentru smog. Smogul extrem de toxic al Chinei – *chogul* – nu e responsabil doar pentru reducerea vizibilităţii, el poate ucide atacând atât inima, cât şi plămânii.
- China elimină în atmosferă 600 tone de mercur anual, circa un sfert din emisiile non-naturale ale planetei. Mercurul este nociv pentru sistemul nervos. Copiii sunt deosebit de vulnerabili la asemenea intoxicaţii, simptomele fiind diverse, de la spasme şi convulsii la căderea părului, dinţilor şi unghiilor – expresia „nebun ca un pălărier" îşi are originea în faptul că mercurul este folosit la fabricarea pălăriilor, de unde efectul nociv asupra meseriaşilor respectivi.
- China este campionul absolut la eliminarea în atmosferă a substanţelor care reduc stratul de ozon. Distrugerea stratului de ozon duce la creşterea riscului îmbolnăvirii de cancer, dăunează plantelor şi vieţii marine, favorizează topirea calotelor polare şi contribuie la ridicarea nivelului mării şi la inundarea coastelor.

Banca Mondială estimează că poluarea costă China între 8% şi 12% din produsul intern brut, adică peste 1000 miliarde de dolari pe an. Aceste costuri includ cheltuieli medicale, pierderi în pescuit şi recolte agricole, bani cheltuiţi pentru combaterea dezastrelor naturale.

Într-un studiu făcut de Banca Mondială împreună cu guvernul chinez s-a arătat că poluarea aerului ucide anual un număr uriaş de

chinezi– circa 700 000 de persoane. Este simptomatic, pentru comportarea totalitară a guvernului chinez, că Beijingul a cerut ca aceste statistici, referitoare la victimele poluării, să nu figureze în versiunea publicată a raportului. Dar această statistică, la fel ca şi poluarea însăşi, nu poate fi ascunsă.

Cel mai mare producător de poluare din lume

> *Cărbunele care dă energie economiei chineze este în acelaşi timp cel care sufocă cetăţeanul chinez.*
>
> *– Elizabeth C. Economy*

La originea multor probleme legate de calitatea aerului în China se află dependenţa puternică a economiei de cărbunele autohton, cu un conţinut destul de ridicat de sulf şi de calitate destul de scăzută, folosit la orice, de la producerea de electricitate şi utilizarea în industrie, până la încălzirea locuinţelor şi gătit. China foloseşte cărbune pentru circa 75% din nevoile sale energetice. În fiecare an, China consumă mai mult cărbune decât Japonia, Anglia şi Statele Unite la un loc.

Dimensiunea dezvoltării termocentralelor chineze este uluitoare. În fiecare săptămână, China adaugă încă o termocentrală la sistemul său electroenergetic. În fiecare an, China construieşte noi termocentrale, suficiente pentru a ilumina în totalitate insulele britanice. În fiecare an, capacitatea de ardere a cărbunelui creşte cu mai mult decât dublul capacităţii de generare a electricităţii în statul California – peste 100 gigawaţi. Apetitul vorace al Chinei în domeniul energetic este descris astfel în acest pasaj din *Wall Stret Journal*:

> Acum puţină vreme, într-o dimineaţă ceţoasă, în estul Chinei, compania de producere a energiei Wuhu Shaoda şi-a mărit producţia de electricitate, arzând o tonă şi jumătate de cărbune pe minut, pentru a satisface ceva mai mult de jumătate

din cererea oraşului Wuhu, un centru industrial cu două milioane de locuitori.

Dar nu numai cantitatea de cărbune ars în China contează. Ponderea cărbunelui în economia chineză este mai mare decât în alte ţări, care se bazează în mai mare măsură pe petrol. Dependenţa puternică a Chinei de petrol, dublată de o iresponsabilă lipsă a tehnologiilor anti-poluante, face din problema calităţii aerului în China o problemă foarte diferită de cele cu care se confruntă ţările dezvoltate, cum ar fi Statele Unite sau Germania, cel puţin în ultimii trei ani.

În primul rând, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în Statele Unite, Germania sau Japonia, unde sunt aplicate tehnologii antipoluare sofisticate, o bună parte din ceea ce aruncă în atmosferă termocentralele chinezeşti conţine nu numai bioxid de sulf, dar şi o cantitate mare de particule fine de materie. Acesta este un fapt important, întrucât aceste particule fine sunt cei mai periculoşi dintre toţi poluanţii care afectează calitatea aerului.

În al doilea rând, oraşele mici din China nu se bucură de un aer mai curat decât oraşele mari. Aceasta pentru că şi oraşele mici depind de cărbune, atât în cartierele de locuinţe, cât şi în cele comerciale. Aceasta înseamnă că poluarea este răspândită practic uniform, şi nu este concentrată doar în marile centre industriale.

În al treilea rând, spre deosebire de lumea civilizată, unde automobilul este singura sursă importantă de poluare, în China poluarea „constantă" este cea a cărbunelui. Acesta este ars în termocentrale, pentru uz industrial, dar şi în sobe, pentru încălzire şi gătit, atât în oraşe, cât şi în sate.

Chiar dacă China va putea controla poluarea termocentralelor, chiar dacă îşi va convinge locuitorii să gătească cu gaz metan, problema cea mare este că aerul său va continua să fie foarte poluat, în următoarele câteva decade, din cauza creşterii exponenţiale a numărului de automobile care vor intra în circulaţie. Să ne gândim doar la această statistică raportată de Elizabeth C. Economy:

în fiecare zi, numărul maşinilor în circulaţie pe şoselele Chinei creşte cu 15 000 – şi este de aşteptat să aibă mai multe maşini decât Statele Unite – adică 130 de milioane – în 2040. În plus, Elizabeth C. Economy mai arată următoarele:

În primul rând, se aşteaptă ca, în următorii 25 de ani, China să construiască jumătate din numărul caselor care se vor construi pe planetă. Aceste clădiri vor fi mari consumatori de electricitate, întrucât este cunoscută calitatea extrem de proastă a izolării termice a locuinţelor chineze. Aceasta va face să se mărească dependenţa Chinei de cărbune şi, implicit, să agraveze poluarea.

În al doilea rând, China intenţionează să transforme o jumătate de ţărani în orăşeni, trecându-i de la munca câmpului la cea industrială. Statisticile arată că orăşenii consumă de trei ori mai multă energie decât sătenii, cu frigidere, televizoare, cuptoare cu microunde şi alte aparate electrocasnice.

Pe lângă toate acestea, fabricile chineze sunt extrem de ineficiente energetic. Pentru a produce aceeaşi cantitate de bunuri, ele consumă de 6 ori mai multe resurse decât Statele Unite, de 7 ori mai multe decât Japonia, şi cel mai interesant, de 3 ori mai multe decât India, cu care China este comparată cel mai des. Dacă ar exista un model de fabrică de poluare, acesta ar fi cu siguranţă China.

Poluarea chineză şi ploile acide

A merge prin ploaie în Taiwan nu este la fel de romantic ca în filme, mai ales iarna, când începe să bată vântul de nord-est. În decembrie trecut, oficialii de la Biroul Meteorologic Central au constatat că mai multe zone din nordul insulei au fost serios afectate de poluare; aciditatea a atins valoarea maximă de 3,6 pH la Keelung. S-a recomandat oamenilor să poarte pălării sau să folosească umbrele, pentru a proteja pielea capului, întrucât aciditatea din Keelung este doar cu puţin mai mică decât a oţetului.

–Taipei Times

Prin definiţie, ploaia acidă este ploaia cu un pH mai mic decât 5,6 (7 fiind pentru o substanţă neutră). Ea survine atunci când bioxidul de sulf şi cel de azot, provenite în principal din arderea combustibililor fosili în termocentrale, reacţionează cu apa şi oxigenul din atmosferă, formând acidul sulfuric şi cel azotic.

De ce este ploaia acidă atât de periculoasă? Pentru că ucide în mod eficient. Ploaia acidă ucide peştele când cade în râuri sau lacuri. Distruge direct recolta şi deteriorează calitatea solului, reducând astfel recoltele viitoare. Ucide indirect pădurile, slăbind copacii şi făcându-i mai puţin rezistenţi la boli. Ploaia acidă reduce de asemenea vizibilitatea, atacă materialele de construcţii, acoperişurile, vopseaua exterioară a maşinilor – ceea ce înseamnă, însumat, miliarde de dolari anual.

Ploile acide cad acum peste două treimi din China. Ele sunt, în cea mai mare parte, consecinţa emisiilor de bioxid de sulf produse de omniprezentele termocentrale pe cărbune. Dar şi siderurgia îşi aduce contribuţia sa.

După cum am observat şi mai sus, nu numai populaţia Chinei suferă de ploi acide. Cam jumătate din ploile acide ale Japoniei şi o fracţiune importantă din cele care cad în peninsula coreeană şi în Taiwan poartă eticheta „Made in China".

Poluarea şi deşertificarea

Păşunile altădată verzi din estul Mongoliei Interioare[7] *seamănă, din ce în ce mai mult, cu o scenă din marile furtuni de nisip ale Americii anilor '30. Furtunile de nisip care vin din aceste zone deşertificate sunt resimţite tot mai supărător în oraşele Chinei, iar efectele lor ajung – greu de crezut, dar adevărat – până în Colorado.*

– Ambasada Statelor Unite în China

[7] Regiune a Chinei (n.red.)

Când rostim cuvântul „deşert", ne gândim la Sahara sau la Arabia Saudită – în niciun caz la China. În realitate, China este una dintre ţările cele mai afectate de deşert din lume. Un sfert din pământul său, în special în partea de nord-est, este deşertică. În următorii 20 de ani, unii experţi prezic că 40% din teritoriul Chinei va avea aceeaşi soartă.

Deşertificarea Chinei nu este în niciun caz o noutate. Filozoful chinez Mencius semnala problema încă din anul 300 înainte de Cristos, indicând şi cauza antropică a acesteia: agricultura intensivă şi păşunatul excesiv.

Ceea ce este deopotrivă nou şi alarmant este ritmul accelerat cu care acest proces se desfăşoară acum. Conform Academiei Forestiere a Chinei, între 1950 şi 1970 aproape 600 000 de mile pătrate din teritoriul său s-au transformat în deşert. Astăzi, deşertul s-a apropiat la 150 de mile de Beijing, iar circa 2 000 de mile pătrate de suprafaţă acoperită cu locuinţe este pierdută prin deşertificare *în fiecare an*. Acest număr continuă să crească, în ciuda eforturilor statului de stopare a fenomenului.

Pe măsură ce deşertificarea Chinei s-a accelerat, frecvenţa şi severitatea furtunilor de nisip şi de praf asociate s-au mărit şi ele. Înainte de anii '90, asemenea furtuni erau destul de rare. Din păcate, numărul lor depăşeşte, acum, 20 pe an. Cel puţin jumătate din teritoriul ţării este afectat. Unele dintre ele sunt atât de serioase, încât efectiv distrug porţiuni din Marele Zid. Să ne oprim atenţia asupra acestui avertisment:

> E primăvară, şi furtunile de nisip biciuiesc stepele Mongoliei Interioare. Vârtejurile de nisip şi norii de praf se ridică în aer. Aceste gigantice furtuni se îndreaptă spre Beijing, trecând peste zona cea mai puternic industrializată, de unde culeg poluanţii cei mai toxici – de la dioxina carcinogenă şi particulele fine de cărbune nears până la metale grele precum cadmiu, cupru, plumb şi mercur.
>
> După ce se încarcă cu tone de substanţe toxice, după ce le transportă prin oraşele Chinei, furtuna se îndreaptă spre

Japonia şi Coreea. Acolo, după cum afirmă Agenţia Coreeană de Dezvoltare Rurală, „o singură furtună poate transporta peste 8 000 de tone de nisip". Cele mai puternice furtuni pot duce la închiderea aeroporturilor, străzilor, magazinelor şi şcolilor. După aprecierile Programului Naţiunilor Unite pentru Mediu, costul pagubelor produse de asemenea furtuni este de 6 miliarde de dolari pe an.

Tonele de praf galben nu afectează doar vecinii Chinei şi economia regională. Aceste vârtejuri de nisip toxic îşi continuă călătoria cu viteza de 1500 de mile pe zi, spre America de Nord, şi ne întâmpină pe drumul de la supermarket, pe care ne ducem coşul plin cu mărfuri chinezeşti ieftine. Aşa cum spune profesorul Tom Cahill de la Universitatea Davis – California: „Suntem o lume mică. Tragem în plămâni aerul respirat de ceilalţi."

Cel mai mare agent mondial de încălzire globală

Peste 80 de ani, 30 de milioane de chinezi vor fi sub nivelul mării, din cauza încălzirii globale şi ridicării nivelului mării. Ştim că aşa se va întâmpla, deci trebuie să căutăm soluţii pentru protejarea zonei.

– Dr. Peter Walker, Federaţia Internaţională a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie

Gazele care produc efectul de seră sunt, în primul rând, bioxidul de carbon, dar şi metanul, oxidul de azot, ozonul şi vaporii de apă. Ele au jucat un rol protector pentru evoluţia vieţii, constituind o „plapumă" care a păstrat o temperatură optimă. Atunci când energia trimisă de Soare ajunge pe Pământ, acesta are tendinţa de a o reflecta înapoi în spaţiu. Gazele care produc efectul de seră au tendinţa de a o reţine, contribuind astfel la încălzirea Pământului.

„Efectul de seră" se manifestă în atmosferă asemănător modului în care se manifestă într-o seră propriu-zisă. Aceasta este încălzirea globală naturală, fără de care temperatura medie a Pământului

ar fi mult mai scăzută decât valoarea actuală, de 60 grade Farenheit, care convine dezvoltării vieţii marine şi terestre, asigurând lanţul global al hranei.

Problema este că, totuşi, dacă efectul de seră se accentuează, temperatura Pământului poate creşte mult peste valoarea optimă. Să ne gândim la ultimii 10 cei mai călduroşi ani: ei s-au înregistrat în ultimii 15. Creşterea temperaturii Pământului are tot felul de consecinţe ecologice şi economice negative.

Calotele polare încep să se topească. În plus, atât zăpezile permanente din apropierea polilor, *icebergurile* şi gheţarii sunt în descreştere vizibilă. Una din consecinţe este că, prin diminuarea gheţarilor, sursele de apă potabilă se diminuează.

După cum am mai menţionat, Fluviul Galben şi Yangtze din China se formează din gheţarii podişului înalt al Tibetului. Aceşti gheţari se topesc, acum, cu un debit mult mai mare decât în anii precedenţi. Dacă încălzirea globală nu este stopată, cel mai probabil scenariu pentru decadele următoare este acesta: inundaţii şi mai severe, urmate de o scădere rapidă a debitelor fluviilor, după ce gheţarii se vor fi topit.

Pe lângă ameninţarea pe care o prezintă pentru resursele de apă ale planetei, încălzirea globală are o serie de alte efecte radicale – inundarea unor suprafeţe şi aridizarea altora. Alte efecte sunt creşterea numărului de incendii ale pădurilor, a frecvenţei şi intensităţii uraganelor în Statele Unite şi a taifunurilor în China, precum şi apariţia „valurilor de căldură ucigaşe" în Europa şi India.

Deşi multe state contribuie la încălzirea globală, China este în acelaşi timp cel mai puternic „încălzitor", precum şi cea mai mare victimă potenţială a acesteia. China se confruntă cu pericolul unei inundări a litoralului, cu micşorarea rezervelor de apă şi cu scăderea producţiei agricole, dacă tendinţa de încălzire globală continuă în acelaşi mod.

Lucrurile nu ar fi atât de grave dacă China ar coopera în lupta contra încălzirii globale. Dar realitatea este exact opusă. Cu fiecare ocazie, China acuză ţările dezvoltate ca Statele Unite, Japonia şi

statele vest-europene pe această temă, fără ca ea să ia vreo măsură serioasă. Cu toate că Statele Unite fac eforturi mari în această privinţă, China refuză să coopereze. Mai mult, ea critică Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite ori de câte ori ia în discuţie această chestiune.

Poziţia Agenţiei Chineze de Protecţie a Mediului

Toate ţările sunt foarte preocupate de modalitatea de a găsi un compromis între costurile, pe termen scurt, necesare pentru protecţia mediului, şi costurile pe termen lung, care vor trebui plătite dacă protecţia va eşua. Dar China se confruntă cu o povară suplimentară. Problemele sale de mediu sunt alimentate atât de sistemul politic corupt şi nedemocratic, cât şi de preocuparea Beijingului pentru creşterea economică. Oficialităţile locale şi oamenii de afaceri nesocotesc, fără a fi penalizaţi în vreun fel, reglementările de mediu, se sustrag de la plata taxelor de mediu şi încearcă să îi reducă la tăcere pe cei care li se opun.

– Elizabeth C. Economy

De ce a permis China o evoluţie care să o transforme în cea mai poluată ţară şi în cel mai puternic agent de încălzire globală al planetei? Aceasta este o întrebare importantă, deoarece China are, cel puţin pe hârtie, un set de reglementări în materie de mediu aproape la fel de severe ca şi Statele Unite. În practică, însă, legile sunt cu totul neglijate.

La rădăcina problemei stă faptul că Agenţia Chineză pentru Protecţia Mediului are un personal cu totul insuficient. În timp ce agenţia similară din Statele Unite are 20 000 de inspectori, în China nu sunt decât 300. În plus, în China, oficiile locale pentru mediu, care trebuie să aplice legislaţia centrală, sunt în mare măsură autonome, şi adesea corupte.

În miezul problemei stă şi faptul că unele dintre fabricile cele mai poluante sunt cele aflate în proprietatea statului. Acesta e un

mod de a pune lupul paznic la oi, pentru că cere guvernului să se supravegheze pe el însuşi.

Există şi anomalia unor amenzi foarte mici pe care le primesc agenţii poluanţi. Aceste amenzi nu sunt privite ca inhibitori ai poluării, ci ca o mică creştere a costului producţiei.

În fine, China are, tradiţional, o relaţie proastă cu mediul. De secole, conducătorii ţării au încercat să subjuge natura intereselor lor, în loc să trăiască în armonie cu ea. Iar Mao a impus poporului cerinţa „trebuie să cucerim natura şi să ne eliberăm de natură".

În sistemul comunist, există puţin respect pentru drepturile altora, inclusiv pentru dreptul la apă curată şi la aer curat. În această atmosferă indiferentă şi permisivă, patronii de fabrici chinezi fie că ignoră reglementările de mediu, fie că încearcă să-i păcălească pe inspectorii mai conştiincioşi.

O asemenea tactică, practicată de circa o treime dintre patroni, este de a pune în funcţiune instalaţiile antipoluante doar pe durata vizitei inspecţiei guvernamentale. Nu e greu să procedezi astfel, întrucât inspectorii corupţi îşi anunţă adesea vizitele, în speranţa obţinerii unor bacşişuri. Iată ce observă, îndreptăţit, Joseph Kahn de la *New York Times*:

> Uriaşul tribut plătit de oameni şi de mediul ambiant pentru dezvoltarea rapidă a Chinei nu este doar un efect colateral, neaşteptat şi nedorit; este de asemenea opţiunea explicită a oamenilor de afaceri şi a oficialilor guvernamentali care tolerează moartea şi degradarea ca preţ inevitabil al progresului.

Nici grupuri ecologiste ca Sierra Club nu au şanse de reuşită în China. Departe de a fi respectaţi, militanţii pentru protecţia mediului în China sunt victimele a tot felul de abuzuri – de la amenzi, la bătaie sau închisoare. Un exemplu notoriu este Wu Lihong. După ce a fost omagiat în Marea Casă a Poporului ca unul dintre cei mai buni specialişti în probleme de mediu, un an mai târziu a fost bătut şi închis, plecând de la acuzaţii false de şantaj.

Trebuie menţionată şi o altă cauză a poluării din China: creşterea prezenţei companiilor străine şi a lobbyului făcut de susţinătorii acestora în peisajul economiei chineze. După cum am văzut în capitolul 1, o mare parte din investiţiile directe care se fac în China provin din companii care au sediile în ţări precum Japonia, Coreea de Sud, Taiwan sau Statele Unite, care sunt foarte active în a exporta industriile lor poluante în China. Într-adevăr, însuşi sistemul nefuncţional al protecţiei mediului în China acţionează ca un magnet pentru investitorii străini.

Este, aici, atât un pericol, cât şi un paradox, care nu poate scăpa din vedere niciunui cunoscător al istoriei Chinei, conştient de „umilirea străină" la care a fost supusă această ţară în ultimele două secole. Pericolul este că interesele acestor puternice companii economice străine prevalează asupra voinţei politice a guvernului central, făcând imposibil controlul eficient al Chinei asupra propriei poluări. Paradoxul este că, în timp ce Partidul Comunist Chinez caută toate căile prin care China poate ajunge o superputere, tot el pierde controlul asupra propriului destin, în favoarea atotputernicelor interese economice străine.

Puneţi toate acestea laolaltă şi obţineţi ce se vede: cea mai grav poluată ţară de pe Pământ, cu enorme probleme de mediu, care nu sunt doar regionale, ci, în esenţă, globale.

Capitolul 7

Războiul barajelor și al apelor

Zhang Lishan stă lângă mica sa grădină de zarzavat, înconjurată de băltoace cu apă stătută, urât mirositoare. Grădina este irigată de un mic râu care deserveşte, în amonte, o fabrică de hârtie. „Cu greu pot creşte ceva aici, pentru că apa e poluată", spune el. „Omoară toţi peştii, şi mulţi dintre vecinii mei s-au îmbolnăvit". D-l Zhang e departe de a fi singurul în această situaţie.

De-a lungul zonelor mlăştinoase ale ţării aflată într-un proces de industrializare rapidă, apele poluate ucid zeci de mii de oameni în fiecare an, ameninţând sănătatea altor câteva milioane şi compromiţând recoltele micilor fermieri, care nu au alte resurse economice din care să se întreţină.

– Financial Times

Din cei vreo 2000 de săteni din Huang Meng Ying, 9 sunt surzi, 14 cu handicap mintal, 3 orbi şi 9 cu handicap locomotor. Sătenii se mai plâng de creşterea numărului malformaţiilor apărute la naştere şi de diferite infecţii, datorate, după părerea lor, faptului că apele sunt contaminate... O simplă privire aruncată râului, cândva sursa de irigaţii pentru una dintre cele mai fertile regiuni ale ţării, te fac să înţelegi de ce fermierii gândesc astfel. Apele, cândva curate, sunt pline de gunoaie şi reziduuri chimice, făcându-le nepotrivite pentru irigaţii şi, evident, pentru băut.

– Asian Chemical News

China nu este doar cea mai mare fabrică a lumii. Este, totodată, cea mai mare „fabrică de cancer" şi cel mai mare incubator de boli. Unul dintre motivele majore ale acestui dezastru este nivelul incredibil de ridicat al poluării apelor.

Poluarea apelor este atât de severă încât multe dintre lacurile Chinei şi multe porţiuni ale râurilor sale reprezintă întinderi de gunoaie şi reziduuri chimice a căror atingere este toxică. În consecinţă, peste jumătate din populaţie – adică cam 700 milioane de chinezi – beau apă de calitate aflată mult sub normele Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, astfel încât cancerele de stomac, ficat sau intestin au devenit cele mai de temut secerătoare de vieţi din ţară.

Această situaţie nu este cauzată doar de dezvoltarea neglijentă a industriei. Cantitatea imensă de îngrăşăminte şi pesticide, ca şi reziduurile umane şi animale, îşi au şi ele partea lor de vină.

Poluarea apelor de către industrie

Guvernul Chinei s-a grăbit miercuri să protejeze unul dintre oraşele comerciale din sudul ţării, Guangzhou, care numără 7 milioane de locuitori, de o scurgere de substanţe toxice – al doilea dezastru provocat de o eroare umană care a afectat râurile Chinei în ultimele şase săptămâni. Cum un nor toxic de benzen din primul accident ajunsese în Rusia, făcând pe localnici să înroşească „linia verde" a telefonului de prim-ajutor, acum autorităţile chineze au încercat să golească mai multe rezervoare de apă în fluviul Bei, pentru a dilua scurgerea de cadmiu provenită de la o uzină siderurgică.

– Associated Press

Cele mai poluante industrii ale Chinei sunt fabricile de hârtie şi pastă de lemn, industria alimentară, tăbăcăria şi mineritul. Doar pe malurile fluviului Yangtze se află peste 9000 de uzine chimice şi zeci de mii de alţi poluatori, de toate felurile şi mărimile.

În anumite cazuri, fabricile mici, unde nu există niciun control în privinţa poluării, aruncă fără nicio opreliştе reziduurile toxice în

râuri sau fluvii. În alte cazuri, fabricile mari, echipate cu cele mai sofisticate instalaţii antipoluante, folosesc aceste tehnologii pentru a reduce costurile de producţie. Ele nu se tem de sancţiuni, întrucât reglementările sunt permisive, iar oficialii locali care ar trebui să le urmărească sunt adesea corupţi.

Cei mai frecvenţi poluanţi sunt dioxinele, solvenţii, metalele (ca mercurul, plumbul sau cuprul) şi, de asemenea, pesticidele foarte persistente ca clordanul, mirexul sau DDT. După cum notează *Wall Street Journal*:

> Industria textilă a Chinei este una dintre cele mai nocive. Pe lângă metalele grele şi diferite substanţe cancerigene, vopselele pentru pânzeturi pot conţine multe substanţe chimice nocive, iar firele sunt adesea trecute prin amidon, înainte de a fi ţesute. Deversarea unor mari cantităţi de amidon poate absorbi aproape tot oxigenul din ape, omorând peştii şi transformând râurile în reziduuri curgătoare.

Apele Chinei devin uneori de o culoare verde fluorescent din cauza reziduurilor de zgură. Alteori, iau orice altă culoare, datorită vopselelor deversate de fabricile de textile, care aparţin celor mai mari corporaţii multinaţionale – de la Gap, Tommy Hilfiger şi Reebok, la Nike, Land's End sau Abercrombie and Fitch. Aşa cum scria odată în *Wall Street Journal*, o glumă care circulă în China spune că „poţi ghici ce culoare e la modă, privind la culoarea râurilor Chinei".

Poluarea produsă de agricultură

> *Odată cu creşterea nivelului de trai, între 1978 şi 2002, consumul de carne, lapte şi ouă pe cap de locuitor a crescut în China de patru, şapte, respectiv opt ori. La consumul de ouă, China egalează acum ţările bogate. Aceasta înseamnă mai multe reziduuri agricole, mai multe reziduuri animale şi piscicole, mai multă hrană pentru animalele de fermă şi pentru peştii din bazinele piscicole, mai multe*

îngrăşăminte pentru agricultură, ceea ce duce la creşterea poluării terestre şi acvatice.

– Prof. Jianguo Liu şi Prof. Jared Diamond

Fiind cel mai mare utilizator de îngrăşăminte din lume, China consumă peste 50 milioane de tone anual. Datorită lipsei de educaţie profesională a ţăranilor, utilizarea lor se face în mod excesiv. Aceasta reduce eficienţa îngrăşămintelor, astfel că ţăranii sunt tentaţi să suplimenteze cantităţile folosite. De aici rezultă o altă problemă a „inundaţiilor" în China, aceea a îngrăşământului folosit în exces, care inundă râurile şi fluviile Chinei.

Datorită acestei poluări, substanţele care pot fi asimilate de plante din îngrăşăminte, cum ar fi nitraţii sau fosfaţii, au declanşat o adevărată explozie a „înfloririi algelor" în apele Chinei, ca parte a unui proces mai complex numit de *eutroficare*. Prin acest proces, algele absorb tot oxigenul din apă, omorând astfel peştii şi flora acvatică. Rezultatul este dispariţia vieţii şi o apă urât mirositoare.

De asemenea, China este al doilea mare consumator de pesticide din lume; ca şi în cazul îngrăşămintelor, folosirea lor excesivă este practica curentă. Mai mult, o bună parte dintre pesticidele folosite de fermierii chinezi au fost interzise atât în China, cât şi în restul lumii, în frunte cu foarte toxicul DDT. O consecinţă a acestor pesticide folosite în exces este că o mare parte dintre produsele agricole chinezeşti, de la fructe şi legume la ciuperci şi ceai, conţine o cantitate inadmisibil de mare de reziduuri chimice. Aceste pesticide toxice sunt cancerigene; în plus, ele produc alergii, degradarea sistemului nervos, malformaţii la naştere şi scăderea dramatică a imunităţii organismului.

Produsele agricole toxice ale Chinei nu îi omoară doar pe chinezi. Ele îşi fac loc, tot mai mult, în lanţul alimentar al planetei, ca urmare a dezvoltării explozive a Chinei.

Poluarea produsă de apele uzate

Oraşul Dongxing este doar o ilustrare a modului în care 80 de milioane de oameni din provincia Guangdong trăiesc împreună cu animalele, puii şi peştii pe care îi mănâncă. La o crescătorie de porci de lângă ferma doamnei Yang, un ţăran îşi ţine puii chiar lângă porci. Fecalele şi urina porcilor sunt aruncate în bazinele în care sunt crescuţi crapi şi creveţi, folosiţi în alimentaţia familiei. În alte locuri, coteţele puilor sunt aşezate deasupra coteţelor pentru porci, astfel că găinaţul cade în troaca porcilor.

Aceasta coabitare aglomerată şi poluare suprapusă duc la creşterea riscului de îmbolnăvire a animalelor, şi, direct sau indirect, a oamenilor. „Este o supă completă de chimicale şi viruşi", spune Christine Loh, specialistă în legislaţie.

– Sydney Morning Herald

China este, indiscutabil, cea mai mare „împărăţie a porcilor" din lume. Fermele porcine dau 70% din producţia de carne a Chinei şi jumătate din producţia de carne de porc a planetei. Un rezultat colateral al acestei situaţii este producerea unei cantităţi uriaşe de fecale, care este, de regulă, deversată fără nicio epurare, în apele Chinei. Aceste reziduuri contribuie generos la procesul de eutroficare, alături, evident, de reziduurile umane, produse de cea mai mare populaţie a planetei. Într-adevăr, oraşele chineze produc peste *o mie de miliarde* de tone de reziduuri umane; 90% dintre ele sunt deversate fără a fi tratate, sau după ce au primit un tratament insuficient.

În plus, este esenţial să menţionăm aici că există un mod şi mai periculos de poluare, cu rază de acţiune planetară, generat de resturile animale şi umane. China a devenit cel mai mare exportator de forme noi şi exotice de viruşi ai gripei şi ai altor boli, inclusiv virusul SARS şi gripa aviară. După cum indică mottoul de mai sus, primul motiv îl constituie faptul că atât de multe specii de animale stau în vecinătate strânsă cu oamenii. Rezultă o „poluare cumulată",

care creează o „supă de chimicale şi viruşi" care ameninţă în prezent întreaga lume cu pandemii care pot face zeci de milioane de victime.

Poluarea apelor marine

O maree roşie, toxică a acoperit o suprafaţă echivalentă cu 1,3 milioane de terenuri de fotbal, în mările din estul Chinei, ameninţând viaţa marină şi umană. Această maree e consecinţa planctonului care s-a înmulţit în cantităţi excesiv de mari din cauza nutrienţilor proveniţi în parte din reziduurile animale şi umane, în parte din poluanţii industriali.

– Reuters

Nu numai lacurile, râurile şi fluviile Chinei sunt apele afectate de o poluare explozivă. Şi apele maritime sunt contaminate, întrucât primesc, de pe continent, asemenea deversări. Problema este deosebit de gravă în golful Bohai, relativ puţin adânc, situat în nordul Chinei. Acesta este una dintre zonele cele mai solicitate de traficul vapoarelor, şi este caracterizat de o activitate mareică slabă, ceea ce îl face deosebit de vulnerabil la poluare. Conform lui Elizabeth Economy, „China deversează anual circa 2,8 miliarde tone de apă poluată în golful Bohai, astfel că pe fundul mării concentraţia de metale grele este de 2000 de ori mai mare decât nivelul permis de legislaţia ţării".

Examinând problema dintr-o perspectivă mai amplă, foarte nocivele maree roşii din apele maritime chineze sunt produse de deversarea neglijentă a poluanţilor din agricultură, din industrie şi din aglomerările urbane, în apele marine. Mareele roşii sunt o variantă „marină" a procesului de eutroficare, care ucide acum peştii din apele interioare ale Chinei şi îi compromite rezervele de apă.

Mareele roşii distrug peştele şi devastează alte forme de viaţă marină, de a cărei prosperitate depind, alimentar, atât China, cât şi alte state din regiune. Ceea ce este, probabil lucrul cel mai

îngrijorător, este creşterea rapidă, în frecvenţă şi intensitate, a fenomenului mareelor roşii. Într-adevăr, numărul acestora a crescut de 40 de ori în ultimii câţiva ani.

Poluarea apei potabile

A dat naştere uneia dintre cele mai glorioase civilizaţii ale lumii antice. Timp de peste 4000 de ani, a hrănit milioane de gospodării şi milioane de familii de ţărani, aflate pe malurile sale. Alte milioane trăiesc, încă, din dărnicia lui. Dar, aşa cum se întâmplă cu atâtea mame care muncesc prea mult, resursele sale scad, energia i se diminuează. Fluviul Galben de 3600 de mile lungime, cunoscut în istorie şi sub numele de „suferinţa Chinei", din cauza inundaţiilor pe care le-a produs, îngrijorează astăzi dintr-un motiv opus: apele sale încep să scadă.

– Los Angeles Times

Cea mai mare parte a apei din râurile, lacurile sau izvoarele Chinei este prea poluată pentru a putea fi folosită la irigaţii – cu atât mai puţin, ca apă potabilă. Această poluare gravă exacerbează problema insuficienţei apei, care este una deosebit de serioasă, pentru toate marile economii ale planetei. În fapt, China găzduieşte peste 20% din populaţia lumii, dispunând de doar 7% din resursele de apă ale Terrei.

Insuficienţa resurselor de apă este resimţită cel mai acut în foarte populata Câmpie de Nord. Această regiune agricolă fertilă – grânarul Chinei – cuprinde peste 20% din pământul arabil al Chinei, dar mai puţin de 4% din resursele sale de apă. Prin această fertilă Câmpie de Nord curge „Râul Mamă" – Fluviul Galben.

Cu 50 de ani în urmă, Fluviul Galben îşi purta apele sale abundente şi curate spre mare. Astăzi, din păcate, ca o probă amară a sărăcirii resurselor de apă ale Chinei, el poate seca circa 200 de zile pe an. Cea mai mare parte a anului porţiunile estice ale râului

se transformă într-un drum lat, parcurs de maşini şi tiruri înconjurate de nori de praf.

Dar nu numai fermierii chinezi suferă de o extremă lipsă de apă. Aproape jumătate din cele 660 de oraşe ale Chinei se confruntă cu aşa ceva; în peste 100 de oraşe, situaţia este foarte gravă. Apa este deficitară în unele dintre cele mai populate şi industrializate oraşe. În afară de Beijing şi Sanghai, care nu se află pe malurile vreunui fluviu, zonele sărace în apă includ provinciile industriale cheie, Jiangsu, Heibei, Shanxi, Shandong, Tianjin, Henan şi Ningxia. Aceste oraşe şi provincii produc o parte importantă din produsul intern brut; şi tot în aceste oraşe sau provincii, debitele a numeroase fluvii şi râuri sunt reduse semnificativ, din cauza hidrocentralelor construite pentru a furniza energia necesară uzinelor, siderurgiilor, producerii hârtiei şi pastei de lemn, uzinelor petrochimice şi aşa mai departe.

Poluarea apelor freatice

Masiva exploatare a apelor freatice din Câmpia Chinei de Nord a dus la o scădere rapidă a acestui tip de rezerve. În agricultură, una dintre consecinţele acestei acţiuni a fost secarea fântânilor.

– Hong Yang şi Alexander Zehnder

Pentru a face faţă cerinţelor de apă, China exploatează agresiv multe din pânzele sale adânci. Această politică este un joc periculos, din cel puţin patru motive.

În primul rând, nu este înţelept să te bazezi pe rezervele de apă freatică. Spre deosebire de apele de suprafaţă, care sunt refăcute periodic prin căderi de precipitaţii, apele freatice adânci nu sunt resurse regenerabile. Astfel, este imprudent să te sprijini pe asemenea resurse.

În al doilea rând, pe măsură ce aceste acvifere sunt exploatate, nivelul apei freatice scade. De aceea, nivelul apelor freatice de sub

China de nord a scăzut cu aproape cinci picioare pe an. Aceasta îi obligă pe fermieri să sape tot mai adânc, favorizând secarea multor râuri şi lacuri.

În al treilea rând, survine un efect subtil: exploatarea apelor freatice produce contaminarea cu apă de mare a rezervelor de apă dulce. Pe măsură ce apa freatică din zona de coastă este pompată la suprafaţă, apa de mare se infiltrează în zonele depresurizate şi salinizează bazinele respective. Problema este deosebit de gravă în regiunile de coastă Dalin şi Yantai. Aici, peste 5000 de fântâni au fost distruse, producţia a peste 300 000 de acri de teren irigat a scăzut la jumătate, şi aproape un milion de oameni şi un sfert de milion de vite au rămas cu apă insuficientă.

În al patrulea rând, există efectul de scufundare în pământ, care este resimţit acum în unele dintre cele mai prospere oraşe ale Chinei. După cum a arătat Elizabeth Economy, Shanghai şi Tianjin s-au scufundat cu mai bine de şase picioare în ultimii 15 ani. În Beijing, unde au fost extrase peste 200 de milioane de tone de apă freatică pe an, scufundarea a distrus fabrici, clădiri şi conducte subterane, şi ameninţă principalul aeroport internaţional al oraşului.

Problema barajelor

> *Încăpăţânarea Chinei de a investi eforturi imense în construirea barajelor a produs, până în 1998, inundaţii care au ucis 4000 de persoane şi au produs economiei pagube de 36 miliarde de dolari. Barajele nu au contribuit la oprirea inundaţiilor; din contra, acestea au crescut în frecvenţă şi severitate.*
>
> *– Asia Times*

Ne-am putea gândi că o ţară care se confruntă cu o asemenea lipsă de apă n-ar trebui să aibă probleme cu inundaţiile. Iată că, în cazul Chinei, nu este aşa. În timp ce nordul şi vestul ţării sunt secetoase, sudul, prin care curge atotputernicul Yangtze, se confruntă

cu pericolul inundaţiilor. Această regiune, ameninţată de inundaţii, găzduieşte cam jumătate din populaţia ţării şi contribuie cu două treimi atât la producţia industrială, cât şi la cea agricolă.

Pentru a face faţă pericolului inundaţiilor, dar şi pentru a produce electricitatea atât de necesară industriei, China a devenit ţara cu cele mai multe baraje din lume.

La un total de peste 85 000 de baraje, liderii chinezi se pot lăuda cu cel mai înalt baraj, cu cel mai mare volum de apă acumulată, cu cea mai puternică hidrocentrală. Există, de asemenea, toate tipurile de baraje: în formă de arc, cu diferite deschideri etc.

China n-ar trebui să se laude prea mult cu barajele sale, din păcate. Din contra, conducerea Chinei ar trebui să regândească această strategie periculoasă. Pentru că folosirea barajelor este o sabie cu două tăişuri.

Tăişul folositor al sabiei este că barajele mari produc cantităţi mari de electricitate ieftină. Ele înmagazinează apa, când aceasta este în surplus, pentru a o folosi la irigaţii, când este în deficit. Ele protejează pământul arabil de inundaţii şi solul de eroziune. Ele pot ajuta dezvoltarea pisciculturii, dar şi a turismului, recreerii şi navigaţiei interioare. Ele pot schimba clima locală (în bine sau în rău), prin creşterea umidităţii şi a precipitaţiilor.

Tăişul periculos constă în faptul că barajele mari distrug o parte din reţeaua de ape curgătoare şi adesea fac mai mult rău decât bine terenurilor agricole. Probabil că unul dintre aspectele cele mai negative este faptul că au durată de viaţă relativ scurtă. Pe măsură ce aluviunile se depun în lacul de acumulare, acestea devin tot mai puţin adânci, cantitatea de electricitate generată scade, apa disponibilă pentru irigaţii este mai puţină, iar controlul asupra inundaţiilor devine tot mai problematic. În cele din urmă, există şi riscul unui accident catastrofal, prin care barajul poate ceda, dând naştere unui val de apă ce poate distruge tot ce întâlneşte în cale.

Simptomatică pentru strategia Chinei în acest domeniu este situaţia Barajului Celor Trei Defilee.

Problemele Barajului Celor Trei Defilee

Marele proiect hidroenergetic al Chinei, Barajul Celor Trei Defilee, ar putea deveni o catastrofă pentru mediul ambiant, dacă nu se iau măsuri rapide, au raportat ieri surse oficiale chineze. Într-un comunicat neobişnuit de sumbru, oficialii au avertizat asupra alunecărilor de teren şi poluării – pericole ascunse care însoţesc cel mai grandios complex hidroenergetic din lume. Rapoartele alarmiste ale agenţiei de ştiri Xinhua şi ale site-ului de web al ziarului People's Daily erau în contradicţie flagrantă cu tonul triumfalist al prezentării anterioare a proiectului, care era destinat ţinerii sub control a inundaţiilor de-a lungul fluviului Yangtze şi reducerii dependenţei de cărbune a producţiei chineze de energie electrică.

– London Guardian

Barajul Celor Trei Defilee este cel mai mare complex hidroelectric din lume. Este, de asemenea, cea mai mare catastrofă de mediu, în devenire. A existat o opoziţie puternică a specialiştilor împotriva acestui baraj, atât în China, cât şi în afara ei. Totuşi, proiectul Barajului Celor Trei Defilee a fost băgat pe gâtul poporului chinez de către conducătorii ţării, producându-se un dezastru mult mai rău decât ceea ce anticipaseră specialiştii.

Cele trei defilee cuprind o serie de chei, de-a lungul unei porţiuni foarte înşelătoare a fluviului Yangtze din apropierea unuia dintre cele mai mari oraşe industriale, Chongqing. Înainte de construcţia barajului, curenţi perfizi şi stânci ascunse făceau navigaţia deosebit de periculoasă prin cele trei defilee, străbătut de vase de transport de până la 10 000 de tone, a căror ţintă era portul Shanghai.

Îmbunătăţirea condiţiilor de navigaţie pe Yangtze nu este singurul, cu atât mai puţin cel mai important obiectiv al Barajului Celor Trei Defilee. Barajul trebuia să ţină sub control inundaţiile, care ameninţau permanent cele trei milioane de oameni care locuiau în zonă, şi să furnizeze electricitate pentru lacoma industrie chineză.

Astăzi, „Marele Zid Chinezesc de pe Yangtze" are peste 600 picioare înălţime, aproape 400 picioare la bază şi se întinde peste aproape o milă şi jumătate de-a latul fluviului. Ceea ce este cel mai impresionant, dar şi cel mai periculos, este volumul uriaş al lacului de acumulare: 400 de mile lungime şi 70 lăţime, conţinând cinci mii de miliarde de galoane de apă – adică o cincime din apa potabilă consumată de Statele Unite într-un an.

Înainte de a umple acest rezervor, guvernul chinez a trebuit să mute un milion şi jumătate de locuitori în afara zonei inundate de lacul de acumulare. Acesta a acoperit două oraşe mari, 11 districte, 116 oraşe şi 4500 de sate. Alt aspect regretabil este pierderea unui număr mare de vestigii istorice. În plus, peste 1500 de fabrici au fost şi ele sacrificate din cauza lacului de acumulare – multe dintre ele punând astfel în circulaţie, prin apa fluviului, mari cantităţi de substanţe poluante.

Cel puţin până acum, Barajul Celor Trei Defilee a produs electricitatea promisă. Cu timpul, totuşi, cantitatea mare de aluviuni a dus la scăderea cantităţii de electricitate trimisă de hidrocentrală în reţeaua naţională. Într-adevăr, colmatarea este călcâiul lui Ahile al tuturor barajelor. Între timp, multitudinea problemelor care au apărut face ca situaţia să poată scăpa de sub control. După cum spunea un reprezentant al guvernului, „Ne-am gândit la toate aspectele posibile, dar problemele sunt mult mai serioase decât am anticipat."

O problemă neaşteptată este următoarea: deşi Barajul Celor Trei Defilee a fost făcut şi pentru a diminua riscul de inundaţie, acest risc, în fapt, a crescut. Deoarece fluviul curge acum cu mult mai puţine aluviuni, curge şi mult mai repede. În felul acesta, apele râului exercită o forţă mult mai mare asupra digurilor, care au fost construite de-a lungul secolelor, pentru a proteja de inundaţii zonele riverane. Acum există riscul ca aceste diguri, supuse unor presiuni mult mai mari decât cele pentru care au fost proiectate, să cedeze şi să se producă inundaţii în zonele considerate, până acum, drept sigure.

Reducerea cantităţii de aluviuni transportate de fluviu în aval de baraj are şi altă consecinţă neaşteptată. Cum apa a devenit mai transparentă, soarele pătrunde mai adânc şi intensifică creşterea algelor care folosesc fotosinteza, contribuind astfel destul de mult la înmulţirea, deja periculoasă, a algelor din apele Chinei.

Dar nu numai apele din aval suferă. Lacul de acumulare însuşi se transformă încet, dar sigur, într-un rezervor de apă toxică şi murdară, odată cu intrarea, în bazinul său, a poluanţilor, apelor uzate, reziduurilor umane şi animale şi a gunoaielor.

O altă consecinţă neaşteptată este creşterea rapidă a numărului alunecărilor de teren. Pământul din zona limitrofă, cândva uscat, s-a văzut brusc supra-infiltrat cu apă, şi, în plus, supus unei presiuni extraordinare din cauza lacului însuşi. Astfel s-au produs alunecări de teren, care au pus în mişcare mase de pământ care au atins înălţimi de 150 de picioare, îngropând case, cu locuitori cu tot.

Datorită alunecărilor de teren, guvernul chinez este obligat să transmute încă trei sau patru milioane de locuitori din zonă. Nemulţumirea oamenilor e mare, deoarece unii dintre ei se află la a doua transmutare, prima datorându-se construcţiei barajului.

Dincolo de creşterea riscului de inundaţie, poluare şi alunecări de teren, barajul distruge peştii, oprind migraţia lor în susul şi în josul râului. În acelaşi timp, uriaşe cantităţi de gunoaie se acumulează în spatele barajului.

Din păcate, există două scenarii catastrofice ale evoluţiei Barajului Celor Trei Defilee. Primul: dacă aluviunile continuă să se acumuleze la fel de rapid în spatele barajului, acesta nu va mai fi capabil să facă faţă unui debit maxim al fluviului, corespunzând unei inundaţii, şi va ceda. Al doilea: greutatea apei şi a aluviunilor în baraj este atât de mare, încât poate modifica presiunea în roci astfel încât se poate declanşa un cutremur. Cum barajul însuşi se află într-o zonă seismică, acest cutremur poate face barajul să cedeze. Consecinţa ar fi cel mai mare tsunami de apă dulce văzut vreodată. Victimele s-ar număra cu milioanele; pagubele în economie – cu miliardele de dolari; nemulţumirea populară ar putea duce la căderea guvernului, vinovat pentru construcţia barajului.

Baraje pe Mekong

Formându-se pe platourile înalte ale Tibetului, fluviul Mekong are o lungime de 2800 de mile, fiind al treilea fluviu ca lungime din lume. El curge prin şase ţări: China, Birmania, Tailanda, Laos, Cambodgia şi Vietnam. Fidel numelui primit (Mekong înseamnă, în laoţiană, Râul-mamă), Mekongul este apa aducătoare de viaţă pentru peste 60 de milioane de locuitori din Laos, Tailanda, Cambodgia şi Vietnam. Cei mai mulţi sunt pescari săraci, trăind din peştele prins în fluviu, sau mici cultivatori, hrănindu-se cu orezul cultivat pe loturi irigate cu apele răului-mamă. Totodată, Mekongul este principala cale de transport. Cea mai mare ameninţare pentru toţi aceşti oameni o constituie barajele hidrocentralelor pe care China le construieşte, sau plănuieşte să le construiască, în provincia Yunnan. Însăşi supravieţuirea fluviului poate fi pusă sub semnul întrebării, în următoarele câteva decade.

– Tran Tien Khanh

În încheierea acestui capitol, este important să arătăm că strategia Chinei în domeniul construcţiei barajelor constituie o ameninţare nu numai pentru cetăţenii chinezi. Poziţia în amonte deţinută de China pe cursul fluviului Mekong, constituie un avantaj faţă de vecinii situaţi în aval, care, coroborat cu gabaritul militar şi economic gigantic al ţării, pune Beijingul în situaţia de a construi baraje pe teritoriul său, în condiţii de impunitate absolută.

Marele proiect al exploatării hidroenergetice a cursului superior al Mekongului cuprinde 15 baraje mari. Primele două, Manwan şi Dachaoshan, au fost terminate în 1993 şi, respectiv, în 2002. Împreună, ele generează 3000 de megawaţi de electricitate – echivalentul a circa trei reactoare nucleare mari.

Dar cel de-al treilea baraj, aflat acum în construcţie, este cel care îi alarmează cel mai mult pe vecinii Chinei. Când barajul Xiaowan va fi terminat, în 2013, el va avea înălţimea unei clădiri cu 100 de etaje, va fi cel mai mare baraj din lume şi hidrocentrala va avea o putere de 4000 megawaţi.

Problemele pe care aceste baraje uriaşe de pe Mekong le pot crea sunt vaste şi cu bătaie lungă. Cele două baraje construite au început deja să afecteze curgerea sezonieră a fluviului. Din punctul de vedere al Chinei, acesta este un efect pozitiv, întrucât permite navigaţia unor nave mari de-a lungul Mekongului, tot timpul anului. Din perspectiva riveranilor din aval, situaţia este cu totul alta.

Pentru a înţelege de ce, să considerăm impactul barajelor chineze asupra unuia dintre cele mai fascinante tezaure ecologice ale lumii – legendarul lac Tonle Sap din Cambodgia. În cea mai mare parte a anului, lacul are o adâncime de un yard şi ocupă o suprafaţă de 1000 de mile pătrate. Totuşi, în sezonul ploilor, aportul de apă din fluviu face ca adâncimea fluviului să crească la 30 de picioare, iar suprafaţa – la peste 5000 de mile pătrate. Aceasta face ca lacul Tonle Sap să fie un loc ideal pentru înmulţirea peştilor. Acest pasaj elocvent din ziarul londonez *The Independent* explică de ce lucrurile stau aşa:

> Apele transportă aluviuni fertile, larve de peşti şi puiet în pădure care se transformă într-o vastă crescătorie de peşte – sursa uneia dintre cele mai mari bogăţii piscicole ale lumii. Aici veţi găsi ultimul somn de Mekong, cel mai mare peşte de apă dulce, care poate atinge până la trei metri lungime şi poate cântări cât o vacă. Există o mare varietate de peşti, printre care o specie de sardină (Henicorhynchus siamensis), foarte abundentă, esenţială pentru alimentaţia oamenilor.
>
> Cum pădurea din jurul lacului rămâne fără apă în fiecare toamnă, peştii pornesc pe Mekong în sus, unde pescarii, mulţi locuind în sate plutitoare, ştiu aproape după ceas când va trece bancul de peşti. Cantitatea de peşte prinsă în Tonle Sap este extraordinară. Plasele se întind pe distanţă de mai multe mile, pe marginile pădurii inundate. Şi lângă Pnom Pen, mici plase băgate în apă sunt scoase pline de peşte, astfel că poţi pescui o jumătate de tonă de peşte în douăzeci de minute.

Problema evidentă cu care se confruntă Tonle Sap este că uriaşele baraje construite de China vor modifica curgerea naturală a fluviului şi, prin urmare, vor impieta asupra înmulţirii peştilor. De altfel, anumite specii de peşti au scăzut deja dramatic. În plus, apele Mekongului cresc sau scad nu după ritmul lor natural, ci după politica energetică a Chinei, spre îngrijorarea ţărilor riverane din aval.

Dar statul care riscă cel mai mult prin existenţa acestor baraje nu este Cambodgia, ci Vietnamul – ultima escală a Mekongului înainte de a se vărsa în Marea Chinei de Sud. Dacă se îndoieşte cineva că puternicul Mekong nu poate fi făcut să secе când se apropie de teritoriul Vietnamului, ar trebui să-şi reamintească faptul că Fluviul Galben din nordul Chinei, cândva grandios şi atotputernic, este acum secat mai mult de 200 de zile din an. De altfel, se pare că Mekongului i-a sunat deja ceasul. Oficiali ai guvernului de la Hanoi au anunţat că Mekongul a atins o cotă minimă record, curgând „aproape de patul de rocă" al albiei, spre sfârşitul parcursului său pe teritoriul Vietnamului.

Ca remarcă finală a acestui capitol, să ne amintim că Vietnamul continuă să întreţină una dintre cele mai mari armate din lume, în special din cauza duşmăniei sale istorice cu China. Puţini îşi reamintesc de „celălalt război vietnamez". Acest război extrem de sângeros a avut loc în 1979, când China a invadat Vietnamul cu tancuri şi cu circa 90 000 de soldaţi, în replică la acţiunile prosovietice ale Vietnamului în Cambodgia. În mai puţin de 10 zile de lupte, un număr estimat între 40 000 şi 100 000 de militari, chinezi şi vietnamezi, au fost răniţi sau ucişi. Această cifră este comparabilă cu numărul total al soldaţilor americani ucişi în timpul războiului de 10 ani în Vietnam: circa 52 000. Deşi relaţiile dintre Vietnam şi China sunt mult mai bune astăzi, dacă Mekongul va seca din cauza barajelor construite de chinezi, conflictul dintre cele două ţări va deveni inevitabil.

Capitolul 8

Conflictele interne ale Chinei

Prădătorii oficiali jefuiesc fermierii de pământurile lor, evacuează forţat oamenii din casele lor şi se dedau la extravagante abuzuri de putere – în mod normal delapidări, dar de asemenea violuri şi crime. Aceşti oficiali închid ochii la exploatarea muncitorilor şi sunt toleranţi cu rakeţii criminali, cu cei care fac trafic de persoane şi practică ilegal mineritul – dacă nu cumva profită de pe urma activităţii acestora. Există chiar o expresie în limba chineză, pentru oficialităţile locale care colaborează cu bandele criminale: „umbrele negre". Fără nicio speranţă de normalizare, cetăţenii chinezi sunt abuzaţi şi exploataţi într-o măsură inimaginabilă. Asemenea probleme nu se întâlnesc doar în oraşele mici sau în zone rurale: cazuri recente de corupţie gravă sunt oferite de şeful poliţiei din oraşul Shenyang din provincia Liaoning, de secretarul de partid din Shanghai şi de preşedintele Administraţiei Naţionale a Alimentelor şi Medicamentelor.

– Nicholas Bequelin, Human Rights Watch

Glorificând revoluţia maselor populare, care l-a adus la putere, împreună cu cadrele partidului comunist, Mao Zedong face totuşi o observaţie surprinzătoare: „O singură scânteie poate aprinde un foc de preerie." Ei bine, în China zilelor noastre, nu există doar o scânteie, ci o jerbă de artificii. În ultimul deceniu, numărul protestelor, revoltelor şi grevelor în China s-a ridicat la 100 000 pe an.

Ceea ce este, probabil, lucrul cel mai îngrijorător pentru guvernul chinez, este că aceste „războaie interne" au o diversitate de cauze şi se manifestă pe o mare arie geografică.

Pe tot cuprinsul Chinei, ţăranii cu furci protestează contra confiscărilor ilegale ale pământurilor, evacuărilor forţate, taxelor insuportabil de mari, corupţiei extreme a administraţiei şi transformării acestor pământuri, cândva patriarhale, în veritabile fabrici de poluare cancerigenă. La rândul lor, muncitorii chinezi se revoltă contra condiţiilor de sclavi în care lucrează, cu salarii dintre cele mai mici din lume. Zeci de milioane de disponibilizaţi se ridică împotriva pierderii veniturilor şi costului uriaş al cheltuielilor medicale. În plus, în vestul Chinei, tensiunile etnice riscă să se transforme în conflict armat.

Din aceste motive, niciunul dintre „războaiele viitoare ale Chinei", duse pe tărâm economic, energetic, diplomatic etc. nu riscă să cunoască o evoluţie atât de violentă precum aceste „războaie interne". Teama cea mare a guvernului chinez este că oricare dintre aceste conflicte interne, tot mai acute, poate aprinde scânteia unei revolte care să răstoarne actuala putere şi să arunce ţara în haos. Să ne gândim doar la aceste exemple, care reprezintă confruntări survenite în ultimii câţiva ani:

- Într-un protest contra taxelor excesiv de mari, o ţărancă din localitatea Xianqio din provincia Guangdong de pe coasta sudică a Chinei a refuzat să plătească taxa de trecere a unui pod. După ce a fost bătută rău de autorităţi, sătenii au luat cu asalt cabina încasatorului de taxe şi i-au dat foc. Mulţimea de nemulţumiţi a crescut rapid, ajungând la 30 000 de persoane. 1000 de poliţişti, utilizând gaze lacrimogene şi tunuri de apă, au intervenit; un protestatar a fost strivit de o maşină a poliţiei, şapte pompieri au fost răniţi, 17 persoane au fost arestate.
- În Xianayang, din provincia Shaanxi, situată în centrul Chinei, peste 7000 de muncitori au intrat în grevă, după ce o fabrică textilă a fost privatizată, iar patronul a încercat să concedieze muncitorii, pentru a-i reangaja apoi ca personal

necalificat, plătit cu salarii mult mai mici, fără asigurarea contribuţiei la pensie şi fără asigurări medicale.

- În oraşul Chizhou, situat la 250 de mile sud-vest de Shanghai, un student care circula pe bicicletă s-a ciocnit cu un Toyota Sedan în care se afla un bogătaş. Bodigarzii acestuia l-au bătut pe student; studentul a trimis mesaje telefonice prietenilor, şi astfel s-a inflamat un conflict „săraci contra bogaţi", care a strâns peste 10 000 de oameni. Sedanul şi o maşină a poliţiei au fost distruse, iar un supermarket, proprietate a unui alt bogătaş chinez, a fost devastat.
- Un incident similar s-a desfăşurat în oraşul Wanzou, situat lângă aglomerarea urbană Chongqing, unde trăiesc mii de muncitori şomeri şi un sfert de milion de ţărani, dislocaţi din regiunea Barajului Celor Trei Defilee. După ce un bogătaş din nomenclatura locală a agresat un hamal, s-a declanşat o revoltă a peste 10 000 de persoane, care au devastat clădiri guvernamentale şi au incendiat o maşină a poliţiei.
- În Sichuan, o provincie de mărimea Franţei, limitrofă podişului tibetan, zeci de mii de ţărani din Hanyuan s-au încăierat cu poliţia militară, atunci când pământurile le-au fost rechiziţionate pentru construcţia unei hidrocentrale, iar compensaţiile primite au fost inacceptabil de mici.
- În provincia Henan, cândva o puternică zonă industrială, o confruntare violentă între populaţia musulmană Hui şi populaţia chineză Han, dusă cu arme improvizate – furci şi topoare – s-a încheiat cu moartea a peste 100 de persoane.

Proteste ţărăneşti

În foarte scurt timp, sute de milioane de ţărani se vor scula la luptă, ca o furtună nestăvilită, ca un uragan. Ei vor rade de pe suprafaţa pământului pe toţi imperialiştii, generalii, guvernanţii corupţi, tiranii locali şi pe ticăloşii din morminte.

– Mao Zedong, 1927

Aproape 60% din populaţia Chinei trăieşte din agricultură, cu un venit anual mediu de 400 dolari americani; cei mai mulţi dintre ei au loturi mici, cu care de-abia ajung să se întreţină. Deoarece peste jumătate de miliard de ţărani o duc foarte greu, nimic nu sperie mai mult guvernul de la Beijing decât o revoltă ţărănească.

În ciuda acestei temeri, Partidul Comunist Chinez a făcut puţin pentru liniştirea tensiunilor tot mai mari care se manifestă în această clasă socială. Din contra, birocraţii partidului, adesea miopi, venali şi incompetenţi, şi funcţionarii din administraţie, nu au făcut decât să mărească nemulţumirile, prin evacuări forţate, taxe împovărătoare, corupţie fără limite, dispreţ total pentru calitatea mediului în care ţăranii îşi duc viaţa lor mizeră.

Considerând că, în felul acesta, fac posibilă dezvoltarea capitalistă şi crearea de locuri de muncă, birocraţii partidului joacă un rol important în evacuarea pământurilor. În multe cazuri, problema nu este evacuarea în sine, care transformă pământul agricol în fabrici, nici poluarea care rezultă din transformarea fermelor în uzine chimice sau tăbăcării. Este, mai degrabă, corupţia şi lăcomia aferente – ceea ce *The Economist* numeşte „acapararea pământurilor orchestrată de nomenclaturişti locali lipsiţi de scrupule". În multe situaţii, nomenclaturiştii locali sunt duplicitari, în sensul că schimbă destinaţia anunţată iniţial pentru pământul rechiziţionat.

Pentru ţăranii care rămân pe loturile lor, există alt motiv de nemulţumire: taxele foarte mari, impuse de guvern. Aceste taxe nu sunt folosite de bugetul public, ci, în general, merg în buzunarele potentaţilor locali.

În timp ce ţăranii transpiră sub soarele torid, nomenclaturiştii duc o viaţă de lux, se distrează în banchete extravagante, îşi întreţin metresele şi îşi trimit copiii la studiu în străinătate. Peste 60 de miliarde de dolari, obţinute din asemenea taxe, sunt trimise anual în bănci din afara Chinei.

Există o armă crudă pentru a descuraja revoltele ţăranilor. Bandele de gangsteri rurali, plătite tocmai de oficialii partidului, terorizează ţăranii şi îi fac să îndure în tăcere, în loc să se revolte. Cu toate acestea, tensiunea în rândurile ţărănimii este critică.

Proteste ale muncitorilor

China are zece milioane de sclavi. Definiţia sclavului este următoarea: o persoană căreia i se dă de muncă şi de mâncare, dar căreia nu i se plăteşte salariu. Exact situaţia acestor oameni.

– Prof. Zhou Xiaozheng, Universitatea Populară din China

Muncitorii din uzinele Chinei nu sunt doar unii dintre cei mai harnici şi disciplinaţi din lume. Ei sunt de asemenea obligaţi să lucreze în condiţii periculoase şi opresive, nemaiîntâlnite din timpul începuturilor revoluţiei industriale, descrise în romanele lui Dickens.

Condiţiile cele mai grele se întâlnesc în minele de cărbune, unde mii de mineri mor în fiecare an, iar alte mii sunt răniţi. În aceste mine, ţăranii rămaşi fără pământ sunt obligaţi să semneze aşa-zisele contracte „pe viaţă şi pe moarte", care revocă orice plângere posibilă şi le garantează doar o mică sumă compensatorie, pentru moarte sau accidentare.

Totodată, în fabricile Chinei, mai mari sau mai mici, mii de muncitori sunt schilodiţi sau ucişi – unii, efectiv striviţi de maşini. Alte mii sunt expuse dozelor letale de chimicale sau de praf toxic, care, ani de zile mai târziu, le seceră vieţile.

Dar nu numai condiţiile de muncă sunt groaznice. În multe cazuri, salariile pe care muncitorii le-au câştigat nu sunt plătite. Această situaţie este tipică pentru lucrătorii migranţi, care sunt exploataţi fără milă din cauza statutului lor de mână de lucru de categoria a doua. Banii „economisiţi" în felul acesta de patronii oneroşi ajung în total la miliarde de dolari pe an.

Problema este foarte acută în frenetica industrie constructoare de maşini a Chinei, unde legarea muncitorilor de „casă şi masă" şi nimic altceva este practica curentă. Tragedia este că industria construcţiilor este a doua – prima fiind mineritul – în ceea ce priveşte riscurile medicale şi de sănătate. Ca şi în minerit, cei mai mulţi dintre muncitorii din construcţii sunt itineranţi, astfel că accidentele de muncă nu sunt, adesea, nici măcar raportate.

Dar acestea nu sunt singurele cazuri de muncă în condiţii sclavagiste din China. Într-o situaţie care aminteşte de China lui Mao, multe întreprinderi îşi cazează muncitorii în dormitoare; gratiile de la ferestre îi împiedică să fugă. Dar, mai eficiente decât gratiile sunt contractele înrobitoare, care îi ţin legaţi de patron un timp îndelungat. Dacă un muncitor ar vrea să rezilieze contractul, ar trebui să plătească o sumă mult prea mare pentru posibilităţile lui.

Desigur, toate aceste probleme se datorează lipsei oricărei legi rezonabile de protecţie a muncitorilor, interzicerii sindicatelor de către guvern, şi slabei implementări a legislaţiei existente. În această situaţie, înteţirea protestelor nu ar trebui să constituie o surpriză.

Problemele pensionarilor

Numărul pensionarilor din oraşele Chinei va creşte, de la 48,2 milioane anul trecut, la peste 70 milioane în 2010 şi la 100 milioane în 2020, conform datelor Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale.

Spre deosebire de Statele Unite şi Europa, care au devenit prospere înainte ca populaţia lor vârstnică să crească, China este în pericolul de a îmbătrâni înainte de a se îmbogăţi.

– USA Today

Înaintea reformelor economice care au început după 1970, piesa de rezistenţă a economiei chineze era sistemul „strachinei cu orez". În acest sistem marxist, toate întreprinderile aflate în proprietatea statului garantau muncitorilor nu doar un salariu cu care să poată trăi, dar şi o locuinţă, asistenţă medicală şi pensii.

Sistemul „strachinei de orez" fusese copiat după modelul naţionalizării industriei şi colectivizării agriculturii, preluat de la sovietici de Mao Zedong şi Partidul Comunist Chinez imediat după accederea la putere, în 1949. Problema cea mare a sistemului „strachinei de orez" era că, având salariile, asistenţa medicală şi pensiile asigurate, muncitorii chinezi nu erau foarte stimulaţi să producă.

După 1990, guvernul chinez a început să înlocuiască foarte puţin eficientul sistem al „strachinei cu orez" prin întreprinderi care să funcţioneze după legile pieţei libere. Această „privatizare" a industriei chineze, împreună cu practicile incorecte însuşite de comerţul chinez, aveau să facă curând din industria chineză una dintre cele mai competitive. Totuşi, abandonarea sistemului „strachinei de orez" a avut încă un efect: sute de milioane de muncitori chinezi, aflaţi în pragul pensionării, s-au văzut lipsiţi de o pensie decentă şi de asistenţa medicală aşteptată.

Aceasta este o ironie a sorţii pentru mulţi comunişti loiali, care au îndurat cu stoicism ravagiile „marelui salt înainte" şi ale „revoluţiei culturale". După ce au lucrat o viaţă întreagă cu salarii mici, având totuşi speranţa unei bătrâneţi sigure, ei se văd astăzi abandonaţi de Partidul Comunist, în momentul cel mai dificil al vieţii lor.

Plăteşti sau mori: deviza sistemului de asigurări medicale chinez

„Circa 2000 de persoane au luat cu asalt şi au devastat, vineri, un spital în sud-vestul Chinei, într-un conflict pe tema taxelor medicale mari şi practicilor medicale oneroase", declară astăzi un grup care militează pentru apărarea drepturilor omului. Cel puţin 10 persoane au fost rănite, când poliţia i-a dispersat pe protestatari la Spitalul Orăşenesc nr. 2 din Guangan, conform Centrului de Informare pentru Drepturile Omului şi Democraţie. Zona a rămas sub controlul poliţiei şi astăzi, iar cinci persoane au fost reţinute sub acuzaţia de instigare la revoltă. Revolta a izbucnit după ce un băieţel în vârstă de trei ani a murit în spital, după ce fusese adus de urgenţă în urma unei intoxicaţii cu pesticide... Grupul pentru Drepturile Omului a spus că medicii au refuzat să îl asiste pe copil, până ce bunicul acestuia, care îl adusese la spital, va plăti suma cerută pentru tratament. Copilul a murit de îndată ce bunicul a

plecat să facă rost de bani. Costul serviciilor medicale sunt un subiect extrem de sensibil, întrucât zeci de milioane de orăşeni şi sute de milioane de săteni nu au asigurări medicale şi nici vreun sistem de asistenţă medicală subvenţionată.

– New York Times

Oricât de rea ar fi situaţia pensiilor în China, cea a asigurărilor medicale este şi mai gravă. China cheltuieşte doar 6% din produsul intern brut pentru asistenţa medicală. Acest procent trebuie comparat cu 8% în Japonia şi 14% în Statele Unite.

În China de astăzi, există o teribilă lipsă de doctori, iar bolnavii sunt obligaţi să plătească serviciile medicale în avans. Cei care nu pot plăti sunt daţi afară din spitale şi lăsaţi literalmente să moară. Motivul este, cel puţin în parte, costul ridicat al asigurărilor medicale – între 50 şi 200 dolari pe an – într-o ţară în care venitul anual pentru marea majoritate a populaţiei este sensibil mai mic decât 1000 de dolari.

Rădăcinile crizei din sistemul sanitar al Chinei sunt legate de calea urmată de această ţară, la trecerea de la comunism la capitalism. Prin privatizare, spitalele, farmaciile şi chiar doctorii s-au transformat în „centre de obţinere a profitului", a căror activitate ar trebui să fie finanţată de taxele plătite de pacienţi. Rezultatul nu este greu de anticipat: spitalele şi farmaciile ridică preţul medicamentelor la 20 de ori preţul de cost. Apoi, doctorii prescriu excesiv de multe medicamente, în schimbul recompenselor primite de la spitale şi farmacii. Rezultatul este că mai mult de jumătate din suma plătită de pacienţi acoperă doar costul medicamentelor. Acest fapt este uimitor, dacă ţinem seama că în ţările dezvoltate costul medicamentelor înseamnă doar 15% din totalul cheltuielilor medicale.

Dar nu numai medicamentele încarcă nota de plată. Doctorii prescriu excesiv de multe tratamente şi consultaţii. Ca o altă mărturie a corupţiei din China, mulţi bolnavi din spitale cred că nu pot primi o îngrijire rezonabilă dacă nu dau bacşişuri, pe deasupra

costurilor şi aşa exorbitante. Mai grav, după cum afirmă însuşi Centrul de Stat pentru Dezvoltare, unii doctori, lipsiţi de scrupule, îşi fac pacienţii „mai bolnavi, pentru a avea nevoie de mai mult tratament". Acest fragment din *Washington Post* este grăitor:

> În ziua în care a ajuns la Spitalul de Stat nr. 3 pentru a se trata de HIV, Cai nu avea niciun simptom. Dar avea ceva bani, ceea ce a atras imediat atenţia personalului: doctorii au făcut totul pentru a o convinge să înceapă un tratament scump cu injecţii intravenoase, atrăgându-i atenţia că, în caz contrar, nu-i rămânea decât o moarte sigură... Când a întrebat de medicamentele gratuite oferite de guvern celor cu venituri mici, doctorii s-au răţoit la ea, până când a acceptat tratamentul costisitor. Iar după ce, la capătul a 45 de zile petrecute în spital, a cheltuit toţi banii, adică peste 1400 dolari, aproape de trei ori venitul său într-un an, doctorii au dat-o afară. „Directorul mi-a spus să plec şi să aştept să fac rost de ceva bani."

În asemenea condiţii, nu e de mirare că mortalitatea infantilă a început să crească din nou. Gradul de imunitate la boli precum tuberculoza, tetanos, poliomielită scade constant, deşi nivelul se apropia, în anii '80, de 100%. Tuberculoza a devenit din nou o problemă. La aceasta se adaugă cazurile tot mai numeroase de HIV/AIDS, dar şi boli mai exotice, precum gripa aviară şi SARS. Iată comentariul lui Richard Mc Gregor de la *Financial Times*: „Sistemul de asistenţă medicală a devenit un fel de furtună perfectă pentru tranziţia Chinei de la un stat la o economie de piaţă."

Problema SIDA în China

Sunt aliniate pe drumurile prăfuite de lângă satele provinciei Henan, la câteva ore de condus de la Beijing – movile de pământ în formă aproximativ conică, ca un şir de pălării de bambus, făcute din ţărână. Pentru neiniţiaţi, ar putea fi semnul unei noi tehnici agricole, o metodă, poate, de a obţine recolte mai mari. Dar localnicii ştiu adevărul.

Îngropaţi în aceste mici piramide, care acum sunt cu miile, sunt mamele şi taţii lor, fraţii, surorile, verii – toţi, victime ale SIDA. Ca un şir de soldaţi de gardă încremeniţi, mormintele sunt o mărturie a secretului cel mai prost păstrat al Chinei.

– Time

„Pentru guvern, noi suntem ca nişte bule de aer într-un pahar. Ei ştiu că dacă ne ignoră, noi dispărem şi nu ne mai arătăm niciodată." Dar a ignora asemenea oameni a devenit din ce în ce mai greu, pentru că ţăranii săraci, împinşi de disperare, încep să protesteze şi să vorbească.

– New York Times

Acum, este India, nu China, ţara care se bucură de cea mai proastă reputaţie în legătură cu gestionarea crizei HIV. Peste cinci milioane de oameni sunt infectaţi în India. Din cauza prostituţiei heterosexuale, a tabuurilor privind educaţia sexuală şi a ignoranţei relativ la mijloacele de protecţie, de exemplu prezervativul, epidemia riscă să se extindă şi mai mult.

Acestea fiind spuse, mulţi experţi cred că epidemia de SIDA din China va rivaliza, în cele din urmă, cu cea din India, lăsând mult în urmă criza din celelalte ţări. Motivul poate fi găsit într-una dintre cele mai tragice şi ruşinoase poveşti din analele istoriei economiei – aceea a donatorilor de sânge chinezi.

La începutul anilor '90, în câteva provincii cu populaţie ţărănească extrem de săracă ale Chinei – Anhui, Hebei, Hubei, Shandong, Shinxi, Shaanxi, Henan (ultima fiind cea mai mizeră), s-a declanşat o puternică campanie de recoltare a sângelui. Aceste provincii aveau, în total, o populaţie de peste 400 milioane de locuitori, venitul anual fiind de sub 500 dolari *per capita* (considerând doar persoanele active).

Birocraţii au iniţiat, ca parte a reformelor economice, un plan de combatere a sărăciei la sate, prin colectarea şi vânzarea sângelui

şi plasmei sanguine. Într-adevăr, atât pe piaţa internă, cât şi pe cea externă, cererea era din ce în ce mai mare. Iniţial, eforturile s-au axat doar pe recoltarea sângelui, dar, curând, guvernanţii au realizat că, prin donaţii frecvente, creşte riscul de anemiere. Pentru a maximiza profiturile – şi pentru a stimula, financiar, pe ţăranii donatori – ei au descoperit că reţeta cea mai profitabilă era extragerea plasmei din sânge, şi reinjectarea restului în venele donatorului. Aceasta nu mai producea anemie, şi permitea, totodată, ţăranilor să doneze plasmă mult mai des – între patru şi şase zile consecutiv, cu o pauză de o zi între aceste perioade.

Punctul slab al acestui procedeu era modul în care doctorii şi surorile trimiteau înapoi, în venele donatorilor, sângele din care fusese extrasă plasma. În clinicile occidentale, plasma este extrasă şi restul sângelui este reinjectat pentru fiecare pacient individual, într-o singură etapă. Din păcate, în China procesul decurge colectiv, în două etape. Sângele extras, din care este scoasă plasma, este pus la un loc – ţinându-se seama doar de grupa sanguină: tot sângele dintr-o grupă este pus într-un acelaşi bazin; apoi, este reinjectat donatorilor. Nici nu poate exista o metodă mai bună de răspândire a SIDA, a hepatitei C sau a oricărui alt virus ce se transmite prin sânge!

Atunci când oficialii chinezi au înţeles că sunt pe cale de a produce o epidemie de SIDA, programul de stopare a sărăciei prin donaţii de sânge a fost oprit. Totuşi, afacerea fiind foarte profitabilă, ea a continuat, în fapt, accelerând răspândirea virusului. Au trecut ani de la stoparea oficială a programului, până la oprirea sa efectivă.

Rezultatul a fost uciderea a milioane de oameni şi transformarea a zeci de milioane de copii în orfani. De asemenea, a fost creată o nouă categorie de contaminanţi. Combinată cu creşterea spectaculoasă a nivelului folosirii drogurilor injectabile, cu restabilirea comerţului – cândva înfloritor – cu carne vie şi cu o nouă „revoluţie sexuală" în oraşele mari ale Chinei, „afacerea sângelui" a generat cea mai mare criză SIDA de pe glob.

Conform statisticilor Naţiunilor Unite, China va avea mai multe victime HIV/SIDA decât orice altă ţară – cu excepţia, poate,

a Indiei – numărul cazurilor fiind estimat la 10-15 milioane, până în 2012. Această criză creează o povară uriaşă pentru sistemul sanitar chinez, şi aşa cu destule probleme.

Acest fragment cutremurător din *Washington Post* ilustrează disperarea masei de oameni care au căzut victimă acestei boli, precum şi răspunsul nemilos al aparatului represiv chinez, care nu face decât să inflameze şi mai tare nemulţumirea din rândurile sărăcimii rurale:

> Xiong Jinglun stătea întins în pat în noaptea raidului, odihnindu-şi corpul fragil, slăbit de SIDA, când a auzit împuşcături în jur. Fermierul, în vârstă de 51 de ani, s-a ridicat cu greu în picioare şi a ieşit să vadă ce se întâmplă, dar electricitatea fusese tăiată în sat şi nu vedea nimic în întunericul nopţii. Imediat, mai multe persoane în haine militare, cu bastoane de cauciuc, l-au înconjurat, l-au apucat de ceafă şi l-au trântit la pământ, lovindu-l. Xiong i-a implorat să se oprească, plângându-se că e bătrân şi bolnav de SIDA. Dar l-a auzit pe unul dintre atacatori strigând: „Bateţi-l! Bateţi-l, chiar dacă are SIDA!" Cu câteva zile înainte, locuitorii acestui sat, lovit de SIDA, protestaseră împotriva dezinteresului autorităţilor şi asistenţei medicale insuficiente, împingând într-un şanţ două maşini oficiale, pentru a-şi potoli frustrarea. Acum, autorităţile locale din capitala provinciei Henan, situată la vreo 425 mile nord-vest de Shanghai, răspundeau în felul lor acestui strigăt de disperare. Dar, în locul doctorilor, a venit poliţia. Peste 500 de ofiţeri, oficialităţi locale şi bătăuşi plătiţi s-au repezit asupra satului cu doar 600 locuitori, în noaptea de 21 iunie, ameninţând, spărgând ferestre şi molestând pe cine le cădea în mână, spun martorii. Poliţia a arestat 18 săteni şi a rănit alţi 20, printre care un tânăr de 18 ani, care a încercat să-şi protejeze mama.

Separatişti islamici sau „terorişti”?

Cum minorităţile etnice musulmane gem sub cizma Beijingului, o revoltă mocnită şi un conflict etnic în fierbere au transformat o bună parte a Chinei de vest într-o garnizoană bine înarmată, gata să strivească actele sporadice, spontane şi, probabil, inutile de rebeliune.

– New York Times

Militarii chinezi din Xinjiang vor menţine întotdeauna intensitatea opresiunii asupra forţelelor etnice separatiste şi le vor aplica mereu lovituri devastatoare, fără milă.

– Wang Lequan, secretarul partidului din Xinjiang

Aproape 95% din populaţia Chinei este clasificată ca fiind „etnic chineză” sau „Han”. Cu toate acestea, nu toate din multele războaie interne din China sunt între populaţii Han. Zona zero a rebeliunilor etnice în creştere împotriva populaţiei Han este în nord-vestul provinciei Xinjiang.

Xinjiang este cea mai întinsă provincie a Chinei, dar, din cauza temperaturilor extreme şi a climatului deşertic, este totodată şi una dintre provinciile cele mai slab populate. Sub aspect agricol, potenţialul provinciei este foarte scăzut, cea mai mare parte a sa fiind acoperită cu nisip. Totuşi, în ciuda solului său nisipos şi a stepelor care acoperă munţii, aici se găsesc 40% din rezervele de cărbune ale ţării. Foarte preţioase pentru guvernul de la Beijing sunt rezervele de petrol şi gaze naturale; cele 30-40 miliarde de tone de petrol reprezintă între un sfert şi o treime din cantitatea totală aflată în subsolul Chinei.

Majoritatea locuitorilor provinciei Xinjiang o constituie uigurii, popor de origine turkică, de religie musulmană. În timpul comunismului, uigurii au fost victimele unor represiuni dure. Orice activitate religioasă independentă era etichetată drept „atentat la securitatea

statului"; activiştii religioşi erau arestaţi şi torturaţi în mod sistematic; şi, în ciuda populaţiei sale relativ mici, în comparaţie cu celelalte provincii ale Chinei, grupurile etnice de aici au suferit mai multe condamnări la moarte pentru delicte împotriva securităţii statului decât în oricare altă provincie.

Din păcate, represiunea în provincia Xinjiang s-a intensificat continuu după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, împotriva Statelor Unite. Guvernul chinez a profitat de această tragedie a poporului american pentru a face o înţelegere foarte clară cu Statele Unite. China va sprijini Statele Unite în războiul său contra terorismului dacă guvernul american va accepta că activităţile separatiste ale uigurilor reprezintă nu doar o mişcare a populaţiei băştinaşe împotriva administraţiei chineze autocratice, dar, mai degrabă, o ameninţare teroristă, având legături cu mişcarea Al Qaeda a lui Osama Bin Laden. O consecinţă a acestui târg făcut cu Statele Unite: orice persoană din provincia Xinjiang cu „intenţii separatiste" este etichetată drept teroristă, astfel că acum închisorile de aici sunt ticsite cu asemenea pseudo-terorişti.

Deşi pumnul de fier cu care China reprimă orice nemulţumire din Xinjiang este aproape insuportabil, ceea ce supără cel mai mult populaţia uigură este procesul lent de „hanificare" a provinciei. Politica urmată de China de zeci de ani a fost mutarea, în Xinjiang, a unor mase mari de chinezi han, provenind în general din zonele rurale sărace; totodată, femei şi minori au fost obligaţi să se mute în alte regiuni ale ţării. Iată o descriere difuzată de agenţia Reuters:

> Guvernul Chinei mută cu forţa tinere uigure din casele lor din Xinjiang, pentru a le angaja ca muncitoare în fabricile din estul ţării – a relatat Congresului american un activist uigur. Rebiya Kadeer, arestată timp de mai bine de cinci ani pentru a fi apărat drepturile uigurilor musulmani, apoi expulzată în Statele Unite, a cerut sprijin american pentru a opri un program care a dus deja la deportarea a peste 240 000 de persoane, în majoritate femei, din provincia Xinjiang. Femeile deportate, transformate,

fără voia lor, în muncitoare, sunt obligate să lucreze 12 ore pe zi, fără a primi salariul cu lunile… Mulţi consideră că, prin această politică, guvernul de la Beijing urmăreşte să forţeze femeile uigure să se căsătorească cu bărbaţi han, în oraşele dominate etnic de chinezi, trimiţând totodată chinezi han în regiunile tradiţional uigure.

Astăzi, ca rezultat al acestor politici, populaţia Han se înmulţeşte de două ori mai repede decât populaţia uigură. Dar, în loc să fie pacificaţi sau domoliţi de populaţia han tot mai numeroasă, uigurii se radicalizează. Efectul paradoxal al politicii represive chineze este caracterizat astfel de revista *The Economist*: în timp ce, tradiţional, uigurii au fost unii dintre cei mai liberali şi mai pro-occidentali musulmani, fundamentalismul islamic câştigă teren printre tinerii uiguri. Astăzi, „mici încăierări se produc aproape zilnic între chinezi şi uiguri, în oraşele din vestul ţării".

Este puţin probabil ca o mişcare de gherilă să izbucnească în provincia Xinjiang, angajând forţele chineze într-un conflict de genul celui consumat cândva în Algeria sau Vietnam. Uigurii sunt pur şi simplu prea puţini, iar forţele de securitate chineze – prea numeroase şi prea puternice. Totuşi, în epoca „servietei nucleare" şi a armelor biologice teroriste, China este vulnerabilă la atacuri teroriste; ne putem gândi doar la Barajul Celor Trei Defilee, sau la unul dintre marile sale oraşe suprapopulate. Asemenea incidente ar putea inflama oricare dintre celelalte conflicte interne mocnite ale Chinei, arătând, odată în plus, că represiunea severă împotriva populaţiei uigure reprezintă o strategie nefericită.

* * *

În acest capitol am văzut cum Partidul Comunist Chinez se confruntă cu o serie de conflicte interne – cu ţăranii săraci, cu muncitorii oprimaţi, cu foştii servitori credincioşi ai partidului – astăzi, pensionari săraci –, cu minorităţile etnice. Există şi alte crize care pândesc China: cea legată de inegalitatea veniturilor, sau de

inflaţia galopantă, care a alimentat conflictul din Piaţa Tiananmen. Dată fiind această opoziţie crescândă, este de mirare modul brutal în care guvernul chinez reacţionează împotriva disidenţilor. În capitolul următor, vom vedea cum „Big Brother" veghează, într-o atmosferă orwelliană, asupra celei mai mari închisori din lume.

Capitolul 9

În interiorul celei mai mari închisori din lume

Congresul nu va da nicio lege care să afecteze religia, sau interzicerea liberei exercitări a acesteia; sau limitarea libertăţii gândirii, sau a presei; sau dreptul persoanelor paşnice de a se întruni, sau înaintarea de petiţii guvernului, atunci când trebuie îndreptat un abuz.

– Articolul întâi al Constituţiei Statelor Unite

Nimeni nu-l poate confunda pe James Madison cu Mao Zedong. Din aceşti doi „părinţi ai patriei", Mao a pus piatra de temelie pentru ceea ce a devenit cea mai mare închisoare a lumii. Din contra, prin introducerea Declaraţiei Drepturilor (*Bill of Rights*) în Constituţia Statelor Unite, James Madison a ajutat garantarea fiecărui drept şi fiecărei libertăţi, astăzi negate poporului chinez.

Din păcate, mulţi americani consideră drepturile şi libertăţile lor ca fiind de la sine înţelese; de aceea le este aproape imposibil să înţeleagă nivelul pe care îl atinge represiunea în China.

Totuşi, imaginaţi-vă cum ar fi dacă aţi trăi într-o Americă în care ar funcţiona aceleaşi reguli totalitare cum sunt cele de astăzi din China.

- Nu ar fi servicii în sinagoge vinerea ori în biserici duminica şi, cu siguranţă, nu ar fi nici predicile lui Billy Graham sau discursurile „Am un vis" ale lui Martin Luther King Jr.
- Nu ar exista drept de vot secret pentru preşedintele SUA, în prima marţi din noiembrie, la fiecare patru ani – sau ocazia să se facă reclamaţii publice cu privire la rezultat, miercuri.

- Nu ar fi *Fox News* în dreapta, *New York Times*, în stânga, şi nici Woodward şi Bernstein de la *Washington Post*[*].
- Nu ar exista emisiunile *Hardball* cu Chris Mathews, *Softball*, cu Tim Russert, sau cele de satiră politică ale lui Jay Leno, David Letterman sau Jon Stewart.
- Nu ar fi avocaţi ai consumatorilor, ca Ralph Nader, pentru a face maşinile mai sigure, sau a afla „adevăruri incomode" referitoare la protecţia mediului cum sunt cele afirmate de Al Gore.
- Nu aţi cunoaşte oameni ca Erin Brockovich, care să înfrângă corporaţiile poluatoare, ori femei ca Julia Roberts, care să joace în filme, şi nici jurnalişti ca Mike Wallace şi cele *60 de minute* pentru a dărâma pe oricine.
- Şi cu siguranţă nu ar exista femei ca Betty Friedan şi nici mişcări feministe.

Toate personalităţile proeminente care îşi exercită drepturile şi libertăţile fundamentale în America, de la ziarişti ai presei scrise şi audio-vizuale la vedete de talk show, de la umorişti la avocaţi, n-ar putea funcţiona nicio clipă în China. Sau, dacă ar încerca să o facă, ar putrezi în lagăre de „reeducare prin muncă", sau ar fi bătuţi cu sălbăticie, ori s-ar trezi cu un glonte în ceafă, sau pur şi simplu ar dispărea. Acest capitol explică în detaliu de ce s-ar întâmpla aşa şi prezintă realitatea din spatele cortinei de bambus puse de guvernul chinez. El arată, totodată, ce ar putea pierde lumea dacă Statele Unite şi celelalte ţări ar pierde „războaiele viitoare" cu China.

Cenzura

Difuzarea ştirilor are un rol important în educaţia ideologică, iar securitatea ţării noastre depinde de controlul strict al modului în care sunt redactate ştirile.

– Administraţia Generală a Chinei pentru Presă şi publicaţii

[*] Aluzie la scandalul Watergate (n.red.)

Chinezii cred că primul pas spre control este lipsa aproape completă a unei prese libere. În lipsa ei, pentru toţi cetăţenii chinezi, toate ştirile vin prin filiera oficială a Partidului Comunist Chinez şi prin cea mai mare uzină de propagandă din lume – agenţia de presă Xinhua.

Fiecare dintre cei aproape 10 000 de reporteri ai agenţiei Xinhua sunt expuşi unei îndoctrinări puternice de către agenţia guvernamentală numită, foarte potrivit, Departamentul Central al Propagandei. Sarcina de serviciu a acestor cvasi-ziarişti este de a pregăti „toate ştirile care servesc politica partidului", pentru peste 9000 de reviste, 2000 de ziare, 300 staţii de radio şi 350 posturi de televiziune.

Chiar dacă agenţia Xinhua îneacă populaţia cu fluvii de informaţie propagandistică, alte multe tentacule ale Partidului Comunist lucrează pentru întreţinerea celei mai ample operaţii de cenzură pe care istoria a cunoscut-o vreodată. În această lume orwelliană, ziarelor le este interzis să scrie despre o plajă largă de subiecte, în special despre corupţia guvernamentală. Descrierea protestelor publice şi a evenimentelor negative, cum ar fi dezastrele ecologice, este drastic restrânsă.

Uneori, zelul cenzurii chineze o face să se apropie de umorul negru. De exemplu, străinii care locuiesc în Beijing şi sunt abonaţi la reviste ca *Time* sau *Newsweek* primesc unele dintre aceste reviste cu fotografii, rubrici sau articole decupate, manual, cu foarfecele – de parcă revista ar fi trecut prin mâinile unui copil care pregăteşte un album cu poze lipite. Toate articolele critice la adresa Chinei, fotografiile ce prezintă imagini nedorite, chiar anumite reclame sunt îndepărtate, prin tăiere manuală cu foarfecele, de către salariaţii cenzurii. Evident, abonaţii nu pot citi nici articolele scrise pe contrapagina celor cenzurate!

Dar cenzura chineză atinge şi istoria, mai mult sau mai puţin recentă. Deşi China critică cu asprime Japonia pentru modul „revizionist" în care prezintă conflictul chino-nipon, eliminarea sistematică a tuturor informaţiilor despre masacrul din Piaţa Tienanmen este încă mai criticabilă. Toate articolele, fotografiile, înregistrările

video referitoare la această represiune sângeroasă, la care s-a avut acces, au fost distruse. În acest fel, imaginea tânărului care stă drept, în faţa unei coloane de tancuri care înaintează, este vie în mintea occidentalilor, dar este practic necunoscută în Beijingul zilelor noastre.

Desigur, cenzura chineză nu se limitează la presa scrisă. Guvernul bruiază sistematic posturile de radio străine, de la Vocea Americii şi Radio Asia Liberă la BBC. În plus, singurele locuri în care te poţi uita la posturi de genul CNN-ului sunt hotelurile turistice.

Cenzurarea internetului

Marele Zid Chinezesc contra circulaţiei informaţiei este construit cu cărămizi americane.

– Prof. Kim Wu, Facultatea de Ştiinţe Juridice din Columbia (SUA)

În plus faţă de modalităţile de cenzură convenţionale, vizând presa scrisă, radioul şi televiziunea, China a construit, cu ajutorul masiv al corporaţiilor americane, un Mare Zid pentru a opri libera circulaţie a informaţiei prin internet.

Ca un virtual pieptene cu dinţii foarte fini, acest „mare zid" lucrează 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, pentru a bloca, filtra, monitoriza şi controla tot traficul de internet al Chinei. Acest „mare zid" există, în mare parte, din cauza echipamentului de internet foarte sofisticat cumpărat de la compania americană Cisco Systems; achiziţia a adus miliarde de dolari în buzunarele acţionarilor companiei.

Cisco nu este singura firmă americană care ajută China să juguleze informaţional propriul popor. Skype, o ramură a lui eBay, ajută guvernul chinez să monitorizeze şi să le cenzureze mesajele-text. Microsoft are în grijă blogurile. Totodată, specialiştii de la Google au construit o versiune a celebrei lor maşini de căutare,

pentru a filtra şi elimina termenii cei mai diverşi, cum ar fi BBC, Tibetul liber, sau „democraţie".

Când filtrul care cenzurează internetul găseşte un cuvânt sau o expresie prohibită, el blochează automat facilităţile de căutare ale utilizatorului. El poate, de asemenea, emite un avertisment utilizatorului, de tipul „exprimare ofensatoare sau pornografică". Mai mult, poate tăia accesul la internet al utilizatorului – pentru o anumită perioadă de timp, sau definitiv.

Acelaşi „filtru" poate redirecţiona o căutare a unui termen cum ar fi „drepturile omului" către pagina culturală a agenţiei chineze de ştiri Xinhua. Ca o măsură tactică suplimentară, copoii cyberspaţiului chinez folosesc deseori „viermi" sofisticaţi pentru a preveni eventualele încercări ale cyber-disidenţilor de a păcăli „filtrul". Aceşti „viermi" sunt programe de tipul virusurilor, făcute special pentru a pătrunde în calculatoarele disidenţilor şi a distruge orice soft gândit pentru a înşela vigilenţa cenzurii.

Complicitatea companiei Yahoo

Moral, sunteţi nişte pigmei.

– Congresmanul Tom Lantos către conducerea companiei Yahoo

În plus faţă de supravegherea internetului, există un control atent al traficului comunicaţiilor pe Net: aproximativ 30 000 de salariaţi chinezi care ajută la monitorizarea blogurilor şi chat-urilor. Ei colaborează cu poliţia pentru identificarea celor mai periculoşi opozanţi. Consecinţa: China este pe primul loc în lume în ceea ce priveşte numărul persoanelor deţinute pentru infracţiuni pe internet.

Iată un caz căruia i s-a făcut multă publicitate – un caz relevant pentru complicitatea companiilor americane la represiunea chineză. În acest caz, ziaristul chinez Shi Tao a fost condamnat la 10 ani de închisoare, pentru un click al subversivului său mouse.

Tot ce a făcut Shi a fost să forwardeze un e-mail de la guvern către o organizaţie pro-democratică, prin care se ordona mijloacelor de comunicare în masă să nu menţioneze a 19-a aniversare a protestelor din Piaţa Tienanmen.

Când securitatea chineză a descoperit acest e-mail, au făcut presiuni asupra companiei Yahoo! să dezvăluie identitatea lui Shi. Văzându-se ameninţată cu posibilitatea pierderii accesului la piaţa cu cea mai rapidă dezvoltare a lumii, Yahoo s-a conformat.

Pentru predarea lui Shi autorităţilor, şeful Yahoo!, Jerry Yang, a fost adus în faţa Congresului, numit „pigmeu moral" şi obligat să ceară scuze mamei lui Shi, care a stat în spatele lui Yang la audieri. Spre deosebire de acest blam public, John Chambers, şeful companiei Cisco, artizana sistemului chinez de cenzură pe internet, a avut parte de prea puţine reacţii critice din partea opiniei publice.

Oamenii de afaceri de genul managerului companiei Cisco îşi justifică acţiunile prin sloganuri de genul „când eşti în China, fă ce fac chinezii". Dacă faci afaceri în China, declară oamenii de afaceri, trebuie să respecţi legile locale. Dar legile locale te obligă, adeseori, la alegeri etice şi morale care ar fi intolerabile în Occident.

Abordând problema într-un cadru mai larg, trebuie să observăm că oamenii de afaceri americani sunt prea puţin pregătiţi în legătură cu modul în care să se poarte într-un regim totalitar şi corupt, cum este cazul Chinei; răspunderea acestei situaţii o poartă şcolile americane de economie. Rezultatul este că orizontul moral se îngustează, şi oamenii de afaceri nu ştiu unde trebuie să spună „nu" compromisului; este ceea ce s-a întâmplat în cazul Yahoo.

Ceea ce lipseşte din perspectiva corporaţiilor americane este o imagine mai amplă: oferind mijloace tehnice guvernului chinez, pentru a spiona şi a reduce la tăcere poporul chinez, corporaţiile americane contribuie mult mai mult la consolidarea regimului totalitar, decât la răsturnarea lui.

Care sunt ţintele majore ale represiunii chineze?

Din acest moment, ar trebui să fie clar că China întreţine cea mai mare maşină de propagandă din lume, că este angajată în cea mai mare operaţie de cenzură din lume, şi că deţine cel mai sofisticat sistem de control al internetului pe care companiile americane l-au dezvoltat vreodată. Este util să examinăm mai în detaliu cine sunt ţintele majore ale represiunii chineze.

Reprimarea jurnaliştilor îndrăzneţi

Jurnalismul a devenit a treia profesie periculoasă din China, după minerit şi poliţie.

– Reporteri fără frontiere

Una dintre cele mai importante ţinte ale represiunii chineze sunt jurnaliştii chinezi. Ţintele mai puţin vizate sunt jurnaliştii care se abat uneori de la linia partidului. Ţintele cele mai vizate sunt jurnaliştii de investigaţie, care încearcă să scrie despre orice fapt real, de la corupţia guvernamentală sau un nou dezastru ecologic la ultima bătaie încasată de un militant pentru drepturile omului sau de arestarea unui creştin practicant.

După cum relatează *Human Rights Watch*, ziariştii străini care încearcă să treacă dincolo de cortina de bambus sunt „de obicei hărţuiţi, arestaţi şi intimidaţi de către oficiali ai guvernului chinez, forţe de securitate sau diferiţi infiltraţi în civil, care sunt tot securişti, dar camuflaţi".

Din cauza riscurilor mari pe care le incumbă practicarea libertăţii presei, autocenzura a devenit una dintre regulile cele mai preţioase pentru supravieţuirea jurnalistului chinez. Ziariştii îşi asumă autocenzura pentru a evita bătăile, hărţuiala sau închisoarea. Chiar şi ziariştii străini adoptă autocenzura, de teama de a nu fi expulzaţi, gândindu-se că o jumătate de poveste e mai bună decât nimic.

Vox populi, strangulată

Deşi constituţia chineză garantează libertatea de asociere şi întrunire, alte reglementări limitează drastic asocierea şi dau guvernului puteri discreţionare în a interzice adunările publice şi demonstraţiile. În practică, doar organizaţiilor care sunt aprobate de autorităţi li se permite să existe, şi orice organizaţie neînregistrată este considerată ilegală. În acest fel, orice dezbatere liberă despre muncă, drepturile omului, mediu, dezvoltare sau chestiuni politice este pusă, practic, în afara legii.

– Departamentul de Stat al Statelor Unite

O a doua ţintă majoră a represiunii chineze o reprezintă militanţii pentru democraţie şi activiştii politici. În această categorie intră atât protestatarii colectivi cât şi petiţionarii individuali.

Pentru militanţii în favoarea democraţiei, toate cuvintele precum „democraţie" sau „libertate" sunt interzise. Pentru militanţii în favoarea drepturilor politice, cei vizaţi sunt susţinătorii drepturilor civile, drepturilor omului, drepturilor femeilor şi drepturilor muncitorilor. De asemenea, toţi cei care pretind pensii mai bune, un sistem de asistenţă medicală mai puţin costisitor, sau programe pentru bolnavii de SIDA.

Protestele publice sunt reprimate foarte sever. Tot cu asprime sunt tratate milioanele de persoane care adresează petiţii organelor centrale din Beijing, căutând dreptate în relaţia cu abuzurile şi corupţia liderilor locali.

Aceste reacţii dure nu trebuie să ne mire. După cum observă *Human Rights New*[8], „sistemul de petiţionare în China are o lungă tradiţie, culturală şi istorică, ale cărui origini merg până spre începuturile imperiului chinez". Însă astăzi, strivirea nemulţumiţilor a devenit o adevărată industrie de stat. Aşa cum relatează postul *Radio Asia Liberă*, în această industrie „lucrează" bătăuşi angajaţi de stat, care sunt plătiţi „după numărul de petiţionari prinşi şi bătuţi".

[8] Ştiri în domeniul drepturilor omului (n.red.)

Pe lângă aceştia, mai există „recuperatorii de petiţionari", recrutaţi şi plătiţi de administraţia locală, pentru a-i identifica, ataca şi intimida pe petiţionari, şi a-i forţa să se întoarcă acasă. Poliţia din Beijing are şi ea partea sa: ei fac razii în cartierele sărace ale capitalei, în care petiţionarii locuiesc până când îşi „rezolvă" treburile, îi arestează şi îi dau pe mâna „recuperatorilor", închizând totodată ochii la violenţele acestora.

Încălcarea libertăţii religioase

Cetăţenii republicii Populare Chineze se bucură de libertate religioasă.

– Art. 36 din Constituţie

China a condamnat un lider religios proeminent, conducător al unei case de rugăciuni, la „un an de reeducare prin muncă" pentru că a explicat Evanghelia unui oficial al Partidului Comunist. Gu Changrong, în vârstă de 54 de ani, a fost arestată în ziua de 14 martie de poliţia locală din oraşul Fushun din provincia chineză Liaoning în timp ce „împărtăşea convingerile sale religioase creştine" secretarului de partid local. Trei ofiţeri de securitate au ridicat-o pe Gu, şi, curând după aceea, a fost condamnată la un an de muncă forţată, sub acuzaţia de a folosi „organizaţii de cult malefice pentru obstrucţionarea funcţionării legilor statului".

– Raportul Mt. Zion

Îngenunchezi în casa Domnului şi eşti trimis la puşcărie? Aceasta este realitatea în China zilelor noastre, deşi oficialii guvernului încearcă cu disperare să convingă lumea că lucrurile nu stau aşa.

Deşi Partidul Comunist Chinez este, oficial, ateu, el recunoaşte cinci religii: budismul, taoismul, islamul, protestantismul şi catolicismul. De la recunoaştere şi până la situaţia de fapt este, însă, o distanţă mare.

De exemplu, toate bisericile, moscheile, pagodele şi templele trebuie să fie înregistrate mai întâi de către guvernul chinez. În consecinţă, guvernul chinez are dreptul de a controla tot ce se întâmplă în această instituţie; iar un asemenea control poate ajunge foarte departe. Anume: cine conduce biserica; ce informaţii sunt transmise credincioşilor; ce servicii religioase se ţin; câte persoane vin la slujbe şi aşa mai departe.

Date fiind aceste restricţii, mulţi lideri religioşi preferă să nu-şi declare instituţiile organelor guvernamentale. La fel, mulţi credincioşi preferă să meargă în case de rugăciune neînregistrate, pentru a evita să fie urmăriţi de organele statului. Aceasta se întâmplă în special în cazul credincioşilor care sunt membri ai Partidului Comunist, întrucât aceştia sunt descurajaţi în mod oficial să practice vreo religie.

Consecinţa acestei politici ostile a statului este că mii de „case-biserică" s-au răspândit în odăi ascunse sau în subsoluri, prin toată China; dar participarea la asemenea activităţi poate fi foarte periculoasă. După cum relatează *USA Today*, guvernul chinez strânge anual mii de credincioşi din asemenea biserici improvizate. Aceste extrase din ştirile agenţiei *Christian Newswire* oferă doar câteva indicii din incidentele petrecute în preajma Crăciunului, în timp ce abuzuri asemănătoare se petrec tot timpul anului.

Provincia Jiangsu: o biserică, ce funcţiona într-o casă în oraşul Zhou Chang, a fost atacată de ofiţeri de poliţie, în timpul slujbei de Crăciun. Pastorul Bu Ge Qiao era la jumătatea oficierii serviciului divin, atunci când a intervenit poliţia, arestând patru credincioase. Altă credincioasă a fost bătută până şi-a pierdut cunoştinţa. A fost transportată la spital în stare gravă.

Provincia Henan: pe 16 decembrie, cu mai puţin de două săptămâni înainte de Crăciun, pastorul Liang Qi Zhen a fost arestat de ofiţeri de securitate în districtul Er Qi. După ce a înfricoşat congregaţia lui Liang, ofiţerii l-au ridicat şi l-au dus într-un loc necunoscut, unde a fost supus torturilor timp de mai multe ore. În urma acestor violenţe, urechea şi mâna dreaptă a pastorului au fost rănite.

Reprimarea călugărilor şi călugăriţelor tibetane

Dacă chestiunea suveranităţii Tibetului este confuză, chestiunea tratamentului aplicat de către Partidul Comunist Chinez tibetanilor este absolut clară. După invadarea Tibetului, în 1960, comuniştii chinezi au omorât peste un milion de tibetani, au distrus peste 6000 de mânăstiri, şi au transformat provincia nord-estică a Tibetului, Amdo, într-un gulag cu zece milioane de deţinuţi. În plus, vreo 7,5 milioane de chinezi au răspuns apelului Beijingului acceptând să fie mutaţi în Tibet; acum ei depăşesc numeric cele şase milioane de tibetani. Practicând ceea ce s-a numit „apartheidul chinez", tibetanii etnici au o speranţă de viată mai mică, sunt mai puţin alfabetizaţi şi au un venit mai mic decât media locuitorii Tibetului.

– The Heritage Foundation

Aparţine sau nu Tibetul Chinei? Această întrebare trimite către trecutul îndepărtat şi la istoria luptelor dintre împăraţii chinezi şi Dalai Lama tibetani. Este discutabil dacă va acorda China vreodată autonomie reală Tibetului; pare greu de crezut că doleanţele unor grupuri precum *Tibetul Liber* vor deveni vreodată realitate.

Ceea este însă dincolo de orice discuţie sunt abuzurile şi actele de represiune incredibilă la care tibetanii obişnuiţi sunt expuşi de către ocupaţia chineză. La fel de clar este că Tibetul este foarte râvnit de guvernul chinez.

Pentru început, cuvântul chinez pentru Tibetul Central este Xizang, ceea ce înseamnă „casa de apus a comorii". În limbaj modern, aceasta înseamnă că în Tibet se găsesc unele dintre cele mai mari rezerve de bor, crom, fier, litiu şi uraniu de pe planetă. În plus, Tibetul este bogat în petrol şi gaze naturale, aur şi argint, cupru şi zinc şi minereuri mai puţin cunoscute, cum ar fi arseniu, cesiu, corundrum, grafit, magneziu, mică, sulf, titan, vanadiu.

În afara bogăţiei în minerale, Tibetul – care, literal, înseamnă „înălţimile" – are unul dintre cele mai mari potenţiale hidroelectrice din lume. Izvoarele celor două mari râuri din China – Fluviul

Galben şi Yangtze – se află în provinciile din nord-estul, respectiv din estul Tibetului, generând patru cincimi din disponibilul de apă curgătoare a ţării. Marile baraje din Tibet contribuie deja la alimentarea cu energie a Chinei de vest.

Actualul regim represiv din Tibet a început în 1950, când China a invadat Tibetul. Un tratat semnat în 1951 consemna garantarea autonomiei Tibetului de către China, dar el a rămas literă moartă până astăzi. În urma revoltei din 1959, un milion de tibetani au fost ucişi, iar liderul spiritual al acestora, Dalai Lama, s-a refugiat în India.

După rapoartele *Human Rights Watch*, „autorităţile chineze văd în exilatul Dalai Lama principalul exponent al eforturilor de separare a Tibetului de China şi văd în călugării budişti tibetani un sprijin al acestor eforturi. Astfel, guvernul limitează numărul mânăstirilor şi al călugărilor, se opune celor care vor să devină călugări, se amestecă în alegerea liderilor monastici, interzic practicarea riturilor tradiţionale şi întreţin campanii de „reeducare" prin care încearcă să stimuleze opoziţia faţă de Dalai Lama."

Şi astăzi, budiştii loaiali lui Dalai Lama continuă să fie vânaţi ca nişte animale, în refugiile lor din munţi, de către trupele chineze. Călugări şi călugăriţe sunt împuşcaţi cu sânge rece atunci când încearcă să treacă graniţa în Nepal sau India. Iată ce scrie, într-un articol recent, ziarul *London Independent*:

> Câteva minute de reportaj video, realizat de un cameraman român într-o zonă muntoasă a adus, în camerele occidentalilor, drama tibetanilor aflaţi sub ocupaţie chineză. Brusc, lumea civilizată a putut vedea cruzimea ocupaţiei, aşa cum arată în realitate. În reportaj, un grănicer chinez deschide focul, cu calm, într-un grup de tibetani neînarmaţi, lipsiţi de apărare, care se luptau cu zăpezile în încercarea de a fugi din Tibetul ocupat. Două persoane cad la pământ. Unul dintre supravieţuitori avea să povestească: „Urcam în şir. Înainte de a auzi împuşcăturile, ştiam că soldaţii erau pe urmele noastre, astfel că am început să urcăm repede. Ne-au strigat să ne oprim, apoi

au început să tragă. Trăgeau mereu. Gloanţele se înfigeau în pământ, în jurul nostru. Călugărul care a murit se afla 100 de metri înaintea mea. L-am văzut căzând. Eu am fost norocos. Glontele mi-a găurit pantalonii, dar nu m-a nimerit."

Falun Gong: o mişcare spirituală persecutată

Imediat după răsăritul soarelui, practic în fiecare parc sau scuar din oraşele Chinei, grupuri de persoane se mişcă la unison, în exerciţii liniştite, cu aparenţă de ritual, cunoscute drept „qigong" şi traduse, impropriu, prin „exerciţii de respiraţie". În realitate, ele reprezintă o îmbinare de educaţie spirituală şi exerciţiu fizic. Este un spectacol cum nu se poate mai comun în China. Dar există un curent special în practicarea acestor „exerciţii de respiraţie", dezvoltat de maestrul Li Hongzhi. Discipolii săi cred că exerciţiile maestrului pot face ca părul alb să devină din nou negru şi că vindecă uneori cancerul, dar că pot oferi o îndrumare spirituală. Milioane de chinezi au devenit practicanţi ai Falun Gong – numele acestui curent – astfel că guvernanţii sunt vizibil îngrijoraţi.

– Time, mai 1999

Astăzi, China a interzis Societatea de Cercetare Falun Dafa şi organizaţia Falun Gong, aflată sub controlul său, care au fost declarate ilegale. În hotărârea pe care a luat-o astăzi, Ministerul de Interne a afirmat că, aşa cum rezultă din investigaţiile sale, Societatea de Cercetare Falun Dafa nu a fost înregistrată conform cerinţelor legii şi s-a angajat în activităţi ilegale, răspândind superstiţiile şi concepţiile greşite, amăgind poporul, incitând la dezordine şi creând dezordine, şi ameninţând astfel stabilitatea socială.

– Directivă a Partidului Comunist, iulie 1999

Înainte ca Partidul Comunist să fi interzis mişcarea Falun Gong, ea număra peste 70 de milioane de aderenţi. Nimeni nu ştie câţi au rămas astăzi. În una dintre cele mai masive şi nemiloase

violări ale drepturilor omului din istorie, practic toţi membrii mişcării Falun Gong au fost trecuţi în ilegalitate, unii au fost arestaţi, sau forţaţi să renunţe public la credinţele lor, sau chiar executaţi.

Dar ce este, de fapt, Falun Gong? De ce a interzis-o guvernul chinez? Este, în realitate, chiar atât de periculoasă, pe cât crede Beijingul?

Falun Gong este un amalgam modern a trei elemente ale vechilor tradiţii filozofice şi religioase chineze. Două dintre acestea – budismul chinez şi taoismul – furnizează filozofia morală a lui Falun Gong. Al treilea element – Qigong – este asemănător, în multe privinţe, cu Yoga indiană. Qigong oferă lui Falun Gong un ansamblu de mişcări fizice, poziţii şi exerciţii de respiraţie, care încearcă să întărească sănătatea, să îmbunătăţească concentrarea şi să faciliteze meditaţia.

Falun Gong a fost introdus în China în 1992 de o persoană carismatică, anterior muzician şi funcţionar, numit Li Hoingzhi. Prin casete video, cărţi şi conferinţe, Li şi-a câştigat peste 70 de milioane de aderenţi în doar şapte ani.

În timp ce guvernul chinez a folosit în argumentaţia sa împotriva Falun Gong faptul că acesta ar fi un cult, cele mai multe din trăsăturile „culturale" se regăsesc, într-o formă sau alta, în diferite religii, practicate liber în lume.

De exemplu, aşa cum cred şi adepţii bisericii scientologice, practicanţii Falun Gong cred în puterile tămăduitoare ale minţii şi spiritului. În fapt, o mare parte a popularităţii de care s-a bucurat Falun Gong la începutul anilor '90 a fost atribuită prăbuşirii sistemului de asistenţă medicală în China, atunci când ţara a trecut la o economie de tip capitalist.

Ca şi simpatizanţii „meditaţiei transcendentale" practicanţii Falun Gong spun (poate metaforic) că pot zbura, levita, deveni invizibili sau trece prin pereţi – totul prin educarea forţei vitale a corpului.

Lăsând la o parte aceste elemente metafizice (sau fantasmagorice), Falun Gong este, în cea mai mare parte o experienţă a minţii şi a trupului, care are anumite elemente în comun cu budismul şi creştinismul, care îşi propun să dezvolte sănătatea, puterea,

tăria de caracter şi spiritualitatea. Dacă lucrurile stau aşa, de ce a trebuit ca poliţia de stat chineză să desfiinţeze mişcarea Falun Gong? Explicaţia s-ar putea găsi într-o greşeală politică fundamentală comisă de Li Hongzhi într-o provocare paşnică adusă autorităţii de stat în 1999. Evenimentul a fost descris astfel de revista *Time*:

> Pentru a-şi manifesta dezaprobarea faţă de modul în care guvernul a tratat un grup Falun Gong, 10 000 de adepţi ai lui Li s-au adunat, neaşteptat, în ziua de 25 aprilie, pe trotuarele cartierului Zhongnanhai, zona de securitate maximă în care locuiesc liderii chinezi, şi s-au aşezat în poziţii meditative, într-un şir de doi kilometri. Demonstraţia a fost paşnică, absolut neaşteptată, şi cea mai mare formă de opoziţie de la mişcarea prodemocratică din Piaţa Tienanmen, din 1989. Ea a durat puţin timp, iar protestatarii au strâns puţinele resturi care ar fi putut rămâne în urma lor, dar, la doar 12 ore după încheierea acesteia, într-o şedinţă condusă de premierul Zhu Rongji, s-a hotărât că guvernul va răspunde doleanţelor manifestanţilor, în termen de trei zile.

Ce a urmat, pentru Falun Gong, nu a fost îndeplinirea promisiunilor guvernului în termen de trei zile. Din contra, în următoarele trei luni, guvernul – speriat de cea mai mare demonstraţie de după cele din Piaţa Tienanmen, a lansat un atac total împotriva practicanţilor Falun Gong, pe tot cuprinsul Chinei.

Această represiune a amintit de zilele cele mai negre ale revoluţiei culturale. Atât armata cât şi poliţia au operat arestări în masă. Zeci de mii de practicanţi Falun Gong au fost aruncaţi în închisori, în lagăre de reeducare sau în spitale psihiatrice. În plus, militarii aveau ordin să tragă în orice adept Falun Gong care refuza să declare că renunţă la convingerile sale. În şcoli, copiii erau îndoctrinaţi împotriva mişcării Falun Gong.

Iată o relatare a unei prizoniere aflată într-un lagăr de muncă forţată, unde fusese aruncată din cauza apartenenţei la mişcarea Falun Gong:

Am fost deţinută în Lagărul de Muncă Silnică pentru Femei din Beijing deoarece credeam în doctrina Falun Gong şi o practicam. Am fost arestată ilegal, acasă, iar în timpul detenţiei am fost supusă, în repetate rânduri, torturilor celor mai inumane. Am fost deseori lipsită de mâncare. Pentru perioade lungi de timp, nu aveam voie să dorm sau să folosesc toaleta. Gardienele ordonau adesea deţinutelor de drept comun să mă bată. Ca să nu mi se mai audă ţipetele, mi se astupa gura cu lenjeria colegelor de detenţie, murdară cu sânge menstrual. Am fost bătută până ce tot corpul mi s-a umplut de vânătăi.

Tot aici ajunsese şi o practicantă Falun Gong, mutată dintr-un centru de detenţie. Capul său era rotit cu 150 de grade astfel că aproape că privea înapoi. Fusese torturată cumplit, în centrul de detenţie, pentru că refuzase să se dezică de doctrina Falun Gong. Gărzile o ţinuseră timp de zece zile într-o asemenea poziţie contorsionată, cu capul, mâinile şi corpul răsucite, prinsă în cătuşe, încât nu şi-a mai putut reveni. O persoană de vreo 40 de ani, în urma torturii arăta ca una de 70. Fusese torturată pentru credinţa sa în adevăr – compasiune – toleranţă.

Încălcarea drepturilor civile

Principiul meu conducător este următorul: vinovăţia nu trebuie pusă la îndoială niciodată.

– Frantz Kafka

Deşi există zeci de milioane de persoane brave care încearcă să se opună statului chinez orwellian, ei reprezintă doar o picătură într-un pahar, faţă de populaţia totală de 1,4 miliarde. În fapt, asemenea ziariştilor care îşi impun autocenzura, marea majoritate a cetăţenilor chinezi urmează linia partidului.

Anumiţi cetăţeni chinezi dau dovadă de obedienţă civilă pur şi simplu pentru că se consideră norocoşi întrucât ţara lor traversează o perioadă de prosperitate economică. Totuşi, elementul preponderent în docilitatea cetăţeanului chinez este spaima de autoritate, fixată de generaţii. Această teamă este legată şi de absenţa aproape totală a drepturilor şi libertăţilor garantate într-un stat occidental. Iată cum stau lucrurile în China:

- **Nu există mandate de percheziţie, nici protecţie contra arestării abuzive, nici cauţiune**. Autorităţile chineze pot bate la orice uşă pentru a strânge probe şi au puteri foarte largi în a aresta. Persoanele vizate sub aspect politic sau religios pot fi puse sub acuzaţie foarte uşor, invocându-se o varietate de motive, de la dezvăluirea secretelor de stat sau acţiuni subversive, la şantaj sau escrocare. În general, arestaţii nu pot plăti vreo cauţiune, şi nu-şi pot anunţa familia sau prietenii că au fost arestaţi.
- **Nu există reprezentare legală adecvată**. Avocaţii apărării sunt supuşi la tot felul de abuzuri şi intimidări. Ei pot fi, la rândul lor, arestaţi, bătuţi sau pot primi sancţiuni profesionale. De asemenea, avocaţii apărării pot suferi pentru greşelile imputate clienţilor lor; ei sunt acuzaţi adesea de fabricarea de mărturii mincinoase; procurorii pot manevra asemenea prevederi legale pentru a-i intimida pe avocaţi.
- **Nu există prezumţie de nevinovăţie**. Ca în romanul lui Kafka, „vinovăţia nu trebuie pusă la îndoială niciodată". Există o expresie în folclorul modern al Chinei, care ţine de umorul negru, şi anume: „xian pan hou shen", adică: „mai întâi verdictul, apoi procesul". În fapt, vinovăţia este hotărâtă înainte ca acuzatul să fie judecat, de un comitet condus de procuror. Poate că nu trebuie să fim surprinşi dacă aflăm că acuzatul este cel care pierde în proporţie de 99% din cazuri.
- **Nu există juraţi, martori sau dreptul de a nu răspunde la întrebări**. În timpul procesului, acuzaţii nu au dreptul de a se confrunta cu acuzatorii, şi mai puţin de 5% din procese se

desfăşoară cu martori. Nu există dreptul de a nu răspunde la întrebări, nici protecţie contra dublei ameninţări, şi puţine feluri de probe prin care acuzatul poate limita motivele pentru care este incriminat de stat.

- **Nu există protecţie împotriva pedepselor crude**. Dacă cineva este în arest, gardienii vor exercita presiuni puternice împotriva lui, pentru a-şi recunoaşte vinovăţia. Această atitudine este coerentă cu un principiu care funcţionează în sistemul legal al Chinei: „toleranţă cu cei care recunosc, severitate cu cei care rezistă".

  În anumite cazuri, gardienii pot interzice arestatului să cumpere mâncare din exterior, să telefoneze sau să primească vizite. În alte cazuri, după cum arată un raport al Naţiunilor Unite, deţinuţii sunt supuşi la o sumedenie de torturi şi abuzuri – de la bătaie, arsul cu ţigara aprinsă, ţinutul cu capul în apă sau în apa de la closet, la încătuşare, abuz sexual, izolare sau ţinere în poziţii chinuitoare un timp îndelungat.

- **Nu este necesară vreo acuzaţie pentru a fi arestat**. Nu trebuie să fii acuzat de ceva pentru a fi arestat. „Arestul la domiciliu" este o măsură de pedeapsă şi control care se aplică frecvent disidenţilor politici, petiţionarilor sau celor care practică o religie – ca şi familiilor lor.

  De asemenea, guvernul chinez foloseşte adesea spitalele psihiatrice pentru educarea sau spălarea creierelor disidenţilor. În aceste instituţii, pacienţii primesc diverse doctorii care le alterează voinţa sau puterea de judecată, dar sunt supuşi de asemenea terapiei cu şocuri electrice. Conform unui raport al Departamentului de Stat, „prizonierii sunt legaţi de pat sau de alte obiecte, timp de zile întregi, bătuţi, lăsaţi fără hrană şi fără dreptul de a folosi toaleta".

- **Nicio protecţie juridică împotriva muncii silnice**. Deşi nu sunt considerate ca atare, lagărele de reeducare prin muncă sunt închisori în care deţinuţii sunt obligaţi să muncească,

indiferent de opţiunea lor. Oamenii pot ajunge aici, pentru perioade de până la patru ani, fără să fie nevoie de vreo hotărâre judecătorească.

Lagărele de reeducare prin muncă sunt o categorie ce face parte din locurile de detenţie de tipul gulagului sovietic; varianta lor maoistă se numeşte *laogai*. În astfel de lagăre sunt deţinuţi circa 20 000 000 de prizonieri de conştiinţă. Ei oferă o mână de lucru extrem de ieftină, folosită în special în agricultură, în încărcarea materialelor de construcţie, în minele de cărbuni – o etapă în producerea unor bunuri finite, cum ar fi jucăriile şi textilele.

Viaţa deţinuţilor în astfel de lagăre este foarte grea. Ei lucrează nouă, până la zece ore pe zi, având o zi liberă o dată la două săptămâni. Dar ziua de lucru poate dura şi 12 ore, dacă planul nu este făcut.

- **Nicio protecţie împotriva pedepsei capitale**. China este pe primul loc în lume în ceea ce priveşte numărul deţinuţilor condamnaţi la moarte. Chiar şi în anul 2001, un deţinut putea fi împuşcat în ceafă, iar familia sa putea fi obligată să plătească glonţul. Adesea, aceste execuţii erau efectuate în locuri publice, de exemplu pe stadioane, oferite ca spectacol mulţimii şi chiar televizate.

  Acum, preocupată de propria imagine, China preferă execuţiile mai discrete, folosind injecţii letale. Alegerea injecţiilor letale nu se datorează considerentelor umanitare. Mai degrabă, un motiv major pentru care s-a adoptat această soluţie este comerţul cu organe umane.

  După cum constată Amnesty International, spre deosebire de un glonte, injecţia letală lasă întregul corp intact, şi organe cum ar fi inima, plămânii, rinichii şi corneea „pot fi extrase mai rapid şi mai eficient decât dacă prizonierul ar fi împuşcat". Conform declaraţiilor ministrului adjunct al sănătăţii, majoritatea organelor folosite în China pentru transplanturi provin de la deţinuţi executaţi.

Pentru a fi cât mai eficienţi în afacerile cu organe transplantate, antreprenorii chinezi care preiau corpurile celor condamnaţi la moarte au dezvoltat un adevărat „parc auto al vehiculelor morţii". E vorba de maşini de dimensiunea unor rulote (*camper*), echipate cu semnalizatoare luminoase ca ale maşinilor de poliţie şi echipate cu aparatura medicală necesară pentru aplicarea injecţiilor letale. Ele sunt suficient de spaţioase pentru a putea transporta deţinutul, câţiva gardieni, judecătorul şi cel care face execuţia propriu-zisă. Ele sunt parcate, de obicei, în apropierea curţilor de justiţie, pentru a li se transmite sentinţa, după care se deplasează rapid spre spitale, pentru a livra organele.

Câteva cazuri ilustrative pentru funcţionarea statului poliţienesc chinez

Acest capitol se încheie cu expunerea unor cazuri urmărite şi descrise de organizaţii prestigioase pentru apărarea drepturilor omului, cum ar fi *Human Rights Watch, Human Rights in China* şi *Amnesty International*. Ele aruncă un plus de lumină peste gravitatea represiunii din China – şi fac mai clară necesitatea de a combate aceste anomalii monstruoase.

- Avocatul Li Heping din Beijing, specializat în apărarea drepturilor omului, a fost ridicat de un grup de mascaţi, rămaşi neidentificaţi, dus în subsolul unei clădiri dintr-o localitate din apropierea capitalei, bătut şi torturat cu cabluri electrice. O zi mai târziu, a fost lăsat într-o pădure de lângă Beijing, spunându-i-se să părăsească Beijingul, împreună cu familia. Când Li s-a întors acasă, a constatat că legitimaţia sa de avocat, care îi era necesară pentru a-şi exercita profesia, dispăruse. De asemenea, dispăruseră toate datele din calculator, din care fuseseră şterse toate programele.

- Yang Chunlin, un militant pentru drepturile omului cu muncă de teren, a fost ţinut cu braţele şi picioarele legate, şi pus în lanţuri, acestea fiind fixate în fiecare dintre cele patru colţuri ale patului său de fier, din celulă. Conform relatărilor unui coleg de detenţie al lui Yang, el a fost ţinut înlănţuit timp de mai multe zile, în aceeaşi poziţie, şi a fost obligat apoi să cureţe excrementele lăsate de alţi prizonieri, victime ale aceloraşi torturi.
- Liu Ping, petiţionară din Hunan, a fost internată cu forţa într-un spital psihiatric. Măsura a fost luată în urma plângerilor pe care Liu le-a adresat organelor centrale din Beijing, prin care îşi cerea plata compensaţiilor ce îi erau datorate de uzina în care lucrase. Uzina dăduse faliment, iar compensaţiile trebuiau plătite de administraţia locală, care însă a refuzat să-şi îndeplinească această obligaţie.
- Scriitorul Lu Gengsong din Hangzhou a fost arestat sub acuzaţia de „incitare la subminarea puterii de stat" şi „deţinere ilegală de secrete de stat". Conform declaraţiilor fiicei lui Lu, ofiţeri de poliţie l-au chemat pe Lu la secţie, pentru o discuţie, după care acesta nu s-a mai întors acasă. Ceva mai târziu, câţiva ofiţeri de securitate au percheziţionat locuinţa şi au confiscat hard discul computerului. Poliţia a avertizat-o pe soţia lui Lu să nu meargă la Beijing pentru a se plânge de soarta soţului ei, şi au ameninţat-o că, dacă nu-i va asculta, va fi dată afară din serviciu, iar fiica lor va avea probleme la şcoală.
- Chen Guangcheng, un militant pentru drepturile omului, orb, a fost trimis în arestul poliţiei, după nouă luni de arest la domiciliu. În aceste nouă luni, Chen a fost supus, în repetate rânduri, abuzurilor psihice, de către oficialii locali. Aceştia i-au ameninţat totodată pe avocaţii şi juriştii dispuşi să-l apere pe Chen. De asemenea, autorităţile locale au obstrucţionat eforturile avocaţilor de a strânge probe care să

dovedească nevinovăţia lui Chen; mai mult, în noaptea dinaintea procesului, avocaţii au fost arestaţi, astfel că nu l-au putut reprezenta la proces. Avocaţii din oficiu, care i-au înlocuit, au pledat, practic, în defavoarea lui, astfel că Chen a fost condamnat la patru ani de închisoare.

- Gardienii lagărului de muncă silnică Masanjia au obligat 18 femei să se dezbrace şi le-au aruncat în celulele unor deţinuţi violenţi, care le-au violat în grup.

Capitolul 10

Armata Roșie se înarmează până în dinți

Prima regulă a războiului total este că nu există reguli, şi nimic nu este interzis.

– Colonei din aviaţia militară a Chinei, Qiao Ling şi Wang Xiangsui

Trebuie să perseverăm pe drumul dezvoltării paşnice… şi să ne aducem contribuţia la cauza păcii şi propăşirii umanităţii.

– Secretarul General al Partidului Comunist Chinez, Hu Jintao

Va urma oare China calea „războiului total", aşa cum afirmă coloneii, sau cea a „dezvoltării paşnice", aşa cum afirmă liderii politici? Probabil că nicio întrebare nu este mai neliniştitoare decât aceasta, deoarece un „război fierbinte" cu China ar risca să se transforme, cu repeziciune, într-un război mondial nuclear, devastator. Dovezi puternice împotriva declaraţiilor pacifiste ale Chinei pot fi găsite în observaţiile următoare.

China este acum angajată într-o întărire sistematică a forţelor sale armate; bugetul alocat armatei creşte de două ori mai repede decât rata de creştere a economiei chineze – aceasta fiind deja foarte mare. Încă mai neliniştitor este faptul că liderii militari chinezi şi-au schimbat perspectiva strategică. În trecut, China s-a axat pe o politică regională, şi preponderent pasivă, de apărare a teritoriului său. Astăzi, China începe să-şi proiecteze puterea militară global, simultan cu pătrunderea sa pe piaţa economică mondială, pe piaţa globală a petrolului şi a altor resurse naturale.

Strategii de vârf ai Chinei redefinesc conceptul de *câmp de luptă*, ca şi conceptul însuşi de *război*. Să dăm puţină atenţie acestor comentarii privind „războiul asimetric", datorate coloneilor citaţi în motto-ul capitolului:

> Dacă unul dintre combatanţi mobilizează mari rezerve de capital, fără ca ţara adversară să fie conştientă de aceasta; şi dacă lansează un atac-surpriză împotriva pieţelor sale financiare, producând astfel o criză financiară; dacă infiltrează, în prealabil, un virus în sistemul de computere al adversarului; dacă atacă, simultan, reţelele electrice civile, reţeaua de drumuri, reţeaua de tranzacţii comerciale, cea de telefonie, iar dacă mijloacele de comunicaţie în masă sunt complet paralizate – consecinţa va fi că statul inamic va fi complet paralizat, apoi va intra în panică socială, vor apărea revolte de stradă şi apoi criză politică.

Acest capitol prezintă situaţia consolidării rapide a puterii militare chineze, împreună cu modificarea strategiei, către un război total şi „asimetric". De asemenea, acest capitol va examina opt posibile motive care pot declanşa un „război fierbinte" antrenând forţele armate chineze şi diferiţi potenţiali inamici combatanţi de pe planetă.

În cazul în care cineva crede că riscul unui asemenea război ar fi neglijabil, este util să reamintim aceste episoade din istoria modernă a Chinei: de la instaurarea comunismului în China, în 1949, Beijingul a fost implicat în războaie de frontieră, cu India şi cu Vietnamul. A fost la un pas de un război nuclear cu Uniunea Sovietică şi a luptat în două războaie regionale împotriva Statelor Unite, atât în Taiwan, cât şi în Vietnam. Nu trebuie uitat, totodată, faptul că războiul Coreei a fost, în primul rând, o confruntare foarte sângeroasă, aproape directă, între trupele chineze şi cele americane.

Cine a contribuit la întărirea puterii militare chineze?

China are cel mai mare potenţial pentru o confruntare militară cu Statele Unite şi tehnologii nimicitoare la sol, care ar putea eclipsa, cu timpul, avantajul militar tradiţional al Statelor Unite.

– Departamentul Apărării al Statelor Unite

Unul dintre fondatorii comunismului, Vladimir Ilici Lenin, făcuse cândva o observaţie remarcabilă: capitalistul îţi va vinde funia cu care îl vei spânzura. Este o ironie a istoriei că Statele Unite îl confirmă pe Lenin: America este, într-adevăr, finanţatorul marii campanii de înarmare a Chinei, şi parteneră perdantă a comerţului cu China, având un deficit al balanţei comerciale la fel de mare.

Primii „finanţatori" ai campaniei de înarmare a Chinei sunt chiar consumatorii americani, care continuă să cumpere mărfuri ieftine, făcute în China. Cu banii lor, Armata Populară de Eliberare se înarmează radical, cumpără submarine nucleare letale şi portavioane pentru marina militară chineză, şi finanţează achiziţionarea de avioane de luptă sofisticate pentru forţele aeriene chineze.

Să ne oprim asupra Armatei Populare de Eliberare. Este cea mai mare armată din lume – cu un efectiv de 1,6 milioane de persoane. În caz de necesitate, China poate mobiliza încă 1,5 milioane de rezervişti şi încă 1,1 milioane de persoane, înrolate acum în Poliţia Militară Populară. Aceasta înseamnă un avantaj numeric important faţă de Statele Unite.

Această imparitate a trupelor în relaţia Statele Unite – China are implicaţii strategice cât se poate de concrete. De exemplu, incapacitatea armatei americane de a „câştiga pacea" imediat după invadarea Irakului a fost consecinţa directă a neputinţei sale de a trimite trupe suficient de puternice în zilele şi lunile care au urmat victoriei asupra lui Saddam Hussein. În timp ce comandanţii militari americani au cerut o jumătate de milion de oameni pentru a menţine pacea şi a reconstrui infrastructura, ei nu au primit decât 200 000, pentru a menţine pacea într-o ţară cu aproape 30 de milioane

de locuitori. Rezultatul faptului că Statele Unite au trimis trupe insuficiente a fost declanşarea unor revolte dezastruoase, o vulnerabilitate excesivă la provocările externe de tipul Al Qaeda, şi permanenta şi periculoasa alunecare către un război civil în Irak. Comandanţii militari chinezi nu s-ar confrunta niciodată cu o asemenea problemă de personal, dacă s-ar angaja militar într-o regiune oarecare a lumii.

În ceea ce priveşte marina militară chineză, ea are o flotă de circa 100 de nave şi 50 de submarine. Printre acestea, există o nouă generaţie de submarine nucleare ultramoderne, care au mărit raza de acţiune a rachetelor balistice chineze de la 1000 la 5000 de mile. Această modernizare treptată, făcută discret, a creat o situaţie nouă: acum, submarinele chinezeşti pot lansa un atac nuclear împotriva oraşelor americane – de la Los Angeles la San Francisco şi de la Chicago la Detroit. Noile submarine chinezeşti sunt puternic înarmate cu rachete de fabricaţie rusească, proiectate special pentru a ataca şi scufunda portavioanele americane – din strâmtoarea Taiwanului şi strâmtoarea Malacca, până în strâmtoarea Hormuz.

Flota militară chineză a investit foarte mult în distrugătoarele echipate cu rachete, de fabricaţie rusească. Aceste vase au intimidat deja mai multe nave comerciale japoneze în Marea Chinei de Est şi în Marea Japoniei, într-o dispută legată de petrol, şi reprezintă un puternic factor de intimidare în zonă. Totodată, China dezvoltă o puternică flotă oceanică, dotată cu portavioane, care se apropie, ca tonaj, de cea a Statelor Unite. Aceasta va putea extinde forţa militară a Chinei pretutindeni în lume – de la coastele Venezuelei sau Cubei până la Cornul Africii, şi dincolo de el.

Complementar cu armata de uscat şi cu flota militară, forţele aeriene ale Chinei sunt tot mai puternice. Ele includ astăzi peste 2000 de avioane de luptă, printre care un număr tot mai mare de avioane de luptă ruseşti, cu reacţie, care se apropie, ca performanţă, de cele americane. În acelaşi timp, China îşi modernizează rapid programul de rachete balistice.

Tehnologiile vechi, greu de utilizat, rachetele cu combustibil lichid etc. lasă locul rachetelor mai sofisticate, cu combustibil solid, mai mobile şi mai uşor de direcţionat.

În fine, ca element central al capacităţilor sale militare, China îşi dezvoltă rapid capacitatea de a intercepta şi bruia informaţiile şi comunicaţiile militare. În acest scop, aşa cum vom arăta detaliat în capitolul următor, China a lansat în spaţiu mai mulţi sateliţi, pentru a oferi sprijin misiunilor sale militare, şi dezvoltă rapid un sistem sofisticat de arme anti-satelit, care pot neutraliza sistemele militare americane, în caz de război.

Evident, imaginea care rezultă de aici nu este cea a unei ţări care urmăreşte o dezvoltare paşnică, ci mai curând a unei puteri militare cu ambiţii strategice. În acest punct al analizei, e cazul să ne întrebăm: ce anume motivează înarmarea Chinei?

Istoria violenţei chineze

> *Statul chinez modern s-a născut în război, a rezistat cu greu în copilăria sa datorită războiului coreean, s-a angajat într-o confruntare dură cu fostul său partener, Uniunea Sovietică, a stimulat un război indirect cu Statele Unite în Vietnam, s-a confruntat în lupte de frontieră cu vecinii săi, India şi Vietnam, şi apoi s-a redirecţionat spre o confruntare de intensitate mai mică cu Taiwan şi cu protectorul său american. Atmosfera dură, de tensiuni şi dispute nerezolvate, a influenţat planurile de dezvoltare a industriei şi i-a orientat diplomaţia.*
>
> *– John Wilson, Duşmani imaginaţi*

Pentru a înţelege ce anume motivează politica de întărire militară a Chinei, este important să vedem lumea din punctul de vedere chinez. Din această perspectivă, comandanţii militari chinezi se tem de un atac, în particular de un atac nuclear, din partea a cel puţin patru ţări: Japonia, India, Rusia şi Statele Unite. Această teamă este complet iraţională.

Să luăm cazul Japoniei. Japonia nu are arma nucleară. Totuşi, Japonia are una dintre cele mai sofisticate industrii energetice nucleare, producătoare de energie electrică, din lume. Dată fiind capacitatea sa tehnologică, Japonia poate dezvolta rapid un arsenal de arme nucleare, dacă ar hotărî să se reînarmeze.

Deocamdată, Japonia a rezistat oricărei tentaţii de a deveni putere nucleară. Totuşi, liderii politici şi militari chinezi sunt conştienţi că există o presiune crescândă pentru reînarmarea Japoniei. O parte a acestei presiuni îşi are originea în fricţiunile tot mai frecvente dintre China şi Japonia, pe tot felul de subiecte, de la comerţ şi energie la poluarea produsă de China în Japonia. Pe de altă parte, există o presiune dinspre Statele Unite, care vede Japonia ca pe o contrapondere importantă în raport cu ridicarea Chinei ca putere regională.

Statele Unite exercită o presiune similară asupra Indiei, ca altă contrapondere la o Chină tot mai militarizată. De fapt, tensiunile şi neîncrederea dintre China şi India au început în 1962, cu atacul-surpriză al Chinei, care a declanşat războiul dintre cele două ţări, în 1962. Acest război, care s-a soldat cu o înfrângere umilitoare a Indiei, a fost provocat de o dispută de frontieră, care nu s-a rezolvat nici până în ziua de astăzi. În ceea ce priveşte umilirea Indiei, consecinţa a fost politica de înarmare susţinută pe care a dus-o, culminând cu dezvoltarea programului nuclear.

În ceea ce priveşte Rusia, China împarte cu ea o graniţă foarte lungă, şi un conflict aferent la fel de lung. Dacă, în prezent, Rusia este un exportator important de energie şi de arme către China, în trecut au existat numeroase confruntări, inclusiv sprijinul acordat de Uniunea Sovietică Indiei în războiul din 1962, şi ameninţarea cu atacul nuclear în 1969, după ciocniri violente pe frontieră, între trupele de grăniceri. Viitorul acestor relaţii este, evident, o necunoscută. Dar niciuna dintre părţi nu are încredere în cealaltă, şi fiecare are armele nucleare aţintite către cealaltă.

În legătură cu percepţia Chinei referitoare la posibilitatea unui război cu Statele Unite, e greu de crezut că avem de a face cu o

teamă iraţională. Cel mai probabil motiv de conflict, cel puţin pe termen scurt, ar fi o bătălie pentru Taiwan.

Disputa în jurul Taiwanului

Bombele atomice pot fi folosite ca gloanţele.

– Preşedintele Dwight D. Eisenhower

Dacă americanii îşi îndreaptă rachetele şi muniţia ghidată poziţional către o ţintă de pe teritoriul chinez, cred că va trebui să răspundem cu arma nucleară.

– General Zhu Chenghu, Universitatea Militară Chineză

Când Mao Zedong şi Partidul Comunist, aflat sub conducerea sa, lua controlul asupra Chinei, Chiang Kai-Shek, preşedintele expulzat, s-a retras în Taiwan cu un milion de soldaţi şi a început imediat să plănuiască o contrarevoluţie. În 1953, ca un prim pas în recucerirea Chinei, Chiang şi-a instalat 75 000 de militari pe două insule aflate la doar 8 mile de coasta Chinei – Matsu şi Quemoy. China maoistă a replicat rapid bombardând insula Quemoy, şi astfel a început bătălia Taiwanului.

Este important să reţinem că afirmaţia preşedintelui Eisenhower, citată în motto-ul anterior, a fost făcută atunci când acesta se afla sub o puternică presiune din partea „durilor" din armată, care îi cereau să lanseze un atac nuclear împotriva Chinei. În timp ce Eisenhower a rezistat presiunii, China a luat cunoştinţă, la modul cel mai serios, de ameninţarea nucleară americană. Aceasta se petrecea în contextul regretabilei afirmaţii a lui Eisenhower, că „o bombă atomică poate fi folosită ca un glonţ", şi a faptului că Statele Unite trimiseseră în Quemoy şi Matsu piese de artilerie care puteau lansa proiectile nucleare.

Prima bătălie a Taiwanului ar fi durat ani de zile, şi ar fi însemnat lupte grele între forţele Taiwanului şi ale Chinei. Situaţia

a luat un alt curs când Statele Unite au trimis o forţă de intervenţie în zonă şi au livrat Taiwanului rachete aer-aer care loveau foarte eficient MIG-urile ruseşti. În octombrie 1958, surprinşi de ferocitatea reacţiei americane, ministerul chinez al apărării a negociat o pace care durează de 50 de ani.

Următorul moment nevralgic l-a constituit un discurs ţinut de preşedintele Taiwanului la Universitatea Cornwell, în timpul unei vizite oficiale în Statele Unite. Preşedintele s-a referit în mai multe rânduri la Taiwan, numind-o „Republica Chineză Taiwan", ceea ce a fost interpretată de Beijing drept o provocare la adresa politicii „Chinei unitare", pe care se sprijinea, implicit, pacea dintre China şi Taiwan. Esenţa politicii „Chinei unitare" constă în faptul că, formal, Taiwanul acceptă că este o parte din China, iar China acceptă, tacit starea de independenţă nedeclarată a Taiwanului.

Reacţionând la ceea ce a considerat a fi fost o provocare, armata chineză a răspuns prin exerciţii militare în apropierea Taiwanului, constând în testarea unor rachete; a trimis nave militare spre insulă; a concentrat forţe terestre în zona de coastă a Chinei, limitrofă Taiwanului; toate acestea, pe un fond de zvonuri care păreau să anticipeze un atac asupra insulei. Tensiunea a crescut în urma apariţiei flotei americane în zonă.

Din aceste confruntări cu Statele Unite în strâmtoarea Taiwanului, China a învăţat trei lecţii importante, care îi folosesc acum la definirea strategiei militare şi a programului de modernizare a armatei. În primul rând, armata terestră numeroasă a Chinei nu este suficientă, într-o lume dominată de superioritatea aeriană a Statelor Unite. În al doilea rând, ameninţarea nucleară din partea Statelor Unite, coroborată cu dorinţa Chinei de a deveni mai independentă faţă de Uniunea Sovietică, au determinat Beijingul să-şi dezvolte programul său nuclear propriu. În al treilea rând, China a putut constata, la modul cel mai concret, importanţa superiorităţii navale – şi a început dezvoltarea unei flote puternice.

Astăzi, trupele convenţionale şi armamentul greu continuă să joace un rol important în strâmtoarea Taiwan. Aproape jumătate

de milion de militari chinezi par să fie gata să atace Taiwanul. În plus, China adaugă, în fiecare an, circa 100 de rachete balistice cu rază scurtă de acţiune la arsenalul unei potenţiale agresiuni a insulei. Acest arsenal totalizează deja aproape 1000 de rachete. Iată de ce Taiwanul continuă să fie cel mai nevralgic subiect, dintre cele care ar putea declanşa un război între China şi Statele Unite. Dar există şi alte conflicte care pot inflama un asemenea război.

Ce conflicte pot duce la război nuclear între China şi Statele Unite?

> *Deşi ofiţerii sunt, de regulă, mai conştienţi decât civilii asupra costului uman al unui război, se pare că, în cele din urmă, generalii ar putea dori să folosească distrugătoarele, submarinele şi avioanele cu reacţie pe care suplimentările bugetului militar le-au adus. Războiul ar putea fi încununarea efortului de consolidare militară.*
>
> *– Susan Shirk: China, superputerea fragilă*

Departamentul de analiză al Ministerului Apărării al Statelor Unite monitorizează atent efortul de consolidare militară a Chinei, pe care îl priveşte cu îndreptăţite temeri. Într-adevăr, cu cât armata chineză devine mai capabilă să atingă orice zonă de pe planetă în care s-ar putea declanşa un conflict, date fiind performanţele sistemului său de trupe, rachete, sateliţi şi flotă, cu atât mai probabilă este angajarea militară a Chinei cu Statele Unite, Rusia, Taiwan, Vietnam sau Japonia.

1. Programul nuclear iranian

Statele Unite şi mai multe ţări importante din Europa, cum ar fi Germania, Franţa sau Marea Britanie au exercitat presiuni serioase asupra Iranului, pentru a-l opri să-şi dezvolte un program nuclear. În acelaşi timp, China nu a ezitat să livreze atât arme convenţionale, cât şi tehnologii nucleare sofisticate acestui regim

fundamentalist, în schimbul accesului la rezervele de petrol şi de gaze naturale ale Iranului. Dacă Iranul îşi reia eforturile de obţinere a armei nucleare – cu care a promis că va distruge Israelul – rezultatul va fi un conflict militar cu Statele Unite, sau cu o coaliţie de trupe din Europa şi Statele Unite.

Dacă, deocamdată, pare de necrezut că ar putea China să pună la dispoziţia Iranului trupe, acoperire navală, sau protecţie nucleară, în viitor acest lucru ar putea deveni realitate, dacă înarmarea Chinei şi setea ei de resurse energetice vor creşte în acelaşi ritm. Să ne imaginăm următorul scenariu: China ar trimite un portavion şi câteva distrugătoare pentru a patrula strâmtoarea Hormuz a Golfului Persic – şi eventual pentru a înfrunta marina militară a Statelor Unite. Să ne imaginăm doar că Iranului îi vor fi furnizate de către China informaţii precise, obţinute prin sateliţii săi de comunicaţii, astfel încât Iranul să poată lovi, cu rachete precis ghidate, vasele americane, trupele americane sau oraşele Israelului. Să ne imaginăm doar că îşi va instala China baze militare şi consilieri militari în Iran, la nivelul la care îşi are deja instalate America, în ţări ca Arabia Saudită sau Kuweit.

Aceste scenarii de război, precum şi altele asemănătoare, care ar putea antrena zone de conflict din Africa sau America Latină, trezesc neliniştea experţilor Departamentului de analiză al Ministerului Apărării.

2. Coreea de Nord

Plasată pe aşa-zisa „axă a răului", Coreea de Nord, condusă de dictatorul Kim Jong-Il produce o iritare constantă Statelor Unite. Coreea de Nord a pus în circulaţie milioane de dolari falşi, este o placă turnantă a comerţului mondial de arme şi droguri, şi ameninţă periodic Coreea de Sud cu un război fulger, iar capitala acesteia, Seul, cu o invazie zdrobitoare.

Coreea de Nord îşi permite tot acest comportament deoarece se simte, tacit, acoperită de China. China furnizează Coreei de Nord două treimi din combustibil şi o treime din alimente. În

schimb, Beijingul este capabil să exercite o anumită influenţă asupra Phenianului. Totuşi, în relaţiile sale cu Coreea de Nord, China rămâne greu de înţeles. Pe de o parte, doreşte ca regimul să rămână la putere, pentru că reunificarea ar aduce trupele americane mai aproape de graniţele sale. Pe de altă parte, China priveşte Coreea de Nord destul de asemănător cu statele occidentale, ca pe o putere nucleară cu o politică confuză, având potenţialul necesar pentru a destabiliza regiunea.

Singura certitudine în această relaţie este lipsa oricărei certitudini. Aceasta se traduce într-un risc foarte serios – al jolly-jokerului nuclear din mânecă. O foamete, un capriciu al dictatorului, sau cine ştie ce alt incident ar putea declanşa un conflict nuclear, ceea ce ar obliga China să intre într-o tabără sau în alta. Rezultatul ar fi al doilea război coreean.

3. Relaţiile ruso-chineze

Nici relaţiile Chinei cu Rusia nu sunt foarte clare. Pe de o parte, cum am observat mai sus, există o teamă istorică a Chinei de Rusia. Pe de altă parte, Beijingul şi Moscova par să se mişte oarecum la fel – economic, militar şi strategic.

Sub aspect energetic, China a devenit unul dintre cei mai importanţi consumatori de energie. Militar, Rusia a devenit unul dintre furnizorii cei mai importanţi de tehnologii sofisticate şi arme strategice. Strategic, Rusia şi China desfăşoară exerciţii militare comune. Această alianţă ruso-chineză în formare – atât de diferită de duşmănia din timpul războiului rece – începe să fie o provocare la adresa Statelor Unite.

4. Relaţiile chino-japoneze

Niciodată relaţiile economice chino-japoneze nu au fost mai apropiate. Economia japoneză este puternic dependentă de comerţul cu China, iar China a profitat mult de pe urma importului de tehnologii sofisticate şi abilităţi manageriale din Japonia.

Chiar dacă există avantaje reciproce pe plan economic, aspectele politice pot fi uneori sumbre. O rană a trecutului care nu se închide este amintirea atrocităţilor comise de japonezi în timpul ocupaţiei din anii '30; China continuă să fie nemulţumită de modul în care japonezii scriu istoria violurilor din Nanjing. Totodată, China nu uită că Japonia, cândva militaristă, a transformat Taiwanul într-o colonie în 1895, după primul război sino-nipon.

Există o anumită rezervă a opiniei publice japoneze faţă de China. Asemenea sentimente sunt hrănite de încercările repetate ale Chinei de a umili Japonia, invocând litigii ale trecutului pe care Japonia le consideră capitole închise. Dar există surse de nemulţumire şi din cauza rolului jucat de China în împiedicarea Japoniei de a ocupa un loc în Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite. De asemenea, Japonia se teme că, dat fiind ritmul alert de dezvoltare al Chinei, ea se va transforma din consumator al bunurilor industriale japoneze într-un competitor periculos al acestora.

Dacă adăugăm acestui tablou presiunile exercitate de Statele Unite asupra Japoniei de a se remilitariza, înţelegem că relaţiile sino-nipone pot degenera într-un conflict periculos.

5. Criza rachetelor din Cuba – o istorie care se repetă?

Acest conflict ar trebui numărat printre ironiile istoriei. Ar fi într-adevăr o ironie teribilă ca Statele Unite să fie adusă în pragul războiului nuclear, a doua oară, pentru că o super-putere comunistă doreşte să plaseze rachete nucleare pe pământul Cubei.

China foloseşte deja o fostă bază militară sovietică pentru a spiona Statele Unite, atât sub aspect militar, cât şi comercial. Cum China produce arme anti-satelit sofisticate şi arme pentru războiul în spaţiu (ceea ce vom discuta în capitolul următor), pare clar că un rol important în efortul Chinei de a da o dimensiune planetară puterii sale militare ar putea fi jucat de Cuba. Pentru cei care îşi amintesc clar prima criză a rachetelor cubaneze, afirmaţia făcută atunci obsesiv le este încă prezentă în minte: „doar la 90 de mile". Cuba, ca enclavă şi depozit de arme al Chinei, nu este o ameninţare mai mică pentru Statele Unite decât erau rachetele sovietice în anii '60.

6. Venezuela

Cuba nu este singurul punct periculos în America Latină. „Concurentul" său este Venezuela, aflată sub preşedinţia populistului şi anti-americanului Hugo Chavez, iar politica dusă de China în acest context este de-a dreptul provocatoare. Atunci când Statele Unite au încercat să impună un embargou al livrărilor de arme către Venezuela, din cauza sprijinului acordat de aceasta regimurilor teroriste, mereu-oportunista Chină l-a violat, neezitând să ofere arme în schimbul petrolului. Pe fondul ameninţărilor lui Chavez că ar putea livra unele dintre avioanele cu reacţie americane F-16 Cubei sau Iranului, China orchestrează o înarmare fără precedent a Americii Latine.

Subiacent acestor tensiuni este faptul că Venezuela este al patrulea cel mai mare furnizor de petrol al Statelor Unite. Cum China a perfectat cu Venezuela creşterea livrărilor de petrol, e clar că, în timp, aceasta va duce la scăderea exporturilor Venezuelei către Statele Unite. Într-un anumit moment, atât pentru a-şi apăra interesele, cât şi pentru a-şi menţine poziţia dominantă pe emisfera sa, Statele Unite ar putea reacţiona.

7. De la conflict economic la conflict militar

Generalul prusac Carl von Clausewitz a făcut o remarcă rămasă celebră: „Războiul este o prelungire a politicii". Am putea adăuga, cu îndreptăţire, că politica este o prelungire a economicului.

În acest caz, apariţia Chinei ca „fabrică a lumii" este, în multe privinţe, un joc de sumă nulă, în sensul că, prin crearea a milioane de noi locuri de muncă în China, s-au desfiinţat milioane de locuri de muncă din Statele Unite şi Europa, dar şi din ţări în curs de dezvoltare, cum ar fi Bangladesh, Cambodgia sau Mexic. Faptul că o bună parte din avantajele Chinei în competiţia economică rezultă din practici incorecte este binecunoscut şefilor de state şi liderilor politici din întreaga lume. Rezultatul constă într-o serie de fricţiuni între China şi ţările care au o balanţă de plăţi deficitară în raport

cu ea. Rezultatul este, desigur, un impuls al lumii de a pune capăt practicilor incorecte, pe care le-am descris în detaliu în capitolul 1. Aceste practici înseamnă speculaţii valutare incorecte, subvenţionări ilegale ale exporturilor, livrare de mărfuri contrafăcute şi piratate, dar şi norme de protecţie a mediului, de sănătate şi securitate sub standardele internaţionale.

Deocamdată, China a reacţionat foarte slab la aceste fricţiuni comerciale. În loc să-şi corecteze practicile incorecte, ea a ridicat bariere şi mai mari în jurul propriilor sale pieţe interne. Dacă o escaladare rapidă a războiului comercial dintre China şi restul lumii ar duce la o recesiune globală severă, acest conflict economic ar putea degenera uşor în conflict militar. Aceasta este o lecţie pe care lumea a învăţat-o, plătind un preţ uriaş, cel puţin odată – atunci când marea criză mondială a anilor '30 a contribuit la declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial.

8. China implodează, lumea explodează

După cum am discutat în detaliu în capitolul 8, ritmul rapid şi nesustenabil de creştere economică creează o mare varietate de „conflicte interioare". Scenarii de război plauzibile pot fi următoarele:

- O recesiune severă sau o inflaţie scăpată de sub control, care poate mobiliza muncitorii, studenţii, consumatorii;
- Colapsarea unui element major al infrastructurii, cum ar fi Barajul Celor Trei Defilee, ceea ce ar fi o probă tragică a incompetenţei birocraţiei chineze;
- Un alt conflict de corupţie major, care ar acutiza tensiunile dintre noii îmbogăţiţi şi cei defavorizaţi;
- Un val de produse defecte şi de mărfuri contaminate, care ar face victime numeroase printre cetăţenii Chinei;
- O creştere dramatică a poluării mediului – a aerului şi apei – care ar avea drept consecinţă creşterea dramatică a îmbolnăvirilor de cancer, de inimă şi de plămâni;

- Reapariţia SARS sau unei alte pandemii, consecinţă a sistemului sanitar deficitar al Chinei;
- Absenţa unui sistem rezonabil şi funcţional al asistenţei medicale şi al pensiilor;
- O mişcare pro-democratică, de natură să pună capăt regimului totalitar.

Oricare dintre aceste conflicte interne are potenţialul de a declanşa un conflict sângeros, din cauza modului foarte agresiv în care, probabil, Partidul Comunist ar răspunde. Să urmărim această analiză a Pentagonului:

> La baza strategiei globale a Chinei stă dorinţa de a menţine perpetuu la putere Partidul Comunist Chinez. O teamă adânc înrădăcinată de a pierde puterea politică modelează strategia elitelor politice şi determină multe dintre opţiunile acestora. Ca un substitut al eşecului ideologiei comuniste, Partidul Comunist Chinez şi-a fundamentat legitimitatea pe două teze înrudite: performanţă economică şi naţionalism. Drept urmare, economia şi dificultăţile sociale interne pot duce China la încercarea de a exacerba sentimentul naţional, în căutarea unui sprijin popular larg. Aceasta ar putea duce la o comportare şi mai agresivă în chestiuni de politică externă şi securitate, decât ne-am aştepta în mod normal.

* * *

Aceste opt posibile declanşatoare de conflict militar, coroborate cu înarmarea galopantă a Chinei, creează una dintre cele mai volatile situaţii pe care le-a cunoscut omenirea. Adăugând acestui tablou posibila militarizare a spaţiului cosmic, despre care vom vorbi în capitolul următor, obţinem o imagine destul de sumbră a celui mai grav conflict care ameninţă secolul XXI – şi care se va agrava şi mai mult, dacă nu vom acţiona curând.

Capitolul 11

China și pericolul războiului în spațiul cosmic

Dacă inamicul stăpâneşte înălţimile, nu trebuie să urci şi să te lupţi cu el.

– Sun Tzu, Arta războiului

În timpul dinastiei Ming mijlocii (în jurul anului 1500), un oficial chinez numit Wan Hu a încercat să devină primul cosmonaut al lumii, construindu-şi un scaun zburător, care trebuia să se ridice în văzduh, propulsat de 47 de rachete acţionate cu praf de puşcă. După gigantica explozie a „lansării", nimeni n-a mai văzut vreodată nici scaunul zburător, nici aeronautul.

După o jumătate de mileniu, China se află, evident, pe o cu totul altă poziţie în escaladarea aventurii cosmice. Totuşi, un eveniment dramatic asemănător s-a produs în 2003, când primul *taikonaut* al Chinei, Yang Liwei, a fost victima exploziei navei sale, Shenzhou-5, la centrul de lansare a sateliţilor din Jiuquan.

Astăzi, pe fondul declinului evident al programului spaţial american, Agenţia Spaţială Chineză are planuri foarte îndrăzneţe: o staţie spaţială permanentă, o misiune spre Marte şi o misiune umană pe Lună, sau, eventual, o colonie chineză pe Lună. Pentru realizarea acestor proiecte, China îşi construieşte o masivă infrastructură, destinată dezvoltării explorării cosmosului. Această structură include un al patrulea centru de lansare, o reţea de sateliţi de telecomunicaţii, de producţie internă, un sistem de poziţionare globală (Global Positioning System – GPS), numit Beidou, o nouă

linie, performantă, de lansare a vehiculelor spaţiale, o flotă oceanică de urmărire a navelor spaţiale, şi staţii terestre de urmărire, plasate în state satelite ale Chinei, precum Cuba sau Zimbabwe.

Liderii chinezi insistă în mod sistematic asupra faptului că programul lor este unul de explorare paşnică a spaţiului cosmic. Totuşi, dovezile de militarizare a spaţiului cosmic devin din ce în ce mai numeroase.

Dată fiind importanţa strategică a spaţiului cosmic, întrebarea evidentă care se pune este: ajunsă la apogeul de „putere cosmică", China se va număra printre prietenii sau printre duşmanii Statelor Unite? Prezentul capitol va încerca să răspundă la această întrebare.

Foloasele exploatării paşnice a spaţiului cosmic

Ce american ar dori să meargă la culcare sub razele unei Luni comuniste?

– Preşedintele Lyndon Baines Johnson

Programul spaţial american a fost conceput în atmosfera de teamă şi suspiciune a războiului rece, după lansarea Sputnikului sovietic din 1957, dar investiţiile făcute în acea perioadă au produs cele mai mari beneficii imaginabile pentru o societate paşnică. Nenumărate miracole tehnice au fost consecinţa directă sau indirectă a cursei, aparent lipsită de sens, a zborului spre Lună. E vorba, desigur, de cel mai sublim nectar al zeilor astronauticii: Tang. E vorba, de asemenea, despre aceste nepreţuite inovaţii, de care societatea paşnică în care trăim beneficiază din plin:

- Reţeaua GPS (Global Positioning System);
- Reţeaua web, internetul;
- Celulele solare, alte energii alternative;
- Nenumărate materiale noi, de la mase plastice la izolatori sau lubrifianţi;

- Aparatură medicală modernă;
- Supravegherea prin satelit a uraganelor şi furtunilor, care a salvat sute de mii de vieţi omeneşti şi a economisit miliarde de dolari.

China insistă în a explica faptul că ea caută, prin programul ei spaţial, acelaşi gen de beneficii de care s-a bucurat programul american. Într-adevăr, conducătorul programului lunar chinez, *Chang*, a declarat explicit că efortul făcut prin programul *Apollo* a produs un boom în tehnologia americană, şi că doreşte ca, la rândul ei, China să se bucure de un efect similar.

În ceea ce o priveşte, America, după ce a mers pe Lună, a mers, efectiv , mai departe. Spre deosebire de ea, China înţelege în mod clar că Luna, împreună cu numeroşii asteroizi, ascunde un număr mare de metale şi materii prime preţioase – de la aur şi platină la metale extrem de rare, foarte importante pentru tehnologii avansate. Operaţiile de procurare a metalelor din spaţiul cosmic ar putea fi o soluţie la criza de materii prime de pe Pământ şi la poluarea asociată cu mineritul.

Din perspectivă chineză, există, pe termen scurt, un beneficiu şi mai mare, anume producerea energiei nucleare de fuziune. Spre deosebire de energia de fisiune, eliberată astăzi în reactorii nucleari, energia de fuziune este curată şi sigură. Un ingredient despre care fizicienii cred că este decisiv pentru producerea reacţiei de fuziune este heliul 3 – un izotop foarte rar pe Pământ, despre care se crede că ar exista din abundenţă pe Lună.

Enormul potenţial al Lunii, în producerea de energie, rezultă în mod clar din cuvintele lui Ouyang Ziyuan, şeful programului spaţial chinez. El a spus: „În fiecare an, trei navete spaţiale pot aduce energia suficientă pentru toată planeta". Ouyang ar fi putut foarte bine să adauge că dezvoltarea industriei energetice de fuziune nucleară folosind materiale obţinute pe Lună ar fi o lovitură grea dată OPEC-ului şi o soluţie miraculoasă a problemei încălzirii globale.

Pe lângă aceste incontestabile foloase paşnice ale exploatării spaţiului cosmic, mai există o recompensă, poate, şi mai mare – care ar reveni statului care ar deţine comanda strategică în cosmos. De aceea este esenţial să explorăm partea întunecată a planurilor Chinei de a ajunge pe Lună – şi dincolo de ea.

Importanţa dominării spaţiului cosmic

Programul spaţial militar chinez – exemplificat prin testul reuşit al unei arme anti-satelit, lansate de pe sol, din ianuarie 2007 – pune în pericol zborurile umane în spaţiu şi, de asemenea, toate bunurile pe care le-au plasat în spaţiu statele care au dezvoltat asemenea programe.

– Departamentul Apărării al Statelor Unite

Incontestabil, Statele Unite stăpânesc astăzi strategic spaţiul cosmic. Întrebarea este: cine îl va stăpâni în viitor?

Acum, atât economia, cât şi sistemul militar al Statelor Unite sunt puternic dependente de o reţea complexă de peste 400 de sateliţi, care operează în nenumărate domenii, de la recunoaştere şi navigaţie la comunicaţii şi informaţii. Cel mai preţios dintre toţi sateliţii este singurul satelit GPS complet funcţional din lume, ale cărui servicii sunt oferite gratuit lumii întregi, de către Statele Unite.

Sistemul american GPS face mult mai simplă, pentru fiecare dintre noi, deplasarea prin oraş; creşte eficienţa rutelor alese de vapoare, avioane şi trenuri; ne protejează de uragane şi tornade. Sistemul GPS oferă fermierilor informaţii precise asupra oportunităţii unor munci agricole, detectării atacurilor masive ale insectelor şi dăunătorilor împotriva culturilor, asupra irigaţiilor şi cultivării. Beneficiile totale pe care le aduc aplicaţiile civile ale GPS se ridică la peste 50 de miliarde de dolari anual.

GPS-ul american şi sistemul american de sateliţi sunt încă mai importante ca aparatură de localizare şi ghidaj a tehnicii militare.

În ultimele trei decade, bombardamentele ghidate cu precizie prin satelit au putut facilita lovirea unor ţinte militare în oraşe puternic populate, fără a afecta decât foarte puţin populaţia civilă.

Folosind acest ghidaj spaţial, Statele Unite au putut să ducă o serie de războaie cu pierderi absolut asimetrice. De exemplu, în timpul primului război din Golf, s-au înregistrat mai puţin de 150 de victime printre soldaţii americani, comparat cu un număr situat undeva între 30 000 şi 100 000 de victime printre soldaţii irakieni. Rezultatele au fost asemănătoare atât în Kosovo, cât şi în prima fază a invaziei din Irak.

Indiferent de ce crede fiecare despre acţiunile militare ale Statelor Unite, aspectul esenţial este că, în această epocă marcată de dominarea americană a spaţiului cosmic, a fost posibil ca trupele americane să fie ferite de înregistrarea unor pierderi majore din partea inamicului. Astfel, dominaţia spaţială a Americii s-a tradus prin cruţarea a mii şi mii de vieţi ale soldaţilor americani. Aceasta a făcut posibil ca Statele Unite să fie „jandarmul lumii", şi să intervină în situaţii în care o asemenea politică nu ar fi fost tolerată.

Această dominare a spaţiului cosmic de către Statele Unite nu a scăpat neobservată de către China. Războiul Golfului din 1991 a fost înţeles în sensul că a constituit o demonstraţie a faptului că superioritatea spaţială a Statelor Unite zădărniceşte orice superioritate numerică a trupelor terestre. După cum a observat generalul de aviaţie Thomas Moorman, „Operaţiunea *Furtună în deşert* a marcat un moment de răscruce în folosirea militară a instalaţiilor din cosmos, deoarece, pentru prima dată, sistemele spaţiale au fost decisive atât pentru desfăşurarea războiului, cât şi pentru ceea ce a urmat."

Din perspectivă chineză, există cel puţin două moduri de a contracara avantajul deţinut de America. Unul este de a face neputincios sistemul american al sateliţilor de supraveghere. Celălalt este cucerirea poziţiei dominante în spaţiu. Avansarea Chinei în ambele direcţii va fi un fapt evident după ce veţi parcurge capitolul de faţă.

Spaţiul cosmic circumterestru, plin cu deşeurile produse de chinezi

Să examinăm eforturile Chinei de a dezvolta mijloace de neutralizare sau distrugere a sistemului american de sateliţi de supraveghere. În ianuarie 2007, China a arătat cu claritate că intenţionează să dezvolte arme anti-satelit, prin care să ameninţe supremaţia spaţială a Statelor Unite. Amănuntele modului de desfăşurare a testului armei anti-satelit – care este cel mai iresponsabil act de militarizare a spaţiului cosmic, făcut de vreun stat – sunt interesante prin ele însele.

Satelitul atacat de chinezi era propriul lor satelit, Fengyun-1C. Acest satelit a funcţionat pe o orbită circumterestră, la 537 mile deasupra Pământului, timp de 10 ani, înconjurând globul de mai multe ori pe zi.

Într-o zi a lunii ianuarie 2007, o rachetă balistică intercontinentală modificată, lansată din cosmodromul Xichang a trimis un „vehicul ucigaş" către satelitul meteorologic. După impact, fragmente ale satelitului, ca şi fragmente ale „vehiculului ucigaş", au format un masiv nor de resturi. Rezultatul acestei explozii a fost creşterea dramatică a riscului navigaţiei spaţiale pentru majoritatea sateliţilor, datorită acestor obiecte cu traiectorii neaşteptate.

Iată cum a descris Nicholas Johnson, responsabil ştiinţific pentru deşeurile orbitale al NASA, această situaţie:

> Norul de deşeuri chineze se întinde de la mai puţin de 125 mile la peste 2292 mile, cuprinzând toată orbita inferioară a Pământului. Majoritatea au o altitudine medie de 528 de mile sau mai mare, ceea ce înseamnă că timpul lor de viaţă este foarte mare… Oricare dintre aceste resturi poate, în principiu, să afecteze serios sau să distrugă complet misiunea unor nave cosmice care operează pe orbită circumterestră joasă. Distrugerea satelitului chinez reprezintă cea mai extinsă şi periculoasă fragmentare în timpul celor 50 de ani de operaţii cosmice.

În momentul testului, mulţi politicieni şi analişti s-au întrebat: de ce oare un stat care caută cu disperare recunoaştere internaţională

face un asemenea gest reprobabil? Dată fiind lipsa de transparenţă a guvernului chinez, nu se poate da niciun răspuns satisfăcător la această întrebare. Cel mai înfricoşător lucru este că, imediat după incident, diplomaţii şi liderii politici chinezi au părut la fel de surprinşi de acest test ca şi restul lumii!

Faptul este că liderii civili ai Chinei nu au putut să descrie testul sau să ofere o explicaţie coerentă şi coordonată, timp de mai multe zile. O explicaţie alarmantă este că „durii" armatei chineze au făcut acest test fără ştiinţa politicienilor, pentru a le demonstra propria putere.

Indiferent dacă testul armei chineze anti-satelit a fost un calcul rece al politicienilor sau o acţiune pe cont propriu a militarilor, situaţia concretă este următoarea: există peste 2000 de piese de dimensiuni mari ale fostului satelit Fengyun-1C, la altitudini cuprinse între 125 şi 2500 de mile, care sunt urmărite de Comandamentul Apărării Aerospaţiale al Statelor Unite. Aceste piese au început să se grupeze în apropierea orbitei fostului satelit. Întrucât Fengyun-1C avea o orbită heliosincronă, al cărei plan trecea prin polii Pământului, rămăşiţele sale formează un fel de „inel saturnian" în jurul Terrei.

După cum am remarcat anterior, acest „gunoi cosmic" constituie o ameninţare gravă pentru toate statele care explorează spaţiul cosmic, inclusiv pentru China. Motivul este că cei mai mulţi sateliţi şi cele mai multe misiuni cu echipaj uman urmează orbite aproximativ ecuatoriale – astfel că sunt obligate să traverseze norul de deşeuri chinez de mai multe ori pe zi. Mai mult de două treimi dintre cele aproape 3000 de nave cosmice circumterestre sunt confruntate cu riscul unor ciocniri distrugătoare, iar victime potenţiale sunt cosmonauţii staţiei spaţiale internaţionale şi, bineînţeles, staţia însăşi.

Fiecare misiune a navetei spaţiale americane, cu pereţii săi exteriori delicaţi şi fragili, trebuie să zboare prin inelul ucigaş al resturilor satelitului chinez, de mai multe ori. Trebuie multă grijă pentru a evita resturile mari, dar zeci de mii de piese mai mici, dar totuşi mortale, nu pot fi detectate. Deoarece aceste piese se mişcă cu viteze de peste 18 000 mile pe oră, într-un plan perpendicular pe

orbita navetei, viteza de impact este mult mai mare decât în cazul în care resturile s-ar deplasa aproximativ pe aceeaşi traiectorie ca şi naveta.

Riscurile unui atac chinez asupra sateliţilor americani

> *Pentru ţările care nu pot câştiga niciodată un război cu Statele Unite luptând cu tancurile şi avioanele, atacarea sistemului spaţial american poate fi o alegere irezistibilă şi cât se poate de tentantă.*
>
> *– Wang Hucheng, analist militar chinez*

Care anume sunt pericolele pe care le implică dezvoltarea armelor chineze anti-satelit? Să ne gândim doar la vulnerabilitatea sistemului GPS american. El a fost proiectat pentru 30 de sateliţi situaţi în 6 plane orbitale, fiecare plan orbital cuprinzând minimum 4 unităţi funcţionale, ca număr minim pentru funcţionarea satisfăcătoare a sistemului, în scopuri civile sau militare. Un atac chinez care ar scoate din funcţiune 10-12 sateliţi ar distruge cu totul funcţionarea sistemului.

Cât de bizar şi iresponsabil este testul chinez de distrugere a satelitului, arsenalul de vehicule ucigaşe care pot nimici un obiect cosmic este doar o componentă a unui program mai complet pe care Armata Populară Chineză de Eliberare l-a urmărit, în mod agresiv, în ultimii ani. Într-adevăr, China nu a făcut un secret din testarea unor lasere de mare putere, situate pe sol, care pot „orbi" temporar sateliţii către care sunt îndreptaţi. *Jane's Defence Weekly* raportează cum asemenea lasere au fost folosite deja cu succes împotriva sateliţilor de spionaj americani, care operează deasupra teritoriului chinez. Laserele montate pe submarine pot efectiv topi sistemele optice, ale sateliţilor se perfecţionează şi ele, ca şi staţiile de bruiaj în radiofrecvenţă direcţionate contra semnalelor sateliţilor GPS, ca şi arme ce folosesc jeturi de plasmă care pot deteriora sateliţii, prin pulsuri electromagnetice.

Aceste aspecte sunt foarte serioase, întrucât un atac chinez împotriva sateliţilor de supraveghere optică sau radar ar putea aduce

performanţele maşinii militare americane la parametri inferiori celei chineze. De exemplu, pierderea sateliţilor pe orbite geostaţionare şi medii ar putea întrerupe comunicările militare americane, din Afganistan şi Irak în Guam. Lovirea câtorva sateliţi GPS ar putea face întregul sistem militar inutilizabil şi ar putea produce, de asemenea, pagube serioase beneficiarilor economici şi comerciali.

Riscul imediat al distrugerii sateliţilor l-ar putea resimţi, mai ales, Taiwanul. De ani de zile, armata chineză şi-a cheltuit o bună parte a bugetului şi a pregătirii recuperării „provinciei disidente". Până acum, forţele navale şi aeriene americane şi-au arătat de trei ori sprijinul pentru Taiwan – în prima criză a strâmtorii Taiwanului din 1954–55, în timpul celui de-al doilea conflict din 1958, şi în 1995–96, când portavionul american Nimitz a trecut prin strâmtoare, într-o demonstraţie de forţă care a sfidat testele rachetă efectuate de China, la distanţă periculos de mică de coasta insulei.

Noile arme anti-satelit ale Chinei au schimbat dramatic raportul de forţe. Un „Pearl Harbour" lansat împotriva sateliţilor americani ar putea priva Statele Unite de o reacţie rapidă în cazul unui atac în Taiwan. Într-o asemenea abordare agresivă, o Americă mutilată ar primi o lecţie pentru amestecul său în treburile interne ale Chinei, în timp ce un număr de state-satelit ale Chinei vor aplauda sfârşitul „arogantei supremaţii a Statelor Unite în spaţiul cosmic".

Dacă nimeni dintre noi nu va considera acest scenariu drept realist, trebuie să ştim că strategii chinezi îl consideră. Ei susţin că un asemenea atac va fi suficient de distrugător pentru a împiedica America să intervină în criză, şi că „va aduce inamicul la picioarele sale (ale Chinei, n.red.)".

GPS-ul chinez: redundanţă sau pericol?

China a dezvoltat sistemul Beidou atât în scopuri militare, cât şi civile. În acest sens, China urmează Statele Unite în dezvoltarea unui sistem care este, fundamental, unul militar, dar are şi numeroase aplicaţii civile şi comerciale. Principala preocupare a Chinei

este că acest sistem GPS ar putea fi neutralizat sau degradat de Statele Unite, în eventualitatea unui conflict. În consecinţă, interesele naţionale ale Chinei reclamă accesul la un sistem de navigare şi poziţionare care să fie independent de orice operaţie străină.

– China pe scurt[9]

Beidou este numele chinez pentru constelaţia Carul Mare. „Coada" constelaţiei a fost folosită de navigatorii din emisfera nordică pentru a localiza Steaua Polară, cel mai important indiciu pentru mersul corăbiilor.

Prima generaţie a sistemului *Beidou* foloseşte patru sateliţi geosincroni şi este operaţional din 2008. A doua generaţie, *Beidou 2*, va folosi cinci sateliţi geosincroni şi 30 de sateliţi plasaţi pe orbite joase. *Beidou 1* singur poate acoperi zona Asiei cu precizie de aproximativ 10 m.

Atât politicienii chinezi cât şi comandanţii militari afirmă că sistemul *Beidou* este esenţial pentru supravegherea teritoriului Chinei, ca putere regională în Asia, şi îi asigură dreptul de acces la resursele globului – de la petrolul Golfului Persic şi metalele preţioase ale Africii, la fierul Braziliei şi nichelul Cubei. Dar există cel puţin patru motive care dovedesc că scopul primar al sistemului *Beidou* este preponderent militar.

În primul rând, GPS-ul american funcţionează foarte bine în China. Este complet accesibil, gratuit, oricărui utilizator – civil, guvernamental sau comercial. Astfel, pentru aplicaţii paşnice, *Beidou* este evident redundant, şi totodată foarte costisitor.

În al doilea rând, China declară că propriul său sistem va fi tehnic superior celui american. Totuşi, dată fiind rămânerea în urmă a Chinei, în comparaţie cu Statele Unite, o îmbunătăţire tehnologică a preciziei este extrem de improbabilă şi economic nejustificabilă.

---

[9] Publicaţie chineză (n.red.)

În al treilea rând, China argumentează că are nevoie de un sistem de rezervă, în cazul în care cel american clachează. Totuşi, singurul motiv real pentru care sistemul ar putea să clacheze ar fi un atac din partea unui alt stat, şi cel mai probabil agresor ar fi China.

În al patrulea rând, singura dată când Statele Unite ar opri accesul Chinei la sistemul său GPS ar fi în timp de război. Iată de ce China se pregăteşte să folosească sistemul global de poziţionare rusesc, pe care Moscova se pregăteşte să îl lanseze acum, şi totodată investeşte 200 de milioane de euro în proiectul Galileo, varianta europeană de GPS.

Privită dintr-o perspectivă mai largă, chestiunea este următoarea: cu un sistem GPS oferit gratuit de Statele Unite, cu soluţii alternative oferite de ruşi şi de vest-europeni, scopul principal al sistemului *Beidou* este cel al aplicaţiilor militare ofensive, inclusiv ghidarea precisă a armelor rachetă, scop care ar fi inacceptabil celor trei furnizori de GPS – Statele Unite, Rusia şi Europa Occidentală – încât ar opri accesul Chinei la sistemele deţinute de ei.

Este important să observăm aici că legătura dintre *Beidou* şi arsenalul său de arme sofisticate, aflat în plină dezvoltare, conţine un alt risc, dincolo de cele implicate de un conflict între China şi Statele Unite, în legătură, să zicem, cu Taiwanul. Acest risc este legat de vânzarea unor rachete cu ghidaj foarte precis, unor state totalitare, inclusiv unora care încurajează terorismul.

Să ne gândim la Orientul Mijlociu. Când Statele Unite au invadat Irakul în 1991, Saddam Hussein a îndreptat rachetele Scud către oraşe din Israel. Deşi aceste arme foarte puţin precise au produs puţine victime, situaţia ar fi cu totul alta dacă Iranul sau Siria ar cumpăra de la chinezi arme performante, capabile să lovească centre populate, clădiri guvernamentale, trupe şi instalaţii militare din Israel. În acest context, să reamintim că arme şi muniţii produse în China ajung în mod curent, prin filieră iraniană, în mâna trupelor Hezbollah din Liban, care le folosesc împotriva Israelului.

„Asteroizii morţii": de la ficţiune la realitate

Practicarea ştiinţei, în ciuda marilor beneficii pe care le aduce societăţii, nu este o virtute socială; oamenii de ştiinţă pot fi egocentrici sau lipsiţi de responsabilitate socială.

– Robert Heinlein

Dacă dezvoltarea, de către China, a unor arme anti-satelit şi al unui GPS propriu, este făcută cu intenţia clară de a neutraliza sau distruge superioritatea americană în spaţiul cosmic, trimiterea de arme nucleare şi de alte tipuri de armament sofisticat în spaţiu reprezintă un alt pericol. Este o escaladare grotescă a cursei înarmărilor, extinsă de pe Pământ, în spaţiul cosmic. De altfel, s-ar putea ca, în cazul unui conflict, loviturile militare din spaţiu nici să nu fie necesare.

Să ne amintim de romanul lui Robert Heinlein, „Luna este o stăpână rea", apărut în 1966. Eroii săi sunt deţinuţi pe o colonie lunară; ei se revoltă şi pun la punct un sistem de pedepsire a locuitorilor Pământului – ţintele predilecte fiind cei care i-au condamnat. Pedepsirea decurge astfel: dată fiind gravitaţia scăzută a Lunii, prizonierii revoltaţi propulsează stânci către Pământ, care, accelerate pe o distanţă foarte mare – practic, distanţa Lună – Pământ – lovesc Terra cu o forţă distrugătoare.

În secolul XXI, „stâncile din spaţiu" nu mai sunt o simplă ficţiune. Astăzi, „asteroizii morţii", ghidaţi de om, pot lovi şi nimici uşor orice obiectiv sau localitate de pe Pământ. Tehnologii pentru asemenea ghidaje există, şi sunt relativ uşor de produs. La rândul lor, armele electromagnetice nici măcar nu pot fi considerate violări ale tratatului de folosire a cosmosului în scopuri paşnice, fiind „tehnologii duale" – adică, ele pot fi folosite nu neapărat în scop militar, ci pentru tot felul de activităţi, ştiinţifice sau utilitare, în spaţiul cosmic.

Nici America nu este cu totul inocentă în chestiunea „stâncilor din spaţiu". Forţele Aeriene ale Statelor Unite lucrează la proiectul lansării, cu o piesă de artilerie specială, a unor obiecte de dimensiuni mici, ce ar fi plasate pe o orbita circumterestră; NASA

are proiecte asemănătoare pentru baza lunară la care lucrează. În plus, marina militară americană va înzestra unele vase de luptă cu „artilerie electromagnetică", începând din 2010.

Trebuie să observăm de asemenea că, spre deosebire de armele nucleare, „stâncile" nu necesită extragerea din pământ a unor materiale periculoase, procesarea şi stocarea acestora, nici nu necesită vreun sistem electronic de ghidare foarte delicat. Ele sunt ieftine, robuste şi de neoprit de sistemul de protecţie, balistică şi laser, pe care Statele Unite l-au dezvoltat pentru a se apăra de rachetele intercontinentale chineze. În fine, în timp ce localitatea sau instalaţia vizată este distrusă cu desăvârşire, nu există efecte nocive de mediu, cum ar fi radioactivitatea în cazul unui atac nuclear.

Arme nucleare chineze în spaţiul cosmic

Noi, chinezii, ne pregătim pentru eventualitatea în care toate oraşele situate la răsărit de Xian vor fi distruse. Desigur, şi americanii vor trebui să se pregătească pentru eventualitatea în care sute de oraşe de-ale lor vor fi distruse de către chinezi.

– General-maior Zhu Chenghu,
Armata Populară Chineză de Eliberare

Atât Statele Unite, cât şi multe popoare iubitoare de pace, îşi pot imagina cu greu cum China – sau orice altă ţară care ar avea suficiente mijloace tehnice – ar plasa arme nucleare ofensive în spaţiul cosmic. Aceasta ar fi o violare clară a tratatelor internaţionale de pace şi un afront adus decenţei umane. Totuşi, încă din timpul lui Sun Tzu, strategia militară a Chinei a stârnit decepţie – o strategie care îşi propune să surprindă duşmanii potenţiali şi să-i forţeze să capituleze rapid, cu un conflict minim.

Că o asemenea îngrijorare este legitimă, rezultă din scrierile celor doi colonei din Academia Militară a Chinei, ambii ofiţeri activi ai Armatei Populare Chineze de Eliberare. În ceea ce îl priveşte,

colonelul Jai Junming, în cartea lui din 2002, „Operaţiuni în spaţiul cosmic", pledează insistent pentru construirea unor platforme spaţiale ofensive dotate cu armament, pe care le numeşte „măciuca asasinului". Asemănător, colonelul Li Daguang a propus Armatei Populare de Eliberare construirea unor platforme spaţiale cu armament, atât defensive, cât şi ofensive.

Ar fi tonic să ne imaginăm că aceşti ofiţeri chinezi sunt simpli membri ai comunităţii academice, ale căror fantezii merg cu mult dincolo de politica şi gândirea militară a liderilor de astăzi ai armatei chineze. Totuşi, afirmaţii similare, ale unor analişti militari chinezi, au lăsat să se întrevadă atacul chinez asupra satelitului meteorologic, ASAT, în 2007.

În ceea ce priveşte îngrijorările despre posibilele „arme nucleare în spaţiul cosmic", mulţi experţi au sugerat că ambiţiile Chinei de a realiza un program cu echipaje umane în spaţiu ţintesc spre o platformă cu utilizare dual㠄 civilă şi militară. În favoarea acestei suspiciuni este faptul că nava spaţială secretă Shenzhou este pe deplin capabilă să pună pe orbită un modul de aproximativ 2,4 m, care conţine o armă nucleară.

O dată în plus, cuvintele colonelului Li Daguang sunt instructive pentru natura secretă a unui asemenea obiectiv: „Ţinând seama de anumite constrângeri care rezultă din situaţia internaţională, construcţia unei atare unităţi trebuie menţinută secretă, şi oricum foarte puţin vizibilă".

Dacă China ar desfăşura, secret şi cu succes, un lanţ de arme nucleare în spaţiu, acestea ar fi gata să cadă, fără niciun avertisment prealabil, pe ţinte americane. Spre deosebire de rachetele intercontinentale, care sunt lansate de pe pământ sau de pe apă cu purtătoare puternice, bombele nucleare ar fi lansate din spaţiu, şi nu ar exista nicio sursă de radiaţii infraroşii – ca în cazul lansărilor cu rachete – care să permită alertarea sistemului militar. Ele vin deja „de sus", lovind ţinta în mod neaşteptat. Prin urmare, ele ar fi de neoprit de către sistemele de apărare antirachetă care funcţionează în Statele Unite, Europa, Rusia sau Israel.

Pentru cei care, încă, se îndoiesc, există cuvintele altui strateg militar chinez, Zhao Ruian. Zhao pledează insistent pentru o bombă atomică orbitală cu roluri multiple. Acest nou concept despre o rachetă strategică balistică s-ar referi la „o armă cu sarcini multiple, cu roluri multiple de atac, capabilă să implementeze transferuri pe orbite aleatorii de pe orbita terestră şi să joace rolul unei rachete balistice intercontinentale, unei arme anti-satelit şi al unui bombardier orbital".

Omenirea se mută în spaţiu: o şansă pentru supravieţuirea speciilor

Raţiunea ultimă pentru stabilirea unei colonii umane pe Lună este supravieţuirea omenirii: Darwin va avea parte de o lansare în spaţiu.

– William E. Burroughs

Pe lângă ameninţările pe care le pune China, sub aspect strategic şi militar, există un ultim şi foarte important motiv de îngrijorare a cursei cosmice a Chinei. Este unul dintre motivele esenţiale care m-au făcut să scriu această carte; el ţine de însăşi supravieţuirea speciei umane şi de regimul politic al viitorului.

Cu mult înainte ca economia să fie declarată „ştiinţă sumbră" de către istoricul englez Thomas Carlyle – şi de atunci încoace – experţii au atras atenţia asupra unui pericol care ar putea produce sfârşitul omenirii. Acesta ar putea fi suprapopularea, epuizarea resurselor, eşecul economic, războiul nuclear, un biodezastru produs de tehnologii avansate, sau o degradare a mediului.

Fiecare dintre aceste scenarii de dezastre (şi multe altele) pleacă de la teza malthusiană care afirmă că rasa umană, care este antrenată într-o feroce competiţie pentru resurse, este captiva unei planete care se dovedeşte prea mică pentru populaţia sa, în creştere rapidă. Ca în cazul a prea mulţi şoareci într-o cuşcă, finalul nu poate fi decât unul sumbru.

Buzz Aldrin, al doilea om care a păşit pe Lună, şi Jonh Barnes spun lucrurilor pe nume, în romanul ştiinţifico-fantastic *Întâlnire cu Tiber*: „Niciun loc din Univers nu este sigur pe vecie; Universul ne spune, «răspândiţi-vă, sau staţi la un loc şi muriţi»".

Indiferent de care scenariu sumbru ar fi vorba, fiecare dintre ele poate fi depăşit făcând posibilă migraţia oamenilor către Lună, staţii spaţiale, sau alte corpuri cereşti. Din această perspectivă, Pământul ar putea profita, aşa cum a profitat Anglia din timpul lui Dickens de pe urma emigraţiei englezilor. Insulele britanice erau descrise drept „întunecate mori satanice", pentru condiţiile de muncă foarte grele, similare celor din China de azi. Totuşi, Anglia a redevenit „un ţinut verde şi plăcut" prin dezvoltarea coloniilor britanice de peste mări, cu beneficiul unei supape pentru suprapopulare şi al accesului la resurse globale şi comerţ planetar. Astăzi, colonizarea spaţiului cosmic oferă aceleaşi avantaje.

În fond, explorarea spaţiului cosmic ne oferă o posibilitate fericită de a ne extinde într-o manieră neconfruntaţională, pentru prima dată din momentul trecerii oamenilor prin lanţul care leagă extremitatea răsăriteană a Asiei de America de Nord – actualul Arhipelag Behring – cu 15 sau 20 000 de ani în urmă. Acest pod terestru, care exista peste actuala Strâmtoare Behring în timpul glaciaţiunilor, a permis primilor descoperitori ai Americii să ia în stăpânire un continent virgin, cu bogăţii nesfârşite. Privind lucrurile din perspectiva darwinistă, conflictul care duce mai departe evoluţia – fie el între ţări, religii şi ideologii politice – este pe punctul de a înregistra un salt istoric.

Unul dintre „peştii cei mari" – ca Statele Unite, China sau Rusia – este pe punctul de a sări pe ţărm, iar alţii vor rămâne înapoi, în apa noroioasă. Întrebarea care se pune este următoarea: care societate şi ce formă de organizare politică va reprezenta omenirea în cosmos? Formulând întrebarea altfel: dorim o diasporă umană bazată pe diversitate, toleranţă, pe idealurile jeffersoniene de libertate? Sau dorim o societate amorală, neo-maoistă, croită după idealurile planificatorilor economiei chineze?

Capitolul 12

Cum putem lupta pentru a învinge în războaiele viitoare ale Chinei

Dacă nu se iau măsuri energice, atât în China, cât şi în restul lumii, „Războaiele viitoare ale Chinei" se vor purta pentru orice, de la slujbe decente, salarii acceptabile şi tehnologii de vârf, la resurse strategice, ca petrolul, cuprul şi oţelul, şi în cele din urmă la cele mai primare dintre necesităţi – pâine, apă, aer.

– din *Introducerea* acestei cărţi

Nicio problemă nu poate fi rezolvată dacă nu este clar înţeleasă. Ce trebuie înţeles, la finele acestei cărţi, sunt aceste adevăruri esenţiale:

- Rata foarte ridicată a creşterii economice este orientată către export şi este, în ultimă analiză, nesustenabilă.
- China a fost capabilă să cucerească o piaţă de export după alta, şi să devină „uzina planetei", întrucât trişează în comerţul mondial, folosind avantajul „preţului chinezesc".
- Înşelătorul preţ chinezesc se bazează pe o ţesătură de practici comerciale mercantile, incluzând subvenţii ilegale ale exporturilor, contrafacere şi piraterie masivă şi speculaţii monetare flagrante.
- Practicile comerciale incorecte ale Chinei înseamnă de asemenea standarde de mediu, de sănătate şi de securitate atât de laxe şi de slab implementate, încât, datorită lor, China a

devenit cea mai poluată ţară din lume şi cel mai periculos loc de muncă.

- Din cauza consecinţelor economice şi de mediu ale creşterii economice a Chinei, orientate către export, şi din cauza caracterului de „sumă nulă" a acestei creşteri, cetăţenii Americii, ai ţărilor europene, şi ai tuturor ţărilor care înregistrează deficituri comerciale mari cu China, plătesc scump, în cele din urmă, pentru bunurile chinezeşti ieftine. Plata înseamnă pierderea locurilor de muncă, venituri în stagnare, preţuri tot mai mari pentru energie, produse nesigure, pierderea suveranităţii politice, încălzire globală şi o lume mai poluată.

Aceste adevăruri esenţiale duc la nevoia stringentă de a răspunde la o întrebare, care este crucială pentru asigurarea unei lumi prospere şi paşnice în secolul XXI: cum trebuie să luptăm, pentru a învinge în viitoarele războaie ale Chinei?

O nouă evaluare a ce înseamnă „made in China" pentru cumpărător

Prima măsură de apărare în orice strategie care poate fi folosită în „războaiele Chinei" este o schimbare radicală în comportarea consumatorului. Nu voi cere, totuşi, fiecărui consumator să „boicoteze produsele chinezeşti". Ar fi o cerere draconică. Şi, pentru multe produse, impracticabilă. Dar cer, totuşi, în modul cel mai insistent, fiecărui cumpărător, să facă următoarele lucruri:

- Să se întrebe dacă are într-adevăr nevoie de produsul chinezesc pe care plănuieşte să îl cumpere.
- Să ia în consideraţie, cu atenţie, *costurile ascunse* asociate cu cumpărarea produselor chinezeşti, nu numai preţurile de vânzare mici, şi să ia decizia cumpărării ţinând seama de ambele.

Dacă această carte are vreun merit, atunci este meritul de a fi identificat atent o serie de preţuri ascunse care fac ca, în realitate, mărfurile chinezeşti să nu fie chiar atât de ieftine. Aceste preţuri

ascunse includ pierderea locurilor de muncă, stagnarea veniturilor, creşterea rapidă a preţului alimentelor şi combustibilului, o planetă mai murdară şi mai caldă, sprijinirea tacită a represiunii chineze, finanţarea inadecvată a înarmării Chinei, şi o creştere dramatică a riscului de conflict geopolitic în lume.

Pentru a mări numărul alternativelor lui „nu este fabricat în China", noi toţi, în calitate de consumatori, avem un rol important de jucat:

- Trimiteţi e-mailuri, cărţi poştale sau scrisori furnizorilor şi firmelor comerciale, prin care să le faceţi cunoscute opţiunile dumneavoastră non-China. Această tactică dă rezultate! De exemplu, răspunzând cererii cumpărătorilor, Wal-Mart a mărit spaţiul destinat produselor „Made in USA", astfel încât noua linie a produselor de bucătărie Tramontina a fost extinsă, astfel că în fabrica Tramontina din Wisconsin au fost create noi locuri de muncă.
- Spuneţi totodată furnizorilor şi firmelor comerciale de ce nu cumpăraţi. Explicaţi că nu cumpăraţi un produs anume sau o serie de produse pentru că a fost fabricat în China şi sunteţi îngrijorat de calitatea sa, de efectele asupra mediului, de locurile de muncă sau de alte aspecte.

În fine, pentru a vă proteja, pe dumneavoastră şi pe familia dumneavoastră, de nenumăratele produse contaminate, defecte şi canceroase care sosesc acum din China, dumneavoastră, ca un cumpărător informat, ar trebui:

- Să căutaţi site-uri de web, ca www.notmadeinchina.net, www.madeinusa.org, şi alte surse prin care cumpărătorii pot furniza informaţii despre alternativele produselor nefabricate în China.
- Să insistaţi pe lângă persoanele oficiale pe care le-aţi ales pentru a vă reprezenta să acţioneze pentru a se produce etichete mai vizibile, astfel încât produsele care nu sunt fabricate în China, dar au numeroase componente de provenienţă chineză, să poată fi identificate.

- Vizitaţi cu regularitate siturile de web ale unor organizaţii cum ar fi Comisia pentru Protecţia Consumatorului, pentru a afla ultimele produse chinezeşti retrase de pe piaţă şi ultimele ştiri despre siguranţa mărfurilor, la www.cpsc.gov.

Ce trebuie să facă cei care votează

Deşi schimbarea comportării noastre individuale de cumpărători este o parte esenţială a soluţiei problemei produselor „made in China", noi avem un rol important de jucat şi atunci când votăm. Aceasta se datorează faptului că victoria finală în aceste confruntări cu China depinde de adoptarea rapidă a unei politici guvernamentale, pe care o vom descrie în acest capitol. Totuşi, niciuna dintre acţiunile necesare nu vor fi luate vreodată, dacă noi, prin vot, nu vom exercita o presiune mult mai puternică asupra liderilor politici decât am făcut-o până acum.

În această privinţă, trebuie să fim foarte clari: până acum, noi, ca persoane care votează, nu ne-am făcut datoria de a transforma chestiunea chineză într-un subiect central al campaniei electorale. Un motiv major al apatiei votanţilor este efectul narcotic pe care bunurile chineze ieftine îl au încă asupra noastră.

Un alt motiv major, mai ales în Statele Unite, îl constituie preocuparea Americii pentru Orientul Apropiat. Datorită faptului că Statele Unite sunt foarte preocupate de situaţia din Irak, ameninţările pe termen mai lung, şi probabil potenţial mult mai periculoase, puse de China, au fost în mare parte neglijate.

Un al treilea motiv major pentru lipsa reacţiei politice, asupra căreia această carte încearcă în mod special să atragă atenţia, este o insuficientă conştientizare a implicaţiilor pe termen lung a problemelor „fabricării în China".

Rezultatul acestor factori politici este că, atât în Statele Unite, cât şi în Europa, lipseşte un set de măsuri adecvate, referitoare la atitudinea legată de China. Aceasta, în ciuda uriaşului dezechilibru

al balanţei de plăţi în relaţiile comerciale cu China. Iată de ce noi, ca persoane care îşi exercită responsabil votul, trebuie să spunem răspicat liderilor noştri politici că timpul acţiunii a sosit de mult. Aceşti paşi sunt absolut necesari:

- Scrieţi persoanelor pe care le-aţi ales pentru a vă reprezenta, agenţiilor guvernamentale de resort şi candidaţilor care vă cer votul, şi cereţi-le să se ocupe de chestiunea chineză, urmând direcţiile descrise în această carte.
- Implicaţi-vă în activitatea partidului pe care îl susţineţi şi includeţi „problema Chinei" în platforma sa politică.
- Ajută la răspândirea informaţiei! Oferă un exemplar din cartea aceasta unui prieten, sau doneaz-o bibliotecii publice de care aparţii.

Ce trebuie să facă guvernele noastre

Ce măsuri politice trebuie să ia guvernele noastre? Prima şi cea mai importantă acţiune este adoptarea unui cadru cuprinzător pentru a ne asigura că schimburile comerciale cu China sunt nu doar libere, dar de asemenea corecte.

Pentru a evita orice confruntare directă cu China – şi un posibil război comercial – acest cadru cuprinzător nu trebuie să menţioneze China explicit. Scopul cadrului respectiv ar trebui să fie specificarea unui set de reguli inviolabile şi de sancţiuni, care ar trebui să facă imposibilă, pentru orice ţară, adoptarea unor practici comerciale incorecte, aşa cum procedează acum China.

Iată aici un exemplu specific a ceea ce ar trebui să conţină un tratat comercial, ce ar urma să fie supus aprobării Congresului:

- Orice ţară care doreşte să aibă relaţii comerciale libere şi corecte cu Statele Unite trebuie să se abţină de la acordarea unor subvenţii ilegale sau unor speculaţii monetare şi să se supună regulilor Organizaţiei Mondiale a Comerţului.

- Orice partener comercial al Statelor Unite trebuie să respecte, de asemenea, proprietatea intelectuală; să adopte şi să implementeze reglementări privind protecţia sănătăţii, siguranţa şi mediul, compatibile cu normele americane şi internaţionale; să ofere salarii şi condiţii de lucru decente; să interzică folosirea muncii silnice.
- Orice partener comercial al Statelor Unite care nu reuşeşte să respecte aceste reguli va suferi orice acţiune sau sancţiune necesară pentru garantarea unui comerţ deopotrivă liber şi echitabil.

Un obstacol politic major în calea adoptării cu succes a unui asemenea tratat comercial este percepţia greşită din anumite cercuri că orice încercare de a lichida practicile incorecte ale Chinei înseamnă „protecţionism". Dar faptul că o ţară îşi apără cumpărătorii, oamenii de afaceri şi muncitorii împotriva unor practici comerciale ilegale nu ţine de protecţionism, ci pur şi simplu de bun simţ.

Ca o remarcă finală, să observăm că una dintre cele mai redutabile, influente şi sonore voci care se fac auzite în Statele Unite în legătură cu problema Chinei este cea a comisiei chino-americane. Pentru a lupta împotriva uneia dintre cele mai rele trăsături ale incorectitudinii chineze, această comisie a cerut insistent Congresului:

- Să voteze legislaţia care defineşte manipularea monetară ca o formă de subvenţionare ilegală a exporturilor şi să permită luarea în consideraţie a subvenţiilor la determinarea tarifelor de penalitate.
- Să modifice legislaţia astfel încât manipularea valutară să fie inclusă în categoria subvenţiilor interzise, la calcularea penalităţilor anti-doping.
- Să elimine cerinţa ca Departamentul Trezoreriei să determine mai întâi dacă o ţară intenţionează să obţină un avantaj la export înainte de a decide dacă ţara respectivă s-a făcut vinovată de manipulare valutară.

Comisia Statele Unite – China a recomandat de asemenea ca guvernul american să supună atenţiei Organizaţiei Mondiale a

Comerţului că nerespectarea drepturilor muncii în China constituie o practică comercială incorectă a acestei ţări.

Toleranţă zero pentru mărfurile chinezeşti contrafăcute şi piratate

După cum am văzut în capitolul 2 al cărţii, este improbabil ca, din proprie iniţiativă, China să renunţe la masivele sale activităţi de contrafacere şi piratare a mărfurilor, întrucât aceste activităţi ilegale creează zeci de milioane de locuri de muncă în China. Iată de ce, pe lângă amendarea violării proprietăţii intelectuale într-un tratat comercial, Statele Unite, ţările europene şi alte state din lume ar trebui:

- Să adopte o politică de „toleranţă zero" faţă de contrafacere şi piraterie; să pedepsească cu toată asprimea permisă de lege pe orice comerciant care vinde, cu bună ştiinţă, bunuri piratate sau contrafăcute; să confişte şi să distrugă aceste bunuri.
- Să întărească controalele la graniţă, astfel încât accesul mărfurilor piratate şi contrafăcute să fie drastic limitat. Aceste măsuri vor servi, sinergetic, şi altor scopuri, cum ar fi reducerea riscurilor unor atacuri teroriste.

În plus, pentru a răspunde unuia dintre cele mai periculoase aspecte ale contrafacerii de bunuri, practicate de China, şi anume vânzarea şi distribuirea de doctorii contrafăcute prin magazine cu preţuri mici şi prin internet, guvernul ar trebui:

- Să organizeze razii periodice, pentru a detecta asemenea fraude pe internet;
- Să urmărească penal pe oricine vinde şi distribuie, în cunoştinţă de cauză, doctorii falsificate, şi să îi aplice amenzi şi pedepse cu închisoarea;
- Să ceară tuturor siturilor de web importante să indice ţara lor de origine, pentru a împiedica furnizorii chinezi să se prezinte drept farmacişti canadieni sau americani;
- Să notifice companiile furnizoare de cărţi de credit, precum PayPal sau Mastercard în legătură cu orice activităţi ilegale

pe internet, astfel încât să poată elimina dintre clienţii lor websiturile nesigure;

- Să închidă imediat orice website găsit că vinde doctorii falsificate.

Să ne apărăm alimentele, doctoriile şi magazinele

După cum am demonstrat în capitolul 3, lumea este supusă acum unui asalt de produse cancerigene, contaminate şi defecte, de provenienţă chineză. Capitolul respectiv a arătat cu claritate că reglementările chineze sunt cu totul incapabile să gestioneze această problemă, atât de periculoasă. Iată de ce guvernele din toată lumea ar trebui:

- Să mărească bugetele unor agenţii guvernamentale, responsabile cu controlul alimentelor şi medicamentelor, astfel încât importurile să poată fi inspectate în mod adecvat.
- Să asigure imprimarea unor etichete mai complete pentru produse, astfel încât produsele finite care nu sunt fabricate în China, dar conţin o parte substanţială de componente chinezeşti, să poată fi identificate uşor de cumpărători.
- Să adopte legi care să simplifice procedurile prin care pot fi trase la răspundere, legal şi financiar, companiile care vând produse de import ce pot aduce daune sau chiar moartea oamenilor şi animalelor de companie.

Sfârşitul conflictelor pentru petrol

După cum a ilustrat această carte, multe dintre conflictele dintre China şi restul lumii – din Africa şi Orientul Apropiat în America Latină – sunt produse de lupta pentru accesul la petrol, gaze naturale sau alte resurse. Acest lucru este cât se poate de adevărat în relaţiile dintre China şi Statele Unite. Iată de ce atât Statele Unite, cât şi ţările europene, ar trebui:

- Să se orienteze ferm către economisirea energiei, creşterea randamentului de folosire a acesteia, independenţă energetică şi producerea energiei din surse proprii;

- Să recunoască gravitatea problemei şi să impună un program accelerat, cu obiective şi termene clare, de genul Programului Manhattan, care, producând bomba atomică, a dus la scurtarea celui de-al Doilea Război Mondial, sau al Programului Apollo, care a deschis drumul omului pe Lună.

Creşterea randamentului de utilizare a energiei ar folosi, sinergetic, şi altor scopuri, de exemplu ar încetini procesul de încălzire globală. Numeroase invenţii şi descoperiri colaterale, care s-ar face ca şi în cazul programului spaţial, ar rezulta cu siguranţă din suplimentarea investiţiilor în ştiinţă şi inginerie.

Să ne opunem imperialismului chinez

În ciuda criticilor tot mai numeroase, China continuă sistematic să-şi folosească dreptul de veto în Consiliul de Securitate al ONU, pentru a obţine avantaje în accesul la resurse energetice, materii prime sau la pieţe de desfacere. Până acum, rezultatele s-au soldat cu mii de crime sau violuri în Darfur, cu un sprijin diplomatic inadmisibil acordat guvernului fundamentalist al Iranului, cu acoperirea liderilor politici corupţi din ţări africane, precum Angola sau Zimbabwe. În consecinţă:

- Liderii americani şi cei europeni ar trebui să condamne public China, în termeni fermi, pentru faptul că obţine foloase comerciale din dreptul său de veto, şi să arate în mod clar Chinei că, dacă doreşte să se bucure de toate avantajele unei pieţe comerciale internaţionale, trebuie să acţioneze în mod responsabil.
- Dacă totuşi China persistă în comportarea sa amorală, liderii americani şi europeni ar trebui să acţioneze astfel încât China să-şi piardă calitatea de membru permanent al Consiliului de Securitate. Deşi succesul unei asemenea acţiuni ar fi extrem de improbabil, însuşi actul dezbaterii problemei are o încărcătură simbolică suficientă, poate, pentru a schimba comportarea Chinei.

În timp ce folosirea dreptului de veto al Chinei în scopuri improprii este o chestiune simplă, imperialismul chinez în Africa şi în America Latină este una mult mai complexă. După cum am văzut în capitolul 5, China a fost mult mai eficientă decât alte state în a-şi crea legături economice, financiare şi politice strânse cu ţări în curs de dezvoltare, ca o componentă a campaniei sale de a câştiga controlul asupra materiilor prime şi resurselor naturale, de care Beijingul are atâta nevoie pentru a-şi hrăni maşina industrială.

Unele din căile prin care imperialismul chinez poate fi contracarat de către Statele Unite au fost sugerate de Joshua Kurlantzick în cartea sa *Ofensiva farmecului*, în care analizează influenţa Chinei, ca formă „soft" de exercitare a puterii în lume. Recomandările lui Kurlantzick se referă în special la reconstrucţia fundamentală a infrastructurii diplomatice a Americii:

- În vârful piramidei diplomatice, preşedintele ar trebui să numească o persoană marcantă a diplomaţiei publice, de preferinţă o figură celebră, precum Collin Powell sau Bill Clinton. Această figură binecunoscută ar trebui să poată stabili contacte cu elitele din afară dar, totodată, ar trebui să trezească simpatie în pături largi ale populaţiei.
- Pentru a monitoriza acţiunile Chinei în fiecare ţară, Statele Unite ar trebui să aibă o persoană în ambasada sa din fiecare ţară, care să examineze relaţiile bilaterale ale ţării respective cu China – politica de ajutorare a Chinei, investiţiile, diplomaţia publică, precum şi vizitele liderilor chinezi. Aceasta va duce la formarea unui corp de specialişti în problemele Chinei.
- Sporirea, nu reducerea, bugetelor unor programe ca Vocea Americii sau centrelor culturale americane, oferind biblioteci şi programe culturale în ţări străine.
- China tratează cu mare atenţie acele ţări cu care are relaţii, trimiţând periodic membri ai cabinetului de miniştri în vizite oficiale. Aceasta permite chiar persoanelor cu funcţii modeste în cabinet să contribuie la intensificarea legăturilor

dintre state. Acelaşi lucru ar trebui să îl facă americanii, trimiţând fiecare membru al cabinetului, din agricultură şi comerţ, să viziteze China, cel puţin la fel de des pe cât vizitează ţări din Europa, America Latină, Africa sau restul Asiei.

În plus faţă de aceste recomandări, mai este o chestiune: americanii sunt un popor foarte parohial, cu perspectivă internaţională foarte limitată. Lucrul acesta se face simţit de timpuriu, în sistemul educaţional din Statele Unite. Într-adevăr, studiul limbilor şi al culturilor străine este orientat în general spre Europa – Spania, Franţa, Germania – neglijând, în schimb, Asia. Iată cum ar trebui procedat:

- Toţii părinţii din Statele Unite ar trebui să ceară şcolilor să includă mai multe ore pentru limbile asiatice şi pentru problemele internaţionale.
- Colegiile şi universităţile americane ar trebui să abordeze programa de învăţământ dintr-o perspectivă mai largă, internaţională, pentru a-i înţelege mai bine pe europeni şi pe asiatici.
- În fine, guvernul Statelor Unite ar trebui să antreneze companiile şi organizaţiile filantropice care activează în străinătate într-un efort activ de a îmbunătăţi percepţia Americii în ţările respective. Pentru o ţară care alocă atât de mult pentru ajutorul extern, este surprinzător cât de puţin primeşte, ca simpatie, în schimbul generozităţii sale.

Un cer curat, un Pământ mai puţin cald

După cum am arătat în capitolele 6 şi 7, modelul de industrializare masivă a Chinei a transformat această ţară în cea mai poluată din lume şi în cel mai mare factor de încălzire globală. Am arătat, de asemenea, că „ceea ce se întâmplă în China nu rămâne în China". O bună parte din ploile acide din Japonia şi din Coreea de Sud sunt efecte ale poluării din China, iar smogul chinez poate ajunge până pe coasta apuseană a Statelor Unite. Prin urmare:

- Orice tratat comercial, bilateral sau multilateral, ar trebui să includă prevederi exprese privind protecţia mediului, pentru a preveni dezastre ecologice de genul celui care se dezvoltă sub ochii noştri în China. Adoptând şi implementând asemenea standarde în cadrul unui tratat de comerţ liber, toate statele lumii, nu numai China, ar fi obligate să joace după aceleaşi reguli şi în aceleaşi condiţii. Sănătatea mediului şi a popoarelor nu ar avea decât de câştigat.

Pe frontul încălzirii globale, fostul vicepreşedinte american şi laureatul Nobel Al Gore a transformat o avalanşă de fapte ştiinţifice dintr-o armă politică a stângii, în vocea cea mai credibilă, dintre cele care se pronunţă în acest domeniu. Actualmente, cele mai mari obstacole în combaterea încălzirii globale sunt cei mai mari emiţători de bioxid de carbon din lume – China şi Statele Unite – în timp ce India, aflată şi ea în industrializare rapidă, merită de asemenea o parte din blam.

Din păcate, nici China, nici India nu şi-au arătat dorinţa de a semna un tratat contra încălzirii globale, cu adevărat folositor. În ceea ce o priveşte, America s-a folosit de inactivitatea Chinei şi Indiei pentru a-şi scuza pasivitatea; motivul invocat a fost pierderea şi mai accentuată a avantajelor economice, în competiţia cu aceşti rivali, dacă Statele Unite ar lua unilateral costisitoarele măsuri cerute de combaterea încălzirii globale.

Există însă şi un mod simplu şi direct prin care Congresul şi preşedintele pot acţiona în chestiunea încălzirii globale, îmbunătăţind, şi nu reducând, competitivitatea industriei americane:

- Să convină asupra controlului stringent al emisiei de bioxid de carbon într-un cadru legislativ global şi să adopte reglementări prin care costul mărfurilor să includă o taxă suplimentară, proporţională cu poluarea produsă. Aceste taxe s-ar aplica şi produselor americane, şi a celor importate. Întrucât Statele Unite sunt mai eficiente energetic decât China şi India, o astfel de „taxă pe bioxidul de carbon" ar

trebui să fie mult mai mare pentru mărfurile chinezeşti şi indiene decât pentru cele americane, ceea ce ar trebui să contribuie la încurajarea industriei noastre, la creşterea numărului de locuri de muncă din Statele Unite, şi la un mediu mai curat.

Ar trebui, de asemenea, adoptate urgent şi următoarele recomandări ale comisiei Statele Unite – China:

- Trebuie monitorizată mai atent calitatea aerului în vestul Statelor Unite, pentru a determina care este contribuţia noxelor chineze la poluarea acestei regiuni.
- Trebuie încurajată vânzarea către China a tehnologiilor americane „curate" şi eficiente energetic, şi implementate în sistemul industrial chinez.
- Să încurajeze China să adopte surse de energie şi tehnologii nepoluante şi să-şi adapteze tehnologiile la combaterea încălzirii globale, aplicând tehnicile de captare care previn răspândirea în atmosferă a bioxidului de carbon.

Să evadăm din cea mai mare închisoare a lumii

După cum am văzut în capitolul 9, China este cea mai mare închisoare a planetei, unde orice formă de disidenţă este zdrobită fără milă. E trist că multe companii americane – de la Cisco şi Microsoft la Google, Yahoo! sau Skype – au ajutat la construirea „marelui zid informaţional al Chinei" şi continuă să ajute Beijingul să-şi oprime poporul.

În această privinţă, nu există o linie de demarcaţie foarte clară între amestecul în treburile interne ale unei ţări cum este China şi contribuţia la represiunea chineză, prin acţiune sau inacţiune. Un pas moderat, recomandat de comisia Statele Unite – China, ar fi:

- Creşterea finanţării posturilor de radio, televiziune şi ştiri prin internet către China. O finanţare mai generoasă ar putea să permită acestor posturi să ajungă mai uşor la cetăţeanul chinez, în ciuda bruiajului şi a altor metode folosite de guvernul chinez.

Un set de măsuri şi mai hotărâte ar fi:

- Să interzică tuturor companiilor americane să furnizeze guvernului chinez informaţii despre utilizatorii chinezi de internet.
- Să ceară tuturor companiilor americane care sunt obligate să ia asemenea măsuri de către guvernul chinez, să informeze guvernul american în legătură cu aceasta, şi asupra temeiului în care guvernul chinez reclamă asemenea acţiuni.
- Să interzică tuturor companiilor americane să ofere direct infrastructură şi asistenţă cenzorilor chinezi.

Să prevenim ameninţările militare ale Chinei

Reflectând la mijloacele prin care am putea să prevenim ameninţarea unei Chine tot mai militariste, este util să ne reamintim că înarmarea rapidă a Chinei este, în mare parte, finanţată de cumpărătorii din Statele Unite şi din Europa, care continuă să achiziţioneze cantităţi mari de bunuri fabricate în China. Miliardele de dolari obţinute prin vânzări în America sunt folosite acum pentru a moderniza Armata Populară de Eliberare, pentru a cumpăra submarine nucleare letale sau portavioane pentru marina chineză, şi pentru a finanţa procurarea unor sofisticate avioane militare ruseşti pentru forţele aeriene chineze. În consecinţă:

- Este esenţial pentru Statele Unite şi pentru Europa să lichideze practicile comerciale incorecte ale Chinei, nu numai din motive economice, dar şi din motive militare şi strategice.

În timp ce armata chineză se modernizează, cea a Statelor Unite se află într-un declin semnificativ. Războaiele din Irak şi Afganistan au însemnat o povară grea pentru capacitatea de răspuns şi tăria trupelor, în timp ce arsenalele s-au golit semnificativ. Rezultă de aici că, în epoca în care forţele militare americane au slăbit considerabil, guvernul Statelor Unite ar trebui:

- Să se angajeze în intervenţii militare doar în zonele în care există un real interes strategic, iar un succes rapid este

previzibil. Demonstraţii scurte şi eficiente ale superiorităţii militare americane creează credibilitate, care poate elimina nevoia unei intervenţii directe în conflicte ulterioare. Din contra, conflicte care trenează cu anii, precum campania din Irak, minează credibilitatea Statelor Unite şi încurajează tot mai mulţi adversari la acţiune, în faţa unei super-puteri în declin.

- Să pună sub semnul întrebării în mod deschis nevoia Chinei de a-şi dezvolta în continuare arsenalul nuclear, care este deja capabil să lovească oraşele importante ale principalului său partener comercial. (Ce relaţie maladivă este aceea prin care banii obţinuţi prin vânzarea jucăriilor chinezeşti sunt folosiţi pentru fabricarea rachetelor, orientate acum către Chicago, Los Angeles şi San Francisco!)
- Să dea problemei Taiwanului cel puţin la fel de multă atenţie pe care a acordat-o conflictului israelo-palestinian, care durează de atâta vreme. Să convoace un summit în această problemă şi să arate părţii chineze că, în timp ce Statele Unite sunt un aliat ferm al Taiwanului, ele pot fi şi un partener onest al Chinei, în chestiunile de politică externă cele mai preocupante.

Rezolvarea problemei Taiwanului printr-o pace durabilă cu China ar putea fi, în fond, mult mai profitabilă pentru interesele pe termen lung ale Statelor Unite, decât pacea în Orientul Mijlociu. În plus, o asemenea apropiere ar fi imaginabilă într-un timp previzibil – să zicem, pe durata vieţii noastre. Din contra, eşecul rezolvării problemei Taiwanului va duce aproape sigur la conflict – şi, posibil, la un conflict nuclear.

Pentru a răspunde abordării asimetrice a relaţiilor militare reciproce, Statele Unite ar trebui să combată public, şi să refuze să tolereze, permanentele „atacuri de probă" asupra sistemelor americane de computere şi sateliţi militari. În plus, comisia Statele Unite – China recomandă de asemenea Congresului:

- Să sporească finanţarea programelor de securitate militară, de informaţii şi internă, care monitorizează şi protejează reţeaua de calculatoare americane de distrugeri provocate de cyber-atacuri.
- Să antreneze China într-un dialog militar în domeniul legilor războiului, cu referire specială la războiul în cyberspaţiu şi în spaţiul cosmic.

Altă chestiune importantă este capacitatea tot mai evidentă a Chinei de a achiziţiona tehnologii sofisticate ale industriei de apărare. În anumite situaţii, ele sunt achiziţionate prin programe de spionaj industrial – spionajul chinez este cel mai extins din lume. În alte cazuri, tehnologiile de apărare sunt procurate prin adaptarea unor tehnologii „de folosinţă dual㔠care pot fi transferate de la corporaţiile americane, cu ocazia instalării unor fabrici ale acestora în China. Acest mod de transfer al tehnologiei se poate face pe nesimţite. Mai mult decât atât, printr-o violare clară a normelor Organizaţiei Mondiale a Comerţului, companiile americane sunt obligate să transfere tehnologiile lor Chinei, dacă vor să fie acceptate să producă în această ţară. Pentru a preveni astfel de transferuri tehnologice, comisia Statele Unite – China recomandă în mod insistent Congresului următoarele:

- Să crească finanţarea agenţiilor guvernamentale americane care îşi propun să detecteze şi să prevină transferurile ilicite de tehnologie către China.
- Să prezinte rapoarte periodice asupra modului în care cercetările duse de companii americane în China pot fi adaptate la aplicaţii militare.

În fine, Congresul Statelor Unite, Departamentul Comerţului şi al Apărării, ar trebui să lucreze împreună la:

- Întărirea restricţiilor existente în ceea ce priveşte transferul forţat de tehnologie, care sunt acum parte din acordurile comerciale internaţionale.
- Interzicerea tuturor transferurilor forţate de tehnologie, directe sau indirecte, în toate acordurile comerciale prezente şi viitoare.

Să prevenim ameninţările spaţiale ale Chinei

După cum am arătat în capitolul 11, China are un program spaţial extrem de ambiţios, în timp ce programul american continuă să stagneze. În fapt, NASA nu a fost capabilă nici măcar să realizeze programul – puţin ambiţios – al zborurilor navetei spaţiale. Dacă lucrurile vor continua aşa, Statele Unite vor deveni *total incapabile* de a trimite misiuni umane în spaţiu.

Rămânerea în urmă a Statelor Unite se datorează faptului că programul zborurilor navetei spaţiale, deja aflate în urma graficului, vor fi depăşite tehnic în 2010, iar înlocuirea navetei spaţiale cu nava Orion va întârzia ani de zile, din cauza reducerilor bugetare. O pierdere majoră va fi, probabil, imposibilitatea de a trimite echipaje umane pe Staţia Spaţială Internaţională. După ce naveta va fi dezafectată, Statele Unite nu vor fi în stare să trimită în spaţiu un echipaj uman până la inaugurarea navetei Orion – în cel mai bun caz, în 2015, dar probabil mult mai târziu.

Faţă de această schimbare a raportului de forţe, Statele Unite trebuie:

- Să revigoreze programul spaţial american printr-o viziune care excită imaginaţia publicului larg, inspiră respect comunităţii ştiinţifice internaţionale şi produce beneficii tehnologice şi educaţionale.
- Să mărească bugetul NASA, pentru ca Statele Unite să nu piardă avantajul în domeniul spaţial, pe care îl are în raport cu China.

Creşterea bugetului NASA nu va fi un lucru uşor, într-o perioadă de deficite bugetare cronice şi războaie costisitoare. Iată de ce este esenţial ca fiecare american plătitor de taxe să ştie că explorarea spaţiului cosmic şi-a recuperat întotdeauna cheltuielile, prin beneficiile pe care le-a adus. În trecut, acestea au însemnat GPS, internet, energie solară, urmărirea traiectoriei sateliţilor sau telemetrie medicală.

Problema este că, în ceea ce priveşte economia programelor spaţiale americane, plătitorii de taxe au suportat costurile, în timp

ce companiile private au cules beneficiile. Această situaţie trebuie să se schimbe, astfel încât plătitorii de taxe nu trebuie să suporte singuri povara costurilor. Pentru a ajunge la acest rezultat, ar trebui ca Statele Unite:

- Să numească o comisie de explorare a spaţiului cosmic care să identifice tehnologiile promiţătoare din perspectiva programului spaţial, de interes economic larg.
- Comisia ar trebui să raporteze anual Congresului asupra modului în care se pot obţine fonduri din asemenea tehnologii, de exemplu prin înregistrarea de patente şi licenţe.
- Congresul ar trebui să răspundă rapid recomandărilor comisiei. Aceasta ar ajuta returnării unor cheltuieli ale programului spaţial.

Statele Unite ar trebui să încerce să construiască un parteneriat public-privat mult mai puternic, cu antreprenorii, tot mai numeroşi, specializaţi în activităţi spaţiale. Pionieri ai spaţiului, precum Paul Allen de la Microsoft, Jeff Bezos de la Amazon.com şi Elon Musk de la PayPal lucrează din greu pentru a aduce costurile lansărilor şi călătoriilor în spaţiu la un nivel rezonabil.

De exemplu, investiţiile de 20 de milioane de dolari în compania Scaled Composites a lui Burt Rutan a dus la primul zbor privat al omului în spaţiu. NASA ar putea efectua cu greu un simplu proiect al unei viitoare nave spaţiale, la acest preţ.

Asemănător, compania lui Elon Musk, SpaceX Corporation este gata să lanseze un echipaj al Air Force cu un preţ mult mai mic decât cel anterior. În acest fel, SpaceX oferă agenţiei naţionale (NASA) o posibilă alternativă pentru un vehicul spaţial, în urma primirii unui grant de 278 milioane de dolari.

În timp ce puţini sunt conştienţi de realizările sistemului privat american de activităţi spaţiale, nu este prea târziu ca guvernul Statelor Unite să adopte politici prin care să facă cunoscute, să sprijine, să răsplătească, să stimuleze şi, mai ales, să amplifice eforturile antreprenorilor cu activităţi spaţiale.

Privind lucrurile dintr-o perspectivă mai largă, este de asemenea important să recunoaştem că spaţiul a devenit un loc destul de aglomerat – şi nu numai din cauza eforturilor Chinei. Alte ţări, precum Japonia, Coreea de Sud, India, Brazilia, precum şi Comunitatea Europeană, demonstrează ambiţii, interese şi capacităţi tehnologice în explorarea spaţiului cosmic. Desigur, şi Rusia se află, de mult, în competiţie.

Într-un scenariu, fiecare dintre aceste ţări se angajează unilateral în competiţia spaţială, într-o manieră foarte secretă. Un pericol evident al acestui scenariu este posibila militarizare a spaţiului cosmic, de către una sau alta dintre ţări – candidatele care trezesc cea mai mare îngrijorare fiind China şi Rusia. Al doilea mare pericol este „înghesuiala". Deşi spaţiul circumterestru este foarte mare, zona sateliţilor orbitali este surprinzător de mică, şi destul de aglomerată. Aceste două pericole sugerează un număr de opţiuni politice constructive ale Statelor Unite:

- Să colaboreze mai strâns cu alte state care au programe spaţiale şi care împărtăşesc aceleaşi valori democratice şi aceleaşi principii ale economiei de piaţă. În acest fel, Statele Unite vor câştiga un ascendent (putere „soft") asupra statelor secretoase şi autoritare, precum China şi Rusia.
- Să ceară tuturor statelor care explorează spaţiul cosmic să adere la tratate verificabile prin care să se evite militarizarea spaţiului cosmic, antrenând cât mai multe state cu interese spaţiale, pentru a face aceste tratate atât practice, cât şi implementabile.
- Să fie gata să depăşească rapid China (şi Rusia), dacă o cursă a înarmărilor spaţiale nu poate fi evitată.

Ce trebuie să facă oamenii de afaceri

Oamenii de afaceri, în special factorii de decizie din lumea afacerilor, trebuie să se alăture acestor schimbări constructive.

După cum am arătat în capitolul 1, una dintre cauzele care încurajează producerea bunurilor în China este politica unor mari companii de a-şi muta anumite fabrici în China – sau de a deschide acolo altele noi – pentru a se eschiva de la reglementările restrictive privind poluarea, sănătatea şi securitatea, care funcţionează în ţările lor.

N-am înţeles niciodată această comportare sinucigaşă, şi în mod sigur companiile care îşi trimit fabricile în China nu au gândit problema până la capăt. Din perspectiva strategiei afacerilor (disciplină pe care o predau la facultatea de economie a Universităţii Irvine – California), companiile respective au eşuat lamentabil în efectuarea unei evaluări a riscurilor, atunci când au decis mutarea fabricilor lor în China.

Cel mai mare risc pe care şi-l asumă companiile care îşi mută unităţile de producţie şi cercetare în China este „riscul geopolitic". Acest risc este foarte simplu: în cazul unui război comercial, sau al unui conflict militar, sau de altă natură, toate bunurile acelei companii devin ostaticele statului chinez. Ar trebui să rezulte clar, din această carte, că riscurile unor asemenea conflicte sunt reale, iar escaladarea conflictelor, odată izbucnite, poate fi foarte rapidă.

Trebuie să adaug aici, în paranteză, că atunci când discut această chestiune cu persoane din conducerea unor companii, îi întreb: cu cine este mai probabil să izbucnească un război, cu Brazilia sau cu China? Răspunsul este evident, şi răspunsul conţine acest adevăr esenţial: conflictele Chinei cu restul lumii se vor acutiza, probabil, atâta timp cât China continuă să urmeze aceeaşi dezvoltare nesustenabilă, împinsă înainte de practicile sale incorecte şi distrugerea rapidă a mediului înconjurător. Deşi producerea de bunuri şi desfacerea lor în China poate părea acum foarte atractivă, atunci când conflictele se vor acutiza, ultimul lucru pe care îl vor dori patronii corporaţiilor va fi ca mijloacele lor de producţie să devină ostateci ai Chinei. În consecinţă, recomandările strategice pentru factorii de decizie din lumea afacerilor includ:

- Nu plasaţi toate unităţile de producţie şi de cercetare-dezvoltare ale companiei dumneavoastră în China! Companiile

care doresc o extindere către Asia îşi pot diversifica oferta şi către alte ţări din regiune. Aşa cum a învăţat, cu amărăciune, corporaţia Mattel din cea mai masivă retragere de pe piaţă a unui produs cunoscută vreodată în istorie, poate fi foarte păgubos, pentru orice companie, să producă preponderent în China.

- Jucaţi un rol constructiv în construirea unei relaţii oneste cu China – nu deveniţi un susţinător al mercantilismului chinez doar pentru că vă număraţi printre companiile care produc în China.
- Înţelegeţi şi sprijiniţi ponderea din ce în ce mai mare şi oportunităţile potenţial profitabile ale vânzării de produse „Made in USA" şi „Not Made in China".
- Creşteţi în mod sensibil controlul calităţii pentru acele produse pe care compania dumneavoastră le produce *în*, sau le distribuie *din* China.

De ce America trebuie să trăiască prin mijloace proprii

Deşi practicile comerciale incorecte constituie motivul major pentru care Statele Unite au deficituri comerciale uriaşe în relaţia cu China, aceste practici incorecte nu reprezintă unicul motiv. Cel puţin o parte din aceste deficituri se datorează tendinţei prezente în ultima decadă, de „a trăi mai bine decât îţi poţi permite". Este un stil de viaţă care a fost încurajat atât de deficitul cronic al bugetului federal, cât şi de uşurinţa cu care a funcţionat „tiparniţa" Rezervei Federale.

Nu numai că deficiturile bugetare cronice au stimulat excesiv cererea pentru importuri chineze. Ele au împins de asemenea Statele Unite să recurgă la împrumuturi de bani din China, pentru a finanţa aceste deficituri bugetare. Acesta este, cel puţin în parte, motivul pentru care China a devenit, de facto, „bancherul central", şi pentru care China poate exercita acum o influenţă nedorită asupra instituţiilor financiare şi politice americane.

În ceea ce priveşte Rezerva Federală a Statelor Unite, politica „banilor uşori" (*easy money*) pe care a promovat-o a stimulat excesiv cererea de import din China, facilitând pentru cumpărătorii americani folosirea cărţilor lor de credit pentru cumpărarea de bunuri chineze ieftine. Indirect, această politică a „banilor uşori"a stimulat peste măsură cererea de importuri din China, ajutând transformarea casei americane într-un bancomat.

În particular, în timpul recentei crize a locuinţelor, rata dobânzii, menţinută de Rezerva Federală la un nivel artificial de scăzut, a încurajat „refinanţarea în serie" a multor locuinţe americane. Proprietarii americani de locuinţe şi-au folosit acţiunile disponibile în urma acestor refinanţări ca împrumuturi în numerar, pentru a-şi mări puterea de cumpărare, iar o bună parte din aceşti „dolari de bancomat" au luat drumul Chinei. Din aceste observaţii, rezultă că:

- Pentru a micşora apetitul vorace al importurilor din China, Statele Unite trebuie să-şi echilibreze bugetul, să adopte o politică monetară reţinută, şi să trăiască în limitele permise de resurse.

Ce trebuie să facă China (dar probabil că nu va face)

Dacă vă spun cum stau lucrurile, v-am spus deja de ce lucrurile nu se pot schimba.

– Prof. Edward C. Banfield

Această observaţie lucidă, făcută de unul dintre marii profesori conservatori de la Harward, ar părea să spună că guvernul chinez nu are nicio intenţie constructivă de a schimba actualul mers al lucrurilor.

Nu împărtăşesc întru totul pesimismul profesorului Banfield, în ceea ce priveşte perspectiva unor reforme interne în China. În fapt, există unele semne de progres.

De exemplu, ultimul cincinal al Chinei, care a fost lansat cu mare fast de preşedintele Hu Jintao şi de prim-ministrul Wen Jiabao,

marchează o evoluţie semnificativă, dacă nu o schimbare radicală, faţă de abordarea „creşterii cu orice preţ" de până atunci. Elementul central al acestui plan este orientarea clară către „creştere sustenabilă" şi „dezvoltare echilibrată", ceea ce este îmbucurător.

De exemplu, planul promite orientarea cheltuielilor nu atât spre proiecte gigantice, cum ar fi construcţia de baraje, cât spre proiecte care îmbunătăţesc traiul cotidian al cetăţeanului, cum ar fi finanţarea asistenţei medicale la sate, drumuri şi reţele de comunicaţie mai bune, apă potabilă de calitate, accesul la gaz metan a satelor, educaţie liberă şi gratuită, inclusiv manuale gratuite pentru copiii din mediul rural. Aceste măsuri nu vor duce doar la atenuarea tensiunilor interne din China. Ele vor avea de asemenea un efect colateral benefic în stimularea consumului intern al Chinei şi a economiei interne, astfel încât China va fi mai puţin dependentă de producerea unor mărfuri ieftine pentru export.

Acelaşi cincinal îşi propune să reducă consumul energetic pe unitatea de produs cu 20%, până în 2010. Într-o perspectivă mai largă, preşedintele Hu a declarat că „economisirea energiei şi protecţia mediului ar trebui considerate şi ele o strategie fundamentală a statului", şi a recomandat „reciclarea şi folosirea înţeleaptă a resurselor".

Pentru a lupta contra sărăciei din zonele rurale, planul încearcă să renunţe la taxele aplicate fermelor, să mărească subvenţionarea micilor agricultori, să pedepsească poluatorii, să construiască mai multe „clădiri verzi" şi să impună taxe de mediu pentru toate produsele, inclusiv pentru beţişoarele folosite în mod tradiţional la mâncat.

Aparent, taxa pe beţişoare pare comică. În realitate, este un serios pas înainte, în protecţia mediului. După cum observă *London Independent*:

> „Taxa pe beţişoare va fi un şoc pentru un popor care le foloseşte pentru micul dejun, pentru prânz şi pentru cină, şi unde multe persoane nu au folosit niciodată cuţitul şi furculiţa.

Chinezii folosesc 45 de miliarde de perechi de beţişoare, care se aruncă după folosire, ceea ce înseamnă 1,7 milioane de metri cubi de lemn, sau 25 de milioane de arbori aflaţi la maturitate."

Privind lucrurile dintr-o perspectivă mai largă, liderii chinezi au promis reajustări monetare şi scăderi de tarife şi de bariere comerciale. Ei promit măsuri radicale pentru combaterea pirateriei şi contrafacerii, şi pedepsirea aspră (mergând până la pedeapsa capitală) a celor care încalcă legile securităţii alimentelor şi a altor produse. Liderii civili ai Chinei continuă să insiste asupra faptului că dezvoltarea pe care o urmează este paşnică – în ciuda întăririi armatei şi a testelor armelor nucleare şi a celor anti-satelit.

La prima vedere, toate aceste declaraţii guvernamentale, reforme, angajamente par să justifice un anume optimism. Totuşi, testul ultim este următorul:

- Va urma China o evoluţie reformistă, generatoare de pace şi prosperitate, sau totul se va reduce la promisiuni deşarte, în timp ce bolidul economic chinez se va dezvolta nelimitat?

Aceasta este o întrebare foarte bună; deocamdată, e imposibil să primească vreun răspuns. Iată de ce restul lumii nu poate aştepta până când China îşi va face ordine în propria ogradă. Trebuie să acţionăm, cu toţii, acum.

Despre autor

Peter Navarro este profesor de economia afacerilor la Universitatea California-Irvine şi autorul unui best seller în domeniul cărţilor de investiţii, cu *Dacă plouă în Brazilia, cumpără de la Starbucks* şi cu foarte apreciata carte de management *Strategia bine planificată.*

Profesorul Navarro este un vorbitor talentat şi solicitat, colaborator statornic al postului de televiziune CNBC. Înainte de a lucra la CNBC, el apărea frecvent la posturile de radio şi televiziune Bloomberg, CNN, NPR, ca şi în toate reţelele de ştiri importante.

Expertiza unică şi recunoscută pe plan mondial a profesorului Navarro constă într-o cuprindere amplă a unor analize macroeconomice, prin care chestiuni foarte sofisticate sunt prezentate într-o manieră accesibilă. Ele se referă la mediul afacerilor şi la pieţe financiare, şi se adresează consumatorilor, investitorilor şi patronilor de corporaţii. Articolele sale au apărut în numeroase publicaţii, de la *Business Week, Los Angeles Times, New York Times, Washington Post* şi *Wall Street Journal* la *Harvard Business Review, Sloan Management Review* şi *Journal of Business.*

Publicaţia cu acces liber a profesorului Navarro se găseşte la www.peternavarro.com. Seria sa de filme video, *Efectul chinez*, se găseşte pe YouTube la www.youtube.com/comingchinawars.

Alte cărți de Peter Navarro

The Well-Timed Strategy: Managing the Business Cycle for Competitive Advantage (2006)

What the Best MBAs Know: How to Apply the Greatest Ideas Taught in the Best Business Schools (2005)

When the Market Moves, Will You Be Ready? How to Profit form Major Market Events (2004)

If It's Raining in Brazil, Buy Starbucks: The Investor's Guide to Profiting from News and Other Market-Moving Events (2001)

The Policy Game: How Special Interests and Ideologues Are Stealing America (1984)

The Dimming of America: The Real Costs of Electric Utility Regulatory Failure (1984)

Mulțumiri

Cartea a beneficiat din plin de pe urma a numeroase discuţii cu numeroşi studenţi chinezi, cursanţii mei de la Universitatea California-Irvine. Studenţii proveneau atât din Republica Populară Chineză, cât şi din Republica China (Taiwan). În ciuda barierelor culturale, mulţi erau doritori să-şi expună opiniile, atât în orele de clasă, cât şi în discuţii particulare.

Trebuie să adresez mulţumirile mele cele mai sincere d-nei dr. Cynthia J. Smith, lector în economia afacerilor şi antropologie la Universitatea de stat din Ohio, şi colegului Russ Hall. Împreună cu editorul meu Jim Boyd, a citit cu atenţie numeroasele variante ale manuscrisului, aducând numeroase îmbunătăţiri. Desigur, orice eroare sau omisiune rămasă neobservată intră în responsabilitatea mea.

În fine, vreau să-i mulţumesc amabilului meu coleg Greg Autry, care a contribuit mult la capitolul referitor la drepturile omului şi la cel dedicat programului spaţial chinez, făcând totodată numeroase observaţii stilistice.

Peter Navarro
Universitatea California-Irving
Facultatea de economie Merage
www.peternavarro.com

Indice

A

activişti politici 137
  ţinte ale represiunii, 133–135
acvifere ca resurse neregenerabile, 105
  contaminare cu apă de mare, 106
Africa, imperialismul chinez în –, 68, 70–71
  dezechilibrul balanţei de plăţi sud-africane, 68–69
  „armele de construcţie în masă", 67–68
  minele de cupru ale Zambiei, 75–76
  recoltele din Zimbabwe, 77–78
agenţii de ştiri, cenzurare, 134
AIDS/SIDA, 122–125
Aldrin, Buzz, 182
alge, 101, 110
alimente, 8
  otrăvire, 38–47
Allen, Paul, 199
alunecări de teren, 110
ameninţare militară, combatere, 196–198
America Latină, 11, 45
  imperialismul chinez în –, 68, 79–81
  ca posibil declanşator de conflict, 161, 164
Angola, corupţia în –, 58, 63
anti-sateliţi în programul spaţial chinez, 8, 156, 163, 170, 172–175
antibiotice în peşte, 8, 39,40
antimicrobiene în peşte, 40
apă freatică, extragere, 105–106
apărare în faţa Chinei:
  rolul patronatului, 201–203
  rolul consumatorilor, 184–185
    rolul guvernului 187
    ameninţare militară, opunere, 196–199
    cenzură prin internet, combatere, 196–197
    contrafacere şi piraterie, toleranţă zero, 189
    educaţie, îmbunătăţire, 193
    eficienţă energetică, creştere, 193
    explorarea spaţiului cosmic, încurajare, 198–201
    imperialism, opoziţie, 191–192
    încălzire globală, reducere, 193–194
    produse chineze, reglementări, 189–190
    veto, la ONU, 191
arest la domiciliu, 150
arestări abuzive, 146
armata (chineză), 12, 151; *vezi şi* înarmare
Armata Populară de Eliberare (a Chinei), 152
Armata Roşie, 12, 144, 152

arme nucleare, 62, 66
în spaţiu, 178–181
ameninţare a –, 157
Asia Times, 65, 106
autocenzură, a ziariştilor, 136, 145
automobile, siguranţă în funcţionare, 44–45

B

baraje, probleme cu –, 98, 106–107
pe Mekong, 111–113
Barajul Celor Trei Defilee, 108–110
Barnes, John, 182
Beidou (GPS chinez), 167, 175–177
Bezos, Jeff, 200
Birmania, protestatari, 54, 58–59
Birmania-China, conductă, 58
biserici, în case, 139
biserici, ţinte ale represiunii, 138–139
Brazilia, resurse naturale, 80
budişti, călugări şi călugăriţe, ţinte ale represiunii, 140–141

C

carne, contaminare a –, 42
cărbune, efecte poluante, 84–89
Cele Trei Defilee, baraj, 108–110
cenzură, vezi şi represiune –, 131
la accesul la internet, 133–135, 196–197
a presei, 128–130
Chambers, John, 135
Chavez, Hugo, 164
Chile, producţia de cupru, 79
China, progrese, 205–206
chog (smog chinezesc), 7, 85, 87
cincinal, plan, 204–205
Cisco Systems, 133–135
colonizarea spaţiului cosmic, 181–182
comerţ internaţional, *vezi* preţul chinezesc
Comisia Statele Unite – China, 188
conflicte interne (ale Chinei), 114–116
etnice, 126–128
greve, 114–115
HIV/SIDA, 122–125
muncitori, 118-119
pensionari, 116–117
revolte ţărăneşti, 116–117
sistemul medical, corupţie în –, 120–122
confucianism, 36–37
consumatori, 40
strategii de cumpărare, rolul în strategia *Războaielor Chinei*, 184–185
contaminare, vezi produse chinezeşti
contrafacere, 20, 25; vezi şi piraterie
definiţia, 20
economia –, 33–35
medicamente, 30–33
politica, 35–36
piese auto, 27–30
riscuri, 16
statistici, 17
toleranţă zero pentru –, 189
controlul calităţii
lipsa –, 48, 51
Coreea de Nord, ca posibil declanşator al războiului, 161–162
corporaţii străine, rol în eşecul controlului calităţii, 22
corupţie, 24
a oficialilor din guvern, 114, 117

în sistemul sanitar, 120–122
credincioşii, ca ţinte ale represiunii, 138–139
credinţe religioase
călugări şi călugăriţe budişti / budiste, 140–141
Falun Gong, 142–145
crima organizată în contrafacere şi piraterie, 34
Cuba
posibil declanşator de conflict, 163–164
rezerve de nichel, 79, 81

D

Dalai Lama, 140
Darfur, genocidul din –, 58, 60, 66, 70
declanşatori posibili ai războiului
Coreea de Nord, 161–162
Cuba, 163–164
Iran, 160–161
Japonia, 162
Rusia, 162
Taiwan, 158–160
Venezuela, 164
deşertificare, 91–93
dezechilibrul balanţei de plăţi a Africii de Sud, 76–79
diplomaţie Sud-Sud, 68
în Africa
dezechilibrul balanţei de plăţi sud-africane, 76–79
„armele de construcţie în masă", 67–68
minele de cupru ale Zambiei, 75
recoltele din Zimbabwe, 78
în America Latină, 79, 81
dolar (american), rata de schimb în raport cu yuanul, 17, 22
Dominica, izolarea diplomatică a Taiwanului şi insula –, 82
drepturi de proprietate, maoism şi –, 36

E

economie, *vezi şi* imperialism
contrafacere şi piraterie, 29, 35
consumul de petrol şi –, 54–55
politica şi –, 35
Economy, Elizabeth, 16, 88–90, 95, 103, 106
educaţia, îmbunătăţirea, 193, 199
Eisenhower, Dwight D., 158
efect de seră, 93, 94
efectul fluturelui, 5, 9
embargou petrolier
teama Chinei de –, 55–56
al Statelor Unite împotriva Japoniei, 53
energia de fuziune nucleară, 169
etnice, probleme –, 126–129
eutroficare, 101–103
execuţii, 43, 143, 148–149
explorarea paşnică a spaţiului cosmic, beneficii, 169–170
export, creştere orientată spre –, 183

F

Falun Gong, ţintă a represiunii, 142–145
Fengyun-1C, satelit, 172–173
fructe, otrăvire, 38–39
furtuni de praf, 85–86

G

Google, 133, 195
Gore, Al, 131, 194
GPS (Global Positioning System), 167–170
– chinez (Beidou), 175–177
Grenada, izolarea diplomatică a Taiwanului şi –, 82
guvern (chinez), corupţie, 113–115
contrafacere şi piraterie, toleranţă zero, 189
educaţie, îmbunătăţire, 193
explorarea spaţiului cosmic, încurajare, 198–201
imperialism, opoziţie, 191–192
încălzire globală, reducere, 193–194
produse chineze, reglementări, 189–190
veto, la ONU, 192

H

Han, tensiuni etnice cu uigurii, 126–129
Heinlein, Robert, 178
HIV/SIDA, criza, 122–125
hrană pentru animale, cu melamină, 38, 51

I

imperialism, 67
în Africa, 71–79
dezechilibrul balanţei de plăţi a Africii de Sud, 76–77
„armele de construcţie în masă", 67
minele de cupru ale Zambiei, 74–76
recoltele Zambiei, 78
combatere, 191–192
în America Latină, 79
India, 69
teama Chinei de un atac din partea –, 156
criza HIV/SIDA în –, 122
Internet, cenzurarea accesului la –, 133–136
inundaţii, baraje şi –, 106
baraje pe Mekong, 111–113
barajul Celor Trei Defilee, 108–110
investiţii străine directe, 21
Iran, 56, 61–63
posibil declanşator al unui război, 160–161
istorie a violenţei, 156, 157

Î

înarmare, 154
încălzire globală, 84, 85, 86, 93–95, 184, 191–193

J

Jai Junming, 180
Japonia
teama Chinei de un atac din partea –, 154
embargoul petrolier american contra –, 53
ca posibil declanşator al războiului, 162

K

Kurlantzick, Joshua, 192

L

Lacul Tonle Sap, 112–113
laogai, lagăre de muncă, 13, 148
lanţ frigorific, lipsa, 41
Li Daguang, 180
Li Hongzhi, 142–143
libertate, contra regim totalitar, 130–131
libertate religioasă, lipsa –, 138
Luna, resurse naturale ale –, 167
Luna e o stăpână rea (Heinlein), 178

M

maoism, 36
maree roşii, 103–104
Marina militară chineză, 155
mediu, reglementări, 15
  încălzirea globală, 84, 86, 93–97, 169, 184, 193–194
  vezi şi poluare
Mekong, baraje pe –, 111–113
melamină, 38, 51
Microsoft, 133, 195
mijloace proprii, a trăi prin –, 203–204
militarizarea spaţiului cosmic, 167–168
  arme nucleare, 179–181
  Beidou (GPS chinezesc), 175–177
  Evitarea –, 199
  teste anti-satelit, 206
modelul dezvoltării industriei grele, 69
Monroe, doctrina, 79
Mugabe, Robert, 78
munca, caracteristici (în China), 11
muncă de sclavi, 11
muncitori chinezi, productivitatea, 22
Musk, Elon, 200
musulmane, minorităţi, 126–129

N

norme culturale, efecte asupra contrafacerii şi pirateriei, 36

O

ocean, poluare a –, 103
Ofensiva farmecului (Kurlantzick), 192
Orientul Mijlociu, ca posibil declanşator de război, 177
otravă pentru profit, 51

P

Paracel, insule, conflictul pentru –, 65, 66
Partidul Comunist Chinez, 97, 117, 119, 128, 138, 140, 166
patronat, rolul în strategia „războaielor Chinei", 201–203
pedepse crude şi neobişnuite, 147
pensii, în China, 119–121
pesticide, rolul lor în poluarea apei, 99
peşte, 39
petiţionari, ca ţinte ale represiunii, 138
petrol, strategia comercială a Chinei, 53–60
piese auto, contrafacere, 19–20
„pietre în spaţiu", 176–177
piraterie, 25–27, 33–36; *vezi şi* contrafacere
  proiectarea vehiculelor, 27
  toleranţă zero pentru –, 189
ploi acide,90–91
politici financiare, efectul asupra dezechilibrului balanţei de plăţi, 203
politică
  a contrafacerii şi pirateriei, 19–20
poluarea aerului, 87

cauze ale –, 84–86
statistici despre –, 87
poluarea apei, 99
apelor marine, 103
datorată agriculturii, 100–101
datorată apelor uzate, 102–103
datorată industriei, 99
preţul chinezesc, 10, 15, 16, 20, 23
adevăruri esenţiale despre –, 183–184
cauzele –,
contrafacere şi piraterie, 19
munca ieftină, 11
protecţionism, 18–19
reglementări de mediu, lipsa, 15
sinteza, 23
speculaţii valutare, 18
dezechilibrul balanţei comerciale a Africii de Sud şi –, 68–69
prezumţia de nevinovăţie, lipsa –, 146
productivitatea muncitorilor chinezi, 22
produse chineze
strategie de apărare contra–, 183–203
cultura „otrăvii pentru profit", 51
controlul calităţii, lipsa, 48, 51
protestatari, 48–49
statistici, 46
urmărirea în justiţie a companiilor chineze, 49–50
reglementări, 190, 194, 195
riscuri, de sănătate/de siguranţă, 26, 31, 44
jucării, 10, 13, 42, 43, 44, 47, 48, 51
maşini, 7, 10, 19, 25, 27, 29
mâncare, 13, 38
controlul calităţii, 48, 51
programul spaţial chinez, 167–168
arme anti-satelit, 178–179
arme nucleare în spaţiu, 179
Beidou (GPS chinez), 175–177
programul spaţial american
beneficii ale –, 168–169
politici viitoare pentru –, 198–200
superioritatea –, 168–169
proiectare a vehiculelor, piratare, 20
propagandă, 132
protecţionism, 18, 188
protestatarii ca ţinte ale represiunii, 137, 144
proteste ţărăneşti, 116–117

Q

Qiao Ling, 152]

R

Râurile Chinei duc apă neagră (Economy), 16
război asimetric, 153
Războiul din Golf (1991), pierderi, 171
reeducarea prin muncă
lagăre de –, 131, 138, 144
reglementări privind produsele chinezeşti, 190, 194
represiune, *vezi şi* cenzură, 130
exemple, 140, 144
ţinte ale –, 136
credincioşi, 138–139
Falun Gong, 142–144
protestatari şi petiţionari, 136–138
tibetani, 140–142
ziarişti, 136
resurse agricole, imperialismul chinez şi –, 68, 73, 79
resurse de apă, lipsa –, 94, 98–105
baraje şi –, 106–107

Mekong, 111–113
Al Celor Trei Defilee, 108–110
exploatarea apelor freatice, 105–106
resurse naturale, 64, 67, 80
ale Lunii, 167
ale Tibetului, 140–141
imperialismul şi –, 78, 79
în Angola, 58, 63–64, 68
retragerea jucăriilor de fabricaţie chineză, 43
riscuri de sănătate, *vezi şi* poluare
ale produselor chineze, 26–35
piese auto, 27
ale medicamentelor contrafăcute, 30
din contrafacere şi piraterie, 33
Rusia, 27, 45, 68, 177
teama Chinei de un atac din partea –, 157, 162
ca posibil declanşator al unui război, 162

S

sânge şi arme nucleare pentru petrol, 53
conflicte în Asia, 59–62
statistici ale consumului de petrol, 46–47
embargoul petrolier, 45–46
sectorul privat al programului spaţial, 199–200
securitatea petrolului, ca strategie a Chinei, 53–58
Senegal, izolarea diplomatică a Taiwanului şi –, 82
Shi Tao, 134
Skype, 133, 195
sistem legislativ, 146–147
sistemul strachinei de orez, 116–117
sistemul sanitar, corupţie în –, 120–122
speculaţii valutare, 17–18, 165, 188
spitale psihiatrice, 144
Spratly, insule, conflict în legătură cu –, 65–66
Strâmtoarea Malacca, 55, 56, 60, 155

T

Taiwan, 22, 23, 56, 65, 66, 85, 91
izolarea diplomatică a –, 81–83
importanţa rezolvării problemei –, 196
posibil declanşator al unui război, 158–160
tehnologii nucleare oferite Iranului, 61, 62, 160
terorism, definiţia chineză a –, 126–127
teste de rezistenţă pentru maşini chinezeşti, 44–45
Tibet, resurse naturale, 140–141
tibetani, ca ţinte ale represiunii, 140–142
tratat comercial, 187–188
trafic de organe, 148
transfer tehnologic, prevenire a –, 197–198
tutun, cultivat în Zimbabwe, 77

U

Uigur, conflict etnic cu Han, 126–127
urmărirea în justiţie a companiilor chineze, 49–50

V

verde malahit (vopsea otrăvitoare), 40
veto al Chinei, în Consiliul de Securitate al ONU, 58, 62

Angola, corupţie, 63
Birmania, proteste, 54, 58–59
Darfur, genocid, 60
Vietnam, efect asupra barajelor Chinei, 113
violenţă, istorie a –, 156–157
votanţi, rolul lor în strategia *Războaielor Chinei*, 186–187

W

Wang Xiangsui, 152
Wu Lihong, 96

X

Xinhua, agenţia de ştiri, 132, 134
Xinjiang, provincie, tensiuni etnice în –, 126–128

Y

Yahoo! 134–135
Yang, Jerry, 135
Yangtze, fluviu, 39, 86, 94, 99, 106, 108, 109, 141
yuan, rată de schimb cu dolarul american, 17, 22

Z

Zambia, mine de cupru, 75
ziarişti, ca ţinte ale represiunii, 136
Zimbabwe, recolte, 77, 78

CUPRINS

Introducere **5**

Capitolul 1
Înşelătorul „preţ chinezesc" şi armele
de producere în masă 10

Capitolul 2
Economia de mărfuri contrafăcute
a Chinei şi pirateria comercială 25

Capitolul 3
„Made in China" – eticheta alarmei
de gradul zero 37

Capitolul 4
Sânge şi arme nucleare pentru petrol –
o strategie comercială a Chinei 53

Capitolul 5
Cel mai ironic imperialism din lume
şi armele de construcţie în masă 67

Capitolul 6
Arderea cărbunelui în industria chineză
şi încălzirea globală 84

Capitolul 7
Războiul barajelor şi al apelor 98

Capitolul 8
Conflictele interne ale Chinei 114

Capitolul 9
În interiorul celei mai mari închisori din lume 130

Capitolul 10
Armata Roşie se înarmează până în dinţi 152

Capitolul 11
China şi pericolul războiului în spaţiul cosmic 167

Capitolul 12
Cum putem lupta pentru a învinge
în războaiele viitoare ale Chinei 183

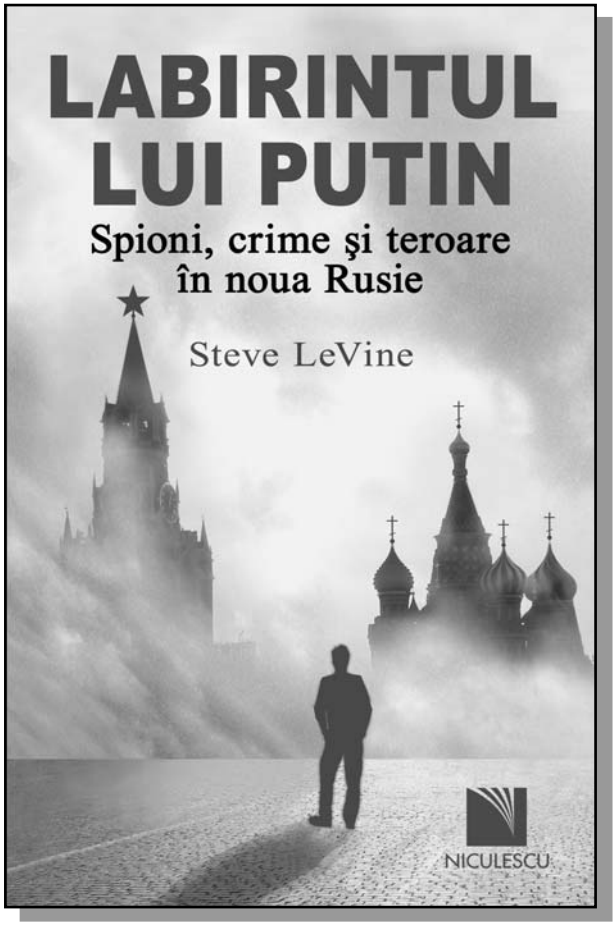

Noua Rusie se îndreaptă într-o direcţie periculoasă. Încurajată de creşterea veniturilor din petrol şi de noua sa recunoaştere ca putere mondială, Rusia condusă de Vladimir Putin s-a reîntors la vechile sale rădăcini imperialiste, consolidate în Era Sovietică.
În cartea *Labirintul lui Putin*, jurnalistul Steve LeVine, care a lucrat peste 10 ani ca reporter în fosta URSS, oferă o imagine pătrunzătoare a Rusiei moderne aflate sub guvernarea represivă a acestui autocrat.

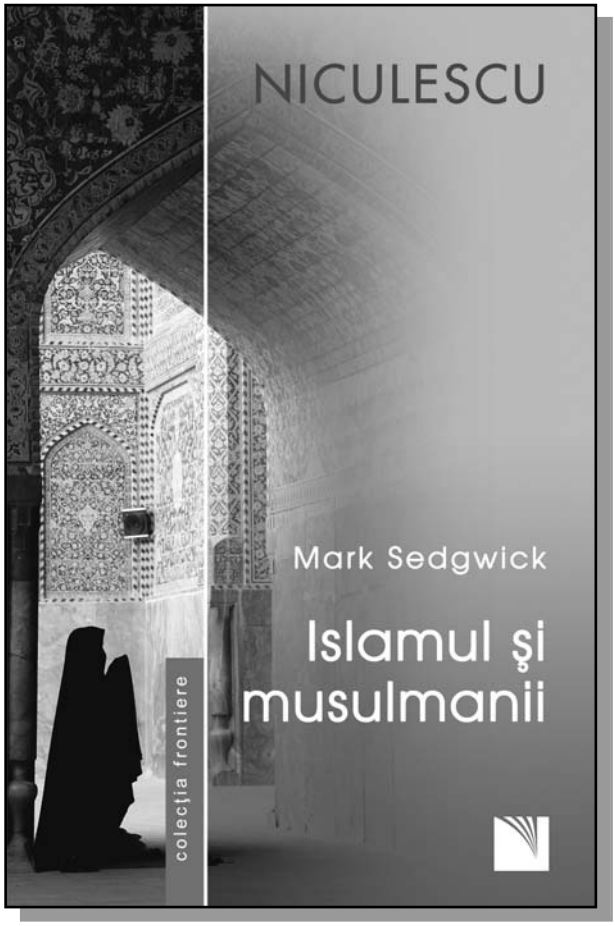

Necesitatea de a înţelege lumea islamică şi pe musulmani nu a fost niciodată mai stringentă ca în ziua de azi, când conflictele din zonă domină buletinele de ştiri şi tot mai mulţi musulmani se stabilesc în ţările occidentale.
Această carte este utilă şi binevenită pentru toţi aceia care încearcă să înţeleagă evoluţia istorică a islamului şi dinamica lumii musulmane contemporane.

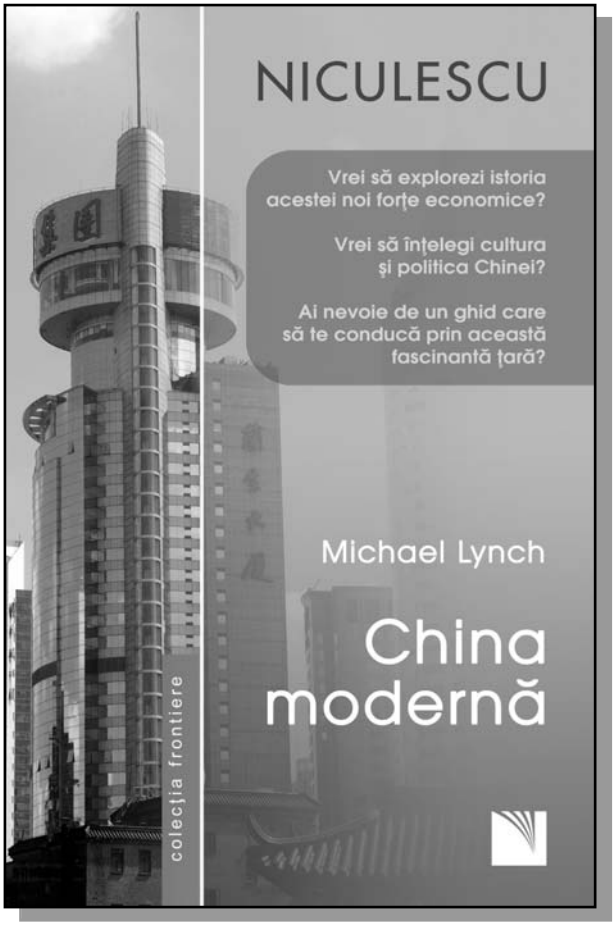
NICULESCU
Vrei să explorezi istoria acestei noi forțe economice?
Vrei să înțelegi cultura și politica Chinei?
Ai nevoie de un ghid care să te conducă prin această fascinantă țară?
Michael Lynch
China modernă
colecția frontiere

China modernă **este un ghid esenţial pentru înţelegerea „gigantului vremurilor noastre". Informativă şi plăcută, cartea analizează modul în care China a evoluat de la trecutul său imperial pentru a deveni, în prima decadă a secolului al XXI-lea, una dintre cele mai importante puteri pe plan mondial.**
Michael Lynch este cadru didactic asociat la Universitatea din Leicester şi scriitor, specializat în istoria modernă a Europei şi a Asiei.

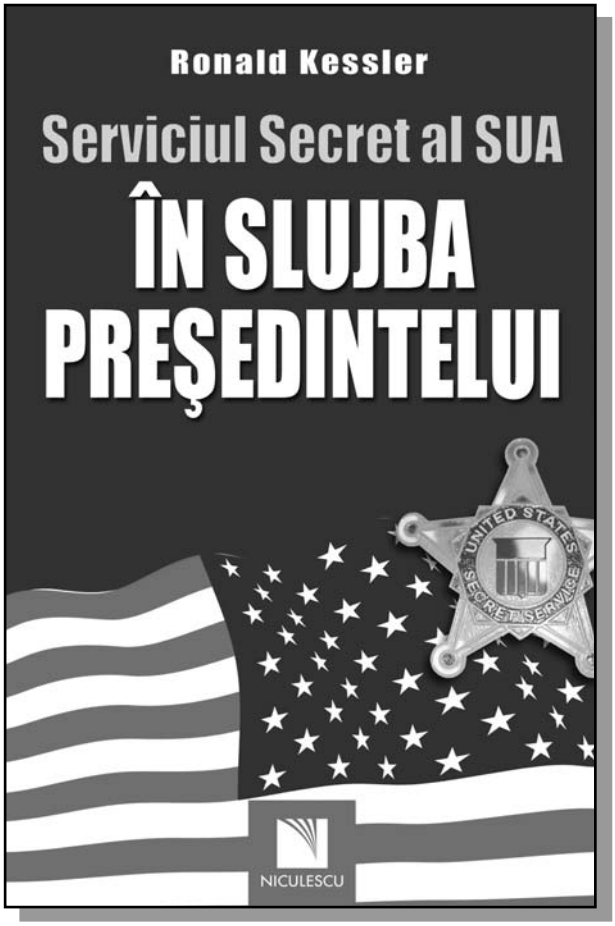

Un jurnalist a reuţit să pătrundă pentru prima dată dincolo de zidul gros care înconjoară Serviciul Secret al Statelor Unite, corpul de elită care este gata să încaseze în orice moment un glonţ pentru a-l proteja pe preşedintele SUA şi familia sa.
Ronald Kessler, fost reporter al *The Washington Post* şi *Wall Street Journal*, este unul dintre cei mai bine vânduţi autori în acest moment din SUA.